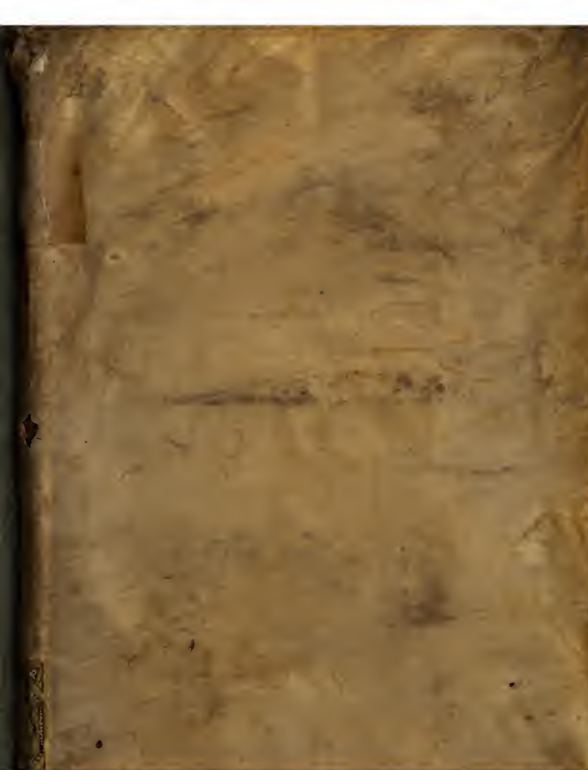
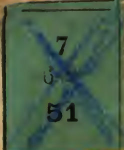



7
51

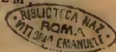

6
29 L
69



BARTHOLOMEI FACCII

DE REBVS GESTIS ALPHONSI ARAGONII REGIS libri VII.

AD CAESAREM GONZAGAM, MELFITENSIVM PRINCIPEM, AC ARRIANORVM ducem et c;



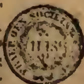
SIDERIBVS

FVLGET AB ALTIS



SVPPLEX CLARVM





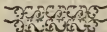
NVI

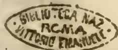
PHILOTERPSES ET CLIDANVS Philoponi Fratres ; Mantuæ excudebant.

M. D. LXIII. Mense Februario.

10

BARTHOLOMAEI FACCII RERUM GESTARUM ALPHONSI REGIS ARAGONUM.

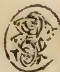




LIBER PRIMUS.



T SI non nullos Viros hæc ætas tulit, qui præstanti ingenio, atque doctrina præditi ad res scribendas idonei existimari possint: fuerintq; & nostra, & maiorum nostrorum memoria populi, ac principes clari, qui magna, laudabiliaq; facinora gessere: ea tamen est apud plerosq; nouarum rerum negligentia quædam, uel potius contemptus eorum quæ uiderint, uel ab aliis audiuerint: ut perpauci ad scribendam historiam animum adiiciant. Sunt autem complures, quos, cum aut Alexandri, aut Cæsaris, Populi ue Rom. facta legerint: hæc recentiora minus delectent. Quoniam ita natura nobis comparatum est: ut, quæ nobis sunt notiora: minori pretio uulgo habeantur. Ego uero non inficias iuerim, nec Regem quempiam, nec Ducem, nec Populos ætate nostra, aut auorũ nostrorum extitisse: qui rerum gestarum gloria, et uirtute cum illis comparari queant. Quãquã nemo est, qui nesciat, eorum res, quos modo nominaui, disertorum scriptorum beneficio non nichil illustriores, atq; ampliores factas esse. Sed mehercle hæc quoq; recẽtiora, meo quidem iudicio, tanti sunt: ut eos in ætatem suam ingratos quodam modo, atq; impios reputem: qui, quæ suis seculis contigere: ueluti leuia, ac notitia parum digna neglexere. cum ea potius ipsi uerbis ornare, atq; extollere, debuissent, quam aliorum ingenio celebrata admirari, atq; in honore, et pretio habere, atq; hoc modo eloquentissimorum hominum studia excitarent: resq; suorum temporum pariter ab interitu uendicarent. Hæc autem tametsi in mentem ueniebant; non usq; adeo apud me ualuere; ut me à rebus nostris memoriæ mandandis deterruerint. Quippe nulla in rè aut



A

honestiore, iucundioreue uires animi exerceri posse, in animum induxi meum, quam in scribenda rerum gestarũ historia; qua, ut interim eius fructum taceam: nulla profecto res utilior est mortalibus, siue ad priuatas, siue ad publicas res animum adyciant, utpotè quæ tem porum uicissitudines, fortunæque uarietates superiorum ætatum planissime ostendat. Quare michi in hac ætate res gestas considerantі Alphonsi Regis, atq; eas literis mandare cupienti inter cæte ra illud in primis admiratione dignum occurrit: quòd is à remotissimis Hispaniæ locis in Italiam profectus, præter multa memoratu digna, quæ gessit: Neapolitanum Regnum magnum, atq; opulentum singulari uirtute perdomuerit. Quæ quidem omnia literis mandare, et quantum in me est, eadem scriptis illustrare decreui; ne tantarum rerum cognitio posteris obscura pēitus relinquatur. Quòd si fortasse pro rei magnitudine minus consequi potuero: Saltem me facultatem alijs, eisdem de rebus posthac scribendi præbuisse plurimum iuuabit. A Neapolitano igitur bello initium facturus, eius causam, atq; originem, paulo lòngius quædam repetendo, primum aperiam.

MArtinus, ut hinc exordiar, huius nominis quintus Pont. Max. qui sacrosanctam potestatem pontificiam Tyrannorum quorundã scelere propè euersam restituit: cum Florentiæ degeret, Bracij Mõtonis iniurijs lacessitus, à Ioanna Neapolitanorum Regina opem petijt. Ea uerò Sfortiam Cotiniolam copia rum eius præfectum auxilium petenti misit. Qui secundis aliquot prælijs confectis, ad postremum acie uictus, ut sibi decretum stipendium inuideri cognouit quorundam opera, qui primum apud ipsam Ioannam dignitatis locum obtinebant: omniaq; ad eorum potentiam reuocare cupientium: Ludouicum, Andegauinorum Principē, Regem postea appellatum: uti ad Neapolitanum Regnum capescendum, quòd is ad se pertinere profitebatur, per literas, nunciosq; adhortari cœpit: operamq; suam ad id bellum impigrè pollicitus est. Sfortiæ adhortatio facilè mouit Ludouicum iam antea Neapolitanorum quorundam exulũ, quotidianis suasionibus eius regni cupiditate inflammatum. Ad hoc eius uiri autoritas accedebat, quod acceperat eundem super egregias belli artes, in Regno Nea-

politano complura oppida possidere. Lætus itaq; talibus nuntijs, renuntiari Sfortiæ iussit periucunda sibi accidisse, quæ ultrò obtulisset: et ob eam rem gratias agere: bellum Neapolitanum sibi et prius, et maximè hoc tempore cordi esse, præsertim talem uirum, ac Ducem copiarum nacto: paraturum se omni cura classem, qua Neapolim traijciat: simulq; cum his, qui ad se uenerant, mittit: Qui de stipendio, ac cæteris rebus ad bellum pertinentibus cum eo agant: actaq; ad se referant. Quibus omnibus constitutis Sfortia extemplo coactis dissipati exercitus reliquijs, in Campaniam profi ciscitur: finesq; Regni ingressus ut per pacatum agrum duxit: neq; diuini quicquam neq; humani uiolauit, priusquam Neapolim peruenit, Ibi demum nullo ad conspectum agminis concursu facto ad mille urbem passus hostem se Ioannæ professus est. Tum ingens trepidatio et pauor per omnem Campanum agrum, simulq; fuga agrestium, pecorumq; in oppida munita fieri cœpta est. Initio autem eius aduentus plериq; ciues Ioannæ tædio affecti, se se ad eum in castra contulerunt: quibus constabat illum pro Ludouico bellum gerere. Quorum accessu elatus Sfortia, (in his .n. erant nonnulli summo loco nati) apertè Ioannam bello lacessere cœpit. Illa, quanquam eius inopinati hostis aduentu, et ciuium ad eum transitione conterrita, haud segniter tandem ad urbis tutellam animum intendit. Itaq; quam primum dispositis ad omnes portas custodibus, atq; in muris oportunis quibuscunq; locis stationibus, neq; hosti, neq; infidis Ciuibus oportunitatis quicquã ad tentandum reliquit. Post hæc delectum raptim in urbe, agrisq; haberi placuit: conuehendæq; undiq; annonæ, ac muniendæ urbis ratio, curaq; inita fuit. Ioanna interea consultante, quonammodo instantibus periculis obuiam iretur, censuere omnes, qui aderant, externa auxilia imploranda esse. Neq; .n. tam Sfortiæ conatus, quam Ludouici aduentus metuebatur. Itaq; primum à Martino Pont. Max. ad quem Regni tutella pertineret: quod si ea spes falleret, ab his Principibus, ac Regibus, qui se iuuare uellent, et præcipuè ab Alphonso Aragonum Rege, cuius in Sardiniam classe profecti iam tum ingens in Italia nomen erat; Hac Sententia comprobata Ioanna confestim Antonium Caraffam cognomento Malitiam, cui maximè confidebat, mittit: iubetq;, nisi intra certum diem auxilium

offi io continebant. Neque enim erat quispiam eorum, qui se ducem profiteri auderet: sed taciti aduentum Ludouici operiebantur. Interea dum hæc geruntur: Malitia legatus ab Alphonso benignè & comiter exceptus, facta copia loquendi, primum de Reginæ in se unum spe, atque animo uerba facit: deinde labores, ac pericula exponit: Ludouicumq; Andegauinorum Ducem illam paterno Regno, & hæreditario exuere conari: parare classim, qua Neapolim petat: Sfortiamque, quem illa sibi in suis calamitatibus unicum præsidium existimauerat, sibi hostem ex Duce factum: castris ante urbem positis, omnibus belli cladibus agros uastare. Eam uerò, & si non deerant Reges alij, qui opitulari uellent, ac possent: ab eo potius opem postulare uoluisse, ob nominis sui celebritatem, ac gloriam supplicem orare, ac obtestari, uti eius causam tuendam suscipiat: neue patiatur eam per iniuriam regno spoliari. celeritate uerò ante omnia opus esse: quando quidem Sfortia cum ingentibus copijs urbem premat, & Ludouicus cum classe breui affuturus putetur: quam Genuæ parari certum sit: magnæ sibi laudi, & gloriæ fore, si laborantem Reginam, & rebus iamproprè diffidentem suis, in antiquam dignitatem; statumque restituerit. Quodque haud grauate id onus susciperet, Reginam si tueri uellet: eo primum omniũ in filium adoptato sibi Calabriæ Ducatum, qui honor Regiorum filiorum maximo natu dari soleat cum Regni succesione polliceri. Cumque hæc dixisset, Alphonsus allata modo auxilij spe, rem ad consilium detulit. Nec fermè ullus fuit, qui id bellum suscipiendum diceret: Quoniam per magnos sumptus postulare uidebatur. Erant, qui uererentur, ne, si ibi bellum diutius trahi contingeret: Neapolitani non satis constantes in bello futuri essent. Quod eam gentem uariare consilia ad fortunæ mutationem fama erat. Re igitur suspensa, cum adhuc Rex incertus esset, quid ageret; præsertim cum legatus, quem Ludouicus iam ad eum miserat: Triremium decem petendarum gratia, quas classi, quam Genuæ parabat: adijceret, cognito Malitiæ aduentu, eiusq; causa ad eundem Regem profectus. Scire, inquit se legatum a Ioanna missum ab eo opem postulare: nec id dissimulari posse. Cæterum existimare, se nouam Ioannæ gratiam ueteri Ludouici amicitiæ prælaturum esse: neque sibi ullam causam esse, ob quam iustè arma suscipere aduersus Lu-

douicum possit. Qui cum sit, præter amicitiam, & affinitatem con iunctus, uocari Ludouicum a Neapolitanis ciuibus, & magnis quidem obtestationibus solicitari ad Regnum: quod sibi legittimo iu re debebatur, quodque ab eisdem ultrò offerebatur: armisque, quando aliter non liceat, uendicare sibi haud dubium esse. Deinde, si naues, quas petijt, eidem Ludouico concesserit: aut si aduersarius hac in re non fuerit: Ludouicum sperati, atque exoptati regni propediem compotem fore ostendit: Atque id planè cum ueteris consanguinitatis, tum amicitiæ uinculo deberi: nec committendum, ut imperandi cupiditate, à Ludouici amicitia discessisse uideatur. Ad hæc Alphonsus, non negare se inquit, primum Ioannam ab eo auxilium implorasse: cæterum se nihil adhuc super ea re decreuisse. præterea cognationem, & amicitiam Ludouici, quam legatus com memorauerat; sibi per caram esse, eamque magni æstimare. Ad hæc se præstiturum quod Ludouicus postulabat: modo ipse, a Genuensium, quibus cum idem Alphonsus bellum gerebat: amicitia discederet: fieri non posse, ut Ludouici amicitia cum Genuensibus, cum eodem Rege confletur, maneatque; illud adijcens æquum non omnino esse, neque committendum, ut Regia Classis cum hostili coniungatur. Legatus ab Rege hoc accepto responso ad Ludouicum re dijt: à quo omnia edoctus, utiliorem sibi Ludouicus Genuensium amicitiam, & societatem, atque in celeritate uictoriæ spem repositam denique ratus, omisso Alphonsi auxilio, nihil ad expeditæ classis celeritatem sibi reliquum fecit. Vicerunt igitur Regem Reginæ uehementissimæ praeces. Quippè Regum miseræ, & afflictæ fortunæ facilè alliciunt amicos ad misericordiam. Hanc à se auxilium implorantem aspernari non sustinebat, ut potè qui Regio nomine, & maiestate dignus haberi uellet: & si suorum omnium sententias (ut ante dixi) contrarias animaduerterat. Accersitoque ad se Malitia, inquit, se Reginæ suæ causam tueri constituisse; nec passurum ut illa Regno tot annos à maioribus suis possesso, eijciatur. Nec uerò se tam moueri pollicitationibus, & præmijs, quamuis per magna sint, quæ illa mihi ultro offert ac pollicetur: quam eius incommodis, & periculis: præsertim cum ad se: prætermissis cæteris Regibus, certo iudicio postulatum auxilium intelligat: Missurum se igitur inquit in præsentia Raimundum Pyrilionem uirum præ-

stantem cum rostratis quatuordecim nauibus, qui opē ferat: cōmeatusque è Sicilia deportari curet. Quæ cū audiuisset legatus spe elatus plenusque, nuncium ad Ioannam mittere quam primum curauit: qui, illam, quæ egisset, diligenter certiorem faceret, ut spe auxilij oblata, fortius labores, atque incommoda toleraret, maximè quod Ludouicus magna cum festinatione classis Genua soluisse ferebatur. Quam rem Alphonsus cum probaret: Pascalem Ioannæ a secretis & qui Reginæ latus in eundo comes semper claudebat, cum biremi ad eam misit, & quæ egisset omnia, quo ue tempore se affuturnm cum regia classe speraret, ad Reginam quoque perscripsit. Is autem acceptis literis a Rege idoneam ad nauigandum tempestatem nactus, in altum euectus est: & iam nauigando ad oppidum, quod urbem Veterem uocant; peruenerat, portamq; ingressus commeatuum habendorum causa in terram descenderat. cum fortè Ludouici classis subitò, atque insperatò apparuit. Erant enim in ea classe præter onerarias sex, rostratæ naues duodecim: cuius improuiso aspectu commoti, qui in biremi erant, relicto Pascale, cuius expectandi spatium propter hostium propinquitatem non habebant: anchoris repente sublatis, concitato remorum impulsu Neapolim contenderunt. Sed nihilo magis Ioanna ab his ordine scire potuit, quæ Malitia cum Alphonso egisset, literæ enim omnes interceptæ, omisseq; fuerunt. Id tantum cognouit, propediem icto iam fœdere, ab Alphonso uenturam in auxilium classem: Pascalemq; apud ciuitatem ueterem relictum: eumq; ab hostili classe captum putare; cuius metu, quod iam in propinquo erat, eo relicto, effugisse. Quibus cognitis, quamuis classis hostium uehementer aduētus terreret: & Pascalis captiuitas molesta esset; non nihil tamen spe animi erecti fuerunt. Interea Ludouicus classe appulsa ad ciuitatem Veterem, ut accepit Pascalem a suis destitutum, inuentum tandem ad se peduci iussit: inuentis literis, quas ad Reginam ab Alphonso ferebat: cuncta, quæ cum eodē Rege transacta erant, cognouit. Post hæc Ludouicus, in classem imposito Pascali prosperum uentum nactus, paucis post diebus Neapolim peruenit: iactisq; ante urbem anchoris, naualibusq; socijs ac militibus in terram expositis, quos secum adduxerat: Sfortiam sibi obuiam in littus progressum, castra propius urbem metari iussit. Eius autem

aduentus uariè animos omnium affecit. Namque & Andagauinis longè erecti sunt animi, Dyrachinis contra imminuti. In has enim duas factiones Neapolitana ciuitas, atque adeo omne Regnum diuisum erat. Non omnino tamen Dyrachini despondere animos: quippe in classis Alponsi expectatione seipsos consolabantur. Omnia imperata pro se quisque impigrè spontèq; facere, ac destinata munera celeriter obire, exequiq;, alij muros, ac turres armati custodire, alij urbem die noctuq; circumire, ac interuisere, alij tela parare, ac tormenta muralia locis idoneis disponere, nec occasionem tentandi aliquid per negligentiam aduersæ factioni dare, in eo maxime peccatum, in quo quis cessasset existimantes, de officio certatim suo unusquisque contendebat. Cæterum Ludouicus hostium expectatione perspecta, omnia prius tentanda ratus, quam classis hostilis appropinquaret; rostratas ante urbem circumuagari iussit, tentaturos aliquid in urbe Andagauinæ factionis existimans, quorum cognati ad Sfortiam in castra transierant. Verum eius spes atque opinio aliter euenit, atque putauerat. Quoniam & si complures in urbe erant, qui Regnum ad Ludouicum, Ioanna exacta, cupiebant: hostium tamen uis, atque diligentia omnem ipsis rerum innouandarum facultatem eripiebat. pugnabatur autem in hoc tempore utrinque leuibus prælijs, uariò, ut fit, euentu. Interea dum hæc Neapoli geruntur: Raymundus cum Malitia legato omnibus ad nauigationem rebus comparatis, e Sardinia soluit, idoneamq; ad nauigandum tempestatem nactus in Siciliam uenit. ibi iussis aliquot nauibus onerarijs cũ frumento sequi; confestim uelis sublatis Neapolim petijt. Erant in ea classe naues longe sexdecim: ad cuius prospectum mira quædam animorum commutatio facta est. nam quantum Andagauini remiserant animos: classis suæ usu prope sublato: tantum Dyrachini substulerant itaque tãta abijs lætitiæ significatio edita est flammis per noctem tota urbe perlucentibus: quanta in dubijs rebus ab ijs fieri assolet: qui auxilio diu, ac multum expectato tandem potiuntur. Rostratæ hostium, quæ quotidie in portu ante urbem excurrere ad concitandos ciuium motus solitæ erant: confestim sub onerarias (erant enim pauciores numero) tanquam sub tutam, & eminentem arcem sese recepere: nec libere nauigandi: aut discurrendi, tribus præsertim triremibus Ioãne

additis

additis: postea potestas fuit. Expositus in terram Malitias: quæ egisset cum Alphonso: non uerbis modo: uerum etiam rebus ipsis edocuit. Freta hoc auxilio Ioanna & a mari omnis generis commeatus capiebat: & a terra hostium uim facile arcebat. Hæc autem gesta fuere anno à Christi natiuitate uigesimo supra mille et quadringentis. postridie Raymundus naui egressus, in magna ciuium frequentia ad Reginam accessit. Qua conspecta bono te inquit animo Regina esse Alphonsus iubet: cuius inte pietatē, atque animum, Malitia legato tuo referente satis scire potuisti. Nullum tamen eius rei certius argumentum: aut clarius indicium hoc uno est. Simul enim ut ex legato tuo agnouit Ludouicum hostem tuum propositam expeditionem pertinaciter prosequi: ut saluti tuæ, ac dignitati consuleret, me cum hac classe, quam uides: ad te accedere una cum legato confestim iussit: quam satis esse ad urbem tuendam: & ad commeatus inferendos his potissimum temporibus existimauit. Quod si te haud aliter quam eius presentia, atque suarum copiarū aduentu tanto belli onere leuari posse cognouerit: se se cum reliqua classe: reliquis sue copijs mox tibi affuturum pollicetur; cuius rei (si usus uenerit) sentient profecto hostes, à te haud necquicquam eius opem imploratam esse. Itaque posito metu, hoc uerum tibi persuade, Alphonsum tuis rebus aduersis nusquā defuturum: qui quantum tibi auxilio esse possit, & milite, & commeatu; superuacuum dictu existimo. Ego uero, quod ad me attinet; tibi pro mea in regem fide Regina polliceor; me pro tua dignitate, ac statu conseruando, nulli discrimini, ac labori parsurum. Ad hæc Ioanna: nunquam equidē dubitaui, quin ab Alphonso facile in tantis malis auxilium impetratura essem, eo quia nobis eius humanitas, atque animi specimen haud inauditum erat, idque mihi unum in calamitatibus meis solatium; ea una spes relicta erat: & cum cætera omnia nihil sperandum esse promitterent; ob eam causam omnes difficultates, ac pericula fortius tuli. Acceperam enim Alphonsum ijs maioribus ortum: qui nihil antiquius unquam habuere, quam semper laudi, & gloriæ uacare. Acceperam eo patre, & rege natum; qui consilio, atque animo cunctis ætatis suæ regibus anteisset. De eius erga me uoluntate, ex Malitia legato multa accepi; sed nullum habeo testem certiorem, quam tuum, cum hac classe aduentum;

quo hostes ipsos conterritos uidemus. Equidem dum sciam eum esse, incolumen: nihil est: quod aut hostem metuam; aut pristinam auctoritatem, ac regni possessionem me recuperaturam desperem. Ego uero eius auxilium hoc pluris facio; quod uenit in tempore, urgente mari, terraque hoste; & quod te uirum phama praeclarum classi ducem datum esse conspicio. Haec ubi dicta, Primum Alfonsum in filium adoptauit, Deinde illum ingenti omnium assensu, per praeconem Calabriae Ducem pronuntiari iussit. Postremo Raymundo, aureo torque regis nomine: (ut fieri consueuit) coronato; ac per totam urbem cum summa Dyrachinorum laetitia circunducto, arcis maritimae; quam Oui appellant; uti per Malitiam legatum pepigerat: claues tradi imperauit. Per eos dies, Auersana, quae amisso opido: nihilominus in fidem permanserat, per proditionem in Ludouici potestatem uenit. Namque Franciscus Gatulla, studio partium ductus, eam petenti, & multa pollicēti Ludouico tradidit, quo postea opido tanquam horreo, ac belli sede, propter situs opportunitatem usus est. Neque enim à Neapoli octo milia passuū aberat, annoна, atque omni frugum genere imprimis abundans. Inter haec Baptista Fulgosius, eius classis praefectus, quia Ludouicus Neapolim traiecerat: neque aliquid mari moliri posse animaduertit, propter hostilis classis aduentum: primo Surrentum; inde Genuam reuersus est. Nec multo post, Ludouicus cum saepius uim, ac dolum necquicquam temptasset, cum omnibus copijs, Auersam est profectus, ratus suo aduentu Auersanos omnes facilius in fide contineri, & frumentum, ac necessaria omnia exercitui, multo commodius suppeditari posse. Inde quotidie in Neapolitanum agrum, & circa urbem praecursationibus crebris, omnia infesta faciebat. Cum hic esset rerum status, & profecta ab Alfonso classis: non finem praesentibus malis, sed tantum respirationem quandam attulisse uideretur, maiusque & grauius bellum id esse appareret: quā quod per praefectum confici posset, crescentibus in dies Ludouici opibus, finitimisque plerisque rerum successu ad se confluentibus, inualesceretque quotidie magis, ac magis ciuilis seditio, quae hoc grauior, ac periculosior erat, quo hostis erat propinquior, rursus Ioannae, ac totius Dyrachinae partis animi, in unum Alfonsum conuersi sunt: nullam salutis spem aliam superesse arbi-

trantes. Mitti igitur placuit ad eum legatos, qui docerent, quo statu Neapolitana res esset: necessarium fore, utque si Reginæ statum saluum uellet, eum confestim cum reliqua classe Neapolim trayceere: omnia quæ Malitias, Ioannæ nomine, ipsi Alphonso spoponderit, Raymundo eius legato, præstitisse. Inter hæc: qui Andagauinæ partis erant, per crebra hostium colloquia solicitati, de prodenda Ludouico urbe, Neapoli consilium ineunt. Porta erat angusta, in infrequenti uia, ac deserta urbis parte, ad Carbonariam sita, quam sub Sfortiæ aduentum, cæmento, & calce raptim obstruxerant, et terra desuper congesta, cumulauerant. Per hanc cum occultius, tutiusque intromitti hostes posse coniurati existimarent, Compositis omnibus Ludouicum monent: uti quarta noctis uigilia, cum omnibus copijs, tacito agmine accedat; se se, refractis portæ claustris, eius copias repente intromissuros. Hæc ubi Ioanna intellexisset propè consternata, Ioannem Carazolum, cum omnibus externis copijs, atque urbana iuuentute, urbis mœnia circumire confestim iubet, ut nequid noui coniurati moliri auderēt. Quod ubi, qui in urbis excidium coniurauerant animaduertere, eorum consilia patefacta rati, alij alios hortari cœperunt, uti correptis armis, rem exequi properarent, priusquam inermes domi comprehensi pecorum modo trucidarentur. Dum hæc utrinque molirentur, Ioannes Carozolus magno armatorum numero per urbem discurrere, ac suspitionis signa edere. Mutuis itaque studijs accēsi coniurati clam arma capiunt: et ad infringenda adulterinæ portæ claustra furtim contendunt. Quod ijs erat facilius, quoniam inter illos nonnulli erāt; quibus negocium datum fuerat; ut noctu uigilias in muris circumirent. Ad hanc aliquot Andagauinæ factionis profecti eam interceptis custodibus, refringere agreßi sunt. Nam cæteri domi armati, signum expectabant. ad Ludouicum properè mittunt, haud procul ab urbe præstolantem, qui moneat, uti copias confestim admoueat, ita facto opus esse. Cæterum cum iam perfosso, atq; eruto muro, patefactum hostibus ingressum putarent, Tigillus portæ ab interiori parte obductus, equites prohibuit ingredi: hunc uero ne sonitu cædentes, proderet, securibus cædere non audebant. Quod hostes conspicati, equis repente delapsi, ingredi urbem cœpere: quorum strepitu propinqui uigiles excitati, atque ad portam quāto

citius possent tacite progressi, ubi portam patefactam sensere repente ad arma conclamant, teneri ab hoste urbem, pluresque iam intra muros esse. Tum trepidatio simul & pauor repente urbem inuasit, sed minor aliquanto fuit, quod haud omnino improuisa res erat. Ignari primo ubi nam periculum foret: armati per urbem discurrentes, ne qui motus à coniuratis fieret, qua hostes ingressos acceperunt, eo cateruatim contendere. Primus omniũ Franciscus Bertoldus, uir animo, & consilio clarus, cui ea pars mœnium tuenda data fuerat, cum paucis suorum ad eum locum equo prouectus, conserto prelio, tam diu hostilem impetum substinuit, donec Ioannes *Carazolus, ac Ludouicus Columna cum equitatu affuere. Hi non modo ingressos expellere, sed & ne alij ingrederentur summis uiribus contendebant. Atrox certamen erat, præsertim quod in tenebris res gerebatur, nocturno tumultu terrorem augente. Simul duplex cura Dyrachinorum angebat animos, una eijciendorum ex urbe hostium, altera ne coniurati per noctis occasionem, sese hosti adiungerent, tergaque eorum inuaderent, quorum plerique fortunæ euentum expectantes, se se Dyrachinis in miscuerant. uerũ utrinque pertinaciter pugnatum est, Sfortia contra maxime adnitente, ut tigni rescindendi hostibus potestas non esset, ne cum equitatu liberius in urbem irrumperent. Inter hæc Raymundus Pyrilio tumultu excitatus, cum quingẽtis naualibus socijs: eodem contendit, quorũ interuentu Dyrachini, adeo confirmati sunt, ut hostes iam in fugam inclinantes, extemplo urbe, ac mœnibus expulerint. Obstructa igitur rursus porta, eaque urbis parte fidis custodibus firmata, cæteri quique ad stationes sibi delegatas diuertere. Post hæc de coniuratis, quorum nonnulli inter hostes pugnantes uisi fuerant, habita questio est, quorum plerique grauioris pœnæ metu, e muro per funẽ delapsi, se se ad Ludouicum in castra recepere. horum bona publicata. De cœteris comprehensis tres coniurationis auctores securi percußi, reliqui pecunia mulctati sunt: atq; ex ea, in aerarium relata, bellum, quod alioquin uix substineri poterat, aliquandiu protractum est. Postridie Ludouicus, qui ad mille passus ab urbe, equitatu fretus substiterat, ut nec motum ullum in urbe concitari, nec hostes ad pugnam prodire animaduertit, ad multam diem: cum exercitu Auersam se recepit. Crebræ demũ procursationes uti conue-*

uerant utrinque fieri, nec circa urbem pacati quicquam relinqui. Cæterum Dyrachini adeo animis elati sunt patefacta coniuratione, depulsis urbe hostibus, frumenti & cæterorum commeatuum importatione, ut iam hostiles excursiones, minasque contemnerēt. Interea legati à Ioanna ad Alphonsum missi, in Corsicā peruenere, ubi per id tempus Alphonsus bellum gerebat, Bonifaciumque opidum, totius insulæ ac gentis caput, castris sub urbem positis obsidebat. Legatis ubi loquendi potestas facta est, pluribus uerbis Regi differuerunt, cur Ioanna ipsius Alphonsi Neapolim profectionem pernecessariam existimaret, demū docuerunt eum, & Reginæ filium, & Calabriæ Ducem pronuntiatū, arcemque maritimam in Raymundi manu esse. Quibus accæptis Alphonsus, non defuturū se Reginæ, & matri optime de se meritæ cum respondisset, omnibus celeriter ad cursum comparatis, in Siciliā traiecit, inde ut primū sibi commodum foret Neapolim petiturus, misitque ad Ioannam, cum legatis, qui illam de aduentu eius in Siciliam certiorem facerent, eumque breui ad se uenturum significarent. quo ad se præfecti Antonutius Aquilanus Calabriæ præses, & Geracij terræ nouæ, ac Sinopolitanus, & alij quidam eiusdem proceres cohortati sunt. Postquam Calabriæ Dux à Regina factus esset, mitteret aliquem e suis, qui, pulsisque inde aduersarijs eam prouinciam tueretur, & regeret. Quorum consilio probato, Ioannem Hixeritanum, Regiæ stirpis sibi charissimum, inquo uiro multas, & singulares animi, ac corporis dotes, inesse cognouerat, cum imperio eò misit. Qui in Brutios, quos nunc cum Calabris, uno nomine Calabros uocamus, cum equitatu progressus coniunctis copijs cum Antonutio, ac cæteris centurionibus primum Maletum petijt, quo opido ui capto, & in fidem recæpto, paulo post Neocastrum petens, & ipsum quoq; opidum in Regis potestatē redegit. Deinde ingrati ad fluminis uallem, qui ab antiquis Acheron appellatus, & Alexandri Epirotæ nece nobilitatus Coffentiam influit, progressus, multa præclara facinora, aduersus Franciscum Sfortiam, & Crotoniatem Regulum, aliosque Andegauinarum partium edidit. Interim dum arma, dum iuuentutem, dum pecuniam, & commeatus præparat, de ratione belli cogitare intentius cæpit. Iam enim cernebat animo, quāta esset futura eius belli moles, imprimisq; cū animaduer

teret sibi turpem fore, proficiscentem se, ad Reginam obsidione liberandam, in urbe Neapoli obsideri. Bracium, qui Sfortiæ opponeretur mercede conducere instituit. Erant hi duo clarissimi, ac præstantißimi eius tempestatis copiarum duces, Bracius quidem genere, opibus, rebusque gestis illustrior, cæterum scientia rei militaris, animi magnitudo, & auctoritas, in utroque prope modum pares, non solum emulationem inter se accẽderant, sed etiam graues inimicitias pepererant. adeo, ut non solum hostili animo, sed ac si pro aris, & focis, inter se contenderent, bellũ gerebant. Alter alteri semper auersus, infestusq;. Vna re dispares erãt: quod Bracius ingenio præsertim, atque animi tantum uiribus; Sfortias non animi modo, uerum etiam corporis robore pollebat. Bracius enim uno latere debilitatus, armis uti non poterat. His de rebus existimauit Alfonsus, nullum a se copiarum ducem, Ioannæ rebus utiliorem conduci posse. Misit igitur ad eũ, & Ioannæ nomine nuntios, qui hac de re secum agerent. Bracius cum intelligeret, si Ludouicus, pulsa Ioanna, regno potiretur Sfortiam emulum, postea Ludouici fauore, atque opibus subnixum, multo quam se potentiorem fore, oblatam conditionem lætus accepit. Cæterum dum profectionem parat, complures dies intercessere, cuius moræ duæ fuerunt causæ, una quod stipendium ad eum serius missum est, altera quod non satis tuto relinqui sua existimabat S. N. Martino Pontifici infensus, aliquot sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ opida armis occupauerat, quam quidem rem sibi postea exitio fuisse existimatum est, quasi cum superis bellum gerenti. Verebatur simul, ac in Campanum cum copijs transisset, ne Pontifex emisso exercitu, recæptis ijs, quæ amiserat sua insuper oppugnatum iret. Interim Alfonsus ordinandis Siciliæ rebus, præparandisque: quæ ad bellum gerendum opus esse uidebantur, omnẽ curam, ac studium adhibebebat, frequentesque nuntios, ad Bracium, mittebat, uti eius aduentum maturaret. Itaque Bracius compositis domi rebus, opidisque præsidio firmatis, e Perusia tandem mouit, ac per Pelignos Sulmonem deuenit: quinquagintaque milibus passuum uno die confectis, celerius opinione omnium, Capuam est profectus; frustraq; tendente Sfortia; qui de eius profectione accæperat, ne in Campanum trãsgrederetur, cumque celeritate aduentus sui phamam præ-

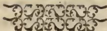
ueniſſet, fallendorum hoſtium, & opportunitas data eſt. Nam cũ poſtridie equites, quos præſidij cauſa, ad Mariæ maioris uicum Ludouicus miſerat (ut ſolebant) haud procul à Capua excurſionem feciſſent, & ij qui obuiam exierant, è compoſito cæderent: ut perſequentes, in inſidias illicerent, Bracius cum equitatu ex urbe repente egreſſus, tantum ijs terroris iniecit, ut primum impetum nõ tulerint, nec prius fugiendi finem fecerint, quam ad uicum unde diſceſſerant peruenerunt. Hic uero, confirmatis paulum animis, loci fiducia conſtitere, ac ſub templum, quod in arcis modum emunitum erat ſe ſe recæperunt. Inſignis ea pugna pro numero equitũ fuit, quos, cum Bracius diutius præter ſpem reſiſtere intueretur, exhortatus milites, eos intra muros precipites repulit, templumq; eodem impetu, præter turrim cæpit, cuius expugnatio eo difficilior uidebatur, quod in eam cõfugerant Peruſini quidam eius factionis, quæ Bracio auerſa erat quos mortis metus audentiores ad reſiſtendum faciebat. hij uerum, à Bracio uenia data, arce exceſſerunt, ipſo uico in Ioannæ poteſtatem redacto, omnique hoſtium equitatu propè capto. Poſt hæc Bracius Capuam reuerſus, nullo iam obſiſtente, quod equitatu ſuperior erat, Neapolim profectus eſt, & quod tam diu aduentum eius diſtulerat, prius propè in conſpectu urbis fuit, quam de eius aduentu nuntijs fides haberetur. Interea dũ Bracij aduentus expectabatur, quod multi ciuium ex coniurationis reliquijs, ad Ludouicum inclinare uidebantur, & pecunia in ſtipendium militibus deerat, legati ſex ad Alfonſum denuo miſsi fuerũt, oratum nequid amplius eorum ſpem differret, ſi ſe ſaluos eſſe cuperet. Ludouicum enim undique copias cogere, omnia quæ ad bellum traducendum neceſſaria, ſumma cura prouidere, periculum eſſe nequa noua coniuratio, ſi diuturnior obſidio foret, in urbe rurſum excitaretur. Braciũ ſcribere, ſe ſe omnibus rebus domi conſtitutis, mox affore, non eſſe humanitatis ſuæ, quibus tantã de ſe expectationem prebuiſſet, eorum ad extremum poſitam ſalutem negligere: multos quotidie ciues, nec infimos quidem, ſed qui & genere, & gratia, inter ciues ualeant, in hoſtium caſtra confluere, atque ad res nouas hos ſollicitare, quibus cum aliqua neceſsitudine iuncti ſunt; quibus omnibus malis ipſe unus mederi poſſet. Profecto Neapolim Bracio, colloquioque cum Ioanna habito, literæ quam primum

ad Alphonsum de ea re date sunt. ut si quid eius uiri expectatio ad uentum eius moraretur, quæ uulgo increbuerat opinio, omnem penitus moram rescinderet. Hæc cũ Alphonsus cognouisset profectionem maturare instituit. At Ludouicus post Bracij aduentum, quod erat impar uiribus nihil temere agendum ratus, à solitis excursionibus, ac populationibus suos continebat, illumque magis angebat Alphonsi expectatio, quem sciebat maiores, quam se uires ad alendum bellum habere, & susceptam semel expeditionem non deserturum. Qua de re, ad Martinum Pontificem, qui in eum pronior, quam in Alphonsum erat, legatos mittere decreuit. Iiq; legati ad eum profecti, hunc in modum locuti sunt. Existimamus non ignorare te Summe Pontifex, Alphonsum Aragonum Regem à Ioanna Neapolim in dies expectari: eumque auxilij nomine Neapolitanum Regnum inuadere conari, cuius rei haud ambigua argumenta sunt, quod se à Ioanna in filium adoptari, & Calabriæ Ducem, ac successorem institui per legatos uoluit, priusquam e Corsica soluerit. quæ omnia sibi, illa haud repugnanter concesserit, ut ea, quæ uiribus diffisa metuit ne regno spolietur, quamlibet conditionem ferre haud renuens, modo quam diu uiuat regno frui, aut certe Reginæ nomen retinere poßit. Nec illud ignoras, Braciũ acerrimum inimicum tuum, ab eodem Rege mercede conductum, cum multo equitatu in Campanum agrum transisse: mox his opidis bellum illaturum, quæ Ludouico portas aperuerant, cui uni, cum resistere uix poßit, quod is plus ualet equitatu quam Sfortias, accedentibus nouis Alphonsi uiribus, quid arbitraris fore? cedat sanè & ab incæpto absistat oportet, quod si quo pacto acciderit non debet apud te dubium esse, quin id iuris, & auctoritatis; quod sacrosancta Romana Ecchlesia, tuque eius Princeps in eo regno habes, tibi breui tẽpore sit ablaturus. Rex sublimi animo, dominãdi cupidus, ex longinquis Hispaniæ oris, ac gentibus færis profectus, omnia suæ potestatis faciet arbitrio, pro lege utetur, nec tributum debitum pendet, nec regni coronam, quæ tui iuris est à te accipere dignabitur. cuius exẽplum secuturum posteri, Pontificibus deinceps auersi, atq; infesti, aut certe contumaces erunt. Quæ cum ita sint summe Pontifex tuarũ partiũ fuerit, in id summa ope eniti, ne Ludouicus bello succumbat. Nam cum sis Apostolicæ sedis Dux & moderator,

derator, omni à te ratione prouidendum est, ne quid detrimenti eius status capiat. Bracio, haud quáquam Regi comparando, tibi bellũ inferente, magnam existimationis tuæ partem amisisti. Quid igitur censes fore, si à Rege tam opulento, tibi tollatur auctoritas, quod quidem facile tibi contingerit, (utinam falsus uates sim) si ad prouidendum ijs malis tardior fueris. Neque enim eas habet Ludouicus copias, quibus Alphonsi, ac Ioannæ uim substinere diutius queat. Tu uero, cum per Bracij transitum in Campanum agrum magno belli onere leuatus sis, poteris commode si uoles Ludouicum adiiuuare, cui si opem tuleris facile amissa recuperabis. Quod ni feceris, & Ludouicus Neapolitanum regnum, & tu de Pontificia maiestate, atque auctoritate, non parum profecto amiseris. Quod ne euenire patiaris te, per summam bonitatem tuam, ac per omnes superos obijcramus. facto dicendi fine. Ea sibi curæ fore Pontifex respondit, spemque auxilij præbuit, quod ut præstaret. Duo illum potissime impellebant. primum quod Bracium, quem maxime oderat, ulcisci cupiebat, alterum quod Ludouicum Apostolicæ sedis obtemperatiorem existimabat fore. Cum hac spe dimissi legati, Ludouico certiore facto, inde ad Florentinos, ac cæteras Italiæ ciuitates, & ad Philippum Mariam Mediolanensium Principem, profecti, docuere, quanto in periculo uniuscuiu'que ferè Italiæ Principis status esset: si Alphonsum regni Neapolitani compotem fieri paterentur. Nam tanti Regni opes, uel moderatũ Regem necdum imperij, ac gloriæ cupiditate flagrantem, ad occupandum Italiæ Imperium allicere, atq; incitare satis possent. Singulos Populos, ac Principes, ei postea, parto Regno, non futuros pares, qui nunc coniuncti, & ad bellum consentientes: illo haud dubie superiores futuri essent. Detestabile profecto cuiuis, debere esse, qui sit in Italia natus, Hispanos habere dominos, & opulentissimam, atque amœnissimam Italiæ partem pati, Catelanorum prouinciam esse. Simul summis precibus orabant, atque obtestabantur, uti Ludouico auxilium ferrent, ac bellum id omnino ad se pertinere cogitarent, nec sinerent regem amicum, in quem maxime Neapolitani Regni pars consentiret eo regno extrudi, unde maximos fructus capere consueffent. His atque huiusmodi uerbis, ciuitatum, ac Regulorum animos concitã conatire, benignis modo respõsionibus accœptis, ad Lu-

douicum redire. Haud multo post, Tartalias inter militares Duces ea tempestate celebris, cum equitibus mille à Pontifice ad Ludouicum uenit, quo equitatu auctus, hostibus propè par effectus est. At Alphonsus dignitatis suæ arbitratus esse priusquã è Sicilia solueret, legatum ad Ludouicum mittere: qui illum ab incœpto reuocaret, aut si id non posset, ei bellum indiceret, quod matri opem ferre cogeretur. Itaque Ioannem Ferdinandum magni consilij uirum, Neapolim mittit, qui eum perbreui aduenturum Ioannæ significet, simul, qui Ludouico denuntiet, nisi è Neapolitanis finibus cum exercitu abscedat, se se auxilio Reginæ uenturum, & inuitum equidem aduersus eum arma suscipere, quo cum sibi consanguinitas, & amicitia sit: sed eos, qui se se in eius fidem, & tutelã dederint: destituere, non uideri id humanitatis suæ. Quod si antiqua iura repetantur: intelliget Ludouicus, ad se magis: quam ad eum id Regnum iure pertinere. Quod per Aragonum Reges, quibus ipse successerit, ad quos Regnum id per Constantiam, Manfredi Siciliæ Regis filiam, quæ Petri Minoris Aragonum Regis uxor fuit, ad se perueniat. Carolumq; illum, qui primus, pulso Manfredo, Regnum inuasit, nullo iusto titulo Regnum tenuisse, quod ante eum Henricus Imperator Rogerij primi Siciliæ Regis gener, regnũ illud hæreditarium legitimo iure tenuerit. Se tamen, quamuis hæc sciret, noluisse Reginam uexare, existimantem maximè iniquum esse, quæ Ladislao fratri legitime successerit, hanc Regno exui, ipsius Reginæ obitum ab eo expectari satius fuisse, qua mortua, fortasse Regnum sine certamine ad se redijsset. Monere, ac rogare se, uti ab incœpto desistere in animum inducat, eiusque amicitiam retinere, quã inimicitias experiri malit, quod si fecerit perpetuam sibi cum eo gratiam, atque amicitiam fore, sin aliter animatus sit, bellum paret. Cum his mandatis legatus Neapolim profectus, postquã Alphonsum breui uenturum Ioannæ significauit, confestim ad Ludouicum accessit, & cum illi regis mandata exposuisset: irritatus his multo magis Ludouicus, Alphõsum iniuste facere ait, qui ipsum eo regno expellere conetur, quod Carolo auo suo legitimo iure, à Sacrosancta Romana Ecclesia concessum ab eo iuste repetatur. Non esse sibi obscurum, Alphonsum non tam ferre auxilium Ioannæ in animo habere, quã eius regnum occupare. Quod autem inquit

possessionis antiquitatem spectari oportere rem ita non esse, sed quo iure, quoue titulo quis possideat. Nam quæ uel iusto bello parta, uel ab eo, qui dandi potestatem habeat tradita sunt, hæc iniuste possideri quis arguat? Non debere Alphonsum ignorare, id regnum à collegio Apostolico summo omnium consensu, Carolo eius auo traditum olim fuisse. Coeterum illum dominandi libidine, omnia humana, ac diuina iura negligere. Se tum sperare, deum æquum iudicē. unde ius sit, inde uictoriam daturum. Se uero neque denuntiationibus belli, neque terroribus ullis, susceptam expeditionem deserturum. Inter hæc, Ioanna de Castromaris recipiendo cogitare cœpit, quod opidum a Ludouico tenebatur, & nimis propter propinquitatem Neapoli imminebat. Itaque eò Bracium mittere cum copijs statuit. Isque prima noctis uigilia cum exercitu clam hostibus profectus, ante lucem ad opidum peruenit. Cuius inopinato, atq; improuiso aduentu, perculsis opidanis, antequam ijs sui colligendi, aut arma capiendi facultas daretur, irruptione facta, opidum, præter arcem, primo impetu cœpit, ac diripuit. Nonnullos præterea uicos circuniectos expugnauit, preda militibus concessa. Quod simul atque Ludouico renuntiatum est, Sfortiam cum equitatu, atque eo delectu, quem raptim cogere potuit, eò confestim mittit, qui opidanis auxilium ferat, & Bracium, si posit, reditu intercludat. cuius cōsilio Bracius per exploratores cognito, in his locis sibi haud diutius morandum ratus, quod undequaque omnis ager hostilis esset, quodque ea loca adhuc militi suo erant incognita, antequam Sfortias cum exercitu appareret, relicto opido, atque ommissa arcis expugnatione, confestim abire constituit. Itaque secunda noctis uigilia, instructo agmine, quasi ubique hostibus esset occursurus secus mare iter faciens, Sarni fluminis hostia propinqua opido primum transgressus est, atque inde ad opidum Turrim, quod alij Octauij, alij Græci uocant, à uini copia, suos incolumes Neapolim reduxit. Qua re cognita Sfortias, cum nihil amplius posset proficere, in Auersanum, unde iam mouerat, reuersus est.





VM HAEC Neapoli aguntur, Alphonsus cognito Ludouici animo, è Sicilia digressus, ad Aenariam insulam, quam Isclam uocant, classem appulit, iactisq; anchoris in portu substitit. Quod postquam Ioannæ nuntiatum est, Ioannem Carazolum, cum nonnullis optimatum ei obuiam quamprimum misit, qui sibi uerbis suis de incolumi eius aduentu gratularetur, deinde gratias ageret, quod se non deserendam in tantis laboribus existimasset, ac demum rogaret, uti ad Arcem maritimam, quæ in ipsius potestate esset, cum classe proficisceretur, atque ibi tantisper morari non grauaretur, donec quæ pro eius aduentu celebrando decreta essent pararentur. Quæ cum accepisset Alphonsus, ad eam arcem subito concessit, ibiq; constitit. Mouit maxime Ioannam insigne quoddam uirtutis specimen, quod & uultu, & uerbis Rex præseferre uidebatur, atque illustrium uirorum comitatus, si quidem, præter milites, ac nauales socios, quorum ingens erat numerus, ipse Alphonsus, ad mille & quingentos, tum equestris ordinis uiros, tum regulos quos è Catalonia, & ex cæteris Hispaniæ prouincijs, atque è Sicilia secum ad id bellum uexerat, Neapolim secum introducere curauit. Quæ tanta potentia conspecta, & si ipsi Ioannæ nonnihil molesta erat, quoniam eius opes eleuatura, aut certe obscuratura uidebatur, tamen ipsi Reginæ renuntiata, ingenti eam spe, atque lætitia repleuerunt. Postridie paratis omnibus, Alfonsus, cum ex arce maritima in Regiam accerseretur, Neapolitanis ciuibus obuiam progreßis, scaphisque cōpleto portu, classem expedire, exercitumq; instructa acie in aduersum littus prodire iußit, simulachra quædam naualis, terrestrisque pugnæ inuicem edentes, rem profecto dignam spectaculo edidere. collustrato per hunc modum portu, puppibus ad litus conuersis, in terram sub urbem descensum est. Ad quem mox Bracius progressus: Vehementer, inquit, Rex optaui posteaquam ad me nominis tui phama peruenit, aliquod tēpus accidere,

quo mihi, amicitiæ tuæ conciliandæ opportunitas aliqua daretur. Verum cum ea mihi occasio & facultas data fuerit, nihil profecto habui antiquius, quam ut ad te confestim proficiscerer. Constitutisque quam celerrime fieri potuit domi rebus, in Campanum, quo me uocasti, accessi. nulloque periculo, aut labore declinato, Neapolim contendi, meorumque militum uirtute, hostium ferocitatẽ ita repressi, ut qui prius ante Neapolitana mœnia quotidie excurrentes, omnem agrum, & suburbia incendijs, ac populationibus uastabant, nunc uix intra Auersæ mœnia se tutos existimant. Ad ea paucis Alphonsus, eius gratiam illum iampridem consecutum, ob egregiæ uirtutis phamam, hanc uero non parum eius in matre merita auxisse, pro cuius salute, quos labores, quæue discrimina subierit, se satis scisse. Pergeret modo, maioraque præmia quam sibi animo proponeret, si belli exitus prosperè foret, expectaret. Simul his dictis, ad eam portam, quæ recta Capuam tendit, ire pergit. Intranti urbem uniuersa ciuitas uisendi studio, est obuiam effusa. Admirabantur autem non regalem corporis ornatum, sed in tanto ætatis flore, uirtutis tantā opinionem. Hac multitudine circumfusus, præeuntibus longo ordine sacerdotibus, sacrumque carmen canentibus, per singulas nobilium sessiones, inter Psalteria, & cantus, ad arcem Regiam peruenit. Quo simul atque eum ingressum Ioanna accepit, ad palatij limina obuiam progressa, postquam eum exosculata est, claues portarum ipsius arcis ei illico, inspectantibus omnibus, tradi iussit. Deinde gratias ago, inquit, superis, qui dedere, ut te præsentem in hoc regno meo præsens intueri possim, & qui mihi absens decori ac saluti fuisti. Fatebor namque ingenue, me hanc urbem, atque hoc regnum, quod mihi reliquum fortuna fecit, beneficio tuo possidere. Nam postquam Raymundus cum classe auxilio uenit, ea meditari atque agere non destitit, quæ mihi prospera, hostibus aduersa existimaret. Nam ut cætera omittam, qua nocte coniurati Ludouico urbem prodere conati sunt, tam diu anceps certamen cum hoste intra muros fuit, donec Raymundus eodem tumultu excitatus, cum naualibus socijs occurrit. Bracius uero primo aduentu, non solum à procursationibus solitis Sfortiam prohibuit, sed etiam Castrum maris, & alia quædam loca circumiecta uno impetu cæpit. Quæ beneficia nisi maiora existimem, quam possim uerbis

persoluere, ingratissimam profecto sim, ut autem me, hisce auxiliis, grauissimo obsidionis periculo leuasti, ita profecto aduentu tuo omnem belli metum substulisti. Nam qua grauitate, quo consilio, atque animi magnitudine praeditus sis, certe nobis quoque Italicis ignotum non est. Hunc ego certe diem, omnium, qui mihi ad hoc ætatis illuxerint faustum, ac fœlicissimum duco, habeoque, quo te salutis, ac dignitatis meæ defensorem acerrimum in hac urbe mea, meoque regno conspicio, cuius uel aduentu ipso ciues meos haud mediocriter recreatos uides. Ad hæc Alphonsus. maxime, inquit, Regina lætor, subsidium meum, non secus atque optabam, rebus tuis fructum attulisse. Namque ut primum legatus tuus ad me in Sardiniam profectus, mihi labores, ac discrimina tua narrauit, nihil profecto mihi potius fuit, quam ut missa classis parte, te quāprimum obsidione uindicare. Quod per iniquum censebam, me, in quem unum salutis tuæ spem iecisses, discrimina tua negligere. Post quam uero res tuas arctiori loco positas esse cognoui, prætermissa expeditione Corsicæ, ut te è tanto belli incendio eriperem, nulla interposita mora, ad te aduolaui. Quod ut præstare possim, mihi spōdet causæ tuæ æquitas, quam rem multum in bello ualere, compertum est. qua propter confide, me prius animam hanc, quam huius obsidionis finem esse deserturum. Facto orationis fine, intra tecta concessit, regali opulentia, atque apparatu instructa. Sub meridianum tempus, postquam quieti indultum est, ad Ioannā se contulit, quæ, uniuersa ciuitate in lætitiam effusa, positis per mœnia custodibus, nequid ab hostibus detrimenti per dolum acciperetur, eius aduentum, fœstiuis uirginum, ac nuptarum choris celebrauit, unaque cum Regina ipsa uarijs sermonibus diē exegit. Dehinc animum ad belli curas conuertit. existimans esse dignitatis sue, aliquid dignum aduentus sui initio gerere, ne in expectatione, quam de se haud mediocrem concitarat, Reginam, & Dyrachinos frustra adduxisse uideretur. Simul neu terror hosti de se iniectus, in fiduciam mox, atque in contemptum uerteretur, si per segnitiem tempus terrert. Itaque cum ei nuntiatum esset hostes ex Auersa pabulandi causa egressos, Bracium eo cum copijs repente misit, Sfortiam opprimi posse arbitratus, si quam primum obuiam iretur. Cæterum horum nihil Sfortiam fefellit. Namque id ueritus, specula-

tores procul in diuersa miserat, ne qua uis in cautum circumueniret, uti palantes per agros milites colligendi spacium esset. Itaque ut primum Bracius ijs locis appropinquare cœpit, speculatores citatis equis, hostem adesse Sfortiæ referunt. Quo nuntio accæpto, statim ut rei, ac temporis ratio poscebat, pabulatores uagos; dato signo, in unum coegit, acieque ut erat instructa constitit. Bracius, ut sensit uisos ab hostibus antecursores, Sfortiam minime falli posse, subito transuersis itineribus, ad Auersam agmen uertit, eo consilio ut illos reditu intercluderet. At Sfortias ut aduertit non apparere hostem, ratus id quod Bracius cogitauerat, se facile Auersa excludi posse, citato agmine ad Auersam iter rapit, pabulatoribus in mediam aciem coniectis. Pro*cedenti, mox nuntiatum est, Bracium haud procul inde abesse, protinusque conspectum est agmen. Conuersus igitur ad suos Sfortias, uidetis inquit commilitones, in quem nos casum fortuna perduxerit, pugnandi necessitas iniecta est, festinat hostis, ut iter nostrum occupet, nec reditus nobis patere iam uidetur, nisi quē ipsi ferro aperuerimus. Quamobrem id animi, ac roboris, quod sæpe ante hac in uobis expertus sum; hodie in hostem oportet representetis. Militum animis hac breui oratione confirmatis, iter persequitur. Bracius, ordine Sfortiani agminis prospecto, quo densiorem Sfortiæ aciem æquaret, quatuor acies confestim in unam conuertit, hostesque assecutus à latere inuadit. Hi uero, recæptus propinquitate freti, & pugnabant simul, & procedebant.* Iam*que in conspectum Auersæ res gerebatur, cum clamore excitati opidani, captisque repente armis, iubente Ludouico, laborantibus suis occurrerunt. Quorum accessu audentiores factos, Bracius ad mœnia persecutus est, & postquam nihil profici posse animaduertit, recæptui cecinit. Neapolimque copias reduxit. Post hæc Bracius à Ioanna cœpit contendere, uti urbem Capuam, quam ei ante aduentum in stipendij conditionibus pepigerat, traderet. Quæ haud satis tutum arbitrata, tam ualidum opidum, tamq; opportunè sitũ, externi Ducis imperij, presertim aui di potestati cõmitti, eius postulata in dies differebat. Q̃d cũ Bracius animaduerteret, eã rẽ per quã ægre ferens, ad Alphonsum querelã detulit. Is non, & si Ioanna haud temere in eã suspitionem incidisse*

iudicabat, ueritus si ea res pertinacius negaretur, ne Pracium à rebus suis abalienaret, idque ad fidem suã pertinere arbitratus, ut Regina, Carazolo clam contra nitente, quod Bracio promiserat, praestaret. Capuam urbem peruetustam: agri fertilitate, & situ nulli Campanarum secundam, ab occidente Vulturnus amnis, altus atq; prærapidus abluit. hæc duabus egregiis operis, e saxo quadrato turribus, ponte desuper posito ab oriente, qua ferè parte ad Neapolim spectat, manu, atque opere munita conspicitur. Eò profectus Bracius nullo prohibente urbem in ditionem, præter arces, accæpit. Cæterum arcium præfecti (Nam due sunt, una contra urbem, altera ad exitum pontis sita) tradere arces renuebant. nisi pœcunia, quæ iis pro custodia debebatur, sibi primum numeraretur. Iniectaq; est ob eam causam nonnullis suspitio, eam arcium præfectorum tergiuersationem, a Ioanne Carazolo ortam esse, indignante (ut dixi) eam urbem Bracio tradi. Qua de re, cum certamen, & altercatio orta esset, iis pecunia persoluta, Alphonsi opera, quam postulabant, arcium præfecti cum præsidio, arcibus excessere. Ea æstate nihil ferè memorabile gestum est. Namque omne id tempus, aut excursionibus, aut leuibus prælijs, aut comportandis in hyeme necessarijs consuptũ est. Exacto autẽ Autumno, quamuis media hyẽs instaret, quod anni tempus in hiberna militibus dari solet, cum accæpisset Alphonsus Aceras, propter propinquitatem (neq; enim plus octo milia passuum ab Neapoli abest) ingentis rem momẽti, ad propulsandum bellum, uexandosque hostes esse, eò exercitum ducere instituit. Præparatis itaque omnibus oppugnationi necessarijs, contractis undique copijs, ad Aceram profectus est, binisque castris positis urbem obsedit. Acerani, quanquam subito, atq; improuiso eius aduentu perculsi, clausis portis illico in muris apparuerunt, stationibusque idoneis quibusque locis dispositis, propugnaculisq; interiectis, subeuntes hostes, & scalas muro admouere conantes, fortiter summouebãt. Quod cũ Alphonsus Animaduerteret, tormenta, & machinas admoueri iussit, & magno militum labore urbem circumuallare agressus est, iactoque uallo, duplicem fossem obduxit, ut iis omnis auxilij spes adimeretur, crebris inter utramque fossam turibus excitatis. Cæterum oppugnatio omnis frustra erat, opidanis fortiter cõtra tẽdentibus. Tandẽ tormentis, muri parte quassata,

egre

resistebant; cui tamen malo sic occurrebant, quod quantum interdiu prociderat, tantundem munimenti noctu sufficiebant. Hos autē labores eo constantius ferebant, quod Auersæ opido propinqua, se se à Ludouico deseri non posse confidebant. Qui eorum discrimine cognito, ne opidum ad bellum gerendum tam oportunum amitteret, ijs auxilium ferre statuit. quibus cum iam non aliter quam ui, & armis subueniri putaretur, opido circumuallato Sfortiæ imperat, uti cum omni exercitu, nisi quantū Auersæ præsidio sat esset, eò per noctem proficiscatur. Sfortia confestim ad milites profectus, dissimulato itinere, nequid hostes præsentirent corpora curari, & aliquantum quieti dari iubet, nequid in his moræ sit, ubi facto opus fuerit. consilium itaque cū paucis primorum ordinū communicat. Paratis igitur omnibus, tertia noctis uigilia, Aceras uersus composito agmine, quasi hostis in conspectum esset iter facit, & ad tria milia passuum ab opido constitit. Quod postquam Alphonsus ex speculatoribus agnouit, confestim Ioannem Vintimilium, fortem atque impigrum uirum cum parte peditatus, & equitatus ad Pontem, quem Casullæ uocant, ei obuiam mittit, qui illum transitu Elanij fluminis prohibeat. Isque celeriter profectus, reperit duas hostium cohortes, occupato iam ponte flumen transisse. Missisque qui Alphonso renuntiarent, Lacessere hostes cœpit, ut si qua posset, uel eos qui transierant trans flumen repelleret, uel transire conantes arceret. Quibus Alphonso renuntiatis, ille peditatum, quem egregium nauibus uexerat, statim ad Vintimiliam, summittit hisq; aliquot equitum acies addidit. Has itaque copias Nicolao Picinino, iam tū in re militari claro, qui magnus postea, & singularis copiarum Dux euasit, attribuit. Ipse interim opera custodiri, & nequid omnino detrimenti ab opidanis accipi posset obseruari præcepit. Omnibus pro tempore prouisis, relicto in castris Bracio cum parte copiarum, ipse cum ad pontem contenderet, suasit Bracius, ut ipse potius in castris, aduersus opidanos maneret. se ad pontem ire sineret. Quod consilium cum ab omnibus probaretur, dimisso Bracio, ipse in castris perstitit. Iamque interuentu Picinini perculsi hostes, ponte deserto, terga dare cœperunt. Cum interim Bracius superuenit, simulareque fugam suos præcepit, ut hostes cis flumen illiciat. At Sfortias ut primum uidit temere hostes cedere,

insidias ueritus ab iis persequendis suos continuit, ac fortissimo quoque in postremo agmine collocato, Auersam iter rapit. Quod cum Bracius animaduerteret, & ipse insidiarum metu emittere noluit, qui persequerentur abeuntes, & iam mille passus citatim Sfortias contenderat, Cum Ioannes Vintimilia cum ualida equitatum manu pontem transgressus, eum insequi cepit, nouissimosque assecutus, agmen moratus est. Quo uiso Sfortias suos ut (quo ad tuto possent) & dimicarent, & progrederentur, exhortatus, nunc agēdo, nunc impetum hostium substinendo, cum aliquantum processisset Ioannes recæptui cecinit, ac citra pontem suos reduxit. Dum hæc ad Pontem gerebantur Xanctus Acerani præsidij præfectus, rei bene gerendæ opportunitatem sibi datam arbitratus, cum subito eruptione facta in opera impetum fecisset, haud magno negocio intra moenia ab Alphonso repulsus est. atque res ita utrobique fæliciter gesta. Acerani, Sfortiæ fuga comperta, & si rebus suis diffidere cæperunt, nihil tamē animos remisserunt, & qua murus disiectus erat, materiam atque agerem continuo sufficiebant. Cæterum obsidio ad extremum, & obsessis, & obsidentibus pariter grauis erat, Italico presertim militi, qui hac nostra tempestate sub tecto hibernare consueuerat, nec solum propter hyemis acerbitatem, sed quod tum Clanij uicinitate, tum naturali situ circuniecta regio plurimum aquosa est. Quod cum Alphonsus intelligeret ne ibi diutius tēpus tereretur, opidū undique summa ui nouis operibus adiectis oppugnare instituit. Dum hæc pararentur, Martinus Pont. Max. Cardinales duos Legatos, alterum ad Alphonsum, alterum ad Ludouicum mittit. quorum aduentu instituta oppugnatio dilata est, ac de concordia inter Alphonsum, & Ludouicum, per eos agi cæptum. Cumque opidum ob eam rem obsideretur negligentius, Ludouicus se nactum opportunitatem arbitratus, qua Aceranis opē ferret, quia intermissæ custodiæ erant, plerosque in opidum clam immisit. Quo facto euenit, ut Aceranis iam nihil amplius oppugnationem metuentibus, Ludouicus, quod Legati decreuerant, opidum in eorum potestatem tradere renuit. Qua de re permotus Alphonsus totis uiribus oppugnare, uti iam constituerat, decreuit. Nec legati dissuadebant, rei nouitate animaduersa, Ludouico quia id fas esse non existimabant, neque dum de compositione per ipsos

agebatur, in obsessam urbem, presertim intermissa oppugnatione, militem transmittere. Et quanquam multis à prelio abstinendum uidebatur, quod cum antea oppugnatio difficilis foret, ea auxilij accessione, haud dubie difficiliorem futuram existimabant. Fortunam tamen experiri constituit, quo se non impune lusum Acerani scirent. Accedebat alia ratio, quod obsidionem, quæ iam prope ad extremum per magno militum labore perducta erat, in æstate produci nolebat. ne autem plus negocij postea haberet, aut si re infecta discederet, ea expeditio frustra à se suscepta uideretur. quod existimationis suæ plurimum referre censebat. Itaque paratis omnibus, opidum undique oppugnari, præmique summa ui cœptū est. Quod cum opidani animaduerterent, ad opidi tutelam haud segniter concurrunt, ingentesque lapides, atque omnifaria tela, muro in subeuntes iaciebant. Precipua tum ijs propugnationis cura circa muri ruinas erat, quod ab ea parte opidū facilius posse superari uidebatur. Quod Xantus cum futurum præuidisset, opidanis per stationes dispositis, ad eius loci defensionem fortissimum quemque militem collocauerat. Alphonsus sic exercitum diuiserat, Equitatus, & sagittariorum magnam partem muri ruinis opposuit. Iisque Bernardum Centuliam præstantem uirum præfecit. Gugliemo Moncatæ pars opidi, quæ ad meridiem spectat cum parte copiarum oppugnanda est data. Equites dissilire equis iussi, partim ad Bernardum, partim ad Guglielmum accessere. reliqui cum Bracio in equis constiterunt ut quocunq; opus esset, sine mora aduolarent. Cæteræ pedestres copiæ, ubi expedire uisum est, p uaria ante opidū loca distributæ; uti uno tpe signo dato, opidani undequaq; præmerētur. Fortè ea nocte, quæ antecesserat, ingens imber; campos inundauerat, solumque suapte natura aquosum adeo labefecerat, ut nec milites, nec equites uestigio possent insistere. quæ res magno incommodo oppugnātibus cœcidit. Xanctus in medio pugnæ ardore per opidum discurrens, cum opidanorum mannu, & laborantes adiuuabat, & segnius pugnantes accendebat. Maiore tamen ui ea pars oppugnabatur, quæ muro nudata erat. Sed tanta fuit eorum uirtus, quibus ea tuenda cō tigerat, ut nulla ui munimenta superari possent. Multi in fossam ruentes grauiter sautiati, pedem referre coacti sunt. nec ullum frustra telum, in tantam multitudinem ab opidanis de muro conijci poterat. Dum acriter pugnatur, Guglielmus Mon-

cata fossa, ac nullo transgressus ad monimenta auidius progressus, lapidibus pæne est obrutus, cum armorum grauitas, & soli lapsus uestigium non recipientis, regrediendi facultatem adimeret. Blascus quoque Passaniti Comes, graui uulnere accepto, cum prælio excessisset, paulo post mortem obijt. Cuius uiri interitus Alphōsus grauiter commotus, maiore conatu opidum ira percitus, cum debellaret, ne in opidanos plus æquo sæuiret, Legatus eum orare uehementius cœpit, ut prælio finem imponeret, suorumque labori ac periculo parceret. Non dubitare se, inquiens, simul atque responsio à Pontifice allata esset, & quam expectabat, quin Acerani, cum bona Ludouici uenia, Pontificis imperata facerēt. Quod si fortasse abnuerent, nullam se pro ijs ueniam amplius petiturum. His uerbis demolitus Alphonsus, ut erat natura mitis, & si rem eo deductam uidebat, ut opidani diutius eius uim ferre non possent, receptui cani iussit. plerisque opidanorum uulneratis. De Alphonsi quoque exercitu plures saucij, nonnulli etiam interfecti, inquis Franciscus Panormitanus strenuus eques, fortiter pugnans cecidit. Post hanc pugnā nonnulli dies absq; certamine exacti fuere, id modo obseruatum, nequid subsidij, aut annonæ, ab hostibus clam deferri in opidum posset, donec à Pontifice nuntius cum literis redijt. Quibus allatis, quod id Pontifici placebat, Ludouicus ex opido præsidium sine certamine euocauit, atque in Legati potestatem tradi iussit. Quo recepto, Alphonsus Bracio cum copijs in hibernis Capuam dimisso, Neapolim reuersus est. Haud multo post, Tartalias, cuius fides Sfortiæ suspecta erat, quod ab Alphonso equos quosdā dono acceperat, & à Bracio diligi uidebatur, permittente Pontifice, ut quidam aucthores sunt, à Sfortia comprehensus est, ac securi percussus. Interim cum de componenda regum controuersia ageretur, indutiæ factæ. Qua re Legatis, Pontificis iussu, permissa, Ludouicus e Castromaris, cuius arcem adbuc tenebat, atque ex Auersa, præsidijs deductis, ea opida in Legatorum manu deposuit. Sfortiæ quoq;, & suorum saluti consultū. Isque etiam Bracij opera in Ioannæ, atque Alphonsi gratiam Beneuentum quod tenebat, accœpta fide se recœpit. Ea tempestate Aquila ciuitas in Marsis opulenta, ac bellicosa, quæ ad Ludouicum defecerat, Ioannæ ad huc imperio rebellis erat. quam cum sibi Bracius ex fœdere deposceret, Ioanna simul atque Alphonsus (neque enim quicquam

amplius a Ludouico metuebant) ut ad eam capiendam proficisceretur permisere. Qui cum copijs profectus, plerisque circa opidis, castelli'que. partim ui, partim uoluntate receptis, commeatibusq; interclusis, castris propius admotis, urbem ipsam arctissime obsedit. Et iam nihil propè hostile in omni regno uidebatur, praterquam Mathæloni. id opidũ haud procul ab Aceris situm ab Octino Carazolo tenebatur. Erant in eo pedites tercenti, qui nihil Campanis quietum, aut pacatum relinquebant. ipse quidem Octinus Ioannæ infensus, uel ob eam maxime causam ferebatur, quod illa Ioannem Carazolum sibi honore, & dignitate prætulisset. Erat is quidem magna prudentia, atque elato animo, magnas etiam opes habebat. Quapropter multos & ciues, & populos, auctoritate sua, ad Ludouicum traxerat. Itaque cum Alphonsus animaduerteret Campanum agrũ ab ea parte incursionibus uastari, ut eos à maleficijs, atque excursionibus deterreret, quicunque ex ijs capiebantur, in naues longas, in remigum supplementum dari imperauit. Quo cognito Octinus, captiuos omnes qui in eius potestatem ueniebant, exectis manibus, ac naso mutilato, dextroque eruto oculo, dimittebat, atque ita contingebat, efferratum, atque nefarium bellum, utrinque geri. In hoc rerum statu, pestilentia urbem Neapolim grauiter uexabat, Ioanna, atque Alphonsus, qui urbi praeessent cum presidio relictis, se se in Castrum maris receperunt. Erat aũt omnis ea regio, quantum à Castromaris, ad summum Mineruæ promontorium pertinet, Ludouico amica. Necdum enim ad Ioannæ Imperium, fidemq; redierat, quamuis è Regno Ludouicus abscessisset, Troni ne quid inde incõmodi rursum aliquando suborriri posset. Statuit Alphonsus in ea loca cum classe proficisci. Id tempus maximum idoneum existimans, ijs populis expugnandis, quo omnis auxilij spes ijs sublata uidebatur. Ludouico enim summoto, non habebant qui eos milite, aut commeatu iuuarent. Itaque accersita classe cum parte peditatus, primum obsidere uicum cæpit. Id enim opidum Castromaris proximum est, eo que haud magno labore est potitus. Quo recæpto, & præsidio firmato, ad Surrentum castra mouit. Quod opidum non plus quinque milibus passuum, à uico abest. Cæterum situ, atque opere multo munitius, idque machinis, & tormentis adhibitis circunsedit. Interea Massei, quorum

opidum Surrento propinquum est, ueriti, ne ad se postea duceretur exercitus, legatis missis, deditionem fecerunt. Quibus rebus cognitis, Amalphites, quæ est altera pars eiusdem promontorij, absq; certamine, & ipsi in deditionem uenerunt. ad quindecim milia passuum promontorium in mare protenditur: ab oriente qua est Amalphis, & alia quædam opida, uites, oleæ, citri sunt; atque omnis generis cultarum arborū, & frugum ferax est. fontibus, præterea situ, cœli salubritate, atque amœnitate, omnis Italiæ ore primum celeberrimumque locum obtinet. Ab altera parte, qua est Surrentum opidū, uina suauissima atque omnis pomorum generis, copia identidem memorabilis uisitur. Mineruæ promontoriū appellatum est, quod in eo olim templum esset Mineruæ sacrum. Huic promontorio apposita est Caprearum insula, montana plurimum, in cuius penè medio surgit mons editus, undique præruptus, & præceps, in mare despectans, secessu olim Tiberij Cæsaris clara, in quo situm est opidum, eiusdem nominis munitum. Quod cum audisset Alphonsus, situs fiducia ab opidanis negligentius custodiri, nocte intempesta, parte classis eo misit. Hi nacti locum custodibus uacuum, admotis scalis, in murum primo pauci euasere mox ut tutum, ac liberum ascensum cognouerunt, certatim plures eodem conscenderunt, atque opidum, opidanis sono sepultis, ingenti clamore sublato, inuadunt. quo casu tam subito, ac tam inopinato consternati opidani, cum arma capere conarentur, hostium multitudine celeriter opressi, armis positis, præsidium admisere. simul omnis insula sine ui, repente deditionem fecit. Interea Surrentini, quos obsideri diximus, omni spe auxilij destituti, cum eorum res in dies uehementius coartaretur, & ad obsidionē fames accederet, conditionibus, quas postulabant, impetratis, præsidio intromisso, in deditionem uenerunt. Recœpto Mineruæ promontorio, quod adhuc pestilens morbus Neapolim affligebat, Ioanna, atque Alphonsus sese Caietam recæpere. Artale Luna, cuius opera forti, in oppugnatione Surretina usus fuerat, cum parte classis, eius ore præsidio relicta, tot fortibus factionibus, prosperisq; fortunæ successibus, Alphonsus ad gloriæ incrementa natus, omnium Regulorum animos in se conuertit. Itaque, qui prius Ludouico fauerāt, suis rebus desperatis, fortunam secuti, ad Ioannæ, atque Alphonsi

Imperium breui redierunt. Per eos dies Alphonsus Legatos ad Pōtificē misit, qui, ius successionis, Ioannæ rogatu peterent. quo Impetrato celeriter reuersi sunt. Per idem quoq; tēpus Sfortias, ad Alphonsum salutandi gratia Caietam est profectus; Idem fecere Reguli; qui Ludouicum secuti fuerāt, erroris sui ueniam postulantes. ijsque omnibus uenia perbenigne ab Alphonso data. Quanquam Ioanna egre ferente, tā facile ijs ignosci. In id.n. maxime studebat, ut sibi clementiæ, atq; humanitatis phamā compararet. Idq; ad cōciliandos sibi Regulorū, atq; Populorū animos uehementer conducere existimabat. Ad hoc usq; tempus Ioanna, atq; Alphonsus, cōi amborū sententia res omnes bellicas atq; urbanas adminiustrauere; summusq; inter se consensus omniū rerū fuit. Cæterū cōmunis regnorū pestis, atq; pernities inuidia, eā, quæ inter se erat, charitatē labefactare paulatim cœpit, fideq; mutua sublata, in suspitiones, atque exinde in graues simultates uētū est; huiusmodi fermè causis. Auersani, Acerani, Surrētini, Amalphites, cæteriq; populi, qui uel ui, uel uoluntate, destitutis Ludouici partibus, deditionē fecerāt, in Alphonsi uerba iurauerāt. Quod grauiter ferens, atq; Indignās Ioānes Carazolus, quoniā quantū auctoritatis ad Alphonsum accesserat, tātū eius auctoritati, atq; opibus detractum existimabat, Meditari cœpit, quoniā mō dignitatē suā tueri posset. Erat hic uir ingētis spiritus, nec ei cōsiliū in omnia uel pacis, uel belli munera deerat, nec ferre æquo animo poterat quenquā, sibi apud Ioannā auctoritate, et gratia præferri. Ipse.n. cunctis regni Regulis nō anteire mō dignitate, uerū etiam imperare cōsueuerat, eratq; omnibus maxime formidolosus. Itaq; inter Ioannā, & Alphonsum cœpit suspitiones, & inimicitiarū causas serere. Facile enim ei Ioanna fidē adhibuit. Muliebris namq; sexus ut natura imbecillior, ac timidior, ita ad credendū pronior est, cumq; in dies augescerēt suspitiones, & uereretur Ioanna, neu se in Catelomā missa, Alphōsus sibi regnū arriperet, Dissimulata causa, è Caieta Prochitā profecta est, quæ Insula perbreuis, haud procul puteolis ē sita, quasi ibi animi recreandi causa mansura. ibiq; aliquot dies cōmorata, Puteolos petijt, ut inde Neapolim traijceret. Quo audito Alphōsus Neapolim reuerti statuit (iam enim pœstilentia restincta erat) terrestrique itinere ire maluit, ut Capuam, atque Auersam urbes inuiseret, nondum à se ui-

sus. Cumque Capuam uenisset, quo magis omnem Ioannæ de se suspitionem, ac metum adimeret, ad eam salutandam Putiolos profectus est. Cæterum eius profectio, eam potius suspitionem auxit. Quapropter eo Capuam reuerso, Ioanna mox Neapolim pedibus petyt, eius maxime celeritatis causa fuit, quod uerebatur, si illam Alphonsus Neapolim præueniret, ne integrum sibi esset in arcem Capuanam, uti constituerat se recipere, ne ue in arcem Regiam, præter eius uoluntatem se conferre cogeretur. Neapolim ingressa, cum secus arcem Regiam iter faceret, præfectus arcis occurrit, sibique claues obtulit, cui illa aduersa ualetudine detineri simulans, uelle se aliquot dies in arce Capuana esse inquit, mox ubi conualuisset recessura. Alphonsus tam repentinam eius profectionem admiratus, se presertim inscio, & ne quid illa noui machinaretur aduersus se ueritus, confestim Neapolim profectus, in arcē regiam se recœpit. Tum dißimulate ad eam diem suspitiones, ac simultates, paulatim detegi cœptæ. Nonnunquam tamen Alphonsus, ut suspitiones, si posset, eleuaret ad eam uisendam ibat. Inter hæc Franciscus Dannio, quem Alphonsus Romam miserat, ad eū scribit, se comperisse uitæ eius insidias parari, eumque diem neci suæ destinatum esse, quo ad Ioannam salutandā proficisceretur. His permotus Alphonsus aduersariorum cōatibus obuiam ire instituit. Et quoniam Ioannem Carazolum eius consilij auctorem fuisse acceperat, sperabat, eo comprehenso, omnia prospere cessura, ut primum in regiam accederet, quo Senatus die ire consueuerat, distinere hominem constituit, nec prius amittere, quam sibi Capuanæ arcis potestate facta, Ioanna, que uellet efficeret. Existimauit enim Ioannam eo uiro absente ac uelut pignore fidei retento, quæ æqua forent, haud repugnanter facturam, quod in eo sciebat esse omnem Reginæ consiliorum summam. Itaque hunc haud multo post, in Regiam profectum, iußit in senatum ire, quasi magnum aliquid de regni statu consulturum, ne ue ipse, aut quisquam e suis ex arce egrederetur obseruari præcepit. hac de causa, ne Ioanna illum detineri scire posset, antequam ipse ad eam peruenisset. His compositis ad Ioannam citatim proficiscitur. Sed nihil horum Ioannam latuit. Quidam enim Bracij scriba ad Alphonsum profectus, rem ad eam detulit, simulque arcem Capuanam à Rege peti, & animo, quan-

tum

tum coniectura consequi posset, ut eam, arce capta, in custodiam traderet. Hoc nuncio propè examinata, quid ageret nesciebat, praesertim omnis consilij eius amisso auctore. Neque enim dabatur in re tam subita, tamque insperata, ullus consilij locus. Id tamen ijs, qui eam circunstabant, in tanta rerum perturbatione imprimis salutare uisum est, portam aduenienti claudere. Protinusque omni arce tumultu completa, alij ad alia officia, prout cuique uel ratio, uel animus suppetebat, sine ordine, sine imperio discurrebant. In tanta rerum trepidatione, cum Alphonsus medium iam pontē transgressus esset, deiecta repente cataracta exclusus est. Tum qui muros inscenderant, eum superne lapidibus incessere ceperunt. Quod ubi animaduertit consilia sua prodita suspicatus, preuerso celeriter equo pedem retulit. atque extra teli iactum substitit, parumque abfuit, quin lapidis ictu, qui in tergum equi incidit, occubuerit. demum ciuilem montū ueritus, presertim in uiarum angustijs, in forum Boarium se recœpit. Is enim locus uisus est maxime idoneus, quod erat late patenti campo, in quo magna uis hominum explicare se posset, ac si uis fieret, & manu rem gerere, quoniam ad huc erat ambiguum, quonam id ciues animo laturi forent. Inter hæc Hispani, Catelanique, cognito regis sui discrimine, correptis armis eò aduolarunt. Consternata tanto malo ciuitas, Dyrachina presertim factio, Nam Andegauinis id letum acciderat, nec pro eo, nec aduersus eum arma summere audebāt. Magna pars domi sedentes urbis casum ingemiscebant. Leuatos se externi belli metu, in domesticum, atque intestinum incidisse. Nec ignorabant id mali ex inuidia, atque ex suspitione ortum. quod nullæ iniuriæ extarent, quæ tam graues inimicitias inter Regem, ac Reginam parare debuissent. Plerique tamen officij causa, ne quid plus æquo Rex fortasse per iram faceret, eodem inermes conuenere. Hi neque saluti, neque excidio propiorem unquam ciuitatem ullam fuisse aiebant. Si enim ipse ac Ioanna consentirent, nullam urbem fæliciorem fuisse. uerū si dissentirent, nullam citius perisse. futuram inter ipsos Dyrachinos seditionem. reuocaturos e Roma Ludouicum aduersarios, simulque omne regnum belli incendio conflagraturum, cum utrique suos exercitus, suosque Duces habituri sint. In his colloquijs, reliqua diei partę consumpta, cum nulli apparuissent, qui uim facerēt

in regiam se recepit. Postridie de reconciliatione per cõmunes amicos agi cœptum, & Alphonsus quidem rem componi cupiebat, quod bello domestico in Hispaniam reuocabatur, ut Henricũ fratrẽ, e Ioãnis Hispaniæ Regis potestate liberaret. Ioãna ab ea re prorsus auersa, & si simulabat placere sibi de concordia agi, tamẽ continuo ad Sfortiam misit, qui eum in gratiam receptum oraret, uti sibi circumuentæ atque opressæ quam primum opem ferret: Cuius consilio cognito, Alphonsus quicquid militum, equitumque habebat, extra urbem, qua Sfortias uenturus erat, exire iubet. ne ex arce Capuana Ioannam educeret, aut in urbem irrumperet, naualibus socijs per uarias urbis stationes dispositis. Bernardinum Centiliũ ijs copijs præfecit. Non ignorabat Alphonsus tutius esse consilium copias in urbe contineri. Sed uerebatur, si Ioanna, cum Sfortia abire pateretur, ne grauius in se bellum concitaret. Cognito Sfortiæ aduentu, Bernardus, in quattuor acies copias diuisit. Isque singulis ad eas uias, quæ ad urbem ferunt, dispositis, ut libera non esset hosti procursatio, transuersis tignis uallum obiecit. Ipse in primã progressus aciem, uiam Aceranam, qua Sfortiam aduentare ac ceperat, tenuit. Qui dimicandi auidior, appropinquante Sfortia, priusquam sibi satis spectate hostium uires essent, audacter congressus, cum impetum ferre non posset, in secundam aciem se recepit. Hic paulum retardato hostili impetu, prælium redintegrare cœptum. Quod cum Sfortias animaduerteret, ipse cum paucis, in propinquos hortos clã digressus, perfracto, qui uineæ imminebat, muro, subito hostibus apparuit, qui cum à tergo premerentur, telisque præterea, & tormentis ex arce Capuana peterentur, se se in fugam coniecerunt. Ea re conspecta, tertia acies, & ipsa mox terga dedit, quos hostes persecuti, prope omnes ceperunt. Quarta item acies, ut suos profligatos sensit, saluti fuga consuluit. horũ alij Capuam, in Regiam arcem, citatis equis, sese receperunt. In eo prælio prope omnis nobilitas capta est; quæ Alphonsum officij causa secuta fuerat, atque omne insuper militum robur. Sfortias deinde uictoriam secutus, eodem impetu Capuanam arcem, ac protinus urbem ingressus, Catelanos, Hispanos, Siculosque omnes expulit, eorum hospicijs direptis. Post hæc de expellendo Alphonso cum Ioanna consilio habito, eaque primum parte præsidio fir-

mata, quæ regiam arcem urbi iungebat, ad Auersam obsidendam copias ducit, ex hoste amicus, & dux factus, ibique castra ponit. At Alphonsus clade suorum cognita, cum neque pæcuniam haberet, unde nouos exercitus compararet, neque classem paratam, qua acceptam iniuriam ulcisceretur, præsertim inimica ciuitate, angi animo cœpit. Spes reliqua erat in ea classe posita, quam a Barchinonis, ad Corsicæ expeditionem comparari sciebat, & iam iustructam esse existimabat. Muniendæ arci intentus, ad frumenta conuehenda, pæcuniamque conquirendam in Siciliam mittit. simul qui classi occurrant, si ea forte in cursu esset, iubeantque confestim Neapolim petere, & qui nam rerum suarum status sit edoceant. Opidani uerito, si qua classis aduentaret, ne per arcem in se immitti hostes possent, quæ arci opposita erant loca, muro obducto, firmauere. arcis ipsius oppugnationem haud quanquam tentare ausi. quod ea res propter naturalem situm, ac monumenta adiecta, non unius diei, sed longi temporis obsidio uidebatur. Leuia tamen prælia nonnunquam ex occasione conserebantur, Cum hic esset rerum status, classis è Catelonia quintodecimo die, hac clade accepta, profecta est. Triremes decem, & onerariæ sex fuere. Eius præfectus erat Ioannes Cardona, uir fortis atque impiger, qui audita modo apud Caietam rerum nouitate, & his, quæ Regi acciderant, solutis continuo è portu nauibus, in altum euectus est. Et primo onerariæ (erat enim uehemens uentus) inter Capreas, Enariamque conspectæ, Baias petierunt, ut qui nam esset rerum status, diligentius explorarent. Deinde triremes secutæ, repente Cardona Neapolim petyt. Expositisque sub arcem naualibus socijs, regis iussu castra posuit. Eius aduentus ut aduersarijs tristis, ita Alphonso perquam lætus fuit. Itaque acceptam iniuriam ulcisci posse confisus, castra confestim muniri, nequis in ea hostium equitatu impetus fieri posset, iussit. Locus est pro arce regia, quem Corrigias uocant, late patenti campo, & ob id equis maxime oportunus. Hunc Neapolitani ad primum classis aspectum dispositis, per mœnia armatorum militibus occupauere, quod eum equitatu teneri posse existimabant: castrisque ob

equitantes hostem lacessebant. Non audebant primo Regij extra munimenta prodire, ut pote maritimis rebus assueti, atque equestrium præliorum rudes. Sed tantum sagittis, ac lapidibus subeuntes arcebant. Pauci tamen, quibus audacia maior erat, munimentis paululum egreßi, congredi ceperunt. qui cum equitum Impetum non substinerent, sæpiusque in castra repellerentur, Ioannes Cauus, qui inter primos ordinem ducebat, ingenti audacia, Quid est, (inquit) commilitones quod ita patiamur nostros ab hostibus pelli? An uero usque adeo animus, uiresque nostræ, tam breui tẽpore consenuerunt ut tam paucorum equitum incursum ferre nequeamus? Si nemo est qui sequatur, uel solus in hostes ibo, neque patiar (quod in me fuerit) hoc dedecus nomini gentique nostræ impingi. Hæc ubi dicta, confestim è castris exilijt, seque hostibus obycit. Hunc primo pauci, mox plures secuti non solum hostes sum mouerunt, uerum etiam toto campo præcipites in urbem compulerunt. Post hæc, dolijs plerisque lapide repletis, hisque pro muro obiectis, aduersus equorum incursus, per uitem, quæ domus cuiusdam parieti ab exteriori parte adiuncta erat, quasi per scalas in muros ascensum, portaque, quã Petruciam appellant, deiectis propugnatoribus, quos timor inuaserat, ob effusam suorum fugam, eodem impetu capta, continuoque excisa trabe patefacta est. Tũ certatim è castris ad eandem portam concursum, quæ cum præter spẽ repente contigissent Alphonsus naualium sociorum partem classis incedere, præfectumque à maris parte urbẽ adoriri imperat. Isq; cum classe celeriter profectus (nondũ enim urbs quæ à pelagi parte abluitur mœnibus cincta erat) & maior ciuium pars clamore excitata, ad portam Petruciam contenderat. Paucis frustra renitentibus, facile in terram descendit, hostesque inde propulit. Petrusque regius frater ab alia parte urbem aggredi iussus, ut à diuersis partibus, uno tempore, laceßiti, opidani facilius opprimerentur, Diui Nicolai templum aduersus arcem situm, & item Turrim, quæ moli imminebat admotis scalis occupauit. Ingressusque urbem pauorem, ac trepidationem perculsis auxit. Ita quantum urbis patet ab arce Regia, ad Petri martiris templum, una propè excursione captum est. Ad hæc, proximis tectis iniectus ignis, reliqua deinceps ædificia extemplo corripuit. Longiusque effusus, magnã urbis

partem uento addiuuante hausit. Tum tota simul urbe trepidari, cõcursarique ceptum, nocturno tumultu terrorem augente. Et alius ut quisque periculo proximus erat, aut clamore excitabatur aut alio excitatus concursabat. omnia passim fugientium puerorum, aut fœminarum fletibus personabant, paulum tamen suppreßit impetum Francisci Mormini interuentus, qui cum nõnullis equitibus inuectus, regios repulit. Quod cum Petrus Regius frater animaduerteret, repressa suorum fuga, pugnam redintegrauit, paruoq; certamine hostes in fugam uertit. Quibus ad cliuum usque pulsis, reliqua pars noctis, quieti data fuit. huius autem procellæ tanta, ac tam repentina uis extitit, ut ei resistere Ioanna nulla ui, aut consilio potuerit. Prius enim irruptionem in urbem hostes fecere, quã Sfortias, quem confestim appulsa classe, accersiuerat, ex Auersa ueniendi spatium habuerit. Neque enim tam subito obsidionem deserere, & copias adducere poterat. Illa tamen ad eum continue nũtios mittebat, ut nihil more faceret ad ferendam opem captæ urbi, sibique propè iam obsessæ. Iis nuntijs permotus Sfortias, omissa obsidione, Neapolim profectus est. primaque luce urbem ingressus, ad Diuæ Claræ templum citato equo aduolat. Iam enim prælium, quod interuentu noctis sublatum fuerat, renouari ceperat, eiusque aduentu primo, hostilis impetus paulum retardatus est. Cæterum equorum usus, uel nullus, uel exiguus erat. Regij enim continue perfoßis intrinsecus domibus, facile equites lapidibus, & omni telorum genere, è tectis summouebant, præcludebantque uias trabibus eiectis. Quod cum Sfortias animaduerteret, confestim equites desilire equis iubet, pedibusque rem gerere. Nitebatur eques claustra perfringere, Cæterum urgente post munimenta multitudine, omnes conatus frustra erant. Pugnabatur eodem tempore diuersis urbis partibus. Et iam quicquid à portu ad cliuium pertinet, in Alphonsi potestate redactum erat. Itaque Sfortias cum nihil se proficere pugnando animaduerteret, timèretque, nequo ciuili motu atergo exorto, reditu intercluderetur; Quod pauci admodum ciues eum secuti fuerant, aliquot paucis in pugnantium spetiem relictis, ne eius discessus similis fugæ uideretur, ad cogendam reliquã suorum manum proficisci simulauit. Regressusque ad Capuanam arcem, Ioannã rebus suis diffidentẽ, atque è periculo ut eriperetur

orantem, Pomilianum uicum primo, deinde Nolam traduxit. Sfortia digresso, equites quos relinquerat, paulatim cedere cœperunt quibus pulsis, reliqua pars urbis, præter arcem Capuanam, nemine iam resistente, una modo excursione capta, & direpta est. Optimates, ad quos incendium non peruenerat, consternati in tecta diffugerant. ibique abditi, communem calamitatem deplorantes, ultimum patriæ casum expectabant. Cæterum Alphonsus, & si iustam eius iram existimabat, tamen antiquæ urbis casum miseratus incendijs parci iußit, ultioni satis datum arbitratus ut aduersarij scirent, sibi cum Rege non ignauo rem esse, Deinde, ne Sfortiæ pro arbitrio euadendi in urbem potestas esset, arcem Capuanam obsideri, atque oppugnari præcepit. Huic arci præerat Xanctus, de quo supra in Aceræ obsidione mentionem feci, uerum hunc multa incommoda circunstabant, materiæ inopia, qua turres murosque contabularet, arci propinquæ domus, in quibus dispositi sagittarij propugnatores in muro consistere non sinebant, tum frumenti inopia, quod tanto præsidio uix paucis diebus suffecturum uidebatur. Namque repentinus, & improuisus casus, nec munimenta ulla, nec rem frumentariam prouideri permiserat. Itaque egre resistebat oppugnantibus. Cognito eius discrimine, Sfortias, paucis post diebus, Nola regressus, ad mille passus ab urbe castra posuit, ut si qua ratione posset commeatus in arcem importaret Cæterum paucitati suorum diffisus, quod munimenta arci obiecta erant, auxilij tantummodo spem dabat. Cum hic esset rerum status, quidam ad Sfortiam in castra uenit, spemque Auersæ recipiendæ præbuit. Itaque prope Auersam castrametatus, arcem à Iacobo Pertusio eius præfecto, per proditionem recepit. Quod consilium ciuitas, sequi mox coacta est. Neque enim aliter facere poterat, quia Alphonsi equitatus cum Sfortiæ copijs opponi non poterat. Eius urbis amißio, per magno incommodo Alphonsi rebus accesit ob propinquum maxime aduersariorum receptum. Sfortias urbe, atque arce præsidio firmatis, ipsoque successu acrior factus, cum Neapolim reuersus fuisset in eodem, quo prius consederat loco, castra posuit. ubi cum cerneret, se frustra tempus terere irrito incæpto, Auersam redijt. Quod post-

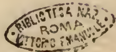
quam Xanctus animaduertit, & iam non commeatus modo, sed etiam tela deesse cepissent, sciretque Alphonsum decreuisse totis uiribus arcem oppugnare, ac desperaret propter arcis infirmitatem posse resistere, suam, & sociorum salutem pactus, deditionem fecit. Ioanna interea Auersam concesserat, primum ut spem obsessis daret, demum quod urbs, nouandis Neapoli rebus, propter propinquitatem opportunior uidebatur. Multa illam simul angebant, amissam urbem, ac patriae casum miserantem. Sed imprimis, Ioannis desiderium, illam angebat, cuius consilio, atque opera forti, & fideli, in rebus summis, maximisque utebatur. Itaque de captiuorum commutatione agere statuit, in eas se calamitates prolapsam existimans, quod eo uiro caruisset. Nec renuit permutationem Alphonsus, Receptisque Bernardo Centilia, ac Raymundo Tirilione, qui pro uno Ioanne offerebantur, caeterisque captiuis, qui in Sfortiae manus erant paruo pretio redemptis, Ioannem dimisit. Post haec Michael Coxa Ioanni Carazolo inimicus, ad Alphonsum uenit, eique Enariae occupandae spem attulit. Aenaria insula, quam Isclam uocant, duo de uiginti passuum milibus a Neapoli abest; à continenti quattuor. opulentior quàm pro paruitate, quisq; opinari possit in eius penè medio se attollit mons mirae altitudinis; qui olim (ferunt) ad Aethnae similitudinem terrificos in caelum ignes, per noctem euomere solebat. Reliqua pars plurimum plana est. incolas habet piscatoriae, ac maritimae arti assuetos. Contra hanc insulam ad teli iactum mons est, mille fermè passus in altitudinem, eminens, ac circuitu ambiens tantundem, paruo ponte insulae coniunctus, ille quidem praeruptus, & confragosus, atque uno tantum & eo quidem perangusto, atque arduo calle peruius. In eius fastigio situm est opidum, totam montis planitiem occupans. ad radices situs est uiculus, unde per obliqua, & anfractus opidum aditur. in eo spatio tres turres interiectae aditum claudunt, domus opido pro moenibus sunt. Opidani in duas factiones & ipsi diuisi erant, quarũ altera Coxia, altera Manotia appellabatur. Coxiae factionis princeps erat Michael, quẽ mõ nominaui. Isque multum apud Aenarienses poterat, non modo propter clientelas, uerum ẽt propter Trochitae, quam tenebat uicinitatem. Hic Regem docuit,

id opidum subito, atque improuiso aduentu opprimi posse, quod opidani naturali situ freti circa opidi custodiam negligẽtiores essent. Pontem, quo iunctum est insulæ opidum, noctu clam occupari facile esse. quo occupato, ac reciso, omni auxilij spe, quam opidani in insulæ accolis haberent sublata, mari circunsessos, aut ferro, aut fame, superari posse. Alphonsus homine collaudato, eiusque opera impensius postulata, ea, quæ secuta est, nocte cum triremibus misit qui pontem occuparent. simul qui, quanta foret maris altitudo ad ima rupis explorarent, ut sciret, an onerariæ naues, saluis carinis, eo usque subire rupem possent. ut nauales socij, ac milites in ipsam non incommode exponerentur. Iique intempesta nocte, ut iussi fuerant, profecti, non sentientibus opidanis, pontem subito occupauere. Alij explorato fundo, ad Regem quam primum reuersi, pontem occupatum atque intercisum, & cum onerarijs ad rupem tuto accedi posse renuntiarunt. His rebus cognitis, & ipse paucis cõ socijs ad insulam profectus est, ut eadem, quæ accæperat, oculis spectaret. Indeque celeriter reuersus, omnibus ad oppugnationem opidi comparatis, insulam repetit, onerarijs quibus opera bellica uehebantur subsequi iussis. Opidani, ut pontem occupatũ, classemq; adesse conspexerunt, aliquandiu attonitis similes constitere. Receptis deinde animis, idoneis quibusque locis armatos, ac tormenta per opidum disposuere. Profectis nauibus, Alphonsus prius quam pugnæ signum proponeret, per præcones pronuntiari iussit se opidanis potestatem facere mittendi ad se quos uellent de suis, si forte res sine ui, ac certamine componi posset. Itaque opidani duos, accepta fide, ad se miserunt. ijsque in mandatis dedere, ut tantum modo Regem audirent, audita ad se referrent. Hos ad se profectos pluribus uerbis ad deditionem hortatur: ac docet nõ ita ijs loci situ, confidendum esse, ut uim eius, quam benignitatem experiri magis debeant. Satis sibi exempli esse debere, depulsum modo Neapoli Sfortiam, & ipsam Neapolim ui captam. Quæ tanta ciuitas, si eius uiribus obsistere non potuit, qua tandem spe freti Aenarienses ei resistere posse confidant? Non esse ei cum Regina bellum, quam pro matre haberet, & coleret, sed cum ijs, qui inuidia stimulati, aduersus se Reginam concitauerint. Nec destitutos eos à Regina, si cum eo consenserint. Sed ab ijs, qui priuati commodi, & ambitionis

causa,

causa, eam à se abalienauerint. nihil se eorum uiribus detracturũ, tantum petere, ut positis armis eius præsidium in opidum ac arcem reciperent. His dictis, ad hæc legati cum nihil respondissent, sed tantum postulata ad suos perlaturos dicerent, Senatu coacto, quæ ab Alphonso acceperant retulere. Quæ cum Christophorus Mano cius audisset, aduersæ factionis suæ homines iubet secedere, & eos, qui suaderent pro hostibus habere, atque interficere. Quo terrore adacta Coxia factio, cum aduersari non auderet, & ipsi ad opidi tutelam, ommissa pacis mentione coierunt. Alphonsus cum nemo responderet, & per clamores dissonos rem aduersæ parti non placere coniectaret, frequentioresque ad defensionem opidanos conuenisse animaduerteret, experiri uim statuit. Itaque extemplo Ioannem Cardonam ad Mariæ aedem, quæ è regione opidi sita erat, cum nauium, & copiarũ ducibus conuenire iubet, una cũ ijs de ratione oppugnationis consilium capturus. Nam insulæ cæteri incolæ, ut pontem intercisum cognouere, haud cunctanter deditionem fecerant. omnibus, uti ab Alphonso imperatum erat, eo profectis, opidanorum primo pertinaciam detestatus, prælium sic instituit. Nauim unam cæterarum maximam ad eam, quæ orientem spectat, quatuor reliquas ad eam rupis partem, quæ in meridiem ire precepit. Rostratas duas maiores, cum totidem minoribus, ad suburbium, quod ad imam rupis partem situm est oppugnãdum misit. Hisque ita constitutis, & comprobatis, ad ea paranda, quæ reliqua erant, continuo discessum. Interea opidani ea loca, quæ minus difficulter oppugnari ab hostibus posse uidebantur, muniuerunt. fœminis, atque ijs qui imbecillioris ætatis erant, procul à prælij tumultu in arcem missis. Ad suburbium quoque qui turres interiectas tuerentur, missi sunt. Reliquum diei, ac noctis tempus, quieti datum est. Vbi altera dies illuxit, propositum pugnæ signum datum est ad quod tantus hominum clamor in cœlum sublatus est, quantum uix opidanorum aures ferre potuerunt. Tum naues ad loca proposita remulco agi cœptæ. Primaque omnium Generij nauis, ad præstitutum locum puppim appulit, pontemque in rupem exposuit. Cumque intueretur Alphonsus Campi rotundi nauem, quia ad Septentrionem mare æstuosius erat, non posse in rupem põtem sistere, tres expeditos iuuenes ad se uocat, atque ijs mandat, uti in rupem

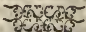
F



transgressi, funem, quo pons alligatus erat, ad uirgulta quædā procul uisa deligarent. Quo facto duo ex ijs, quibus audacia maior erat, per abrupta, atque auia montis quærere aditum ad opidum cepere. Multi namque anfractus erant, quibus furtim ad fastigium niti posse uidebātur. Ii postquam paulum processere in rupem adeo rectam atque suspensam inciderunt, ut egre tentabundi manibusque murices & uirgulta circa rupem extantia amplexi ad cacumen eua serint. Forte tum euenerat, ut e duobus custodibus, quibus ea pars custodienda contingerat (Nam quia locus ipse munitißimus erat, idcirco minus suspectus de hoste habebatur) alter ad eum locum perrexisset ubi Christophorus Manocius laborans pugnabat. Hoc igitur uno intercepto, & cæso, locum clam opidanis capiunt, tacitique subsistunt, donec alij quidam eorum audatiam imitati, eodem conscenderunt. Interea nauales socij strenuo saltu in rupem exilientes, obiectis clipeis contra lapidum ictus, ad opidum scandere conten debant. Cæterum ea uis hominum fuit, qui simul è nauibus exiere, ut Generiæ ac Cæsar augustanæ nauium, nimio pondere efractis pō tibus, complures in mare prolapsi interierint. Ex quo contigit reliquos, non aliter, quam per propinquas naues exilire in rupē posse. Nam quoque Pisane naui cum eadem fortuna accidisset, quinque ex ea aquis enecti sunt. At qui in Campi rotundi naue erant, & cæteri, qui ad eandem partem se contulerant in terram egreßi, ad opidum per ardua & confragrosa montis loca enitebantur. At opidanos natura loci adiuuabat, quod rupes adeo procliues erant, ut non emissa modo tormenta, sed etiam saxa pondere suo prolapsa grauißime in hostes inciderent. Itaque multos audacius subeuntes uulnerabant. Quod quidem Alphonsus cum intueretur, ut eos inde auerteret, ad Suburbium opido subiectum celeriter contendit. oppugnabatur nauali prælio opidum summa ui, nec minus ab his, qui in planicie insulæ expositi erant, omni tormentorum genere adhibito. Opidani ut uidere suburbia ab hostibus peti, ad eam partem tuendam haud segniter ierunt. Quo uiso Alphonsus confestim scalam ingressus propius acceßit, quo suos adpugnandum alacriores rederet Regis conspectum multum ualere non nescius. Inter hæc simul qui opidum clam introierant, simul qui tecta proxime subibant, contempta hostium paucitate, clamores tollunt. Itaque

opidani ancipiti casu consternati, cum stationes deseruissent, pala tium quod pro muro erat primo captum, deinde per opidum discur sum fuit cum autem Alphonsus suburbia petens in scapham descen-disset, præ multitudine conscendentium conuersa in latus scapha, ipse in mare armatus excidit. adijssetque in tanto tumultu uitæ periculum, nisi quidam nandi periti, eum fundo obluctantem confe-stim ex undis excepissent. Vicum deinde defensoribus uacuum na-ctus, nullo repugnante cepit. Et iam regij casus phama, quæ sem per in peius offerri solet, plerosque iam opidum ingressos ad curam salutis suæ reuocauerat. Quem postquam incolumen subeuntem opi dum uidere, confestim reuersi, opidanos arma ponere coactos, diri puere. Per hunc modum infra horam fere quintam, ex quo pugna-ri cœptum fuerat, debellatum est opidum. Restabat arx, in quam multi se opidani salutis causa receperant, munitior, quam quæ uno impetu, ac prælio capi posse uideretur. Stationibus itaque circa eã dispositis, neque inde eruptio fieret, cætera diei, ac noctis pars, quie ti data fuit. In eo prælio multi utrinque desyderati sunt. plures etiã uulneribus affecti. Postridie Alphonsus cum clementia sua in uictos uti statuisset, captiuos omnes liberari, ijsq; domos restitui iussit. Qua re cognita, qui in arcem confugerant, salutem pacti deditionem fe cerunt. Recepta igitur arce eaque præsidio firmata, Neapolim re dijt. è tam muniti naturali situ opidi expugnatione, ingens nomen, & gloriam adeptus.

LIBER TERTIVS.





IAM hyems instabat, cum literæ ad Alphonsum dela tæ sunt, quibus in Hispaniam accersebatur. Namque inter Ioannem Hispaniæ Regem, ac fratres eius obor-ta contentio, ac discordia eò usque creuerat, ut à profe ctione absistere nullo modo posset. Inimiciciarũ causa fuerat, quod Ioannes, Henricum Alphonsi fratrẽ, cui Galliciæ principatus ob-

tigerat, in custodia tenebat, propterea quod is Chaterinam sororem, se inuito uxorem ceperat. quæ, cum existimaret non passurum fratrem, ut illi nupta esset, cui maxime cupiebat, magnis itineribus in Aragoniam clam fratre, contenderat. Itaque constituit in Cataloniam quamprimum traijcere. conuocatis igitur quorum consilio utebatur profectionis sue necessitatem pluribus uerbis disseruit. Post hæc ad res ordinandas conuersus, Petrum fratrem summæ rerum præfecit multis summa nobilitate & animi sensu uiris, quorũ consilio in rebus administrandis uteretur ei adhibitis. Et quo non minus armis, quam consilio partum regnum firmaret, non exiguum peditum atque equitum numerum ei attribuit. Insuper ne duces deessent, per quos res bellicæ, si opus foret gererentur, Iacobum Caudolam, ac Berardinum Cardam, ex illustri, ac peruetusta Vbaldinorum familia, & Franciscum Bertoldum, homines rei militaris peritissimos, mercede conductos, (Hi ad mille & quingentos equites ducebant) apud eum reliquit. Ciues ut in fide, & officio permanerent, fratrique obtemperarent exhortatus est. Imprimis uero palam professus est, non esse ei in animo Reginam regno spoliare, sed tantum efficere, atque eniti, ne per inuidiam, atque odium eorum, qui apud illam gratia, atque opibus pollerent, ex eo regno pelleretur. quod à se fugato Reginæ hoste, pacatum esset quodque sibi post Reginæ mortem successionis iure deberetur, tantumque abesse ut eam uellet regno exuere, ut nihil æque optaret, quã ut positis certaminibus atq; inimicitijs, cum illa in gratiam redire. Simul spe celeris reditus facta, omnibusque diligenter prouisis, Caietam traiecit, eique Antonium Lunam cum præsidio præfecit confirmatisque ciuium animis cum duo de uiginti rostratis, ac onerarijs duodecim in altum euehitur. Vix è Caietæ conspectu classis abscesserat, cum subito exortus Aphricus naues dispulit, ipse cum paucis rostratis summo remigium labore, retro ad Caietæ portum delatus est. Cæterum aliæ Pontiam, aliæ propinquas insulas tenuerunt. Post sedatam tempestatem solutis nauibus, Pontiam, quo reliquam classem cursum tenuisse suspicabatur, petijt. ibi totam nactus classem, (nulla enim nauis perierat) onerarias, quæ triremium cursum sequi non poterant, ad Stichadas insulas conuenire iubet. Massiliam oppugnandi causa. Quia Ludouicum, qui Romam petierat

cum Ioanna amicitiam renouare, nouaque belli consilia agitare ac ceperat. Itaque Ioanni Cardonæ onerariarum præfecto imperat, uti ad Stichadas cum nauibus proficiscatur, ibi se cum rostratis præstolaturum monet, si eo prior aduenerit. aut si inde discederet: non expectatis onerarijs: se se literas arundini alligatas: demonstrata quadam insulæ parte relicturum, quibus quid se agi uellet scire posset. Sin uero ipse prior uenti beneficio præueniret cum onerarijs, uti eum ibidem iactis anchoris expectaret, neque pronuntiaret uelle se Maßiliam oppugnare, nequid de eius consilio Maßilienses præsentirent. Ipse altum petens cum triremibus, ad easdem insulas contendebat. Et iam ad Planusiam peruenerat, cum iterum oborta mari tempestas, classem disiecit, onerarijsque altum tenentibus, rostratæ in Niceæ portum delatæ sunt. Prosperum deinde uentum nactus, ad destinatas insulas cursum contendit. Ibi, cum onerarias eodem conuenire iussas non reperisset, suspicatus eas uento iactatas Cateloniam petijsse, ne Maßiliæ oppugnationem differret institutum cursum persequi decreuit accitisq; ad se triremium ductoribus, quod consilium ad eam diem occuluerat eis aperuit, hortatus, uti præsentibus animis rem susciperent: quæ ingentem gloriam prædãq; omnibus esset allaturã, nec uererẽtur quod onerariæ abessent, facile enim Maßilienses inopinato eorum aduentu opprimi posse, uerum quando res ex sententia non succederet, absque detrimento discedi posse. Cunctis operam suam strenue pollicentibus postridie idoneam ad nauigandum tempestatem nactus, sub quartam noctis uigiliam ad paruam admodum insulam, quæ in conspectu Maßiliæ est, classem appulit ibique agere de tota oppugnandæ urbis ratione cœpit. Difficilem faciebat oppugnationem loci situs, non natura modo, sed etiam permuniti. Namque Maßilia à tribus ferme partibus mari abluitur, pars reliqua altis mœnibus circundata est. quæ pars austro opponitur hanc rupes ingentes inexpugnabilem faciũt Sinus introrsus recedit, qui portum efficit perangustis faucibus, & duo excelsa templa cum prealtis, hinc atque hinc turribus, portum claudunt. Inter quæ, syrtis quædam posita, eas faucium angustias coartat, ad cuius extremum sita est Pharus manu facta, quæ cum altera parte, qua altius est mare, ferrea Cathena iungebatur. hac loci natura freti Maßilienses, conspecta classe, de cuius aduentu per

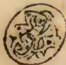
quosdam Nicienses cognouerant, Regios conatus contemnere uidebantur, & ob eam rem nulla ex circumiectis agris auxilia accersierant. Sed multis sæpe urbibus hominum negligentia exitio fuit, sæpiusque contemptus hostis ingentem calamitatem attulit. Erat forte in ipsius portus faucibus nauis quædam oneraria, hæc uisa regia classe confestim mali fastigium ad turrim, quam proxime appulsa religauit. quam regij agreßi cum triremibus quatuor, cum eam inde ui diuellere nequirent, Alphonsus turrim ipsam a terra oppugnare primum constituit. Huic uero turri (ut ostendi) cathena iuncta erat. Itaque triremium quatuor cohortes confestim interram desilire precipit, ac turrim oppugnare. nec multo post ipse cum paucis eodem profectus est. Dura erat eius turris oppugnatio quia illi, quibus turris custodia demandata erat, in præsidio erant et grandinis modo lapides, atq; omne telorum genus inijciebant. quod ubi Alphonsus animaduertit, exterioris circuli portæ ilico ignem inijci imperat. Miraculum rei adijciunt, subito coborto imbri, flammam esse extinctam. cumq; iterum iniectus ignis portam denuo corripuisset, rursus imbris casu incendium obrutum fuit. Quæ res cum esset à plerisque in religionem uersa, & ob id absistendum ab oppugnatione censerent, iußit Alphonsus ut tertio ignem conijcerent. non passurum ulterius conijci ignem, si tertio ab imbri defenderetur. Itaque cum tertio faces iniectæ essent, cõfestim, nullo iam obstante imbri, flammæ uis, portam hausit. Quo casu qui in turri erant conterriti, Regi polliciti sunt, se nullam inde uim facturos. Si ab ipsius turris oppugnatione absisteret, & ac si accideret ut urbe potiretur sese in eius potestate fore. Quibus auditis Alphonsus ne ibi diutius tempus tereret, satis sibi esse arbitratus modo eos non haberet aduersos. Ita se omissurum oppugnationem respondit, si propugnacula turris deijcerent. quod cum illi haud cunctanter fecissent, ad triremes regressus, Ioannem Coruerium cum trireme tecta, ad secundam cathenam cum dolabris anteire imperat. Itaque celeriter profectus cathenam ex undis in Lembos tectos extractam cedere aggreditur. ex altera turri atque ex urbe tormenta ac saxa in triremem proiecta sunt. Lembi etiam plerique hostiles, aduersus regios Lembos tela iacientes, cathenæ sectionem impedire cona-

bantur. Cæterum triremes reliquæ turrim, quo ad tuto poterant subeuntes, propugnatores sagittis incessabant, nec in muro apparere patiebantur. Inter nauales milites quidam Alphonso detulit esse Lembum remigio carentem intra portum in custoditum esse qui facile capi possit. quo comprehenso, atque armatorum militum repleto, terror inijci opidanis possit. Quod ubi accepit, eum confestim arripi, remosque inferri, atque armatis hominibus compleri imperauit. Id cum strenue fecissent, duos opidanorum Lembos in se concitæ uenientes inuadunt, capiuntque, & quadraginta lectos uiros in ijs imponunt. quibus nauiculam quandam adorti comprehenderunt. qua capta, & armis munita, reliquas omnes onerarias, quæ in portu erant cepere re Hic tantus rerum successus Alphonso spem attulit, quando ipsa cathena quæ portum claudebat secari non posset, urbem ab ea parte, cum nauibus captis, capi posse. ingens uero certamen ad cathenam erat, contendentibus summa ui hostibus, ne claustra perumperentur, Quæ tandem rescissa fuit. Tunc sententiæ diuersæ fuerunt (iam prima noctis uigilia aderat) utrum recta in portum uno agmine irrumperent, urbemque oppugnarent, an oppugnationem in posterum diem differrent. Suadebat Ioannes Cardona, ut in posterum diem certamen extraherent, nec per noctem in urbe militibus ignota prælia consererent. Rem magni discriminis esse affirmans, noctu cum opidanis pugnare, quorum tela certiora futura essent, præseferentibus regijs per urbem faces, quæ quidem sequentes proderent. Contra Coruerius, ne respirare territos finerent, dum nox terrorem augeret, satius fuisse dictitans, portus claustra non perfregisse quam ab ijs prelium differre. Futurum facile opidanis auxilijs extrinsecus accersitis, eos orta sequenti luce ingressu urbis prohibere. cuius consilio approbato, Alphonsus confestim triremes in portum magno impetu inuehi præcipit, atque in molem pontes exponi. Ipse inter primos processit, contemptis ijs, qui de turri pugnabant. In hoc ingressu saxum tormento æneo ab opidanis excussum, Mirabile dictu, cum supra eius triremẽ deferretur, nauali cuidã socio umbonẽ qui ab eius baltheo pendebat, toto corpore intacto, atq; illeso, distractũ abstulit. Et iã opidá

conglobati in molem concurrerant, ac ne descenderent in terram contendebant, difficile erat hos loco pellere propter loci angustias, eo quia multi simul pugnare non poterant. Quod cum Alphonsus animaduerteret, rostratas quatuor eam partem circum ire iubet, expositisque in terram militibus, desuper cum clamore se ostendere, ut metu iniecto hostibus illos inde auerteret. Quod cum Alphonsi milites strenue fecissent, tantus opidanis pauor, & trepidatio cepit, ratos urbem captam esse, ut deserta statione in fugam se coniecerint. Quibus terga dantibus, regij è nauibus certatim desilientes, eos insequi, atque agere tota urbe cœperunt. Et quoniam multi super tecta existentes pugnabant, proximis domibus ignis iniectus est. qui paulatim uento suffragante & mutato cum mox eum uicum cõprehendisset (namque omnia propè ædificia extrinsecus contabulata erant) mutato uento, in aliam urbis regionem deferri cœpit illamque totam hausit. Post hæc non sine omnium admiratione cum uentus in contrariam partem reflare cœpisset totam regionem oppositam absumpsit, atque ita uariante flamma, nulla penè opidi pars ab ignis uiolentia integra permansit. Fugabantur interea tota urbe opidani, diripiebanturque domus, ad quas incendium non peruenerat, Multique eorum in uijs fugientes cadebant. Fœminarum, puerorumque ploratus per urbem fugientium, atque ad portas discurrentium, regiorum aures complebant. Itaque opidani desperata salute, exportatis, quæ pro tempore potuerunt, urbe protinus excessere. Tũ regij milites, in omnibus urbis partibus excursione facta, eam continuo in Alphonsi potestatem redegere. Vrbe capta, Alphonsus matronalis decoris haud quaquam oblitus earum fœminarum, quæ in templa confugerant, iniuriæ parci iussit. easque spectatæ integritatis uiris, ne à militibus probro afficerentur seruandas tradidit. quæ cum ad eum pro cõseruata pudicitia magnũ auri, pondus, & gemmarum numerum quæ omnia, secum detulerant misissent, ultra libertatem, & ea omnia se se ijs Condonare iussit, potestatemque fecit, ut ad suos mitterent, qui eas ex urbe deducerent, atque illis, omnes res, ab incendio conseruatas exportarè permisit, sequenti die fortè duo nauales socij uestem, quã diui Ludouici corpus induebatur, & calicem, quo in sacris uti solebat (Corpus magna cura in ipso prelij ardore conquisitum, inuentum non fuit) ex

preda

preda ad naues deportabāt. Quæ res ut à Maßiliēsibus cognita fuit illico Alphonso detulerunt, cui primo corpus à se inuentum non negarunt, Cæterum dum naues repeterent, ut socios atque adiutores uocarent, quod ipsi soli onus ferre non possent, Loculum interea, ubi corpus reconditum inerat, igni haustum fuisse quibus, cum creditum esset, dimißi. Alphonsus tamen nequaquam animo conquieuerat, eius corporis inueniendi percupidus (putabat enim id quod euenerat) corpus ipsum metu occultatum, ne ab inuentoribus aurum loculo circumpositum reddi oporteret. Itaque cum audisset præfectum triremis, qua illi uehebantur una cum ijs affuisse, hominem ad se confestim accersi imperat. hunc quidnam de ipso corpore factum sit percontatus est, qui cum pertinacius affirmaret crematū esse, suspensa ad malum triremis antenna, terrorem mortis iniecto, ueritatem expreßit. atque ubi nam corpus cèlassent confiteri coegit. Quod ubi agnouit, è uestigio eo profectus, corpus ipsum cum summa ueneratione in rostratam, qua ipse uehebatur, deportari curauit. Per id tempus Maßiliensis senior quidam referebat, rem dictu miram, quendam spectatæ sanctitatis uirum, iam ab inde annis quinquaginta, ea Maßiliensibus euentura prædixisse. His actis post diem tertium omnibus urbem deserendam cēsentibus, quod copiæ propter bellum Hispanum iam destinatum animo, imminuendæ non essent, quoniam ad eius præsidium multo milite opus erat, Alphonsus nauem ingressus urbem reliquit. Ea clade Maßiliensium, in Galliam perlata, octingenti fermè è Burgundia equites, ad Alphonsum profecti sunt, qui stipendia sub eo tā diu meruerant, quibus terrestri itinere Barchinonem profectis, Alphonsus Cateloniam, uti constituerat, ire perexit. Necdum multum processerat, cum subito exortus in aduersum uentus adeo mare concitauit, ut dispulsis nauibus pretiosarum rerum iacturam fieri opportuerit. tamen post longam iactationem, Palmosam, nulla omnino amissa, delatæ sunt. Ibi paucos moratus dies dū iactatas naues, & triremes reficeret, tranquillo uectus Barchinonem traiecit. Laetus ijs ac maxime iucundus eius aduentus, ut diu desiderati regis, & gloriosi uictoris fuit. Iam enim ad eos, atque adeo in omnem Hispaniam tot rerum à se prospere simul, & magnifice gestarum phama peruagata fuerat. quibus Catelonicum atque omne Hispanum no-



men non mediocriter illustratum esse animaduertebat. Itaque quã maximo honore potuerunt eius aduentum celebrauere, nulla re pretermissa, quam ad id munus pertinere existimarent. Nec minus cætere Cateloniæ, atque Aragoniæ ciuitates, ac reguli eius salutandi, & congratulandi gratia Barchinonem profecti inter se de officio certabant. Fuit autem hic annus ab aduentu eius in Italiam tertius. Interea Ioanna, ob Alphonsi discessum, occasionem ut sibi uidebatur, nacta, qua amissam urbem Neapolim reciperet, quia magnum militum numerum ab Alphonso transuectum in Hispaniam sciebat, de reuocando Ludouico, quem antea hostem regni foras expulerat, consilium cœpit. Cumque sciret Martinum Pont. Max. illi amicum esse, nulliusque opera facilius reconciliari posse, Legatos ad eum misit, qui ea de re agerent. Nec fuit Pontifici difficilis ea reconciliatio. Ludouico eam rem ultro, & maxime expetente. Renouata igitur amicitia, ac fœdere, Ludouicus ex hoste hospes repente factus, Auersam ad Ioannam profectus est. Ea coniunctio maxime uoluptati fuit Andegauinæ factioni, cui prius, Ludouico expulso, omnis prorsus spes sibi exuta uidebatur, recuperandæ in perpetuum dignitatis. Itaque clam inter se occulta consilia agere, atque illius rebus quoad tuto possent fauere cœperunt. Multique etiam ad eum sese Auersam contulerunt, operam, studiumque omne pollicentes. Cum autem Ioanna, & Ludouicus, se se Neapolim, cæterumque regnum priuatis uiribus recuperare posse diffiderent, externa auxilia poscenda censuerunt. ea maxime, quæ mari possent. Ea tempestate Philippus Maria Mediolanensium Princeps, cuius opes omni Italiæ formidolosæ erant, urbem Genuam propter ciuium dissidiũ tenebat. eratque ingens eius auctoritas, tũ propter equestris copias, quibus abundabat, cum propter Genuenses, quorum in rebus maritimis magnæ opes erant. Huius itaque amicitiam imprimis sibi petendã duxere. Nam cum sibi classe ante omnia opus esse animaduerterent, eam haud aliunde commodius, quam e Genua se consequi posse intelligebant. præsertim cum sciret Genuenses, ob ueterem amicitiam in utrumque pronos esse. Quod consilium cum Pontifex comprobaret, Legati ad Philippum, ac deinde ad Genuenses missi sunt. Iique suadendo perfecere, uti bello adiuuarentur. Alphonsus per id temporis Genuensibus infensus,

erat, propter Corsicam à se bello petitam. Itaque facilius in ea re Philippo obsequuti, onerariarum duodecim, ac triremium quinq; classem effecerunt. Huic classi Philippus, Guidonem Taurellum Mantuanum unum è copiarum ducibus præesse uoluit. patientibus æquiore animo Genuensibus, alienigenam hominem, aduersum fœderis formam classi Prefectum dari. quod eos pecunia in classis stipendium Philippus adiuuerat. In eam classem, præter nauales sotios lectissimos pedites, equitesque complures misit. qui tereſtri prælio, hostium impetum sustinerent. Ad decem milia hominum, qui pugnare possent, in ea classe fuisse accepimus. Dum ea parantur, Ioanna ac Ludouicus, de recipienda primum Caieta agere cœperunt. Cuius rei facultatem classis beneficio sibi oblatam uidebāt. Erat enim ea urbs, & ad classis recœptum portu tutissimo, peroportuna, & propter uicinitatem ad bellum Neapolim, atque uniuerso agro campano inferendum maxime idonea, neque enim abest à Neapoli plus sexaginta milibus passuum, egitque Ioanna, cum Christophoro, ac Rogerio e Caietana stirpe regulis, quibus in ea urbe magnæ clientelæ erant, propter opida, quæ tenebant, ut Caietani aduentū classis expectarēt, & ad omnia necessaria suppeditāda, se ipsos pararent. Postquam uero Petrus, Alphosi frater certior factus est Genuenses, pro Ioanna, & Ludouico Philippi iussu, classem moliri, coacto in urbem frumento, omnibusque ad obsistendum necessarijs attentiore cura præparatis, ad Bracium nuncium misit, qui illum moneret si Alphonsi statum saluum esse cuperet, uti Neapolim quam primum cum exercitu contenderet. Bracius per id tempus urbem Aquilam obsidebat. statueratque non prius ab obsidione discedere, quam eam cepisset. Quod intelligebat, urbe illa ditionis suæ facta, postea in manu eius fore, cui uellet Neapolitānum Regnum tradere. Regesque, qui de regni possessione certabant, amicitiam eius magno empturos esse. Qua propter irrita ad eum legatio fuit. Aduersus quem aliquanto post, ita postulante Pontifice, ac belli socijs, cum Sfortias, à Regina cum exercitu mitteretur, in transitu Aeterni fluminis, quem nunc Piscariam uocant, ab opido uicino, dum periclitanti armigero opem ferre conatur, uerticibus rapidis, cum equo in profundum absortus, nusquam postea apparuit. Nec multo post, Iacobus Caudola cum Imperio, & apud

quem totius rei moles erat, ac Franciscus ipsius Sfortiæ filius adolescens, iam tum magnæ expectationis, cum copijs eodem missi, cum per montana supra Aquilam uenissent, ipsum Bracium per contemptum hostium patientem omnes prius copias in plano descendere, quam pugnam inciperet, primo uirtute Imperatoris, Bracianorumque militum strenuitate, hostes in discrimen adducti. deinde uero acie uicerunt, aquilanorum omni effusa turba maxime prestolante. Bracio cæso totoque exercitu prope capto. Inter hæc Genuensium classis parata atque instructa Genua soluit. Eaque: cum ad Caietæ conspectum peruenisset, ijs, qui Alphonsi partibus fauebant, magno terrori fuit. nec ob id, quod urbis munimento diffiderent, sed quod magnam ciuium partem Ioannæ, ac Ludouico affectam, rerumque nouandarum cupidam esse intelligebant, & Ioannæ, & Ludouici conatus pertimescebant. Et quanquam eorum consilium Antonio Lunæ præfecto urbis non obscurum esset, tamen dißimulanter id ferebat. nec punire sontes, nec expellere urbe ausus. quod uerebatur simul ac quæstionem de suspectis habere cœpisset, ne illorum uim substinere posset. Appulsa igitur sub urbem classe, expositisque in terram naualibus socijs, militibusque Guido claßis præfectus, uti monitus fuerat, terra marique Caietanos circunsedit, multique ad eum à Ioanna equites cum Christophoro Caietano in castra accessere. Antonius quod potuerat urbem munierat, dispositis per muros uigilibus, & nequid noui aduersæ partis homines moliri possent obseruabat. quorum nullus primo claßis aduentu se ducem ad arma capienda profiteri ausus est. sed triduo post ceptam obsidionem, cum non auderent uim facere præsidij metu, terrorem inijciunt docent tam grauem obsidionem frustra tollerari. Nam neque ab Alphonso Hispano bello occupato, neque à Petro eius fratre, cui nulla sit claßis subsidium ullum expectari posse. Stultum autem uideri, ubi auxilium desperes, quod tueri nequeas, id tum pertinaciter ob cupiditatem uelle defendere. Mare à classe clausum, terra ab exercitu teneri, nec iam ullum obseßis effugium patere. Vrbem præterea non usque adeo munitam esse, ut tantæ clasſis, tantique exercitus simul Ioannæ, ac Ludouici uim substinere posſit. quapropter suæ & præsidij ciuitatisque saluti con-

ſulendum, antequam hoſtis muros quatere incipiat. His per tremefactus Antonius, quod in ijs, qui amici Alphonſo erant parum opis intuebatur, cedendum neceſsitati ratus, conſilium ſalubre magis, quam honeſtum arripuit, pactuſque ſuam, & præſidij ſalutem, Neapolim ad Petrum abijt, quo digreſſo haud mora, Caietani deditionem fecere. Vrbe Caieta præſidio firmata, Guido tranquillum nactus mare, Neapolim petijt, extraque telli iactum anchoras in portu iecit, quod poſtquam Petrus animaduertit ſtationibus per muros tormentiſque diſpoſitis omnibus diligenter effectis, quæ ad muniendam, tuendamque urbem pertinebant, nequid eum falleret, circumſpiciebat. Poſtridie haud procul à templo Mariæ Carmelitanæ Guido, copijs in terram expoſitis, caſtra ponit. Leuia dehinc prælia inuicem committi cœpta. Dum autem Petri equitatus in Auerſam excurſionẽ facit, Raymundus Anechinus, qui ſub Iacobo Caudola militabat, capitur atq; ad Ludouicum perducitur. Quem cum ſciret Iacobo imprimis carum eſſe, peridoneus ei eſt uiſus, per quem cum Iacobo de recipienda urbe Neapoli ageret. Itaque hominem ſeorſum placide affatus, quid ad Iacobum præferri uelit, edocet, ſpe & promiſsis ingentibus oneratum à ſe dimittit. Ille confeſtim ad Iacobum reuerſus, remotis arbitris, ei Ludouici mandata aperit. Quæ ubi audiuit renuntiari iuſsit. ſeſe ad id quod peteret, paratum eſſe reſpondere & quo pacto id exequi poſſet meditaturum, in hoc conſilio aliqui dies conſumpti. neque enim abſque magno diſcrimine & aſtu tanta res agi poſſe uidebatur. Erant enim & apud Petrum & alij quidem præſtantes copiarum duces, præter Catelanos, & Hiſpanos, qui cum ijs cautiſsime agi oportebat. Cæterum claſsis præſentia eius animum ad rem perficiendam confirmabat. atque magnam Ciuitatis partem ad Ioannã inclinare animaduertebat. Hæc quanquam ab eo occultiſsime agebantur, tamen Petrũ non latebãt, ſed ueritus hominis potentiam, diſsimulãdum exiſtimabat. Erat .n. in Iacobi manu portarum claues, ut periculũ eſſet, ſi qua uis aduerſus eum pararetur, ne uno momento propter auxilij propinquitatem cuncta euerteret. Molliendum igitur potius, & uincendum omni officio eius animum, ſi forte à propoſito reuocari poſſet, quam irritandum putabat & quoad ſine ſuſpitionis ſignificatione fieri

posset, nequid noceret præcauendum. Itaque nec urbis custodiam immittebat, nec omnis uno tempore copias in hostem educi sinebat. Sed postquam Iacobus consilia sua palam facta cognouit, maturandum ratus, priusquam ei uis afferretur, Ludouicum monet, ut Guidonem postero die in armis paratum esse iubeat. simul quidnam constituerit, edocet. Postridie hostes instructa acie ad urbem succedũt, ueluti mœnia oppugnaturi, Quod cum Iacobus animaduerteret ijs obuiam cum equitatu, & magna peditatus parte repente prodijt. Cæterum paulo post primum congressum quasi eorum uim sustinere nõ posset ex composito cessit, hostesq; fugientem consecuti, una cũ eo in urbem inuecti sunt. hinc tumultus & trepidatio repente totã urbem peruasit. Hispani, Catelanique cognito dolo, ut quisque potuit in tanto, ac tam inopinato casu, alij in arcem regiam, alij alio effusa fuga se se receperunt. Quæ cum Petrus animaduerteret cedendum fortunæ arbitratus & ipse in arcem concessit. Catelanorum, Hispanorumque, & Siculorum domus direptæ. & si qui comprehẽsi pro captiuis habiti, totaque urbe cum ingenti clamore discursum est. Nec quicquam præter arces superfuit, quod non una modo excursione captum fuerit. Qui arcem Capuanã tenebant, paulo post salutem pacti, deditionẽ fecerunt. Obsidebatur arx Regia, cui res frumentaria deesse cœperat. Magnus enim hominum numerus in ipso tumultu captæ urbis in ea confluxerat. Sed eam inopiam unius nauis interuentus subleuauit, quæ uiolentiore uento de industria expectato, pleno uelo ad arcem delata, frumentum, quo erat onusta inuitis hostibus exposuit. Alphonsus per id tempus in habendis delectibus contrahendisque copijs occupatus erat, cui postquam renuntiatum est, amissa Neapoli, arcem obsideri, dignitatis suæ statuit esse, fratrem quamprimum obsidione liberare. Itaque Artalem Lunam, cum parte classis, qua Cateloniam uectus fuerat, Neapolim confestim proficisci iubet, & illi exponit, quæ fratrem imperet efficere. Isque secunda tempestate usus, paucis diebus Neapolim profectus est, frumento in arcem illato. Iam enim Genuensiũ classis abierat, & arcem famis periculo & Petrum obsidione liberauit. Ad eius classis conspectum Neapolitani confestim armati mœnia compleuere, stationibus opportunis quibusque locis dispositis. At Petrus cum se ciuitatem ea classe recipere posse diffide-

ret, omni ex arce turba inutili inde sublata, classem conscendit, ac Siciliam repetijt. Inter hæc Alphonsus cum copijs, Ioannis Hispani regis fines ingressus, ei tentabat magis quam inferebat bellũ, quo, finitimis populis terrore iniecto, Henricum eius fratrem dimitteret. Ioannes quoque frater Nauariæ Rex, qui antea Henrico non nihil aduersus fuerat, ab Alphonso persuasus, mutato repente consilio, suadere Ioanni cœpit, uti fratrem abire pateretur, seque nisi id faceret, Alphonso auxilio fore professus est. quod sibi turpe duceret fratrẽ diutius distineri. Itaque Ioannes, & si eas parauerat copias, quibus Alphonso obsistere se posse confideret, tamen omißis belli consilijs dimittere Henricũ statuit. quo dimisso, pax facta est, moxque Alphonsus reductis copijs in Aragoniæ fines redijt. Dum hæc in Hispania aguntur, Thomas Fulgosius principatu Genuæ expulsus ad Petrum mittit, qui auxilium ab eo postulet aduersus Philippi uim, ac dominationem quique doceat, quos Populos in Italia amicos, quas clientelas in urbe Genua, atque in reliquis Genuensium opidis habeant. Nec dubitare sese ab eo classe adiuuetur, fore, ut eiecto Philippi præsidio urbe potiatur. debere illum meminisse acceptæ à Philippo grauißimæ iniuriæ, à quo & ipse ex urbe Neapoli expulsus fuerat, & Alphonso fratri omnis prope spes. adipiscendi regni adempta. Non placuit Petro, & si atque indignatio animum eius ad ulciscendam iniuriam stimulabãt, quicquam super ea re decernere, antequam Alphonsi uoluntatem cognosceret. Itaque continuo ad eum misit, qui eius animum cognoscerent. Quo ad se profecto Alphonsus animo reputans, nullam ferme aliam gentem sibi, Neapolitanis in rebus aduersari posse, ac facile fore, ut Thoma Genuæ Principatum obtinente ipse cum classe proficiscens, Reginam, quæ promiserat præstare compelleret, placere sibi auxilium Thomæ ferri renuntiari iußit, cuius uoluntate cognita, Petrus sumpto commeatu, cæterisque necessarijs, in classem impositis, ad portum Pisanum cursum dirigit. ibi Baptista, & Habraamus Thomæ fratres, cum duabus Florentinorum rostratis, eius aduentum operiebantur. Cum hac classe quatuor, & uiginti naues longæ erant, Baptista & Habraamo ducibus. in ligusticum sinum profectus opida mari uicina circumire, terroremque ingentem aduersarijs inferre cœpit, & modo Clauarum, modo Genuæ portum,

modo Sauonam petens, omnia infesta faciebat, nec nisi insigni magnitudine naues commeatus importare in opida patiebatur. Si quādo in hominum Fulgosæ factionis naues incidebant, has absque detrimento, atque inuiolatas dimittebat, aduersariorum uero capiebat. Quod cum inimici animaduerterent, quæ potuerunt, ex amicorum delectibus præsidia in opida suspecta, aut minus tuta confestim dimiserunt. Inter hæc in spem Baptista, Sigestri potiundi adductus, quod opidum a Genua triginta milibus distat, Petro persuadet, uti cum classe eo se conferat, multos amicos sibi in eo opido esse, qui ingressum pollicerentur. Horum Principes esse Laurentium, Federicum, & filios suæ factionis homines. quo opido capto, reliquos illius ore Populos aut uoluntate, aut metu deditionem facturos. Hæc cum dixisset. Petro consilium approbante, Sigestrum profectus est. Situs opidi huiusmodi erat. Locus est accliuis, clementer sese à littore in montem attollens, insula ac si esset undique. mari circundatus. una tamen littoris pars continentem attingit. non latior fermè passibus centum, utrinque stationem habet Lembis ac triremibus tutā. ipsa montis natura maris impetum cohercente, sed non utraq; statio eadem tempestate tuta est. Namque ciente procellas Noto, eam partem, quæ Aphrico exposita est, naues petunt. Rursum flante Aphrico, ad eam partem, quæ ad Notum uergit, mutata statione se recipiunt. Ipsorumq; uentorum impetus magnam in utrūq; littus harenarum molem uehunt. Qua de re, & si tellus ipsa foßione facilis est, tamen opidum in insulam redigere difficilimum foret, ac penè impoßibile. Extra hanc Peninsulam, in qua opidum situm est, uicus erat, nullis mœnibus circunseptus aduersæ factionis hominibus frequentior. Namque in opido Fulgosa factio plus poterat. Laurentius cum suis continue intentus stabat, ut cum primum claßis acceßisset, Baptistæ opidum traderet. Itaque ad primum eius aduentum, pulsa aduersa factione Baptistam intromisit. Quo casu, qui contrariæ factionis erant conterriti in montes propinquos, mox Centuriam, incolæ ita appellant, amicis frequentē, qui mons inter Sigestrum & Clauarum est, sese fugientes receperunt. Ea re à Genuensibus Philippo nuntiata, Nicolaum Guereriū Parmensem cum peditatu, equitatuque pauciore, quia in montanis locis peditum usus maior erat, confestim eo proficisci iußit

(Ad

(Ad sex milia hominum hi fuere) Ad hæc Genuenses onerarias quatuor ingentes, quibus opidum uexarent misere. Nicolaus primo Compianum cū exercitu profectus, quod opidum in Apennino est situm in ultimis agri Genuensis finibus, priusquam ulterius progrederetur, eius regionis peritos aliquot consuluit. quanam sibi transeundus Apenninus esset. Duo enim erant itinera, per quæ ad Sigestrum aditus patebat. Denis ferme passuum milibus inter se distantia, utrumque porrò difficile, ac periculosum. unum per Vallem, quam Sturlæ uocant, alterum haud procul à Varisio opido. Cæterum id remotius, & multo minus tutum uidebatur. Propterea quod in ijs locis Habraamus magnam agrestium manum ex amicis comparatam habebat. Namque Ioannes, Ludouicum, ac maiorem Fliscorum partem, summæ nobilitatis uiros, quorum dominatu ea loca tenebantur, amicos atque adiutores habebat. Itaque Nicolaus astu utendum ratus, callidum pro tempore consilium capit. Ligures complures expeditos, quibus ea regio nota erat, confestim delegit: hosque ante lucem sequenti die Varisij iter ingredi præcepit. longoque agmine plerisque militaribus signis interiectis, quo maioris multitudinis speciem, atque opinionem hostibus præberent incedere. qui ut erumpente luce in collibus apparuere, confestim ij, qui montem, quem Satam uocant insederant, uti erat constitutum, fumo significare cœperunt. Qua re Habraamo nuntiata, extemplo cum ea manu, quam coegerat, montem petit, hostesque citato agmine persequitur. his gestis uallis Sturlæ incolæ, depulsum à se periculum opinati fuere. Desertisque collibus quos insederant, Varisium uersus contenderūt. Ea re cognita Nicolaus, præmissis leuis armaturæ hominibus, cum agrestibus plerisque, qui colles ab hoste desertos occuparent, ipse cum reliquo exercitu per Vallem Sturlæ iter facit, Vicisque passim direptis, atque incensis, colles, per quos eundum erat gradatim occupat, ne hostes a tergo urgere possint. At ea manus, quam per Varisij iter missam demonstrauimus, ut uidit à Varisio motos hostes, sese citatim insequi, effuso cursu per montes ferri cœpit, instantibusq; iam à tergo hostibus, plerique è subiecta rupe se disiecerunt. Interea nuntiatum est Habraamo, hostes Sturlæ uallem ingressos eam late populari, atque uastare. Et primo uisus fuit fumus ardentium tectorum, mox fœminarum, &

puerorum clamor opem poscentium auditus, maiorem suorum partem ad sua defendenda reuocauit. Ipse quoque Habraamus, intellecto hostium dolo, cum ijs omnibus, qui secum erant, cumque equitatu, quem à Florentinis acceperat, eodem accurrit. hostesque iam longe progressos insecutus, ut uidit se assequi non posse, recta Segestrum petit. Nicolao, nullo iam obsistente, per Lauaniæ amnis uallem diuersa uia Clauarum profecto, ibi, donec delectus imperati à Genuensibus conuenirent consistere iussus est. Interim Baptista, & Habraamus ante Segestrum opidū castra in littore posuere. fossamq; & uallum ad utrumque littus (Nam à tergo opidum munibat) à fronte perduxerunt. Petrus cum classe ad littus stabat, alterumq; castrorum latus tuebatur. Postquam Nicolaus profectis nauibus ac delectibus, se satis firmum, atque instructum cognouit, Segestrum petere instituit. (Abest autē Segestrū ab Clauaro non plus quinq; milibus passuum) cæterum plurimum confragosum ac preceps iter. In medio fermè Centuria mons est, quem paulo ante nominauimus, quem aduersarij magno præsidio communierant. Supra Segestrum collis est, qui Saltus ab incolis dicitur, qua breuis ad opidum descensus est. Hunc cū sciret Nicolaus per speculatores ab hostibus teneri magnā popularium, atque agrestium manum, per superiores montes circummisit, qui deiectis mole hostibus continuo collem occuparent. Quod postquam Baptista animaduertit, confestim summissa peditatus parte, que collem tueretur, ipse reliquas copias in aciem producit. Petrus quoque sub eundem collem quam proxime potest classem admouet. Nicolaus composito agmine iter faciebat, Cum interea qui circummissi ab eo fuerant, è superiori parte magno impetu in hostes inuecti sunt. Quod postquā conspicatus est, peditatū confestim summisit, qui hostes lacesserent. Ita supernè simul, & à fronte pugnabatur. Non tamen usque adeo animos remiserunt, ut collem subito deseruerint, multaque uulnera & intulerunt simul & acceperunt et è classe multi eorum manu balistis ac tormentis uulnerabantur. In uiarum angustijs, par utrimque uirtus erat. Sed cum fortius præmerent, qui superiori loco pugnabant, cedere coacti, sensim deserto colle se se ad equites, in planum receperunt. Occupato saltu, Nicolaus celeriter in subiectos campos descendit. Namque ante opidum duum milium aut amplius eò, planities pa-

tebat, traductoque omni exercitu eòque saltu, & circumiectis collibus obsessis, ac præsidio firmatis, haud procul ab hostium castris castra posuit. Baptista quod equitatu inferior erat, iu castra copias reduxit, præliaque inuicem quotidie conserebantur. Non tamen, ut in uniuersi certaminis fortunam deuenirent. plurimum Nicolaus equitatu ualebat, sed classe ab latere circumfusa, multi suorum tum militum, tum equitum manu balistis icti cadebant. At naues tres Genua profectæ, tormentis & omni telorum genere castra infesta faciebant. In hoc rerum statu, Nicolao nuntiatum est, Ioannem Ludouicum, de quo paulo ante mentionem feci, cum magna popularium manu, e Varisio per Sturlæ uallē in auxilium Baptistæ proficisci, breuique supra caput ijs affore, deiectisque, qui colles tenebant uallis fauces occupaturum. Quapropter ueritus ne reditu intercluderetur, ipse confestim cum parte equitatus dissimulata fuga, ad eum saltum progressus, quasi uenturos hostes transitu prohibiturus, reliquas copias composito agmine sequi iussit. Cæterum qui in castris manserant, ut se desertos à duce conspexerunt, tumultuosius, ac sine ordine abeuntium uestigia secuti sunt. postremosque adorti in fugam coniecerunt. Horum fuga conspecta, qui antecesserant, & ipsi desertis collibus fugere effusius cœperunt, nec ullius ui, aut imperio retineri potuerūt. fugientibus per saltum, (is uero est mons, quem supra memoraui:) classis, quæ ad radices suberat, terrorem augebat. Latera enim nuda manu balistis præbentes, multa inde uulnera accipiebant. Ad tria milia mercenariorū militum capta, reliqui sese effuso cursu Clauarum, unde uenerant, recœperunt ijque nauibus inuecti, quod terra tuto reuerti in Galliam Cisalpinam non poterant, Genuam traiecerunt. hac pugna prospere facta Petrus, ac Baptista, Rapallum opidum profecti, expositis in terram naualibus socijs, una cum Habraamo, primo impetu opidum cepere: Magna enim pars opidanorum Fulgosis fauebant. Ingressi deinde uallem, ad cuius exitum opidum situm est, insectari agrestes cœperunt, qui gregatim in colles conuenerāt. Erat autē per id tēporis Antonius Fliscus Fulgosis inimicus. Is igitur cō tracta popularium, & clientum non parua manu, præter delectus è Genua ad se missos, in eam uallem descendit, hostesque repertos ad naues reppulit. Post hæc Petrus cum classe Ligusticum sinum

circumire rursus cœpit, multaque detrimenta ijs præsertim, qui ad uersæ factionis erant, inferebat. Nec frumentum, uel aliud commeatuum genus importari patiebatur, sed hæc mala minus grauia ciuitati erant, quam reliquæ prouinciæ, quoniam onerarijs, quæ magnitudine excellebant, rostratæ nauigationem inhibere non poterãt. Ad cætera uero opida, terrestri itinere è Gallia Cisalpina interdum mari maioribus nauibus deferebatur. sed sumptu maximo, ex quo nauigatio ac mercatura apud eos, qui maritimam oram incolebãt, omnis conquieuerat. quotidieque ad Senatum Genuẽsem, & ad eos, quos Philippus R. P. præfecerat grauis querelas deferebant, atque ut eorum calamitatibus consuleret, precabantur. Quibus rebus cognitis Philippus, ueritus, ne Alphonsi bellum Genuæ rebus discrimen ob Fulgosam factionẽ afferret, si claßis eius in ligustico sinu diuturniorem moram faceret, de pace cum Alphonso agendum censuit. Mißis igitur ad eum in Cateloniam legatis, Bonifacium Corsicæ caput, quod pax aliter impetrari non poterat, ei se traditurum inscijs Genuensibus pactus fuit, Cũ exoluere promissum non posset, Genuensi senatu renitente, Venereis portum, atque Ilicem, duo in portu Lunæ castella, naturali situ munitißima, Bonifacij loco ei tradidit. atque ita pax conuenit, Fœdusque ictum. digrediens è Ligustico sinu cum classe Petrus, ad Ceruiam Aphrorum insulam profectus est. expositisque in terram naualibus socijs, primo impetu eam cepit, ac diripuit, incolisque omnibus utriusque sexus, præter eos, qui in syluis delituerant in seruitutem adductis, in Siciliam redijt eo uidelicet consilio, ut Neapolitani Regni oras uexaret, atque hostes à nauigatione arceret. Dum hæc geruntur, Ioannes, & Henricus Alphonsi fratres, qui post factam pacem in pristinum statum apud Ioannem, Hispaniæ Regem restituti fuerunt, cuncta rursus administrare, atque agere cœperunt. Aluarum Lunam, cuius consilio Ioannes omnia gesserat, donec inter se & Alphonsi discordia uiguit, quod is sibi potenti æquari, atq; eorũ auctoritatem eleuare nitebatur, è medio excedere, et in opida sua abire coegerunt. Erat hic uobili quidem loco natus, Cæterum propter scientiæ rei militaris opinionem, summum apud regem dignitatis gradum adeptus, omnia seu belli, seu pacis munera, per se geri uolebat. Eo igitur à Rege distracto, & à regni negocijs in ocium coniecto Ioannes,

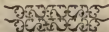
atque Henricus (ut dixi) cuncta agebant. Cæterum commune regnorum malum inuidia, rursus eam fidem, quæ inter eos, ac Ioannem Regem renouata erat, è medio sustulit. Quidam enim è Regni Principibus, quibus ipsorum fratrum potentia inuisa erat, varijs suspitionibus iniectis, denuo inter se ac Regem dissensionem pepererunt. atque (ut eorum opes euerterent) Ioanni persuasere, uti Aluarum qui iam tum alterum annum iacebat, & à spe recuperandæ dignitatis pristinæ longè aberat, ad capessendas una secum regni curas reuocaret. Qui haud cunctanter profectus, ut uidit se pristinam auctoritatem adeptum, Ioannis, & Henrici statum demoliri, ac labefactare cœpit. breuique fautorum ope atque opera effecit, ut utroque à regni curis amoto, eius consilio, ac uoluntate, ut consueuerat, cuncta Rex gereret. Ea uero res maxime Alphonsum mouit. Anno igitur post initum fœdus fermè quarto, tantam iniuriam minime ferendam diutius existimans, cum intelligeret, non posse fratres, nisi Aluari potentia imminuta, ammissam dignitatem recuperare, ad Ioannem scribit. uelle se aliquot dies regni curis uacuum, una cum eo agere. Simul ad mille equites lectissimã iuuentutem, quorum plerosq; è nobilitate Hispaniæ ad se studio partium traxerat, confestim conuocat, sub specie ludorum equestrium, quos agere instituisset. cum ad eum peruenissent armaque multa ijs certaminibus apta, parari iubet. Eius profectio Aluaro imprimis suspecta fuit, ne in eius detrimẽtũ instituta esset. Quapropter minime cessandũ ratus ad artes se conuertit quando aperte ui uti nõ poterat. adducto igitur in suspitionẽ Alphonso, quasi uellet Ioanni regnũ adimere, coactis raptim quas potuit Regis iussu copijs, Alphonso iã regni fines Hispani ingresso, cũ Rege obuiã processit. Quod ubi Alphõsus agnouit, delectu raptim habito, quando cõsiliũ nõ succedebat, ui agẽdũ aperte ratus, tria milia peditũ equitatui addidit. progressusque ad Aegyptã opidũ, plano ac patẽti loco castra posuit. Ea re cognita, Ioannes cũ Aluaro citato agmine iter facientes, in colle edito, unde Alphõsi castra cõspicere poterãt consedit. In hac castrorũ propinquitate quotidie, ac magis irritabãtur utriusq; partis animi, par uaq; prœlia quotidie inuicẽ cõmittebãtur. Iisq; Alphõsus qđ equitatu plus poterat, superior euadebat. Cæterũ alijs super alios in dies aduenientibus, postquã Aluaro uisum est Ioannem satis instructum

ad certamen esse, fortunam prelij experiri, quod ad eam diem recusauerat, statuit. Et iam uterque exercitus conflicturus erat, cum Maria Alphonsi uxor, eademque Ioannis soror, interuenit: seq; uiro, & fratri mediam obiecit, precibusque simul & lachrymis, impia, atque nefaria arma e manibus utrisque eripuit. Deinde una cum Pontificis maximi Legato, ob eam causam in Hispaniam profecto effecit. ut Alphonsus factis indutijs, in regnum recederet. Cæterum hæ indutiæ non belli finis, sed aliquanti temporis requies fuere. Namque Aluarus, Ioannem quotidie stimulare, in Alphonsi odium non desinebat. Itaque Regem rursus impulit, ut contractis ingentibus copijs bellum renouaret. Quod postquam ad Alphonsum perlatũ est, confestim ex delectibus ad uiginti milia peditum coegit, opidaque hostili regno opposita, quæ haud satis tuta uidebantur solo equari, incolasque cum bonis in tutiora loca transmigrare, pabula præterea & stramenta, ne iumentis hostium iussu essent, igne corrumpi iussit. Paratis deinde contractisque omnibus copijs, ad regni fines processit, & iam Ioannes, equitum milibus circiter triginta, peditum quadraginta, Aragoniam ingressus est, & inter Sertinum & Færiciam opida castra posuit. Færiciamq; primum oppugnare aggressus est. Eius opidi præsidio miserat Alphonsus complures uiros fortes, ac strenuos italico bello expertos, qui non tantum in muris pugnare, sed etiam extra opidi munimenta prodire, & aperto marte manus cum hoste conferere audebant. Triduo id opidum totis uiribus a Ioanne nequicquam oppugnatum est, pari animo audaciaque restiterunt, qui Setinum tuebãtur. Alphonsus ut Ioannem ex Aragonia abstraheret, proxima regni eius uastabat. quod ubi Ioannes agnouit, decimo postquam uenerat die, irrito incœpto in regnum se recepit. Cuius discessu comperto, Alphonsus quinque peditum, tribus equitum milibus ex omni numero delectis, Deciam opidũ petijt, quod quidẽ et Boroniã, ac septem præterea opida Aragoniæ finitima intra paucos dies expugnauit. Iisque præsidio ualido firmatis, quod per anni tempus res geri non poterat, in Aragoniam in hiberna copias reduxit. Ineunte uere, ne hostis posset pro arbitrio regni sui fines penetrare, omnem undique aditum firmis præsidijs sepsit. Constitutisque domi rebus, Taraconam profectus est, copijs eodem conuenire iussis. Nã quod

ea urbs situ permunita, atque opulenta erat in confinio hostium posita. Is locus omnium commodissimus ei est uisus, quo potissimũ copiæ contraherentur. Ea re Ioanni renuntiata, non minori & ipse cura, omnis in fines suos aditus præclusit, copiasque quas potuit con nocauit, concitatis in mutuam pernitiem utriusque regis animis. Namque ita natura comparatum est, ut si qua inter necessarios ira intercidat, acerbiora inde odia, grauioresque inimicitiæ exoriantur. Verum priusquam iustæ conuenirent acies, multæ excursiones, ac populationes ultro citroq; factæ, ac pleraq; opida hinc inde debellata. Inter hæc Petrus Alphonsi frater, qui iam cum classe in Cateloniam redierat, Alborcherium, quod opidum est in confinibus portus Galliæ situm, cum magna popularium manu profectus est, ut ab ea quoque parte Ioannis regnum uexaret. erat eis summa amicitia uetusque hospicium cum Cantare magistro, ita enim appellatur, eius religionis Princeps, namque Ferdinandus Rex sapientissimus, filiorum adolescentiã, et uiro huic, propter grauitatẽ, & integritatẽ uitæ regendam dederat. iique ab eo liberaliter instituti fuerant, qua necessitudine confisus Petrus, cum Alborcherium, quod opidum ab ipso Cantare magistro tenebatur, profectus esset, ut inde auxilia in bellum accerseret, eius nepos à Ioanne Hispaniæ rege magnis pollicitationibus persuasus, adempta patruo opidi possessione, Petrum in Ioannis potestatem tradidit. Quem Henricus frater, cum aliter liberare non posset, nisi eò opido Ioanni tradito, fraterna pietate uictus, opidum haud cunctanter tradidit. Isque dimissus ad Henricum uenit, atque inde ambo, cum nihil aliud in ea prouincia aduersus Ioannis opes haberent, ad Portus Galliæ Regem, cui soror nupta erat, sese receperunt. belloque inde renouato, Ioannis regnum multis cladibus affecerunt. Alphonsus copiis omnibus coactis regni hostilis interiora ingressus, longe lateque terrorem incussit. Ioãnes quoque identidem excursiones multas in Aragoniam fecit. Nusquam tamen collatis signis prælium commissum fuit. belli fortuna uaria fuit, Magisque tempus in procursationibus, atque alterius populationibus tritum, quam ut uno prælio bellum finiretur. Sed trahendo bellum ex asperatis odiis, tandem in conspectu castra posuerunt. uniuersi certaminis fortunam subituri. Cum hic esset rerum status, nonnulli ex regni optimatibus, quibus regũ discordia molesta

erat, antequam prælio decernerent, reges adeunt, quanta hominũ cædes, quanta regni utriusq; calamitas consecutura esset, si omnibus copijs decertarent, docent. quamque præterea Sordidum ad phamam tanta necessitudine deuinctos reges inter se gladios stringere. Iisque & huiusmodi uerbis utrumque regem perpulere, ut omissa pugna, per Legatos & communes amicos de pace ageretur. Itaq; indutijs per quinquennium factis, delecti arbitri, qui cognita rerũ controuersia pacis condictiones dicerent, ut penitus omnis discordiæ causa tolleretur. Iis constitutis non prælium modo, quod haud dubie cruentissimum futurum uidebatur, sed etiam tam atrox, tãq; impium bellum, sublatum est.

LIBER QVARTVS.





INITO bello Hispano, Alphonsus ut aliquid insigne pro Christiana Religione ederet: aduersus Aphros bellum facere instituit. Itaq; Barchinonem profectus, sex & uiginti triremium classem comparauit. hisque onerarias nouem adiecit, quæ commeatus, & bellica opera ueherent. Omnibusque diligenter prouisis: Kalarum insignẽ, in Sardinia Catelanorum Coloniam, ut inde sumpto commeatu, Aphricam peteret. primum profectus est. Cæterum cum iam inde discessurus esset, biremis quædam, è Sicilia celerrime ad se nuntiatum uenit. Turpiam Brutiorum opidum, quam, in Hispaniam proficiscens ualido præsidio firmatam relinquerat ad Ludouicum defecisse, arcemque in periculo esse, nisi ei confestim auxilium feratur. quod Ioannes Rota eius præfectus deditionem pepigerit, nisi intra dies uiginti ei subsidium mitteretur. ob eamque rem maturandum esse, ne serò, ac nequicquam postea opem ferret. Quæ ubi hæc accepit, nihil ad nauigandi celeritatem sibi reliquum fecit. Neq; enim ignorabat quantum detrimenti rebus suis afferret eius opidi amissio, quod & ad classis receptum in summa portuum paucitate,

& ad uexandā Brutiorum eius hostium regionē percommodè situm uidebatur. Alluitur enim magna ex parte mari. Estque non tantū situ, sed etiam opere permunitum. Iam ad Carbonariam Sardiniæ promontorium secundo uento uectus peruenerat, cum subito atrox et turbulenta uis tempestatis coorta classe in portum reiecta, duodecim dierū cursum morata est. quod quidē impedimento fuit, quo minus Turpianæ arci in tempore subueniri potuerit. Postquam uentus desiit, placato mari classem rursum soluit, atque inde in Siciliam traiecit. Inde uix duabus horis in Panormi portus commoratus, eo animo ut sciret, an adhuc Turpiana arx eius præsidio teneretur Brutios uersus celeriter contendit. Ea uero uenti uis fuit, ut ante horam uigesimam octauam, in Turpiæ conspectum accesserit. Cæterum inde uentus, qui uenientibus prosperè fuerat descensionē in terram facere uolentibus aduersus fuit. adeo enim ad litus undas concitauerat, ut triremes pontes exponere nullo modo possent. nam ipsa uenti natura & uis efficit, ut quemadmodum primo ingressu maria placat, ita ad exitum perturbat, ac ciet. Isque forte dies erat, in quo Arcis præfectus deditionē pactus fuerat, nisi auxilium accepisset. Qua de re Alphonsus, & si sciebat sibi cum Ludouico dimicandum esse, propterea quod arx ducentos fermè passus à mari distabat, nec ad eam nisi per medios hostes, strictis gladijs euadi poterat, omnino tamē obsessis opē ferre statuerat. Cæterū dū ad terram fertur, Præfectus arcis siue obsidentium metu, (Nam filios fidei pignus Ludouico dederat) siue quod putarit se perfidiæ notari posse, nisi arcem ad præstitutam diem dederet, siue desperarit nauales socios propter maris tempestatem in terrā exponi posse. Educto inde præsidio, arcem Ludouico dedit, eam sibi continuo dedi uisa classe deposcenti. Namque is pertinaciter instabat, ut eam in potestatē suā redigeret, priusquā classis propius accederet. Qua re cognita Alphonsus superuacuā dimicationē ratus, in Siciliā, unde uenerat, ut propositā, & iā acceptā cōtra Aphros expeditionē exequeretur redijt. Fuit autē hic annus ab ortu Christi uigesimus sextus et quadringētesimus supra millesimū. fuere in ea classe onerariæ quatuordecim, biremesque, & speculatoriæ septuaginta, machinarū omnis generis & cōmeatuū uis magna cōparata fuit, peditū atque equitum non paruū munerū Alphonsus secū habebat. atque hæc

intra quinquaginta dies, tantus omnium ardor, & studiũ erat pe tendæ aphricæ, effecta fuere. Interea Reguli, & copiarũ duces, quemadmodum ijs mandatum fuerat, cum imperatis militibus, & commeatibus ad diem conuenere. Quibus profectis Alphonsus ad insulam Gerbim, quam ueteres Lothophagiten appellabãt, cursum dirigi imperat. superos præcatus, uti ea expeditio sibi, suisque bene, ac fœliciter uerteret. Abest autem Gerbis à continenti circiter quatuor milia passuum; insula cultoribus frequens. Qua ad occidentem uergit, sinuata propius continenti iungitur. nec plus ferè mille passus ab ea distat. pons lapide structus, Insulam continenti iungit. Hic pons erat ante omnia occupandus, ac rescindendus, aduersus Barbarorum incursum. quo Gerbini auxilij spe sublata, facilius ad deditionem cogerentur. Alphonsus itaque cum appropinquaret insulæ, onerarias primo ad eum portum, supra quem turris est sita, quam à nomine conditoris Valguarneriam appellant, petere iubet. quod propter Syrtes propius pontem accedere non poterant. Deinde rostratis bifariam diuisis, æquam partem Gutteriæ attribuit. Cumque statuisset à duabus partibus pontem occupare, Petijt ab eo Gutterias, uti se ab occidente pontem adire sineret arbitratus ab ea parte sese pontem anteuenire, & præoccupare posse. Cuius postulatio quorsum tenderet, & si non fallebat Alphonsum, tamen id ei facile concessit. Erat autem Gutterias rei maritimæ scientissimus. Itaque Alphonsus ab oriente, Gutterias ab occidente pontem petunt. Sed dum Gutterias proficiscitur uadorum haud satis gnarus, multis flexibus ac reflexibus tardius iter facit. Alphonsus prior in pontis conspectum uenit. Nonnullæ, etiam nauium, quæ Gutteriam sequebantur uadis implicitæ, eius cursum demoratæ sunt. Cæterum cum Alphonsus propius ad pontem ferretur, triremes quædam ex ijs, quæ eum sequebantur præeundi cupiditate cum citatius agerentur, in uadis hæsere. Quod ubi conspicatus est, illico agmen antegressus oẽs ex ordine sequi se iubet, ne ue in uada ignota & ipse incideret, speculatoriam præmittit, quæ fundum exploret, ac sic tuto ad pontem successit. Iecerant autem barbari utrinque iuxta pontem magnam lapidum uim, eius classis suspitione, ne naues pontem subire possent. neque in eum armatos exponere. Hos igitur lapides primum exau-

I

riendos curauit, dato quibusdam negocio, qui in mare subito. se se cõ iecerunt. At Gerbini, qui ad primum classis conspectum ad arma conclamantes, magnam iam hominum uim coegerant, ut uiderunt aceruos lapidum detrahi, classemque ponti puppes appellere, conati ad prohibendos descensione nostros, cucurrere. inter hæc tres uiri fortes, contemptis hostibus pontem ingressi, tam diu Barbarorum impetum sustinuere, donec purgato fundo regia triremis ad pontem perueniret. Namque è classe, & suorum studijs clamoribusq; & manu, balistis, quas Barbari maximè formidabant adiuuabantur. Sed tanta lapidum congeries erat, ut non omnes naues ponti puppes admouere possent. Itaque per proximas triremes, ueluti per scalas naualibus socijs expositis cum Barbaris prælium conserere cœperunt. qui cum primo impetu fortiter resisterent, mox pluribus in pontem transgressis, cum uim ferre non possent, in fugam coniecti, plerisque uulneratis, & cæsis, in insulam refugerunt. Post hæc Alphonsus continuo ea parte operibus munita, quæ ad insulãm uergebat, nequa irruptio a terra fieri posset, pontem à tergo rescidit. Interea Gutterius ingenti labore è uadis elapsus, cum pontẽ uersus ferretur, et illũ armatis plenũ prospiceret dubitare cœpit, eæ ne hostiũ copiæ, an Regis essent. Cæterũ propius accedẽs, ut signa regia cognouit, arbitratus id, quod erat, pontem à Rege occupatum esse celeriter inuectus & ipse ab altera parte nauales socios in pontem exposuit. Nocte, quæ insecuta est, Aphri, qui parati in armis erant (Nam ob classis huius metũ Boferius Aphricæ Rex multa hominũ milia coegerat, atq; in diuersis locis disposuerat) ignarus quẽ nã potissimũ locũ Alphonsus cũ classe petiturus esset, in cõspectũ insulæ conuenere. Boferius uero ut cognouit per ignes in diuersis promõtorijs excitatos, Alphonsi ad ipsã insulã aduentũ, ad duo milia equitũ auxilio cõfestim misit. qui ut põte occupato, iterq; ad insulã interruptũ uidere, haud procul inde constiterunt, ac statim Boferius ad Alphõsum uenit, Camelo quẽ à uelocitate appellãt Dromada inuectus, literas que ad Alphonsum dedit in quibus scriptũ erat; se mox cũ copijs affore, pugnãdiq; potestatẽ facturũ. Regẽ cũ Rege certare magis decere, lõgeq; laudabilius esse, quã cũ unius paruæ insulæ cultoribus, Neq; .n. ex Gerbinis deuictis tantum se gloriæ adepturum, quantũ si Regẽ prælio uicerit. Erat is quidẽ & animi magnitudine,

& prudentia singulari, atque ob id à Barbaris uehementer colebatur. Alphonsus & si ob terrorem Gerbinis iniectum insulam à se capi posse confidebat, nec ignorabat quorsum Boferij scripta tenderent, tamen ne detrectasse certamen uideretur, abstinere ab insulæ oppugnatione, ac præstolari eius aduentum decreuit. renuntiarique iussit, oblatã se se conditionẽ læto animo accipere. ueniret modo quam primum, nec rem in dies traheret. Paucis post diebus Boferius cum ingenti peditum atque equitum numero affuit. Castrisque in conspectu hostium positis, ipse cum robore, ac flore totius exercitus, ante pontem consedit, ac pro mummento, qua hostiũ castra uergebant, grandes palmarum truncos hostium telis ac tormentis opposuit. quorum tanta durities erat, ut etiam tormentis resisterent. Is dies in muniendis utrinque castris consumptus est. Nam que prælium in sequentem diem ex composito dilatum fuerat. edixerat.n. Alphonsus ne quis ante eam diem munimenta transiret, et si quis secus fecisset id ei capitale fore, idque negotij dederat Ioanni Vintimilio atque Eximino Corelle, quos munimentis, quæ Boferij castris proximè erant, præfecerat. Biremes, ac lembos sagitarijs instructos, partim à pontis dextra, partim à sinistra, postero die mittere statuerat. qui utrumque hostes lacesserent, quiue uno, atque eodem tempore, in terram egrederentur, & dum ipse à fronte urgeret, ipsi à tergo hostes aggrederentur. interiectis raptim munimentis quæ ex dolijs in continenti parauerat, ne illi qui trans pontem erant regi suo opitulari possent. Qui ordo si seruatus esset, haud dubie Boferius cum ijs omnibus, qui una cum eo in ponte tetenderant eo die capi potuissent. Cæterum paucorum quorundam temeritas pugnam, quæ in posterum diem extracta fuerat, eo die repræsentari compulit. Namque ij à Barbaris quibusdam munimẽto proximis, ad singulare certamẽ prouocati, neglecto imperio, atq; edicto regio, per asserem interiectam transmisere, qui mox cum prouocantibus congressi, cum eos pellerent, barbarorum plures in se se conuerterunt. Tum qui nostris propiores erant monumenta transgressi ad opem ijs ferendam confestim iere. Quod ubi Alphonso nuntiatum est, indignatus confestim misit, qui & cæteros transitu inhiberent, præliũ q; committi non sinerent, ac transgressos reuocarent. Cæterum utrorumque iam usque adeo incensi ad pugnam

erant animi, ut nec transgressi reuocari, nec qui in castris erant ullius imperio retineri possent. Quod cum Alphonsus animaduerteret; fortunæ euentum experiri statuit, castrorum utrorumque munimenta distabant, quantũ modo pontis interuptio patebat. exercitusq; extra teli iactũ subsistebat, atque ad extrema munimentorum ligneæ turres, ac propugnacula excitata erant. Ab Insula quoq; prospectũ ẽ, nequid inde detrimẽti in ipso pugnæ ardore caperetur. ingentibus deinde animis utrinque concursum. Namque & ipse Boferius lectissimam suorum manum totiusque exercitus robur in pontem (ut dixi) traduxerat. Sed is tumultus magis, quã iustum prælium erat. Nam neque acies instrui, neque copiæ distribui, nec quicquam ex disciplina, & more militari seruari potuit. Atrox uero, quoniam in angusto res gerebatur, certamen erat. Stetitque aliquandiu utraque immota acies, sed minus sua damna sentiebat pœnus, quod multitudine abundabat, quæ continuo à castris in pontem procurrebat. Quod ubi Alphonsus animaduertit, Lembos quosdam ut instituerat circa pontem dimisit, ipse inter primos progressus tantam alacritatem suis iniecit, ut cum primum prælium inijsse uiderentur, tum hostes loco moti ad regis tabernaculum paulum substiterunt (reges suos Barbari pro dijs habere colereque consueuerunt) Hic fortissimus quisque eorum dum acrius pro regis salute decertat interficitur. Denique uerecundiam metu uincente in fugam uersi, toto ponte cesserunt. Ipse quoque Boferius desperatis rebus, equo repente ab equite, qui circunstabat oblato in altera castra se ræcepit. in eo prælio Barbarorum multi uulnerati, complures etiã cæsi, in quis regis nepos, signa sex regia, ac tormenta aenea duo de uinginti capta fuerunt. Ex Alphonsi exercitu nonnulli quoque uiri fortes desiderati sunt. Inquis Ioannes Hæredia honesto loco natus, qui pugnæ initio, rescissi pontis interuallum strenuo saltu transgressus, cum fortiter pugnaret, lancea iugulum traiectus, è prælio semianimis excessit. Ea uictoria, & si grata Alphonso fuit, tamen hoc minus iocunda extitit, quod ante constitutũ pugnæ tempus dimicatum fuerat. Cupiebat enim collatis signis iusto prælio cum rege dimicare. Idque sibi maiori existimationi & gloriæ ducebat fore, si ex proposito congressus ipse Rex Regem fudisset. Post hæc quia breuem esse traiectum in insulam dixi, Ioannem Calategeronem id

ei cognomen fuit, cum biremi mittit, qui barbaros equites, qui per uada cognita in Insulam euadentes, cum se aestus in mare refudisset, transitu arceret. Nãque ea loci natura erat, ut nec pedibus, nec equo in insulã adiri ex cõtinẽti aliquis posset, cũ se ex alto aestus inuexisset, quod sexta quaque hora, quemadmodũ in Oceano, contingit. neq; nauibus tuta statio erat, quod rursus decedente aestu naues in uadis destituebantur. periculumque à terra incurrebat. Sed Ioannes mox uel praedandi cupiditate, uel commorandi tedio demandatam sibi à rege stationem deseruit. Eius discessione barbaro nunciata, nocte quae secuta est complures equites in insulam transmisit. Quibus cognitis Alphonsus et si omnẽ propè spẽ expugnãdae insulae abiecerat, haud tamen in cohatam obsidionem deseruit. Quin etiã cum omni exercitu (nisi quantum castrorum praesidio sat erat) in insulam transgressus est. ibique castris positis incolas in maximum metum, ac discrimen adduxit. Cumq; populationibus, & incendijs uastare insulam statuisset, interea pacis conditio à Boserio orta est. eaque punica fraude tractata, factisq; aliquot dierum indutijs, copiae in pontem reductae sunt. Redimere se uelle grãdi pecunia eius pacem simulabat, ne insulã uastaret. Sed dũ in cõditionibus dandis, & accipiendis tempus teritur, commeatus classi deesse coepit. quod tempus de industria Boserius expectabat, ut inopia commeatuum compulsus Rex abscederet, pluresq; etiam in insulam ab eo interim furtim transmisit, ut iam oppugnatio omnis uana, atque irrita uideretur. Quibus necessitatibus adductus Alphonsus, soluta inde classe in Siciliam reuersus est, paucosque dies Messanae commoratus agitare animo coepit, quonam modo Neapolitanũ Regnum, quod amiserat recuperare posset. Itaque Enariam insulam, quae adhuc eius praesidio tenebatur, adire primum statuit, uti Reginae erga se animũ exploraret. Profectusque agere de reconciliatione & pace cum illa per internũtios coepit, & Ioanna quidẽ simulabat se se pacem eius non aspernari. Caeterum uti eius exitus docuit ab ea re longe auersa mens erat. Iam enim multorum persuasionibus, ad Ludouicum inclinauerat. In his agendis quod reliquum aestatis fuit, ne quicquam consumptum pace tamen nomine, magis quam re facta, in Siciliam redijt, eo animo, atque consilio ut inde in Cateloniam reuerteretur, satius ducẽs tempori cedere, dum moliretur Reginae durities si forte

moliri posset. Aut si ea consiliũ non mutaret, & si uaria & mobilia, sint mulierum ingenia, ne certãdo illius inse animum magis odio exasperaret iamque ob eam rẽ naues aliquot et milites missos fecerat, qui iam in Cataloniam abierant. Commeatu igitur in Classem imposito, instante iam hieme Drepanum petit. inde ut primum per maris tranquillitatem posset, classem soluturus. Cum igitur omnia ad cursum parata essent, nec aliud restaret negotij, quam soluere Classem res dictu mira, ac penè incredibilis cecidit. Tres circiter mẽses tota classis in anchoris stetit, uentum modo prosperum frustra expectans, ut fato quodam datum esse uideretur, non esse fas ei ex Italia discedere, cui regnum Neapolitanum destinatum esset. Inter hæc Ludouicus apud cõsentiam Brutiorum oppidũ febri correptus mortem obijt. Quo audito Alphonsus rursus in spem potiundi Regni Neapolitani, quam quidem illo uiuo posuisse uidebatur uenire cœpit. obseruabat igitur siqui motus in eo regno illius morte consequerentur. Nec multo post nuntiatum est ei, Ioannam quoq; defunctam esse. Qua re cognita, quã ex Ludouici morte spem conceperat, uehementer confirmauit. Cæterum hæc tam magna erant, ut uix nuntijs fides haberetur. Quis enim crederet, tot adipiscendi regni opportunitates, sibi tam breui spatio contigisse? Excesserat primum è medio Ioannes Carazolus inimicorum conspiratione noctu fœde interemptus, cuius & magnæ opes erant, & acerbißima in Alphonsum odia. Excesserat, etiam Ludouicus maximam iam apud populos, ac regni principes auctoritatẽ adeptus, quo uiuo, regni possesio ei prorsus desperanda erat. Demũ Ioanna decesserat, quæ una eius uotis obstare poterat. Hæc omnia reputanti sibi longe profectò maiora uidebantur, quã ut ijs fides haberetur. Apparebat .n. à superis datũ esse, ut omnibus qui ei obsistere poterant, è medio sublatis, ipse unus absque controuersia Neapolitano regno potiretur. Itaq; confestim Caraffellum Caraffam, cuius opera fideli ac forti, multos iã annos usus fuerat, ad Raimũ dum Buillum, Cui Neapolitanæ arcis, & Italicarum rerum curã mandauerat, misit, qui quorsum inclinarent ciuiũ, ac Regulorũ animi, quantum tuto posset scrutaretur. quẽ potißimum despicerent, cui regnum tradere uellent ipse interea tantis opportunitatibus adiutus, de repetendo regno meditabatur. res igitur ad consilium delata fuit, qui censuit intermißis rebus

Italicis, sibi in Cateloniam uti constituerat abeundum esse. quod ei pecunia ad bellum gerendum deesset. reparandas uires, instaurandam ualidiorem classem. Interea sciri posse in quem nam Regem Neapolitanorum, ac Regulorum studia conuersa essent quod prius sciri necessum esset, quam eò arma rursum conferrentur. Ad hæc Petro fratri fortissimo uiro classis, & copiarum partem relinquendam esse statuit, qua in orã Neapolitanã uectus aduersus eos, qui imperium detrectarent bellum gereret. In quam sententiam quum liberius pro ingenio petita à rege uenia Gutterias loquutus esset, dixissetque sese tanquam hominem haud sobrium loquutum subridẽs respondit Alphonsus. Tu certe tamquam homo super cenam loqutus es. At ego iccirco ne hominis temulenti sententiam sequtus uidear, statui non discedere. Dimissoque consilio, quo magis magisq; rerum statum, & temporum animo uoluebat, hoc magis in proposito permanebat, omniaque quæ ad eam rem pertinerent attentiore cura cogitabat. Inter hæc, ex Carrafello, quem auidissime expectabat ad sè reuerso de Neapolitanorum uoluntate, atque animo, quantum ille sciscitando consequi potuerat cognouit. Quem secreto cum percunctatus esset quidnam de ea expeditione sentiret, uideri sibi inquit eam arripiendam esse fortunam, quæ sese ultro offerret, nunquam postea maiorem illi opportunitatem adipiscendi regni, quod tãtis laboribus, & periculis quæsisset, fortunã ipsam allaturam esse. cuius uerbis haud mediocriter confirmatus, nonnulos.n. regulos ad se inclinare acceperat, cum è Catina Messanam traiecisset conciliare sibi primum Regulorum animos instituit. & imprimis Ioannis Antonij Vrsini Tarentini Principis, qui ut magnitudine ditionis, ita dignitate, & auctoritate inter regni optimates eminebat. hic uero, cũ olim eius fides apud Ioannam suspecta fieri cæpisset, ob inimicitias quæ sibi cum Ioanne Carazolo erant, à Ludouico cum exercitu fines eius ingresso, cui Iacobus Caudola præerat prope omni agro, atque imperio exutus fuerat. septem modo oppida tutatus, situ atque opere munitiora, cæteris aut ui aut metu ad deditionem compulsis. Hunc itaque Alphonsus sibi primo conciliandum, & ad sua recuperanda enixe addiuuandum existimauit. Sperabat enim si ille beneficio suo, quæ amiserat recepisset, nõ illum modo, sed & alios nonnullos Regulos, qui illum, aut propinquitate,

aut

aut beneuolentia contingebant, auctoritate eius uiri, & gratia in se Regem absque controuersia consensuros esse. Accedebat summa commoditas, propter breuem traiectum transportandarum in Neapolitanum Regnum, copiarum bellique ab ea parte gerendi. Cõtracta igitur cum eo amicitia, Ioannem Vintimilium, acrem, & impigrum uirum, cum mile equitibus ad eum misit, ac paulo post Minicucium Aquilanum, cum pari equitum numero, quorum opera forti, quæ amiserat opida breui recepit. Ludouico enim & Ioanna mortuis, ingens rerum perturbatio in Neapolitano regno consequta est. Res enim arbitrio multitudinis, magis quam optimatum cõsilio gerebatur. Siquidem nullo conuentu principum acto, Renatum Ludouici fratrem, e Gallia quamprimum accersendum in regnum decreuere. Interim uero qui summæ rerum præessent, Octinum Carazulum, Georgium Alemanum, & Balthasarem Rattam (id ei cognomen erat) Andegauinæ factionis principes delegerunt. octingentisque equitibus, è Neapolitana iuuentute conscriptis, Iacobum Caudolam, Tarentino principi maxime infestum, pecunia è Reginæ loculis deprompta, cum duobus milibus equitum mercede conduxere. his paratis ad Renatum legatos miserunt, qui illum ad Regnum capessendum accerserent. In hoc rerum statu dum expectat Alphonsus quorsum primi motus euaderent, Ioannes Antonius Marzanus Suessanorum dux, Franciscus Aquinianus, Christophorus Caietanus, ac Rogerius frater, ijs qui Neapolitanam rem administrabant infensi, ad Alphonsum respicere cæperunt. Atque ut eum facilius in bellum traherent, cum scirent Capuam urbem, quæ ab aduersarijs tenebatur, ingentis ad uictoriã momenti esse, spe ijs oblata, illam per proditionem occupari posse omnes in id unũ curas, & cogitationes intendere. Præerat Arci intra urbem sitæ (nã duæ sunt) Ioannes Caramanicus, Ioanni Antonio, quod is ditioni suæ subiectus erat amicus, ac fidus, & ob eam causam ijs suspectus, per quos Neapolitana Res Publica gerebatur. Huic magnis præmijs per internuntium Ioannes Antonius suadere clam cœpit, uti sibi arcem traderet, cui ille uelle se quidem annuit. Cæterum eam rem frustra tentari, nisi turres ad pontem sitæ, quæ est altera arx, uno atque eodem tempore occuparentur. quod ciuitate inimica, cuius præsidio quadringenti equites missi forent, nullus

ijs pateret aditus qui arci subsidio uenturi essent. tentaturum itaq; se propè diem, si forte quidam è præsidio, quo amico utebatur propo sito præmio adduci posset, uti turres ipsas traderet, cuius rei efficiun dæ nõnullam spem haberet, significaturum uero quid agi posset con fideret, postquam illius uoluntatem cognouisset. Nec dicto fides ab- fuit, confestim enim cum amico agere de ea re &, multa & magna pollicẽdo, perfidum hominẽ cepit: nec difficile fuit id persuadere, pe tentique aliquot ad se uiros strenuos per noctem ab exteriori parte mitti, quos in turrim per funẽ admitteret, quos sibi fideliores puta- bat delegit. seque qua hora cõmodũ foret eorũ aductũ, se significatu rũ monuit. sequenti die cũ sibi alterius turris custodia proxima no- cte euenisset, patrandæ rei tempus arbitratus, cornu signum dedit. Tum qui parati erant strenui uiri, taciti turrim subeũtes, per demis sum ab eo funem conscendere, atq; admitti cœperunt. Sed tam dif- ficilis erat ascensus, præsertim armato militi, in tanta muri altitudi ne, ut uix tres ex omnibus in turris fastigium euaserint. Hos in se- cretiorem partem adductos, confestim occuluit. Et quoniã propter sociorum paucitatem rem exequi aperte non audebat, ad dolos se con uertit. Primumque socios singulos, quasi aliquid operis facturos ad se uocat, comprehensosque, & loqui uetitos, adiuuantibus ijs quos in tromiserat, seorsum disponit. Denique ijsdem artibus, & ipso arcis præfecto intercæpto, Ioanni Caramanico per cornu uti conuenerat signum dedit. Ille ut intellexit Arcem in amici potestate esse, letus die in sequenti summo mane Citatinum, (id ei nomen erat) præsi- dij urbani præfectum arte capere instituit. cum quadringentis enim equitibus, præter urbanas copias, ijs dimicandum erat, qui arci au- xilium laturi forent. Adiuuitque fortuna eius consilium. Forte.n. per eos dies Citatinus, duos campanos ciues, è primoribus ciuitatis uerbis altercando ad rixam progressos, ipsarum turrium præfecto in custodiam tradiderat. Mittit igitur ad eum præfecti nomine, qui ei significet, uelle ciues illos qui in custodia tenebantur, positis inimiti- tijs in gratiam reuerti, & ob eam rẽ petere, ne ad se uenire in arcem grauaretur. Hoc nuntio accepto Citatinus, nihil insidiarum, aut fraudis ueritus, confestim ad turres profectus est. Mox uero ut pri mum portam introijt exclusis comitibus comprehensus, ac protinus in carcerem coniectus est, Tunc pauor & trepidatio ingens urbem

peruasit, celeriterque equites duce suo orbati armis captis per urbē discurrere cœperunt. Postquam uero Caramanicus Citatiuum interceptum comperit, haud amplius differendum ratus, cornu signū dat, quod cum Ioanne Antonio Marzano constituerat. is uero haud procul, cum magna popularium manu paratus signum expectabat. Itaque repente profectus & per patefactam turrium portam ingressus ponte transmisso urbem inuasit. tum equites cognito dolo perterriti, & consilij inopes, per ciuium domos diffugere cœperunt. Mox uero ut cognitum est Caramanicum ad Ioannem Antonium defecisse, eique arcem deditam, qui aduersæ factionis erant, domos quisque suas trepidi petierunt. Atque ita sine suorum cuiuspiam cæde Capua in Ioannis Antonij potestatem redacta est. Post hæc expulso aduersariorum equitatu, Ioannes Antonius ac socij accersendum confestim Alphonsum censuerunt. Neque enim tantum belli onus suis duntaxat uiribus substinere se posse confidebant. præsertim cum aduersarijs magnæ copiæ essent, hæque aliena pecunia sustentarentur, quas non dubitabant ad urbem obsidendam quam primum accessuras. Ad hæc ciuitatis partem sibi inimicam esse non ignorabant. itaque Renaldum Aquinatem Messanam, ad Alphonsum quam primum mittunt, qui moneat, uti ad paratam sibi fortunam, & exoptati regni possessionem aduolet. Capuam opulentā urbem, per magnum haud dubie momentum, ad totum regnum uendicandum in eorum manu esse. Multum uero periculi morā importare, quod aduersarios coactis copijs ad urbis obsidionē breui profecturos non ambigerent. cuius rei iam apparatus fieri sentirent, quorum auctoritas, non eos modo ciues qui sibi aduersi essent, uerumetiam eos quibus amicis uterentur trahere ad se posset. Letissimus is nuntius Alphonso fuit, eoque per benigne accepto, ac dimisso, in celeritate spem omnem uictoriæ positam arbitratus, quo aduentus sui famam preueniret, cum septem modo triremibus, quas paratas, instructasque habebat, e Messanæ portu soluit, Petro fratre in Sicilia relicto, qui, quæ bello gerendo opus foret curaret. annonamque, & commeatus summitteret. Quoque eius aduentus occultior foret, ut Neapolitani metu posito segnius capuam obsidere aggrederentur, procul ab ris regni, ad Pontiam insulam altum petens contendit. Atque inde ex templo Carafellum Capuam mittit, qui Ioannē

Antonium, ac socios de eius aduentu certiores faceret, nuntiaretq; uideri sibi hoc rerum initio, eum montem occupandum esse, in quo sita Caieta est. antequam hostes eius aduentum cognoscerent. quo capto uel uoluntate, uel metu Caietam in potestatem eius uenturã breui speraret, quæ quam commode sita esset, ad bellum Neapoli inferendum, nemini obscurum esse. duo oppida firma, & per opportuna alterum terra, alterum mari habiturum se, si urbe illa potiretur. Cuius potiunde spes ei nõ abesset, si dũ montis ipsius custodia negligeretur, illi à terra ipse à mari improuisos noctu aggredetur. Hoc sibi suscepti belli nimirum caput uideri, & in eo rerum summam uerti. Inter hæc aduersarij Capuæ defectione percepta uehementer attoniti, copias ad eius urbis obsidionem summo studio parabant, atque in agris delectus habebant. Carafellus non sine discrimine, per iter haud pacatum Capuam profectus, Ioanni Antonio ac socijs eius Alphonsi mandata exposuit, & imprimis de occupando Caietæ monte pluribus uerbis disseruit. Ad quem Reguli magna se sollicitudine subito regis aduentu leuatos esse, sibique eam rem summæ letitiæ, ac uoluptati accidisse. Copias uero à se, sine ingenti periculo è Capua educi non posse, quod aduersæ factionis ciues, qui pre metu in officio continerentur, ijs digreßis, metu soluti, noui aliquid struere inse possent. qd ciuitas, si quo sinistro fato eorũ manu elaberetur, summam inde rerum cæptarum desperationem, haud dubie consequturã. Præstare igitur sibi uideri de Capua conseruanda, quam de Caiete colle capiendo cogitare. quod Capua conseruata, regni reliquum facile superari poßit, propter annonæ, & pabuli copiam, illa autem amissa, nullam ferme spem reliquam fore. Multa contra à Carafello dicta, cur satius duceret regis sententiam sequi sed cum illi in sententia permanerent, ne Alphonsum adire grauarentur, petijt, de ea re, & de tota belli ratione una cum eo consilium capturi. Quod cum illi se facturos reciperent, constituta die, & loco, ad quem uenturi essent, ad Alphonsum celeriter reuersus, quid egerit refert. Quibus auditis, comprobato eius consilio, eundem rursus cum triremi Sinuessam, quo Reguli postridie conuenturi erant mittit. qui illos eius aduentum præstolari Sinuessæ iuberet. se se eò ire decreuisse. quod si mare tolerantior erit, quoue propior sit se proxima noctæ Enariam insulam aditurũ. Cogitauit

sanè id quod euenit regulorum animos, nulla re magis quam humanitate, & facilitate sibi conciliari posse. Profectus igitur Carafellus postridie mane, uti conuenerat Regulos Sinuesse reppe-rit. præter Franciscum Aquinianum quem mole corporis grauem, urbis Capuæ custodiæ reliquerant. sibique Alphonsum eò uenturum nuntiauit, ne ijs à Capua longius abeundum esset, ne ue mare pertimescerent. Ea regis humanitas audita, in eius desiderium accensos Regulos, multo etiam uehementius inflammauit. Tertia fere noctis uigilia, Alphonsus per summum silentium Enaria soluens, prima luce Sinuesse adfuit. Regulosque quam humanißime excepit. paucisque uerbis interse habitis, ad prandium uocatos in triremen perduxit. Post epulas de re communi consultari cœptum. ostenderunt primum Reguli, quos principes auctoritate sua in belli societatem traxissent, se tamen aduersus hostes haud satis firmos esse, quod illi, & copijs, & pecunia in belli sumptum, & re frumentaria superiores essent. Accersendum sibi uideri Ioannem Antonium Vrsinum cum suis copijs, cuius opibus adiuti, sperarent bellum à se tantisper, dum maiores copias pararet, sustineri posse. Copias autem quas haberent, sine summo periculo à se diuidi nan posse, nec Caietæ magis quam Capuæ rationem habendam esse. Quorum sententia collaudata, missurum se ad Ioannem Antonium quam primum inquit, qui hortaretur, ut cum exercitu celeriter in campanum proficisceretur. Vel si uenire ipse grauaretur Franciscum Bertoldum qui post Petri Alphonsi fratris discessum, è Neapolitana Ciuitate, ad eum reuersus fuerat, & Ioannem Vintimillium, summa amicia illi coniunctum, & Minicucium Aquilanum cum copijs mitteret, sperare se atque confidere, pro eius uiri erga se beneuolentia, nullam intercessuram uoluntati sue moram. Interea omnis se uires suas terra, marique contracturum, quibus susceptum bellum tueri se posse non diffideret. Hac oratione confirmati Reguli, quo sibi regis fidem uehementius ad se tuendos obstringerent, in ipsius Alphonsi uerba iurauere. Cum autem cogitaret Alphonsus quem nam è suis ad Ioannem Antonium mitteret, nec temere idoneus quisquam occurreret, quoniam periculosum per hostes iter erat, & res præstantem ac grauem

uirum postulare uidebatur, Carafellum operam suam impigre profitentem misit quem quæ ad eum perferri uellet edocuit. Post hæc Rege Enaria soluente repente reguli Capuam reuersi sunt: toto iã animo in bellum proni, intentique. Carafellus simulque exploratis itineribus mutato habitu ad Ioannẽ Antonium peruenit. facile ei persuasit, uti cum omnibus copijs Capuam proficisceretur. Duobus milibus equitum, ac propè, pari numero peditum coactis, sese ipse Cum Carafello itineri repente commisit. Profectusque per Caudinam uallem, inquam olim Romanos Consules subiugum missos à Sa mnitibus legimus, cum accepisset Belingerium Caudolam ad eas fauces occupandas per quas transeundum erat accessisse, ipse per agrum Cæritanum, sic enim appellant, iter in Campanum, flexit, & ad Limatam uulturno amne traiecto inter Cales & oppidum Fran colisium, quæ loca ab hostibus tenebantur, castris positus consedit. relictisque qui exercitui præessent, ad Alphonsum Caietam se contulit. constitutisque inter se quæ ad bellum gerendum pertinere uidebantur Capuam profectus est. interea eius copiæ, ad Cales relictas in Capuam se receperant. quod & oppida illa egregie munita erant, & commeatus non facile è Capua per hostilem agrum in castra ferebantur: cisque amnẽ Vulturnum castra posuerant, eo con silio, ut hostes transitu fluminis, & pabulationibus arcerent. Aduersarij cognito prius regis aduentu, & Ioannis Antonij ad se pro fectione minimè cessandum rati Belingerium Caudolam, Antonium eius fratrem, Micheletum Cotiniolam, ac Riccium, nonnullosque alios copiarum duces (ad triamilia equitum ducebant) mercede conduxerunt. hijsque ex Neapolitana iuuentute haud contemnendam manum cum multo peditum numero adiecere, atque ad uicũ quem Mariæ maioris uocant, castra haud procul à Capua posuerũt. inter utraque castra uix duo milia passuum intererant. leuiaque quotidie prælia ex oportunitate commitebantur. In hoc rerum statu nuntiatum Belingerio (nam is summæ rerum præerat) Antonium Pontadereum quem aduersarij mercede conduxerant, cũ equitibus tercentis aduentare. Itaq; quo tutius proficisceretur ad quingentos equites leuis armaturæ præsidio cõfestim misit. Quos ubi Ioãnes Antonius amnẽ trãsisse, ac accepisse, populari agros Minicuciũ Aquilanum Ac Franciscum Bartoldum ilico eis obuiam iussit con-

tendere, hique hostes nacti leui certamine magnam eorum partem capiunt. reliquis fuga per agros dißipatis. At Belingerius ut per exploratores agnouit Minicuciū, ac Franciscum ab esse à castris cū magna equitatus parte, oportunitatem sibi datam existimans, qua hostium castra oppugnaret, conuocatis repente copiarum ducibus, deque eius consilio certioribus factis, confestim acies instituit. atq; aduersus hostium castra contendit. Qua re per speculatores quam primum cognita, Ioannes Antonius simulato metu, quo hostes audacius, contempta paucitate castra subirent, partem copiarum intra urbē instruxit, reliquis ante castra dispositis, nec alius, atq; opinatus est, rei ipsius exitus fuit. Nam cū hostes castra metu deseruisse rati, ea alacriter inuasissent, atque oppugnare paucis obsistentibus cœpissent, patefacta confestim urbis porta, quæ ad castra uergebat, equitibus peditibusq; immißis hostes perturbati illico pedē refferre cœperunt. Mox uero ut paulum se se collegere haud segniter restiterunt. Pugnatum est diu, atque acriter ancipiti euentu. Ad postremum cum uim diutius ferre non possent, iam enim Micheletus redierat, se se in fugam coniecerunt. nec prius finem fugiendi fecerūt. quam in castra peruenerūt. his peractis Belingerius Vulturnum copias traducere instituit, ratus ab ea parte, maiora Campanis detrimenta inferri posse, & Andegauinæ factionis ciues, facilius noui aliquid in urbe molituros. Sed ponte opus erat propter fluminis altitudinem, ac rapiditatem qua traduceretur exercitus. Itaque pontem in Vulturno facere statuit, cuius efficiendi magna commoditas offerebatur. Turris erat trans uulturnum sita, ad sex ferme milia passuum infra urbem Capuam, quam uallo ac fossa munitam præsidio insuper firmauerat. Præterea & materie copia suppetebat. Is locus ei maxime idoneus est uisus, in quo pontem efficeret. Itaq; accersitis fabris, & magna præterea agrestium manu, eò copias duxit, castrisque positis, pontem incohauit. eiusque extrema, ne postquam copiæ flumen traductæ forēt ponte ab hostibus resciffo reditu intercluderetur, castello muniuit. Quod postquam Ioannes Antonius accepit confestim cum exercitu ad ipsam turrim profectus est, eo consilio ut uel opus disturbaret, uel si id non posset, hostem transitu prohiberet, castraque haud procul à turri, in conspectu hostiū metatus est. Sed quo minus opus incœptum perficeretur efficere non

potuit. Tentatum si quo quo modo & igni corrumpi posset, nauiculis tectis secundo amne aduersus pontem demisſis. Cæterum hostes grauium saxorum deiectu, longurijsque insumma aqua expositis, ad tignos, quibus pons sustentabatur deligatos, eorum conatus omnis uincebant. Multisque periculo ea res fuit, nauiculis modo in hanc, modo in illam ripam, quo impetus fluminis propellebat raptis. turris quoque nō semel modo dum pons efficiebatur frustra oppugnata fuit. Namque ex castris nauiculis, ac lintribus inuecti hostes, in eam commode transibant. Ponte perfecto Belingerius copias Vulturnum traducere conabatur. Quod cum Ioannes Antonius animaduerteret, & exercitu extemplo in aciem educto, ad turrim quo ad tuto potuit succeſsit, hostique euadendi facultatem sustulit. Neque enim multi unà, propter pontis angustias transire poterant, & qui euadebant hostium oppositu, ijs erumpendi facultas non erat, equiti maxime. Erant enim castra adeo exiguo interuallo à turri separata, ut propemodum turris uallum contingerent. pediti aliquanto facilior eruptio erat. Itaque cum per singulos dies pedestria prælia consererentur, multi ex utrisque castris equites pugnandi cupidi, omiſsis equis pedibus rem gerebāt. Ex quo insignia prælia crebro edi contingebat. Melior tamen hoc uno erat Neapolitanorum conditio, quod multos hostium sub turrim illectos, ipsi muro tecti impune uulnerabant. In hoc rerum statu dum hi prerumpere, illi resistere conantur, multi dies consumpti sunt. Dum hæc ad Capuam gerebantur, Alphonsus montē Caietæ imminentem, cui maximè animum adiecerat hoc modo cepit. Ea namque urbs sibi quoquomodo rerum initium tentanda uidebatur, in eo scilicet belli cardinē uerti existimanti, eius loci natura hæc est. Mons est pro pemodum excisus & præruptus undique, tribus enim ferre partibus mari alluitur. Reliquam partem, qua est Capuam aditus mons alter excellentior, ac circunquaque procliuis communit. Hæc quoq; pars muro cincta est. eam plurimum incolebant agrorum cultores, atque infimæ sortis homines. Murus interius ductus, hunc montē ab urbe diuidit. In eo turris sita erat, quam Susiniam appellabant. Iuxta diui Iuliani ædem. forte autem turris custodia, eo tempore, quo Alphonsus eò profectus est quibusdā contigerat qui studio partium sibi affecti erant. Hi uero cognito regis aduentu, quem prius

Enariam

Enariam) ueniſſe acceperant, confeſtim ad ſuæ factionis homines miſere. qui illum adeſſe cum claſſe nuntiarent, quique eos in armis paratos intra tecta iuberent eſſe. ne ab aduerſarijs, ſi forte præſentirēt regis aduentū, eorum conſilia opprimerētur. quosdam etiā ſuorum diſcedere ad eum in claſſem iuſſere, qui omnia parata eſſe ſignificarent, monerentque ut ſocios nauales in terram exponeret qui ad muros per montem aſcenderent. His conſtitutis, cum ignem in turris faſtigio excitare ſtatuiſſent, quod ſignum eis cum Alphonſo conuenerat, quo ſciret tutum ſuis aſcenſum dari. Forte Goras Pica homo contrariæ factionis eò profectus, ut uigilum ſtationes circumiret, ad eam turrim acceſſit. citatiſque cuſtodibus, cum nemo reſponderet, primum ſopitos ſomno exiſtimauit. Poſt iis ſæpius uocatis cum nemo nomen daret, reſponderentque perplexa, atque incerta, magis ſubeſſe dolos ſuſpicari cepit. cumque iam minacius inclamaret, & pertinaciter eorum nomina requireret, nec ij poſſent diutius conſilium tegere, Aragoniam clara uoce clamitantes, eum inde lapidibus ſubmouerunt. Inter hæc Alphonſus ſignum intentius expectabat. Neque enim exiſtimabat milites ſuos periculo capitis temere committendos eſſe, neque ijs ſatis credendum, qui ut aſcenſum maturaret hortabantur. Forte autem Goras in tanto periculo trepidus, cum intra interiorem urbis murum feſtinaret, in duos è coniuratis incidit, qui ab Alphonſo reuertebantur, per anguſtum foramen, loco neglecto, atque abdito, ad turrim quā dixi, properantes. Comprehēſosque illico ad Franciſcum Spinula, et Octolinum Zoppum præſidij duces perducit, ſimul quæ uiderit refert, ijque mox in queſtionem dati, metu grauioris ſupplicij, rem omnem uti ſe ſe habebat confeſſi ſunt. Tunc milites, ac ciues quibus confidebant celeriter arma capere iuſſi, parſque uigiles in mœnibus colluſtrare, pars ad prohibendos aſcenſu hoſtes contendere. Cæterum id fruſtra fuit. Iam enim à coniuratis è turri ſigno dato, regiorum plerique in montis faſtigium euaſerant. eaque turri, ac proximis turri mœnibus occupatis, dilapſi, intra interiorem murum ſeſe cum ijs qui montem incolebant conglobauerunt. Hoſtibus itaque paruo certamine intra interiorem urbis circulum repulſis, Alphonſus toto monte potitus eſt. Oppidani perterriti, quæ ad urbis tutelam pertinere uidebantur ſummo ſtudio, & celeritate parare cœperunt. &

L

quos aduersæ factionis homines res nouas moliri posse suspicabãtur, ad triginta comprehensos, in custodiam tradidere. Erat uero ea urbs præter naturalem situm præsidio imprimis munita. Nam multo ante Alphonsi aduentum & Octolinus Zoppus, unus è copiarum ducibus Philippi Mediolanesium Principis, qui ab illo ad Ioãnam, cum adhuc uiueret Legatus mittebatur, cum illam mortuam repe risset, rogatus à Caietanis, apud eos manserat. ac paulo post, Fran ciscus Spinula genere, fama, dignitate, omnium ciuitatis suæ ea tempestate longe Princeps, ijs auxilio uenerat. quem Caietani nominatim subsidij Ducem depoposcerant. Is ad quadringentos sagitarios, totidemque pedites, in quis Placentinum impigrum uirum, à Philippo missos nauibus uexerat. Multoq; ante, sub Reginæ mor tem, quod summa Regni perturbatio ob Principum dißidia futura uidebatur, cum Caietani ad eos qui Neapolitanæ Reipub. præerant legatos misissent, qui sese in eorum fide, ac potestate manere uelle significarent, præsidiumque postularent, Sorleonem Spinulam uirum fortem, cum aliquanto peditatu, uti ad se mitterent impetrarant. Quibus auxilijs confisi, fortiter Alphonso resistebant. Crebræ itaque eruptiones ab ijs fiebant, quotidianaque inter se prælia in ea castrorum propinquitate conserebantur. Caietani, præter ueteris urbis circulum nihil tenebant. Ad hæc Alphonsus tormentis æneis miræ magnitudinis aductis, murum, ac tecta urbis quatiebat. Iamque ijs turribus, quæ ad castra spectabant quassatis, oppi danos in summum discrimen adduxerat. Namque propugnatoribus consistendi tuto in muro potestas non erat, totamque eam murorũ partem defensore nudasset, nisi Genuenses, solers in tuendis urbibus hominum genus, summa ui restitissent. Namque pro muro diruto munimenta ex aggere intrinsecus noctu sufficiebant. saccosque lana repletos præminentibus tignis religatos, tormentorum ictibus opponebant. quod id tegmenti genus multis in locis deprehẽsum erat, nullo tormento, aut telo perfodi posse. Sed procedente obsidione, rei frumentariæ penuria, omni bello, ac calamitate grauior urgere obsessos cœpit, præsertim clauso mari. magnus namque numerus non uirorum tantum, sed etiam fœminarum, ac puerorum, penè: quicquid frumenti publici, priuatique è uicinis regionibus conuectũ fuerat, atque omne insuper pecus consumpserat. Cumque id malum

quottidie magis ingrauesceret, nec ulla reliqua salutis ratio succurreret, Franciscus, omnem inutilem bello turbam (quod in extremis rebus fieri consueuit) ex urbe eyciendam curauit. Miserabilis horum facies erat. Macie simul ac pallore confecti, manus ad cælum suppliciter tendentes, flebili uoce humi procubuere. Quos ubi Alphonsus conspicatus est, quamuis penè omnes in urbem reyciendos censeret, nec esset nescius facere se contra militarē disciplinam, quod protraheretur obsessis in aliquod tempus fames, magis tamen naturæ, & consuetudinis suæ, quam quid hostes de se meriti essent rationem habere uoluit. ueniaque ijs data, castra adeundi, & cibo, ac potu refectis abeundi quo uellent potestatem fecit. Ea uero regis humanitas, ut audita est, incredibille dictu est, quam multos, tum populos, tum Principes adhuc incertos quid agerent, utramue partem sequerentur, sibi conciliauerit. Neque enim propè ulla res est, quæ magis mortalium animos capiat, quā eorū, qui calamitate aliqua præmuntur, malis cōmoueri. Post aliquot dies arctioribus rebus, Franciscus, omne reliquum frumentum per ciuiū domos cura conquisitū, atq; in panē redactum, quo diutius substentarentur, parce paulatim per dies singulos uiritim diuidebat. prætera quicquid Saccari (utar enim uerbo nouo) erat, condiri iussum, & in paruula frusta desectū identidem dispertiebat. Cæterum hæc non tam præsentis mali finē, quā exigui mō temporis leuamentum pollicebantur. Deniq; consumptis penè omnibus humanis alimentis, cum grauior fames urgere obsessos cœpisset, herbis ac radicibus teneris uescebantur. ad hæc mala accedebat, qđ quæ genuæ gererentur pro eorū salute, clauso mari, scire nō poterant. Classemq; ingentē à Petro Regis fratre in Sicilia cōtractam mox uenturā acceperant. Quibus incōmodis oppreßi decreuerant, Franciscus atq; Octolinus omni præsidio, ac plerisq; ciuibus non mō Andegauinæ, uerumetiā Dirachinæ factionis in nauē impositis, ante hostilis claßis aduentum urbēm deserere. Erat tum forte adhuc Caietæ nauis una Genuensium ingens, ex ijs, quas Frāciscus cū præsidio adduxerat, à triremiū ui, ob magnitudinē tuta. Hāc uero, cū iā esset ad cursum parata, forte quadā, ingens saxum è regijs castris tormento æneo excussum summa mali parte perfracta inhabilē ad nauigandū reddidit. ex quo consilium immutare obsessos cōpulit. Neq; enim ijs materiæ copia erat, unde malum reficerent. Postquā

autem cognouerunt Petrum cum classe aduentare, nec iam nauim ipsam à se defendi posse, et iuuentutem in ipsa existentem urbis præsidio maximè necessariam, eam quanti ualeret cum domino cauissent quam proxime potuerunt sub murum depressere. eo uidelicet consilio, ut regijs nauibus subeundi oppidi facultas adimeretur. extractumque prius malum, ad eam partem quam infirmiorem existimabant pro munimento statuerunt. Maximè uero eo casu iudicatum est rerum humanarum euentus incertos esse, solereque plerunq; mortales futurarum rerum ignoratione falso letari, atque angi. Namque Regij deiecto nauis malo gaudebant, quod hostibus importandorum commeatuum facultas sublata uidebatur, aduersarij uero mutilatam armamentis nauim dolebant, quod eorum nauigatio impedita esset. Cæterum rei exitus, utrosque iudicio deceptos docuit. Nā ni ita cecidisset, nec Caieta, digresso inde præsidio, Alphōso restitisset, nec post eadem nauis undis obruta, regijs nauibus muros subire conantibus impedimento extitisset, nec porro tanta clades consequuta esset. Tot, tantisque erumnis adacti Caietani à Francisco atque Octolino summis præcibus postularunt, neu se diutius affictari paterentur, ac si tolerabiles modo deditionis conditiones proponerentur, eorum saluti consulerent. malle se ferro, quam fame interire. nullum se periculum recusasse, quam diu de subsidio sperauerint, & quoad aliquid cōmeatus in urbe fuit unde uitam producerent. Nunc se omni humana spe, atque ope destitutos, tot mala diutius ferre non posse. Franciscus per id temporis eger erat. Nam dum pauloante pugnaretur, acrius sagitta phemur traiectus fuerat. Itaque oppidani utrunque separatim alloquuti, demum utriusque animum ad misericordiam flexere. Misit igitur Octolinus ad Alphonsum qui peteret ad se mitti quenquam ex ijs, quorum fideli opera uteretur, qui cū de deditione ageret, & nominatim Antonium Panormitam, quem Poetam non insuauē Mediolani apud Philippum in magna gratia & dignitate cognouerat. eumque non tantum propter prudentiæ, sed multo etiam magis propter equitatis opinionem, & quod illum ab Alphonso apprimè diligi acceperat. Hic præter eximiam doctrinam, excellenti ingenio præditus, & carmine, & soluta oratione quod est per rarum propè eque ualuit. In suadēdo, aut dissuadendo per facundus habitus, iudicio quo-

que acerrimus, atque imprimis facetus & qui iacentem tempestate nostra Elegiam excitauit. Eo nuntio accepto Alphonsus, tam & si confidebat oppidanos, aut ui, aut fame breui ad deditionem cogi posse. tamen ad humanitatem eius pertinere arbitratus, quæ illi dicere uellent non aspernari, Antonium misit. Isque in senatum introductus, audiente Octolino, nam Franciscus propter uulnus se se domi continebat, Hunc in modum, cum illi pauca prædixissent, dissseruit. Videre uos non dubito Caietani in quonã uos discrimine fortuna, & pertinacia uestra perduxerit, ab Alphonso terra, marique uos non obsessos modo, uerum etiam circumsessos esse, nec ullum iã effugio locum patere. Esse uobis rem cum rege opulentißimo & maximo, cui non modo Sicilia, Sardinia, Baleares insulæ, Catelonia, atque Aragonia, regna amplißima, uerum etiam magna huius uberrimi regni pars pareat: ex quibus & immensam pecuniã, & milites in belli usum necessarios, comparare facile poßit. Videtis, ut urbem premat, & muros armis circum sonet, castra urbe coniuncta sunt, uel in ipsa urbe potius. Vnus tantũ muri circulus interiectus, & is quidem adeo quassatus, & disiectus, ut ruinæ magis quã muri speciem prebeat. Fame urgemini omnium malorum maximo, & grauißimo. Nam cætera quidem calamitates aliquo modo tollerari possunt. Sola fames ad extremum ferri non potest. Satius est uel iniquas quascunque conditiones & leges ab hoste accipere, quã inedia maceratos uitam finire. Auxilia præterea nulla habetis, eaq; desperare omnino iam potestis cum ad hunc diem nulla uenerint. Intelligit Philippus, intelligunt Genuenses Alphonsi uires, terra, marique maiores esse, quã uos poßint ab obsidione uestra depellere. Cogitate quantas copias terra, quantas mari habeat, quantas præterea parare queat cogitate. Nolite obsecro expectare extremum urbis casum, nolite committere ut uideatis patriam uestram, quæ uobis debet esse carißima, ferre excidi, domus cremari, fortunas diripi, uxores, ac liberos, quod omnem exuperat calamitatem, in oculis uestris rapi, & distrahi. Sapiẽter nimirũ ille, quis quis sit, ait, aut uince, aut uincenti pare. fortis namque animi est si poßis, uincere, si uero non poßis, potentiori obtemperare, & fortunæ, tempestatique cõcedere. Alterum iam experti estis. uidetis enim uos nec uincere, nec libertatem uestram tueri posse. Erit igitur prudentiæ

uestræ, alterum sequi potentiori scilicet obsequi. quem profecto si deditionem feceritis, & clementißimum, & mansuetißimum agnoscetis. Et qui, uos obsessos, & potius circumsessos, non modo obsidione liberabit, sed in pristinam libertatem, urbem uestram in pristinum candorem restituet. Pecuniam ad utilitatem uestram irrogabit, uos fame confectos, macie squalidos, ubertate fluentes, dite copia, prædiuites faciet. Et quæ à Philippo Mediolanensium Principe à Genuensi Senatu auxilia, in dies, & ut potius credendum est in cassum præstolamini, oblata, & in manibus uestris posita ab uno Alphonso accipite. ipsius copijs fortitudine, ipsius nauium, siue claßis robore, quas circumquaque intuimini, & ante urbis portum in anchoris stare cernitis, ad usum uestrum, ad commoda uestra, utimini. Id quod in patria uestra, aut fero, aut igne consumptum est, reficite, una cum uxoribus uestris, cum liberis uestris, in sinu uestro positis, semoto metu, ne rapiantur, ne distrahantur prouidete, & intra lares uestros Tuto uitam ducite. Potentiori obtemperate, Fortunæ, tempestatique concedite, & dum uictori paretis, uos uictores esse ac uicisse cognoscite. Alioquin de patria uestra, de fortunis, de focis, de coniugibus, de liberis, de parentibus, de libertate, de uita denique uestra (si quicquam mihi creditis) actum existimate. Ad hæc Caietani non ignorare se in quibus difficultatibus uersarentur, sed nec fortasse eas esse quas existimaret, nec uero se prorsus de subsidio spem omnem abiecisse. Neque enim aut Philippum, aut Genuenses passuros esse, uti eorum præsidium, uti tot sibi carißimi ciues, & milites, ut denique eorum amici fideles, in hostium potestatem ueniant. Se tamen, si ijs dentur triginta dierum indutiæ, quibus liceat Philippo, ac Genuensibus denuntiare, quinam sit suarum rerum status, ut nisi interim auxilium mittatur, cum bona illorum uenia possent deditionem facere, post eam diem, se se absque controuersia deditionem facturos. Cum hisce postulatis Antonius ad regem reuersus, quid Caietani uellent retulit. Quæ cum audisset, ueritus nequa interea claßis Genuæ pararetur, quam parari fama erat, indutias nullo pacto concedendas censuit. Itaque confestim renuntiare ijs Antonium iußit, aut con-

tinuo deditionem facerent, aut se ad extremum certamen compararent. Qua spe destituti Caietani, cum nihil omnino scire possent, quidnam genuæ ageretur, (iam enim Petrus è Sicilia cum reliqua classe uenerat, & aliæ naues in dies aduentabant) famen enim diutius ferre non poterant quia non solum omnia esu commoda consumpserant, uerum etiam iumenta inter se partiti, famem tollerabant. militibus tantum paulo copiosior, tametsi ad pensum uictui necessaria suppeditabantur. Rursus per Antonium ab Alphonso petierunt ut ijs saltem eas indutias daret, quibus Philippum ac Genuenses tantum, quo statu res eorum essent certiores redderent. Sed quoniam maris tempestas incerta esset tridui (haud amplius) spatium postquam nuntius Genuam peruenisset, quo Mediolanum proficisci posset, uti Philippo & Genuensibus conscijs, deditio à se fieret, requirebant. quæ ut Rex sciret se præstare uelle optimatum liberos obsides polliciti sunt. Sed nec id quoque impetratum. quod ne Alphonsus concederet: duæ causæ erant. una quod intelligebat eos diutius famen tollerare non posse, altera quod interea auxilium ijs ab hostibus mitti poterat. Reuersus itaque ad eos Antonius negauit id ab Alphonso impetrari posse, ac nisi extemplo deditio fieret, seram postea pœnitentiam eorum fore. deditionem uero à se honeste iam fieri posse, quod difficilima quæque perpessi tam diu à suis auxilium nequicquam expectassent. Putare se, Philippum ac Genuenses grauius laturos siquid in se ipsi crudelius consulerent, quam si se conseruatis Caietanis, amitterent. His atque huiusmodi uerbis cum Octolinum, atque opidanos ad deditionem inclinasset, petijt Antonius ut Octolinus ad Regem proficisci non grauaretur. Sic facilius posse de deditionis conditionibus, quæ uellent, eo petente transigi: existimauit enim rem ipsam per mutua colloquia, & melius, & commodius tractari posse. seque eo onere leuatum iri. Hijs postulatis Cæteris omnibus assentientibus unus Pica exurgens, negauit æquum esse, eum qui Philippi personam gereret, ad Alphonsum proficisci. Quem cum reprehenderent, non illepide inquit Antonius, non esse uidelicet considerandum quidnam ille diceret. Morbo enim affectum) nam is

aliquot dies male se habuerat) in, frenesim incidisse. atque ideo deli rare. Itaque cognita senatus uoluntate statuit Octolinus, Francisco in consulto, ad Alphonsum se conferre. acceptaque in id fide regia, cum Antonio ad Regem profectus, lõgo, sermone super deditionẽ ne quicquam habito, in urbem rediyt. Cuius profectionem cum Franci scus ægre ferret, maiorem ciuium partem ab eo alienauit. Post hæc inter Genuenses & Octolini cohortem exorta dissensio, omnẽ deditionis mentionem sustulit. Longè enim amplior apud Caietanos Frã cisci, quam Octolini auctoritas erat. Quod cũ Alphõsus animaduer teret, constituit obsessos terra marique omnibus copiys oppugnare. Iam enim præter rostratas, ad sexdecim onerarias coegerat. Itaq; scalas, & coruos, per quos in murum è nauibus euadi posset, cæteraque machinamenta bellica confestim parari iussit, atque expediri. ad hæc turrim ligneam mobilem, non modice altitudinis, quæ muros superaret machinæ antiquæ genus effecit. cuius consilium cum oppidani sensissent continuo eam partem, quæ ad mare sita erat, summa ope munierunt, eaque raptim, ac certatim effecere omnia, quibus machinarum uiolentiam, & coruorum, maxime de clinari posse existimabant. Postquam paratis omnibus Alphonsus ab omni parte oppidum adoriri instituit, terra ita copias diuisit. ad diui Theodori templum, Henricum fratrem, cum parte copiarum, nec procul inde Ioannem Alterum fratrem cum lecta manu statuit. ipse aduersus portam ferream, sic enim appellabant, quæ ad castra ferebat, reliquas copias habuit. Petrum minimum natu fratrem, cuius uirtuti confidebat, à portu classe oppugnare urbem præcepit, in qua erant præter onerarias quindecim, triremes decem. Aduersus hosce apparatus, Franciscus, atque Octolinus tormentis uariæ magnitudinis per muros dispositis, alios Regiys castris, alios classi opponunt, alios ubi plurimum periculi immineret, iubent occurrere. fœminis, imbellibusque, qui supererant negocio dato, ut pugnantibus lapides, & tela ministrarent. Signo pugnæ proposito, regiy pars eminus lapidibus atque omni missilium genere certare, pars mœnia subire, ac scalas admouere cõtendebant. Simul lignea turris, simul naues remulco agi cœptæ. At oppidani in eos qui propius succedebant, lapidibus, atque omnifariam telis coniectis muro scalas applicari non sinebãt. cubitalibusq; trabibus, quæ

crebræ

crebræ in muro ob id factæ erant, plerosque hostium sagittis, ac minoribus tormentis ex occulto uulnerabant, nec ullum frustra telum, in tantam multitudinem emittere poterant. Et primo quidem turris contabulata, cum rotis ad muros ageretur, terrori oppidanis fuit, post ubi propius perducta, partim tormentorum ictibus, partim sua mole dissipata est. multique in ea pugnantes cecidere. ab ea parte uehementer hostibus animus creuit. A mari quoque atrociter pugnabatur. Namque naues simul atque ad teli iactum appropinquarunt, tormentis opidanos lacessere cœperunt. Coruisque ad malos religatis, ingentem iis terrorem intulere. Stabant intenti oppidani, namque ea pars fortioribus, tuenda data fuerat. cum Longurijs, & furculis in id factis, in quas si forte corui incidissent necessario procumbebant. Inter hæc Alphonsus quo magis hos à portus defensione auerteret, acrius urgeri à terra imperat. alios hortando, alios nominatim appellando. præmiaque pollicendo, atque ad portam, ferream, facto impetu, succedens milites in pugnam alacriores reddebat. multoque acrius pro se quisque ubi curabat nitebatur. Pudor enim simul atque auiditas gloriæ militum animos longè acuebat. pugnantium clamor ad cœlum ferebatur, exhortatione, letitia, uarioque affectu permixtus. Et quo magis nitebantur, quoue propius ad muros succedebant, eo plures aut cadebant, aut sauciebantur. quod cum aduerteret Gratias quidam medimicus regius signifer, uir fortis, & strenuus signo quod manu gerebat in fossam urbis illato, socios ut se sequerentur uociferans, cum auidius progressus, scalas muro admouere contenderet, Letali uulnere accepto, uix inde retractus est. In hoc prælij ardore, naues ad oppidum succedebant. laxatis funibus coruos dimittere in muros paratæ. Primaque omnium ea nauis qua Petrus ferebatur, coruum muro inijcere conata est. Sed cum eius extrema, nimio interuallo in murum peruenire non possent, distractis suo pondere rotarum axibus, coruoque comminuto, qui super steterant in mare præcipites collapsi sunt. iique omnes, quod armis grauati erant enecti, præter duos Drepanitanos, qui sub aquis (dictu mirum) disloricatis thoracibus, & reliqua armatura, incolumes euaserunt. Eo casu Petrus, & qui in nauibus erant, totam penè uictoriæ spem deposuere. Ad hæc nauis altera cum corui exponendi causa propius subiret,

crebris tormentorum ictibus repulsa est, nec postea nauis ulla inijciendi corui facultatem habuit. Namque ob rerum successum crescentibus hostium animis, eam partem acerrime tutabantur. Quae ubi Alphonsus agnouit suorum saluti parcendum arbitratus receptui cani iußit. quo uiso Petrus extra tormentorum iactus naues reduxit, nec post eam diem uniuersa oppugnatio temtata, sed tantum in obsidione perseucratum. Interea Genuae cum esset auditũ Caietanos obsessos, fame insuper laborare, tris onerarias ingentes (nec dum regia claßis Caietam conuenerat) armare decreuerunt. Iisque fauentibus quibusdam ciuitatis optimatibus, Blasius Azaretus praefectus est, maxima nobilitatis, & populi parte egre ferente, nouo homini eam praefecturam dari. quod eum honorẽ quasi polui hominis illius nouitate existimabãt. Erat is quidẽ humili genere ortus, Caeterum uigilans, callidus, lingua celeri, & expedita, animoque supra dignitatem, ac praeter quam par erat honores publicos affectante. Dum hae naues pararentur, Genuam perlatũ est, plures iam naues ab Alphonso Caietam conuenisse. cumque ob id ampliori classe opus esse cognoscerent, naues undecim confestim ijs tribus addidere. Verum optimates qui prius uix tulerant trium nauium praefecturam ad Blasium deferri, aperte niti coeperunt, ut eo a praefectura amoto, alter ex clara gente crearetur. Quod cum Blasius animaduerteret, mox ad artes conuersus, cum Philippo, penes quem summa rerum potestas erat, per amicos, qui apud Philippum poterant, inuitis aduersarijs perfecit, ut sibi is honos ratus esset. Eaque re impetrata, classem maturari, & quae usui essent parari confestim curauit. Dum ea parãtur, Genuenses de suis qui obsidebantur uehementer solliciti, anxijque Benedictum Palauicinum, qui sese Alphonsi amicitiam habere profitebatur ad ipsum mittere statuerũt. antequam aliquid de claßis apparatu ad illius aures perueniret eique in mandatis dedere, uti ad Regem se missum simularet, ut cum illo de conditionibus deditionis obsessorum ageret. Caeterum oportunitate colloquendi cum Francisco, atque Ottolino data, quanta claßis decreta esset doceret. hortareturque, ut eos fortiter labores tolerarent, quia finis eorum obsidioni appropinquaret. & quae essent regis opes terra, marique exploraret. Cum ijs mandatis Benedictus Caietam profectus, ad Regem (accepta fide) se

contulit, ac de deditione agere (uti instituerant) cœpit factaq; potestate oppidum intrandi, ut eadem illa quæ cum rege egerat communicaret, quæ Genuæ pro eorum salute pararentur edocuit, seque ob id uenisse, ne quid præter Philippi, & Genuensis nominis dignitatem ipsi desperatq subsidio consulerent. Cæterum silentio opus esse ne Rex se se ab eo elusum suspicaretur, quæ quidem res sibi pernitiem esset allatura. Eius oratione Francisco, atque Octolino, confirmatis ad Regem reuersus non posse obsessos ad deditionem flecti respondit. Cognitisque quæ uoluerat de regijs copijs, & classe, Genuam redijt. Quibus rebus Philippo nuntiatis, qui Genuensem Remp. gerebant classem confestim expediri. frumentumque obsessis deferendũ conuehi, iussere. eo uero parato, atque instructa classe, Blasius idoneam ad nauigandum tempestatem nactus, Caietam uersus contendit. Quod postquam Alphonsus comperit extemplo undique copias accersit. Fratribusque, & cæteris primoribus conuocatis, Quousque tandem uiri fortes Genuensium insolentias, atque iniurias patiemur. Nullum bellum suscipimus, quin continuo amicitiam, ac fœdus cum hostibus nostris ineant, eosque classe, ac pecunia addiuuent. nobis semper aduersi, infestique, ob inuidiam scilicet, & uetus in gentem nostram odium ferre non possunt, opes nostras mari coalescere. Nam ut ommittam quas prioribus Aragoniæ regibus iniurias intulerunt, quotque modis, & quoties illos bello persequuti sunt. non ne ingenti classe comparata, cui Guido Torellus prefuit, occupatis nobis bello Hispano, præsidium nostrum, cũ nihil ab eis hostile metueremus, ex urbe Neapoli eiecerunt. Sed hæc quanquam grauia sunt, tamen aliquo modo ferri possent, si quem iniurijs modum statuissent. Verum genus hominum inquietum, in pernitiem nostram quotidie magis ex ardescit. Quid autem iuris in Neapolitano Regno habent? in quo ne uicum quidem aut exiguum opidum tenent? Qui Caietam, quæ nostra est, humani iuris obliti, rupto fœdere occupauere? classem quoque (si dijs placet) effecerunt, qua Caietanos ab obsidione uindicent. eaque iam instructa in cursu est, quantum accepimus. Simulantesque Caietam dedi uelle, Benedictum Palauicinum nos elusum misere. Quis hæc tot, & tam indigna ferat? aut quis non maxime commoueatur, & in ultionem concitetur? Nullum est animal tam in becillum, quod

non conetur illatam uim repellere, nos, quibus propulsandæ iniuriæ facultas est, hostes aduersus nos proficiscentes ociosi, ac segnes expectabimus? nulla gens tam inbellis, aut tam ignaua unquam fuit, quæ uel minima pro parte occupati agri certare non sustinuerit. Nos pro tanti, ac tam opulenti regni possessione, qua spoliare nos student, non depugnabimus? Quod autē pars uestrum rudis est rei maritimæ, haud equidem referre multum puto, uir fortis terra ne pugnet, an mari, utrobique uim eandem animi, atque idem robur fortibus uiris esse compertum est. Romanus miles primo bello punico nunquam antea ingressus mare, non dubitauit cum Pœno in maritimis rebus exercitatissimo classe confligere. uictoriamq; primo prælio adeptus est. & nos certè longè ampliores quam romani naues habemus, in quibus tanquam in stabili solo dimicatur. Quod si uiri estis, si eam animi magnitudinem retinetis, quam ego in uobis pluribus prælijs expertus sum, nihil dubito quin ultro obuiam hostibus eundum existimetis. nec passuri sitis, ut hunc Caiete portum aspiciant. Onerarijs nauibus pares ijs sumus, triremibus uero etiam superiores, quarum turmis supplere naualium sociorum numerum possumus. Habemus lectissimam iuuentutem, totius Italiæ ac citerioris Hispaniæ, & quod plurimum in prælio ualet, armis egregie instructā. At in hostili classe, magna pars sine armis, nautarum ministeria fungentes. Eminus pugnando lapidibus, ac manu balistis ualent. At si propius congressis manubalistarum usum ademeris, nostrorū certe impetum non ferēt. Quapropter censeo uiri fortes, relicto in castris idoneo præsidio, conscensis quamprimum nauibus, aduersus hostes, contendamus. quos si uicerimus (quod fore speramus dijs bene iuuantibus) tantum, ac tam difficile bellum, uno die haud dubiè confecerimus. Eius consilium cum penè omnes pugnandi cupiditate approbarent, confestim copiarum duces parari cum cohortibus suis iubet. atque in singulas naues diuidi, telaque & arma in classem imponi, quæ temporis breuitas pro uideri passa est. Ante omnia uero ne quis impetus interim dum abesset ab obsessis fieret, ualida in castris præsidia reliquit. Fratribus, qui tum Fraterna pietate, tum gloriæ auiditate ducti, eum sequi statuerant, partem nauium & copiarum attribuit. His constitutis classem conscendit, idem cæteri fecere. Inde altum petens

te, inquit, Deus qui cunctis rebus praees, quique ius, atq; æquum colis oro, obtestorque, ut mihi hostium meorum, qui contra fœdus, me armis petunt, ulciscendorum, si iusta postulo, potestatem facias. Atque ut hosce milites meos, ijs deuictis incolumes, prædaque onustos mecum reducam. Itaque in altum progressus, eo die nulla Genuensium classis conspecta fuit. sequenti die cum apparuisset, magno exultantium clamore Rex, ad eam cursum dirigi imperat. Cæterum noctis interuentu, mox illius conspectum abstulit. Tertio uerò die, cum rursus super Pontiam insulam uisa esset, & tantus omnibus ardor iniectus est, ut non ad ancipitem pugnam, sed ad certa uictoriæ præmia, proficisci crederes. O fallaces hominũ spes, & incerta rerum futurarum iudicia. Nam qui sibi uictoriam pollicebantur, mox ab illis, quos despexerant, uicti sunt. Dum naues aliquãto propiores factæ essent misit Alphonsus qui specularetur, quo ad tuto posset, cum naui longa, hostilium nauium ordinẽ, quam ue instructæ naualibus socijs forent. Proficiscenti Lembus quidam occurrit, qui à Blasio classis præfecto, ad regem mittebatur, qui cum procul extra teli iactum significasset, uelle se colloqui, uexillo in mediam triremem translato, quod fidei pignus maritimo bello esse consueuit. accendendi propius potestatem fecit. Eo signo prospecto, celeri remorum pulsu Lembus ad triremen uenit. In eo uehebatur tubicem quidam, qui à Blasio mittebatur, ut regi nuntiaret, se cũ classe, à Philippo, & Genuensibus Caietam mitti, ob eam rem modo ut frumentum obsessis deferret. quod importari pateretur rediturum se continuo cum classe, nec intercessurum, quominus (si uellet) in urbis obsidione perstaret. Interrogatus Tubicem, quidnã noui apportaret, pacem se inquit, bellumque afferre, in arbitrio Alphonsi fore utrum malit deligere. Cæterum monere se, atq; consulere, ne cum Genuensi classe decertet. naues enim illas egregie instructas esse. Itaque petere se uti ad Regem quam primum deducatur. Hæc ubi dicta ad Alphonsum perductus, cum eadem nuntiasset, res ad consilium delata est. Erant quibus quietis consilia tutiora, & meliora uidebantur. Alij dimicandum censebant, nonnulli etiam per contemptum, ut mediam sententiam sequi uiderentur, respondendum uideri dixerunt. placere Alphonso frumentum Caietanis tradi. Cæterum quo certo scire posset Blasium haud amplius

quippiam moliturum, quod obsidioni incommodaret, se nauium ueⁿa interim petere, cum hoc responso tibicem remissus. & cum eo ab Alphonso monitus, qui denuntiaret à Genuensibus contra pacis leges fieri. His uerbis Genuenses irritati, continuo armis decernẽdum una uoce succlamarunt. omnibusque confestim ad pugnam paratis, Blasius regiam classem peti infestißimis proris imperat. nunquam fermè alias nauali prælio, tantis animis concursum est. Quippe, nil aliud quam unius certaminis uictoriam utrique respiciebant. Alphonsus ut fusis, ac deuictis hostibus Caieta atque omni Regno Neapolitano potiretur. Genuenses ut uendicata sibi maris possessione, regnum finibus suis propinquum in Alphonsi, & Catelanæ gentis potestatem uenire non sinerent. Ante pugnæ initium, tres hostium naues quo Regias fallerent, à reliquo agmine diuise, altum petentes speciem fugæ prebuere. Id autem eò consilio factum, ut postquã reliquæ naues conflixissent, Regias pugna implicitas, à tergo circumuenirent. Quas Henricus fugere opinatus, cum insequi properaret, uetuit Alphonsus satius esse existimans parte illa uirium hostibus detracta, cum tota, atque integra classe reliquas hostium naues adoriri. omnesque uno loco uires contrahere: id quod à rei naualis disciplina non ab horrebat. reliquas hostiles naues à se prius superari posse ratus, quam tres illę, à reliquo agmine longo interuallo sequestratæ, opem ferre circumuentis possent. Idque sibi hoc magis persuadebat fore, quod uenti propè uis ceciderat, nec habebant hostes rostratas, à quibus, naues remulco agi aduersus se possent. Itaque cum tota classe in hostes inuectus, unam ex omnibus præfecti nauem petit. Quam simul ac Blasius in se uenientem aspexit, flexa ingirum naue tanto impetu puppim eius inuasit, ut disiectis munimentis, magnaque ui lapidum, ac telorum, in creberrimæ grandinis modum, coniecta propugnatores omnes in nauis tabulata præcipitarit. Forte autem nauis ipsa Regia ante congressum, saburra in alteram partem prolapsa, nulla ui, aut arte, in tantis angustijs erigi potuerat. cuius rei causa fuerat, malo onus adiectũ. Namque præter summi mali propugnaculum, alterum ad mali medium extruxerant. Ex quo contigit, uti prætoria hostilis, quæ minor erat, sibi altitudine exequaretur. faciliorque ascensus hostibus in eam foret. Tum protinus reliquæ naues, quæ cuique obuia

fult agrediuntur, ferreisque uncis iniectis, hostilem nauem à se diuelli non sinebant. cogebantque iunctis inter se proris, ex propinquo dimicare • nauibusque peruijs factis, ueluti in solo pugnaretur. uix ullum telum in mare decidebat, plerique tamen uiri strenui priusquam naues inter se coirent, in hostilem nauem transilire aggressi, cum armati in mare cecidissent, enecti sunt. altitudinem nauium prore, puppesque contabulate, ac solidis tignis intextæ, adaugebant. proculque spectantibus montium speciem præbebant. Regia nauis, & si primo congressu graue detrimentum acceperat, tamen naualibus socijs impigre rem gerentibus fortiter resistebat. donec alia se à latere, alia a prora circumfuderunt. Cæterum eo maximè prælio intellectum, & iudicatum est, (quod & sepæ alias) inter naualem; & terrestrem militem, nauali prælio, quid intersit. Genuēsis, maritimis rebus bellisque exercitatus, facile omnia nautæ, ac militis munera obibat. At terrestres Alphonsi copiæ, oneri, magis quam adiumento erant. cum alij nausea afficerentur, alij uestigio uix insisterent, alij alios metu præmerent, & insolito pugnæ genere perturbarent. Ad hæc qui Regiæ nauis malum tuebantur, ab ijs qui prætoriæ hostilis malo imminebāt subacti, in suos de super tela iacere cogebantur. quorum quo certiores ictus, hoc grauius incidebant. & quanquam ubique acriter pugnabatur, summum tamen in eo uno certamen erat, ut regiam nauim expugnarent, qua superata confidebant, facile uictoriam fore. Maiore itaque ui nixi, in perturbatam amisso mali propugnaculo nauem, è prora, atque è media naui summouere hostes. egreque regij puppem defendebāt. Alphonsus & dimicabat simul, & hortabatur suos, seque ubi plurimum periculi erat, intrepidus offerebat. non tamen eadem prælij fortuna ubiq; erat. Iam. n. ab alia parte duæ hostiū naues captæ fuerant, cum interim tres illæ, quas ante pugnæ initiū à ceteris distractas altum petisse diximus flexo cursu, regias adortæ, renouato prælio, ingentem terrorem ac stragem intulere. Et iam regiæ classi tela desse cœperant nec sagittariorum præterea is numerus, qui hostibus erat. Namque in genuensi classe, penè omnes manu balistis utebantur. quarum arte, & usu, ea gens excellebat. Ad hæc mala accedebat, quod regiæ naui, cum triremibus succurri, ob circumfusas hostium naues, fas non erat. à quibus propter iniectas ferreas

manus, nullo modo dissolui poterat. Et iam undique in eam transgressi hostes, regem ad deditionem urgebant. Quod cum pertinaciter abnueret, nuntiatum est, et nauim carina fatiscente, aqua compleri. eamque statim pessum ituram. nec amplius ullo humano consilio seruari posse. Quibus periculis adactus, Philippo quanquam absenti dedere se dixit. Maluit enim Philippo, quam Genuensibus, quos sibi infensos sciebat esse, salutem suam committere. Tarentinus ac Suessanus Reguli & se se dediderunt, qui una secum eadem naui uehebantur, deditione facta Mox uictores conclamant Regiam nauim cum ipso rege captam, quæ protinus uox per omnes naues diffusa, ut hostes haud dubiè pro uictoribus, Regij pro uictis haberentur effecit. In eo tumultu, Petrus Alphonsi Frater, cum duabus modo onerarijs (nam cæteræ captæ fuerant) triremium beneficio, atque interuentu noctis, uim hostium effugit. Pugnatum est ab hora ferè quarta, ad occasum solis multis utrinque, cæsis, & saucijs. Quo uno prælio, bellum Neapolitanum haud dubie confectũ esse uidebatur. Nam cũ ipso Rege duo eius fratres, multi reguli, equestris præterea ordinis quam plurimi capti fuerant. Ad hæc naues propè omnes magnitudine insignes, quas ab initio belli coegerat, eodem prælio amisse. Ea uero clades, & si committendum non fuit, ut non assuetus maritimis bellis miles, cum exercitato dimicaret, fortunæ tamẽ plurimum adscribi potest. Nam & subeunda necessario dimicatio fuit; alioquin cõmeatus Caietanus deferebatur, quorum importatio haud dubiè spem omnem regi auferebat, Caietæ potiundæ, & temporis angustiæ, de socijs naualibus cõmode prouideri non permiserant, & uiros fortes ac strenuos, quorum per magnum numerum habebat Alphonsus, & inquibus sibi satis præsidij constitutum putabat, ubique bene pugnaturos credibile erat. Sed quis credat, eam cladem tantum postea felicitatis Alphonso allaturam fuisse. Angimur miseri mortales, si quod nobis contingat aduersi, exitus rerum ignari. quos summus deus sibi uni præscitos esse uoluit. cum omnia, quæcunque accidant, in potiorem partem accipienda sint. Siquidem ea clades, qua Alphonsus omni spe potiundi regni sibi orbatus esse uidebatur, ad postremum eius uictoriæ causa extitit. Cum Philippo enim, quo hoste, uoto se suo potiri posse sperare uix poterat, amicitiam, ac fœdus

contra-

contraxit. quo postea & fautore, & amico usus, Neapolitanũ Regnum adeptus est. Ea clade subito clam in castra perlata, milites, qui in castris manserant consternati, cum sarcinis abire properabãt antequam oppidani uictoriam sentirent. quos, Caietani irruptione facta subito adorti, castris captis, & direptis, in fugam coniecerunt, magna q; preda parta (namque ibi regiæ supellectilis, et principum, maxima pars relicta fuerat) multi eorum capti sunt, reliquis in proxima quæque loca, per deuia, & occultos tramites, dilapsis. Hostes deinde cum uictrici classe Caietam profecti, exposito commeatu, biduo ibidem substiterunt. Interim, Blasius cum accepisset id agi à ductoribus nauium, uti eo comprehenso (quod is omnia facturus uidebatur, quæ Philippus imperaret) Franciscus Spinula (erat enim Genuensium Armiraglio, ita imperatorem rerũ maritimarũ uulgo uocant) classis præfecturam arriperet, abire inde quam primum statuit. Hi enim cogitabant, rege Genuam misso, præter Philippi uoluntatem, atque imperium, (quando is aduersaretur) Siciliam, & Sardiniam oppugnatum ire. Quoue magis Blasius consilium suum tegeret, se Enariam insulam oppugnatum ire uelle, mox reuersurum simulauit. Ad eam namque insulam Petrus cum classis reliquijs se receperat. Velis itaque in altum datis, cum ab Aenaria uix mille paßibus abesset, oborta subito mari tempestas, classem in diuersa pepulit. ipse ad portum, quem Herculis uocant, nonnulli ad pontiam Insulam, alij alio quocunque uenti uis impulit delati sunt. Sedato mari, cum omnes incolumes pontiam conuenissent, Blasius præter ductorum opinionem, qui Enariam repeti, deinde Caietam credebant, Genuam cursum dirigi præcepit. prosperumque uentum nactus, paucis diebus ad Veneris portum in Liguriam (quod oppidum adhuc regis præsidio tenebatur) peruenere. Appropinquantibus oppido, Lembus quidam citatim obuiam uenit, quo quidam à Philippo nuntius inuehebatur. Philippus enim metuens, ne Genuenses Regem Genuam perducerent, fretique uictoria sibi urbis Imperium adimerent, hunc cum literis confestim eò miserat, claßisque aduentum ibidem præstolari iusserat. is nauim ingressus, remotis arbitris, Blasio literas tradidit, eumque monuit, ne regem Genuam perduceret, ne ue illum Genuensium potestati permitteret. sed Sauonam quam ueteres Sabatiam appella-

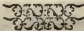
pant, deportaret. Missurum Philippum, qui eum, cum cæteris captiuis, Mediolanum ad se deducerent. Quo nuntio accepto Blasius confestim callidum pro tempore cõsilium capit. Nam quo reliquas omnis naues à se dimitteret, prædam se partiri uelle pronuntiat. atque ob eam rem omnes nauium uectores postridie mane adesse. prædamque quam egissent de hostibus comportari iubet. Præposito edicto, nauium Duces, ne eorum quæ adepti fuerant rationem reddere cogerentur, abeundi consilium capiunt: confestimque, eo relicto, uela faciunt. Ipse de industria aliquantum commoratus, sublatis anchoris subsequitur, iubetque gubernatorem nauis cursum ita moderari, ut ijs, quæ præibant, nauibus ingrediendi Genuæ portum spatium esset. antequam nauis eius in conspectum urbis ueniret. Quibus portum ingreßis, cum iam ciues nihil tale suspicantes eius ingressum læti expectarent, uniuersa ciuitate tanti regis uidendi studio ad portum effuse transmissa, omnium expectationem frustratus est. nec ullis Genuensium iußis ab instituto cursu inhiberi potuit, quominus Regem, uti Philippus mandauerat, Sauonam deportarit. Ioannes uerò regis frater, alia naui uectus Genuam perductus est. ibique honestè, citra libertatem, habitus. Alphonsus deinde in Arcem perductus, non captiui modo habitu, sed ueluti Rex peregre proficiscens, à Francisco Barbauaria, qui tum prætor Sauonã, pro Philippo obtinebat susceptus est. Nec quicquam de Regio, pristineque dignitatis fastigio, ab eo, quo captus est die, in ea captiuitate sibi deesse, præter libertatem sensit. Si quidem, uti in priore fortuna, & salutabatur, & uenerabatur. Paucis post diebus, Bernardinus Carda, & alij quidam copiarũ duces à Philippo mißi, eum Mediolanum deduxere, eique domus, in qua Philippi coniux habitare consueuerat, extra arcem sita, pro diuersorio data est. ibique in omnium rerum copia triduum egit. Hunc deinde Philippus in arcem uocatũ, in maxima principum frequentia, & celebritate perinde, ac hospes & amicus uenisset, eò deduci iußit. Concesserat autem Philippus in eam arcis partem, unde transeuntem Regem uidens, ipse à nullo uideri poterat. Non ab re fuerit, hoc loco de Philippi natura, ac moribus, paucis dicere. Erat in primis ingenio peracri, ac callido, in largiendo profusus, in parcendo facilis, in colloquio mitis, cultus corporis, ac munditiarum, omnisque

Lenocinij negligens, uenandi cupidus, Cæterum quietis impaciens, ac imperitandi auidus. in pace bellum, in bello pacem quærebat. Simulandi, ac disimulandi egregius artifex. In milites, quam in ciues indulgentior, copiarum duces maxime extollebat. Ad hæc siue solitudinis amore, siue periculi metu, se ab omnium consuetudine sequestrauerat. præter quam quorundam paucorum, quos ille sibi solitudinis socios delegerat. Legatos ad se missos, per suos plurimum audiebat. Quin & Sigismundum Imperatorem Romanum, Mediolanum aliquando profectum, ut inde Romam peteret, uidere non sustinuit. Et tamen in tanta solitudine uitam agens, omnem Italiam armis territabat, concutiebatque ut non inscite quidam dixerit, Philippus sedendo uincit. Postquam in arcem uentum est, in domum regali cultu exornatam deductus, perliberaliter est habitus. Deinde Philippus cum eum uellet inuisere. Premisit qui admoneret, ne quod omnino pro ijs quæ ceciderant deprecandi gratia uerbum faceret. non placere de re tristi sermonem conferi. uelleque ab eo existimari, se non ut captiuum, sed ut hospitem, atque amicum sua uoluntate accesisse. Atque ut ad eum profectus est, post mutuos complexus, de re uenatoria mox sermonem iniecit, nec quidquam nisi letum, ac iocundum in omni colloquio dictum, responsum ue est. Eadem quoq; comitate, in Henricum fratrem, ac Regulos usus est. Post hæc digressus uenaticas aues, & canes, cæteraque id genus, quibus Regem delectari cognorat, ad eum misit. ac ne quod omnino captiuitatis uestigium in eo relictum uideretur, uenandi cum uellet in septis suis sub arcem, in quis uaria ferarum genera incluserat, ei potestas facta, equisque & comitibus datis, nonnunquam, & ipse se se illi comitem uenationis exhibebat. Ioannem quoque Nauariæ regem, petente Alphonso fratre, è Genua Mediolanum adduci (quanquam Genuensibus idægre ferentibus) iussit. atq; eque liberaliter habuit. post de amicitia, deque fœdere renouando agi cœptum. Philippus enim cognita eius singulari uirtute, amicum illū, & socium habere cupiebat. Nec minus Alphonsus Philippi amicitiam expetebat simul ut se se in libertatem uindicaret, simul ut eum fautorem in Neapolitano bello postea haberet. quem rebus suis plurimum prodesse, atque obesse posse periculo suo cognouerat Nec multi dies intercessere, cum fœdus, hisce legibus, sancitū est

ut scilicet Alphonso Fratribus, Regulisque, & cæteris captiuis, quos Mediolani, quos Genuæ in potestate habebat, sine precio dimissis, societas eo iure staret, ut Philippus Alphonsum, Alphonsus Philippum, pace, ac bello addiuuaret. atque amicos eosdem, atq; inimicos uterque haberet. Deinde cum cogitaret Alphonsus repetendum regnum esse, priusquam accepta calamitate consternati populi, quos ante amicos habuerat ad hostes deficerent. Ioannem, atque Henricum fratres, Philippo permittente, ad comparanda noua, in bellum, auxilia in Cateloniam dimisit. Tarentino, ac Suessano Regulis, qui interim, dum ipse proficisceretur, renouato bello aduersarios lacesserent. abire domum iussis, Cumque ex fœderis formula, Genuensium naues Alphonsus, à Philippo postularet, quibus in Neapolitanum traijciens, ad recuperandum regnum uteretur, scripsit ad Ludouicum Crotum Philippus, quem Genuæ præfecerat, uti naues armari, atque instrui Regis sumptibus quamprimum curaret. Qui cum senatu conuocato, imperatas naues armari iuberet, reclamatum est ab uniuersis, rem periniquam postulari. protinusque Legatos ad Philippum misere, oratum, neu se cogeret pro inimico classem comparare. præsertim aduersus eos, quos semper amicos habuisset. Sed cum Philippus nichilominus in proposito persisteret, Genuam reuersi, senatum docuere, classem omnino parari oportere, ita Philippo iubente. Quo audito, classis extemplo decreta, indignantibus omnibus, ac permoleste ferentibus, omnia tamen lentè, & gelidè (ut pote ab inuitis) administrabantur. Dum ea parantur, Alphonsus, sub Philippi nomine, grandem pecuniæ summam, in stipendium misit. cumque optimum factu statueret, ea ad Veneris portum præstolari (sic enim maiorem spem Regulis eius amicitiam secutis afferri posse, quando eum propiorem regni finibus factum audirent) approbante eius consilium Philippo, sibi haud repugnanter abeundi potestas facta fuit. Memorabilis profecto, atque omnium scriptorum monumentis celebrãda Philippi liberalitas fuit, & quæ omnium regum, populorum, ac principum, qui unquam fuerunt benignitatem, constanti omniũ iudicio, antecesserit, qui duos fratres excellentissimos Reges, quam plurimos regio fastigio ac dignitati proximos, tot præterea principes, tot equestris ordinis uiros, gratuito dimiserit. Abeuntem in Li-

guriam Alphonso nõnulli clari copiarum duces comites à Philippo adhibiti fuere, à quibus per Placentinum, deinde per Parmensem agrũ ductus, Pontremulũ, quod oppidũ in radicibus Apænini situ est, atque inde Spediam, unde mihi origo est, emporium, portu, ac mercatu nobile, peruenit. Postridie Lembis ad se accersitis, Veneris portum mari petijt. At Genuenses, ne classem pararent, ne ue captiuos quos reddi Philippus cogebat dimitterent, coniuratione facta, interfecto Opicino Alzate, qui pretor urbem Genuam obtinebat, & Ludouico, atque Arasino Triulcio, qui ipsi Ludouico successurus ueniebat, in arcem receptis, assertore, ac Duce Francisco Spinula Philippi iniurijs lacessito, se se in libertatem uindicarunt. Catelanis omnibus, Hispanisque captiuis in custodia retentis, atq; ut se se auro redimerent coactis. cũ Siculis mitius quã cũ cæteris actum, qui propè omnes pro amicis habiti, propter uetusta hospitia, atque commertia, sine precio dimissi sunt.

LIBER QVINTVS.





ERVM ordo postulat, ut que post cladem ab Alphonso mari acceptam, in Neapolitano regno gesta sunt, prioribus libris annectam. Iacobus Caudola, cui summa rei bellicæ demandata fuerat, dũ Caietã uersus cum exercitu contenderet, eo consilio, uti Alphonsum cum copijs in terra distrueret, nec classi hostili obuiam ire pateretur, haud procul ab amne lyri certior factus, u ictũ nauali prælio Alphonsum, castraque insuper capta, & direp ta, quanta maxima celeritate potuit, cæptum iter prosequtus est. reliquiasq; exercitus fugientes nactus, fudit ac cepit præter paucos, quibus equorum pernicitas, aut uiarum anfractus saluti fuit. Inde Suessani Principis agrum ingressus, complures uicos, & castella una pro pe excursione debellauit. Ipsamque Suessam, totius regionis caput, domini sui captiuitate consternatam expugnaturus uidebatur, si in

obsidione permansisset. Cæterum spe potiundæ Capuæ in tanta fortunæ mutatione obsidionem soluit, causatus se, ab Ottolino iussum è Suessani Reguli agro exercitum deducere. Namque Ottolinus, tum solus Philippi nomine Caietam tenebat, & Suessani, atq; omnis ea regio, quo tuti essent à Iacobi iniuria, Philippi insignia in manibus erexerant. Deductis igitur inde copijs, ad obsidionem Capuæ profectus cis amnem Vulturnum ad quingentos passus procul à Capua castra posuit. Pontemque in ipso flumine aduersus castra coniectis scaphis quam pluribus, hunc in modum curauit facere. scaphas proris in aduersum flumen spectantibus, quæ impetum amnis exciperent, quantum ipsius fluminis alueus patebat, modico interuallo disposuit. Has contabulatas, & à lateribus aduersus hostium tela munitas terra cõstrauit. neu transeuntibus per tabulata equis, pedum sonitus consternationem incuteret. Ponte perfecto, præsidioque ualido ad extrema collocato, Michelettum Cotiniolam, & Antonium Pontadereum, qui se cum eo iunxerant, cum nonnullis Neapolitanæ nobilitatis equitibus trans pontem, non longius à Capua mille passibus castrametari præcepit. Atque ita binis castris obsidere Capuam cœpit. Quod cum Ioannes Vintimilius præfectus urbis animaduerteret, prouisis ut potuit omnibus, quæ ad tuendam urbem, & ad obsidionem tolerandam, ualere cognosceret, in omnem rei bene gerendæ occasionem intentus stabat. prœlio abstinendum propter suorum paucitatem existimans. præsertim cum ea pars ciuium, quæ regi aduersa erat, rerum nouarum cupida, ob acceptam calamitatem uideretur. Summa tamen Iacobo tuendi pontis cura erat, uti ijs, qui in castris trans Vulturnum erant, si qua hostilis uis eos præmeret, in ea castra transeundi libera facultas foret. Simul utrisque utrique cum res posceret, mutuum auxilium ferre possent. Parua tamen interdum certamina succedentibus ad portas, & muros, hostibus, conserebantur. Multum uero adiuuit Alphonsi parti Nicolaus Datia Campanus, homo impiger, ac manu promptus, magnaque inter populares suos gratia. In hoc rerum statu. Isabella Renati coniux hortantibus his, qui Neapolitanam R. P. gerebant, cum triremibus quattuor, Neapolim petitura Massilia soluit. Namque Renatus per id temporis, à Ioanne Burgundiæ Duce distinebatur. Is enim bello Britanico, in eo prœlio, quo omnis Gal-

lia propè concidit, captus, in ipsius Ioãnis potestatem uenerat (is.n. regijs copijs praerat) cumque ab eo postea dimitteretur, militari, more, atq; instituto, fidem dedit, se se ad eum cum uellet, & quo iuberet reuersurum. quanquã is sibi pecuniæ summã, redẽptionisq, nomine impositam, data tantum fide, soluturum. se esse promisisset. Hunc igitur, cum Ioannes sciret Neapolim proficisci statuisse, inter apparatus rerũ, ut Alphõso gratificaretur, qui cum sibi amicitia erat, ad sese reuocauit. Qua spe legati destituti, ut Isabella, interim dum Renatus ab ipso Burgundiæ Duce dimitteretur, Neapolim peteret postulauere. nam eam præter singularem modestiam, prudentia, & grauitate, supra muliebre ingenium præditam acceperant. Cum duobus igitur paruis liberis naues ingressa, ad urbem Caietam primum contendit, quam ad huc Octolinus Prætor obtinebat. Et quia Philippi fides Caietanis aduersæ factionis suspecta esse cœperat qua propter Isabella hortatu eorum, qui regnum ad Renatum deferri cupiebant, ipsum Octolinum cum præsidij parte, sub honoris prætextu, quod eius consilio in rebus gerendis uti uellet, Neapolim traduxit. Caietaque nouo præsidio firmata extemplo Neapolim profecta ingenti letitia ab Andegauina factione suscepta est. Ad huc Capua à Iacobo obsidebatur, nec tam cito finem ea obsidio habitura uidebatur. Itaque cum essent qui existimarent Campanos obsidionem diutius non laturos, aut etiam seditionem, propter diuersa partium studia facturos, si ipsa in castra proficisceretur, aut in loca Capuæ uicina, confestim coactis, quas potuit ex urbana iuuentute copijs, Capuam uersus profecta, ad sexmilia passuum ab urbe constitit. cuius aduentu cognito Ioannes Vintimilius, alios orando, alios terrendo, alijs præmia pollicendo, omnes illius conatus irritos fecit, totamque ciuitatem partim uoluntate, partim metu, in officio continuit. Isabella cum præter spem, & opinionem eorum, qui profectionem eius suaserant, tempus ibi nequicquam teri animaduerteret, Neapolim redijt, equitatu quem secum adduxerat apud Iacobum dimisso. Sed nulla res obsessos magis fatigabat, quam rei frumentariæ inopia, quæ in dies, propter urbanam multitudinem, arctior fiebat. Erat in Neapolitanorum exercitu, ut supra demonstraui, Antonius Pontadereus, copiarum dux, uir & consilio, & audacia singulari. Hunc Ioannes Vintimilius promis-

sis oneratum missis ad eum clam nuntiis ad transfugium solicitabat, sperans multum hostibus illius discessu detractum iri. Qua de causa, cum suspectus in castris trans Vulturnum diuerteret à Iacobo Caudola in citeriora castra accersitus est. profectus obiectum crimen pertinaciter negare instituit. Fuerunt qui suaderent illum comprehendi, atque interfici debere. nec sinendum ullo mō, uexatum hac questione hominem, in ulteriora castra regredi. Cæterum Iacobus ueritus, ne tumultum in castris excitaret, seu ne Michelettum offenderet, cui amicus, & socius erat, seu falsū existimarit crimen, ipsum incolumen abire passus est. Tentatum etiam à Campanis est, si forte sublatis in muro, Suessanorum exemplo, Philippi signis se, ea obsidione leuari possent, cæterum id frustra fuit. Reuersus deinde in castra Pontadereus, quod incohauerat de transfugio exequi, perrexit, aliquanto liberius, pactus se abiturum cum copiis, si ei tria millia aureorum exhiberentur. Quod sentientes Neapolitani, qui in iis castris tendebant, ueriti, ne irruptione ex oppido facta, improuiso caperentur, se se inciteriora castra, ad Iacobum recepere. Et iam res eo perducta erat, patiente Micheletto, cui id persuaderi non poterat, ut haud amplius Pontadereo manus inici aut furor eius coherceri posset. Denique & ipse Michelettus, re comperta, in citeriora castra, eo relicto, transgressus est. Qua re animaduersa, Iacobus, qui intelligebat se se parte illa uirium detracta, ibi tuto consistere non posse, obsidionem soluit. Protinusque partito exercitu, Michelettus in Calabros, & Brutios, ipse in Pelignos profecti sunt. Namque eo tempore Soranus, & Lauretanus Reguli, qui pro Alphonso bellum gerebant, Iacobi oppida bello uexabant. Eò igitur profectus (namque equitatu plus poterat) hos non modo è finibus eius pepulit, uerum etiam in summum discrimen rerū suarum adduxit, Multis enim excursionibus in eorum agros factis, magnaque inde copia pecoris, atque hominum abducta, uniuersam regionem illam, tumultu, ac terrore inuoluit. Eadem quoque Micheletti in brutiis fortuna fuit. Nam & Consentinos, qui à finitimis Regulis infestabantur graui bello liberauit, & Regulos illos, tota prouincia pacata, in Isabellæ potestatem redegit. Inter hæc, Antonius pontadereus, accepta pecunia uti pepigerat, è regni finibus discessit. Hæc fuere, ad Tarentini, ac Suessani regulorum reditum,

Neapolitano Regno gesta. qui ad Petrum Regium fratrem accessere; à quibus ipse Petrus certior factus, præsertim à Tarentino Regulo qui triremi Panormũ, ubi ipse Petrus erat, uectus, per Messanæ fretum apuliam petierat & Alphonsum à Philippo liberatum esse intellexerat, id quod antea ipse Petrus multorum ore acceperat, cum quinque nauibus longis, in Liguriam, eius transportandi causa, traijcere quam primum statuit. onerariaq; frumento onusta, quod ad Veneris portum deferret, prosperum uentum nactus, è Sicilia soluit. Iamque Enariam insulam prætergressus fuerat cum subita uenti mutatione, intumescens mare, sublatis in cœlum fluctibus, onerariam à rostratis dispulit. Sed ea re maximè patuit, quantum fortuna in rebus humanis possit. Namque ea tempestas, quam Petrus detestabatur, ei multo magis profuit, quam ulla maris tranquillitas prodesse potuisset. Nam si eodem, quo, uti ceperat, uento diutius usus esset, nec Caieta tunc in eius potestatem uenisset, nec ita subito oneraria nauis, in Liguriam cum frumento peruenisset. Si quidem & illa uehementiore uento impulsa, ante diem tertium, ad portum Veneris, quo intenderat delata est. frumentumq; quo, & præsidium, & oppidani maximè indigebant, tuto exposuit. & dum ipse in Caietæ sinum, qui ei in conspectu erat, procul ab urbe, cum rostratis se se recepisset, nonnulli Caietani, inimicorum iniurijs pulsi, clam ad eum uenere, spemque ei dederunt, Caietam, subito eius aduentu per noctem capi posse. quod in ea urbe multi essent, ad quos eorum iniuria pertineret. quibus præsens rerum status inuisus esset, & quod, ab aduersarijs partim præsidio fretis, partim nihil hostile metuentibus urbis mœnia negligentius custodirentur, atque in id, operam suam, ultro polliciti sunt. Quibus collaudatis, & magnis insuper promissis oneratis, Petrus tantam fortunam minimè negligendam ratus, ac ducibus ijsdem usus, sub noctem inde soluit, ac præire iussis, qui rem cum suis ordirentur, ipse summo silentio molliter subsequutus est. Illi statim Caietã profecti, & cum quibusdam suorum tacite collocuti, uti Petrus reciperetur. facile persuaserunt. Occupata igitur repente ea urbis parte, cuius custodia negligebatur, complures nauales socij subito per scalas intromissi sunt. captaq; turri proxima, portaque patefacta, cætera multitudo uno impetu ingressa est. Quo casu, tanquam

O

attoniti, aduersarij arma cepere totius ad huc rei ignari. Verum ubi cognouerunt Petrum cum classe adesse, armis positis cessere. Quod ubi Petrus accepit, præmisso, qui se, urbemque dederent, ingressus, à præda, & cædibus ciuium abstinere suos iussit. pulsoque aduersariorum præsidio, nouo eam ipse præsidio firmauit. Consultare deinde cœpit, de instituta in liguriam profectione. Variæ erant sententiæ, alij eundum sibi, propter pestilentiam, quæ Caietam uexabat, relicto qui urbi praeesset existimabant, alij uero cum diceret, non se de salute sua, sed de profectione, & Regia utilitate impræsentiarum consulere, & imprimis, Antonius Panormita, alium quempiam cum nauibus mittendum, sibi uero manendum aiebat. quod Rex non ipso Fratre, sed nauibus egeret. Periculum enim esse, ubi is abscessisset, ne ea urbs, propter ciuium discordiam, rursum in Renati potestatem rediret, quam, eius præsentia tueretur. Quorum consilio probato, Raimundum Pirilionem, cum ijsdem rostratis, ad Alphonsum misit. Isque secunda tempestate usus, ad Veneris portum, quarto postquam soluerat die, peruenit. Ibi & onerariam, quæ frumentum oppidanis aduexerat, & regem è Mediolano recès profectum reperit. Caietamque captam nuntiauit. Quo nuntio letus admodum, maiorem rursus animo, in id bellum incubuit. Moxque Caietam petiturus erat, ni moræ causam Philippus iniecisset. Per eos namque dies Genuenses se se Philippi dominatu, ut dixi, liberauerant, cuius rei causa Philippus, ad Alphonsum misit, qui illum rogaret, uti cum rostratis, quas haberet Sauonæ arci, quam ad huc præsidio eius teneri acceperat, quam primum succurreret. Quod cum Alphonsus pro officio facere instituisset subito in aduersum cohortus uentus, tantam uim procellæ concitauit, ut toto triduo è portu exire non potuerit. Interim ea arx amissa est. Quod ubi Philippus agnouit, ad Alphonsum misit, qui gratias ageret, diceretque, licere sibi cum uellet, abscedere. itaque Alphonsus illico ascensis nauibus, primo portum Pisanum, atque inde Caietam tranquillo mari uectus petijt. Exceptus est autem eius aduentus summa letitia, uniuersa ciuitate gratulabunda, sibi obuiam cum cõiugibus, & liberis effusa, per paucis diebus quieti datis, de renouando bello, meditari intentius cœpit. Caieta enim præter eius spem capta, sibi haud dubiè totius regni possessionem portendere uidebatur. cõ-

fractis, itaque quas potuit per æstatem copijs Tarentinoque et cæteris partis suæ Regulis accersitis, ineunte hieme, Capuam est profectus, eo uidelicet consilio, ut inde hostes lacesseret. Hoc belli principio, rei benegerendæ spes illi ingens affulsit, namq; ad eũ ueniens Ioannes Antonius Vrsinus Tarentinus Princeps, Raimundũ Nolanum Regulum, ex patruo natum, sibi conciliauit. Quæ quidem res, magna uictoriæ causa fuit. Abest enim Nola à Neapoli, non plus duo de uiginti milibus passuum, urbs antiqua, & Hanibalis clade celebris, ad uexandos Neapolitanos perquam opportuna facta. Nolani Reguli conciliatione, ipse Tarentinus Princeps Nuceriam, in Lucanis aggressus, eam præter arcem, cum aliquot castellis circumiectis cepit. Et quoniam Nucerinæ arcis expugnatio longè ob sidionis uidebatur fore, his gestis, ad Alphonsum accessit. cuius copijs auctus Alphonsus, primum Mazanisium, quod oppidum, ab hostibus tenebatur, exercitum ducit. id que oppugnare adortus, cum tormenta muris admouisset, uno modo iactu, oppidanos adeo conterruit, ut cõtinuo deditionẽ fecerint. Inde Scapha exercitũ ducit castellum in agri Campani confinio situm, idque in insulæ modum ambit amnis Sarnus, non tam aquarum magnitudine, quam ipso ortu mirabilis. Si quidem nullis adiutus aquis, ex Apœnino intra sarnum oppidum cui nomen dedit, propè tantus oritur, quantus in mare effluit, sex milia passuum à fonte prouectus, hic exiguam insulam, in qua arx sita est, efficit, ipse angustis cohercitus ripis, uno tantum ponte iungitur, nec plus dena milia passuum decurrit. Ad subitos casus incolæ se se in eam arcem recipere assolent. Itaque Alphonsus, quo sibi liber pateret in Lucaniam transitus (neque enim uado transiri potest) ut hostes ab ea parte annona, & commeatu reliquo intercluderet, Lucanosque, & Brutios infestaret, accersitis naualibus socijs, eò proficiscitur, incolasque in arcem primo impetu cõpullit. Iique intercisi pontis præsidio freti se se primo egregiè tuebantur. Sed postquam è ponte, atque è ripa infestis se telis peti uiderunt, tantæ multitudini resistere se posse diffisi, præsertim cum ijs rei frumentariæ parua copia esset, admisso præsidio deditionem fecerunt. Deinde Castrum Maris infestis signis petit. quod oppidum duo de uigintimilibus passuum à Neapoli abest. idque primo certamine deturbatis è muro propugnatoribus,

præter arcem cepit. Ea uero arx in colle sita, difficilem habebat oppugnationem, cum ea res obsidionis magis, quam oppugnationis esse uideretur machinas & tormenta adhibuit, quibus magna muri parte discussa, oppidani, qui in eam confugerant salutem pacti, deditionem fecere. Post hæc Alphonsus, simul quod res prospere ibant, simul quod eo tempore aduersarijs copiæ, nō erant, quæ obsisterent, fortunam sequendam ratus, castra in Nolanum mouit, atque inde per Caudinam uallem, factis in aliquot dies cum Marino Boffa, qui eam uallem tenebat indutijs, ad Montem Sartium, ac Cepalonum quæ castella in amicitiam eius nuper uenerāt, profectus est. Causa uero profectionis fuit, spes sibi iniecta Troianum, Ioannis Carazoli illius filium, qui magnus apud Reginam fuerat, cuius in ea regione magnæ opes erant, posse in eius amicitiam aduentu suo allici. quo sibi cōciliato, intelligebat ei tutū postea, & expeditum iter in Beneuentanum, atque inde in Apuliæ agrum fore. Compluribus igitur diebus in ea re agēda frustra consumptis, relicto ad Montem Fusculum Ioanne Antonio Vrsino, & Francisco Bertoldo equitum duce quod per anni tempus res geri non poterat, & aliquid militibus quieti dandum uidebatur, eo consilio ut Capuam repeteret inde mouit. Rediens uero in Apœnini transitu, non parum detrimenti accepit. Brumæ tempus erat, cum subito frigoris insueta uis Cœlum complexa est. tum coactis uento nubibus, ingens procella niuis effusa, terram alte opperuit. tantusque rigor milites inuasit, ut nec membris uti, nec arma sustinere ullo modo manibus possent. atque ita multi ob id in graues morbos inciderunt. Augebat frigoris sæuitiam uentus niui immixtus, qui oculos atque ora diuerberans, uix sub tentorijs militem consistere patiebatur. Hanc aeris immanitatem, ueteranorum nemo quam Alphonsus fortius tulit. Quippè ita ab adolescentia per crebras uenationes, & aßiduos labores obdurauerat, ut nec frigus, nec calorem pertimesceret. Mitigato Cœlo niuibusque Africo solutis, per Caudinam Vallem, qua uenerat composito agmine iter faciens, Artolam, quod castellum in ipsa ualle situm, à Marino Boffa tenebatur, primo impetu arce expugnata, debellauit. Nec multo post Ioānes & Bertoldus cū equitatu in Apuliā in Hiberna rediere. Inter hæc Isabella cū Alphonsi opes in dies crescere animaduerteret, eumq; è regni fini-

bus uiribus suis arceri posse desperaret. ad Eugenium quartum qui tum erat Pontifex Maximus, et Martino successerat Legatos opē postulatum misit. Cuius laboribus permotus Ioannem Vitelium, Patriarcham Aquilegiensem, cuius libido, & auaritia, atq; effrenata crudelitas, humanum modum excesserant, cum tribus milibus equitum, ac pari peditum numero, quæ sequuta est, æstate, ad eam misit. Isque in Campanum profectus, primo impetu aliquot castella ui cepit. Cumque Capuam obsideri statuisset, ad Isabellam misit, qui hortaretur uti quā posset uires cogeret, et ad se mitteret. Quæ haud morata ad octingentos equites raptim coactos, in Auersanum ire iussit. & haud procul à Vulturno ipsum operiri. Alphonsus per id tempus, tria milia passuum à Capua castra posuerat, nec eas habebat copias, quibus posset tantis aduersariorum uiribus obsistere. Namque & Ioannes Antonius Vrsinus, & alij nonnulli Reguli, quos, cognito Patriarche aduentu accersierat, nondum ad se peruenerant. Cæterum cum audisset Patriarcham appropinquare, cedendum interim fortunæ existimauit, donec maiores uires contraxisset. Varia erat suadentium sententia, Hispani Caietam sibi eundum censebant, quod is locus situ munitior, & ab obsidionis periculo tutior foret. Italici Theanum potius, quod eius longior secessus si Caietam secederet desperationem quandam Principibus, ac Populis suarum partium esset allaturus. Plurimum enim ad nominis sui existimationem conducere existimauit, quam minimum à suis abesse. posse illum Theani tuto permanere, quod id oppidum mœnibus, & annona firmum esset. si quid longius abscederet, alia potius de causa, quam quod non haberet ubi propius in tuto consistere, tam suos, quam hostes id factum esse existimaturos. Capuam quidem ualidam & permunitam urbem, sed parum in ea frumenti esse, se que in ea facile commeatibus intercludi posse, quod trans flumen, omnia hostium incursionibus quotidianis infesta essent. Quorum sententia comprobata, relicto qui copijs præesset Ioanne Vintimilio, Theanum se recepit. quo digresso, Ioannes motis inde properè castris, Capuam copias reduxit. Neapolitani equites, quos ab Isabella in Auersanum missos dixi, Sicinium, qui Vicus in Auersano est concessere, ibi Patriarchæ aduentum præstolantes. Quos, cum Ioānes per exploratores cognouisset, incautius in castris agere,

nulloque munimento obducto, paßim uagari, eos aggredi statuit: existimans si hos fudisset, nec permitteret Patriarchæ coniungi, eius uim facilius ferri posse. Neque enim fusis Neapolitanis, illum ad Capuam obsidendam profecturum, uno modo prælio si fortuna adesset, sese obsidionis periculo liberari posse. Non abfuit fortuna consilio. Namque Capua profectus, speculatoribus præmißis, prius penè in hostium castris uisus fuit, quam eius aduentum cognoscerēt. Imparatosque, & inermes aggressus non sui colligendi, non arma capiendi, non gladios stringendi ijs facultatem reliquit. captisque propè omnibus se se confestim Capuam recepit. Hac clade audita Patriarcha de obsidenda Capua consilium ommißit, Vulturnumq; circiter sex milia passuum uado transgressus, nullo obsistente, per Caudinam uallem Montem Sartium petit, idque ex itinere oppugnare aggressus est. Quod ubi Ioannes Antonius Vrsinus, qui ad Alphonsum cum copijs proficiscebatur agnouit, confestim ad montem Fusculum, quattuor ferre milia passuum à Monte Sartio contēdit. ibique castris positis, auxilij spem obsessis afferebat. Cæterum cum se imparem Patriarchæ uiribus sciret, se se in castris continebat, Et iam Alphonsus Capuam redierat. Itaque audito Ioannis Antonij ad Montem fusculum aduentu, Ioannem Vintimilium eò ire iußit, cum parte copiarum, ut si posset, se cum eo congiungeret. Ad quē cum tuto transire non posset, aliquanto procul inde loco tuto positis castris constitit, ut hostibus fiduciam adimeret, & Ioanni Antonio atque obseßis spem daret. Patriarcha per exploratores cognito in hostium castris custodias negligi, posseque opprimi incautos, eò celeriter profectus est, eosque in oppinantes, atque improuisos ad ortus, primo impetu fudit, castrisque expugnatis, magnam partem, & in ijs Ioannem Antonium, & Franciscum cepit. Cæteri receptus propinquitate freti, captiuitatem effugerunt. Ea clade cognita, Ioannes Vintimilius, cum nullam se obseßis opem afferre posse, atque in ijs locis cum summo periculo se diutius immorari cognosceret, confestim Capuam cum copijs se recepit. Iam Alphonsus cum parte copiarum Sulmonetam contenderat, eo uidelicet consilio, ut Patriarcham, à Montis Sarcij oppugnatione auerteret. arbitratus hostem iniecto domi metu, ab amicorum uexatione deterreri posse. totamque eam regionem, tumultu, ac terrore, comple-

uerat. Quod cum Patriarchæ nuntiatum esset, ommissa Montis Sarcij obsidione iter in Campanum flexit. Varranumque & Præsentianum, ac Venafrum, sine certamine, in deditionem accepit. Inter hæc, simultate quadam, inter se, ac Iacobum Caudolam, qui una cum eo copias iunxerat exorta, cum ei haud satis fideret, diuiso exercitu, Iacobo in Apuliam profecto, ipse ad uicum, quem Sanctum Petrum uocant, ad mile passus à Scaphato se recepit. Alphonsus cognita calamitate ad montem fusculum accepta, magno dolore, ob amici maxime captiuitatem affectus, prætermissa Sulmonetæ oppugnatione, confestim Capuam regressus est. Ibi cum ac cepisset, de dissensione inter Patriarcham, & Iacobum orta, distractisque copijs, Patriarcham apud Scaphatum consedisse, eius opprimendi tempus idoneum ratus, celeriter in Nolanum profectus, primo ad Cancellum, deinde sub Nolam ad mile passus substitit. Forte eo die magna equitum manus, Patriarchi exercitus regij aduentus nescia, prædandi causa, Nolam uersus profecta, in Alphonsi castra incidit, impetuque in proximos quosque imparatos, & in oppinantes facto, quosdam iam è regijs ceperant, quo cognito, Alphonsus illico arma expediri iubet, acieque celeriter pro tempore instructa, laborantibus suis accurrit. Cæterum ea uis pulueris fuit, mutuo concursu excitata, ut uix armorum insignia, quæ in prælijs, accommodari solent, inter dimicandum discernerentur. Ad hæc æstus intollerabilis, grauem armis militem exanimabat, nec reciprocare anhelitum defatigatos sinebat. Ad postremum hostes multitudine circumuenti, in fugam uertuntur. quos Alphōsi equites consectati, plerisque uulneratis, complures ceperunt. nec quisquam omnium superfuisset, nisi puluere, atque æstu defatigatis militibus, Alphonsus receptui cani iussisset. Hac clade nuntiata, Patriarcha perterritus, cum eum locum haud satis idoneum castris putaret, nocte quæ insequuta est, relictis pro festina tione, equitibus, quos ad tercentos Neapolim miserat inde in Sancti Seuerini agros citato agmine se recepit. modicoque spatio militibus ad quietem dato, per uallem Seruiam, sub Montem fusculum, transmisso monte profectus est. Quod ubi Alphonsus agnouit, eius itinere per exploratores cognito (iam enim reliquas fusi ad Montem Fusculum exercitus collegerat) cum propter locorum iniqui-

tu-

tatem, minimè persequendum existimaret, conuerso itinere Eserniam ac Varranum Patriarchæ metu liberata, sine certamine recepit. Per id quoque temporis, Franciscus Pandonius, Venafro oppido, quod præfectus obtinebat, sibi ab Alphonso in ditionem ut postulabat tradito, deditionem fecit. Inter hæc cum Patriarcha per amicos agi cœptum, uti Ioannem Antonium, & Franciscum Vrsinos, quos in uinculis habebat, accepta fide, & cautione dimitteret, sibique eos uiros beneficio obstringeret. quos si allicere in eius amicitiam posset plurimum opibus eius accessurum. Non displicuit Patriarchæ eius rei mentio, seque eos dimissurus, sine precio est pollicitus, modo Ioannes Antonius ad sese cum octingentis equitibus, reuerti uellet Pontificis stipendia facturus. Eam uero conditionem, quanquam eis permolestam, & grauem, quando ita necessitas urgebat, ut se in libertatem uindicarent, accepere. ea tamen lege, ut dum Ioannes Antonius Franciscum pro se mitteret, sibi domi liceret permanere. Idque eius factum Alphonsus haud iniquo animo tulit, quamuis conditionem propter eius uiri captiuitatem, cuius amicitiam sibi fructuosam senserat, potiorem ducens. Post hæc Patriarcha Alphonsi in Venafranum profectione cognita, cum omnibus copijs Salernum petijt: eo uidelicet consilio, ut sibi obuiam contenderet. Quod postquam Alphonso nuntiatum est, subito in Nolanum contendit. Iam enim sibi Patriarchæ par factus, Iacobi secessu uidebatur. Cumque ad oppidum Sarnum peruenisset, forte duo de Patriarche equitatu ad eum uenere, hortatiquæ sunt, ut quempiam è suis ad Patriarcham mitteret, sperare se sibi cum illo de pace, aut certe de indutijs conuenturum, quod eum belli satietas cepisset. Alphonsus eam rem haud aspernandam ratus, quod illo graui aduersario sublato, sese hostibus superiorem intelligebat fore. quosdam è suis, una cum ijs ad eum misit, qui de ea re illius animũ explorarent. ipse nichilo segnius cœptum iter persequutus, ad uicũ, quem Aquamellanũ uocant, cum copijs est profectus, quo, maiorem pacis necessitatem Patriarchæ inijceret, simul quod uerebatur, ne illi à Patriarcha fallendi animo, ad se profecti essent. itaque ad sex milia passuum à Salerno, in tumulo quodam, natura munito, castra posuit. Forte autem eò proficiscente, trecenti hostium equites, quibus præerat Paulus Alemanus è Monte Fusculo, Salernũ

ad Patriarcham ibant. Iique improuiso, cum in hostes incidissent, paruo negotio fusi, magnaque ex parte capti sunt. Post hæc, qui Salernum ad Patriarcham ierant, ad Alphonsum rediere. hique indutias, in duos menses, si ita uellet, Patriarchæ fieri placere retulerunt. Quod cum ille haud abnuisset, induticæ factæ fuere hac lege adiecta. quod si qua Ciuitas, aut Populus, quatriduo, antequam ei indutiæ denuntiatæ essent, alterutri parti sese dederet, accipienti fraudi ne esset. factis per hunc modum indutijs, Alphonsus inde in auersanum cum copijs rediit, et ad Iulianum uicum, tria milia passuū ab Auersa, castris positis, ibi aliquot dies egit. statuerat Puteolos petere, atque accersitis triremibus quas tum Caietæ habebat, id oppidum oppugnare, ut inde commeatuum Neapolim importandorum, facultatem adimeret. aberat is uicus, non plus decem milibus passuum, à Puteolis. atque iccirco eum locum interea, dum classis accederet, statiuis idoneum communiri existimabat. Cæterum patriarchæ nouitas compulit Alphonsum, ut consilium immutaret. Patriarcha enim per Archiepiscopum Beneuentanum, qui tum Renati partibus fauebat, Iacobo Caudolæ reconciliatus, rursus cum eo copias iureiurando, ab equitibus, ac ductoribus ultro, citroque exacto, sese commune bellum, cum fide gesturum, esse nec iniuriam ducibus fieri passurum, Deinde cum sciret Alphonsum ad Iulianum Vicum statiua habere, locum haud satis tutum, opprimi eum posse ratus, si antequam de reconciliatione eius cum Iacobo rescisset, aduersus eum contenderet instituit, & omnis humani iuris, ac diuini oblitus, punica fide, per omnes saltus, atque aditus, custodes disponi iussit, qui obseruarent, neu quisquam nuntius ad Alphonsum iret, à quo de eius consilio, certior fieri posset. Quod cum Iacobus Lagunissa, unus è regni Regulis, fide in Alphonsum, & constantia singulari, cognouisset, plures ad Alphonsum confestim nuntios, per uaria itinera dimisit. Cæterum ij omnes, à custodibus deiecti, per transuersos, ac deuios tramites, unus tantū ad, Regē profectus Patriarchæ dolum Alphonso detegit. Qui primum admiratus, quod bona fide Patriarcham secum indutias fecisse existimarat, cum se loco haud satis tuto esse cognosceret, hostes que copijs superiores esse, cōfestim abeundi Capuam consilium cepit. Atque haud mora milites cogi, arma expediri, & totius exercitus impedimenta com-

poni imperat, sed dum hostes, qui apud Auersam erant, auxilij pro pinquitate freti, ferocius instant, atque in consultius, eorum pleriq; capti fuere. Nec dubium, quin intra urbem reiecti, omnes capti eo die fuissent, nisi Patriarcha, & Iacobus, citatis equis aduolantes pauorem, ac trepidationem regijs intulissent qui cum apud Caiua num accepissent, Alphonsum à Iuliano uico iam mouisse, quanta ce leritate potuere, Auersam contenderunt, Hostesque partim pugna implicitos, partim abeuntes conspicati, effuso cursu petierunt. Quos ut regij in se se concito gradu uenientes conspexere, cedendum ratos, omnibus propè impedimentis amißis, saluti consuluerunt. Palus erat propinqua, quam Clanius exiguus amnis efficit. Hec hibernis aucta imbribus, iter coharctauerat, ut facilè pauci, aduersus multos locum tutarentur. Ea uerò ponte perangusto transmeabilis erat. Itaque ab initio, cum ab Iuliano moueret, prouiderat Alphonsus præmißis, qui transitum occuparent, ne ab hostibus circumueniri, & Capua iter claudi posset, ob eamque rem copias diuidere necesse fuerat, quod ni esset factum, ingens fortasse & detrimentum hostes accepissent. Namque & uigilijs simul, & itinere fessi, contempta hostium paucitate, incompositi pugnam inierant. Hostes ut pontem inaccessum, ac occupatum uidere, primosque iam longe progressos, signo receptui dato, Auersam contenderunt. Quod ubi Alphonsus animaduertit, placide iter prosequtus, se se cum copijs Capuam recepit. Hunc exitum habuit Tumultuaria, ad Auersam pugna, inde in aliquot dies, ab utrisque quies fuit. Post hæc rursus inter Patriarcham, ac Iacobum Caudolam dißensio exor ta est, hac maximè de causa. Patriarcha, quo tutum aliquem receptum, in Neapolitano Regno haberet, uti sibi Auersa, ab Isabella traderetur postulabat. Iacobus uero, cum intelligeret, quorsum eius petitio tenderet, cum scilicet non tam pro Renato, quam pro Eugenio Pont. Max. bellum gerere, eius postulatis maxime auersabatur. Quod cum Patriarchæ permolestum accidißet, haud dißimulatis inimicitijs, relicto Caudola Auersa abijt. nec multo post, et ipse in Pelignos, ad opida sua concesit. Per idē fere tempus, Tranienses ad Alphonsum legatos misere, qui deditione facta, opem implorarent; dicerentque urbem in potestate ciuium eße, cæterum Arcem ab hostibus teneri. eamque nec expugnatu facile,

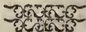
nec absque nauibus, propter mare circumfusum, obsidioni obnoxiã. Causa uero deditionis fuit, quod uulgatum erat, Patriarcham, eò ire statuisse, uti à Iudeis, ad Christianam legem recens profectis, qui multi in ea urbe erant, grandem pecuniam in belli sumptum exigeret. mouit ea legatio maximè Alphonsum, plurimum conferre rebus suis ratum, si tam opulenta urbe potiretur. Itaque Legatis benignè respondit, collaudatosque, quod deditionem sua uoluntate fecissent, spe plenos dimisit, moxque Ioannem Caraffam, cum triremibus tribus, Tranium petere, & quæ ad arcis obsidionem necessaria cognosceret, maxima cura gerere imperauit. At Patriarcha eius urbis nouitate cognita, Andrium, quæ ciuitas in Apulia est, subito profectus, copiarum duces, ac Regulos, quos in fidem acceperat, cum omnibus copijs eodem conuenire quam primum iubet. quibus ad diem profectis, obsesse arci opem ferre statuerat. Inter hæc orta seditio fuit, quæ, maiore ducum, ac militum parte, ad Alphonsum inclinante, quod Patriarchæ impotentem superbiam, atque inextinguibilem auaritiam, ferre non poterant, eum in maximum metum, ac discrimen adduxit. nec esset temperatum à cædibus, ni Ioannes Antonius Vrsinus, ac Franciscus Bertoldus, eorum furorem interuentu suo, compreßissent. Ii enim ad fidem suam id pertinere existimantes, temerarijs aliorum ducum, & militum consilijs se se obiecerunt. Itaque postquã tumultus conquieuit non mutato consilio, contractis undique auxilijs ex Andrio mouere constituit. Ceperat Patriarcham ante suspitio Ioannem Antonium rursus cum Alphonso sentire, hanc autem suspitionem uel ea res maximè confirmauit, quod Ioannes Antonius ualetudinem causatus, Traniensem expeditionem detrectabat. accepta tamen ab eo copiarum parte, Tranium quo haud plus decem milibus pasuum aberat, repente profectus, castris positis, agrum hostiliter populatus est. Interea Tranienses, Paulo Pelicano auctore, & eius factionis Principe, qui Alphonso urbem dediderat, fossam, qua Arx continenti, atque urbis edificijs coniungitur, usque ad arcem perduxit, ne qua ab obseßis irruptio in urbem fieri posset. eam quefossam aggere, crebrisque turribus communierat, ob eamque causam nisi superatis monimentis, ex arce egredi, neq; ipsis obseßis subuenire ullo modo poterat. Cum igitur Patriarcha munimenta

oppugnare statuisset, equitibus imperauit. ut omnes equis dissilirent, Quibus praerat Franciscus Bertholdus. Id enim cognomē acceperat, quia illi Abauus fuerat Bertoldus Vrsinus, à Nicolao eius Cōsobrino, è Pitiliano, alijsque eius opidis ui eiectus, qui cū Caprianam opidum, in agro Mātuano situm, ut tutius uiueret se recepisset, illo mortuo, ab eius nomine, pro Vrsina, Bertolda domus Mantuæ nominari cepta est. Quapropter, cū Patriarcha cognouisset, ipsum Franciscum, Ioannis Antonij Vrsini opera, primum à Ioanna contra Ludouicum, deinde cum Alphonso stipendia accepisse, & cum Petro Regio fratre, Neapoli expulsa Ioanna, relictum esse. postremo, cum neque eius equites ei parere uoluissent, nimirum si in Ioannem Antonium, iam diu conceptam suspicionē ipse Patriarcha firmauit. Quod cum intueretur Laurentius Cotoniola uir bellicis artibus clarus, affirmans quæ de illo suspicatus fuerat, impulit ipsum Patriarcham, ut deserta obsidione, Vescillum opidum, ditionis eius Cotoniolæ, se reciperet. Ibi cum Patriarchæ etiam nuntiatum esset triremes ab Alphonso mitti, quibus Arx obsideretur, ueritus si uenissent, ne sibi integrum foret ex ea prouincia cum uellet excedere, quod Ioannis Antonij copiæ, terestræ iter occupare possent, triremes autē maritimū claudere. statuit ante nauiū Alponsi aduētum, relictis copijs, dum liceret abscedere. Lembum igitur quendam nactus, paucis conscijs Patriarcha, qui paulo ante uniuersum Neapolitanum Regnum terrore compleuerat, quasi ad contrahendas maiores uires iturus, turpi fuga, intempesta nocte digressus, primo in Picenum, mox terrestri itinere ad Pontificē abijt. Postridiæ Duces, qui in Patriarchæ exercitu erant, & pedites, atque equites, cognita eius fuga, rebus suis diffidentes, cum nec supremum ducem, nec pecuniam haberent nec saltem unde commeatus habere possent sese ad Iacobum Caudolam contulerunt. Qui & ipse Isabellæ rogatu, posita simultate eodem cum Patriarcha accesserat. huic enim salutem suam credere, quam hosti maluerunt. Dura erat obsessorum conditio, namque Tranienses nauiculis per uaria ante urbem loca dispositis, nec commeatus inferri in arcem, nec militem quemquam ingredi sinebant. Inter hæc Ioannes Caraffa, triremibus duabus uectus Barletam primo, mox Tranium uenit. Causa longioris moræ fuit, quod primum proficisci in Siciliam ab Alphonso iussus fuerat,

ut inde pecuniam in stipendium Ardironi, copiarum duci, qui tum Barletæ erat deferret, quia ipsius pecuniæ exactio serior fuerat. Huius aduentu Tranienses uehementer confirmati sunt, quod etiã in ea re minime dubitabant. arce igitur terra, marique circundata, præsidijs, ad deditionem cogi posse existimabant maximè cũ centũ quinquaginta milites ijsdem triremibus inuecti essent. postquam Caraffa superuenit ante omnia collustratis munimentis, quæ ciues arci obiecerant, cum propter latitudinem hostes, nunc quinos, nunc denos errumpere, & simulata fuga regios sub arcem illicere, in cautiusque sequentes à sagittarijs, qui pro arce occulti stabant, excipi animaduerteret, iacto interiore uallo, ac fossa, crebrisque turribus per interualla excitatis, munimenta coarctauit. Hæc in continenti prouisa fuerunt in Pelago autem naues longas, quibus aduectus fuerat contra Arcem collocauit. & ne qua uis maior succedere ad Arcem posset, quod ea maris altitudo erat, ut possent non incommode triremes arcem subire, scaphas quam plures præparauit. & saburra graues, & tignis solidis inter se compactis quas ante arcem, extra teli iactum, in ancoris tenuit, ut si qua fortè maior uis ingrueret, has continuo undis supprimeret. His operibus perfectis, cum animaduertisset hostes, biremẽ in arce subductam habere, qua furtim, captata occasione ad annonam deferendam uti possent, castellum aduersus arcem edificauit, tanta altitudine, ut muros superaret, in quo complures milites collocati, & infestabant telis obsessos, & ne biremis clam emitti posset obstabant. Lembos præterea uiginti tectos præparauerat, eosque intra opera, ac munimenta maritima collocarat, ut si forte triremes, hostilium nauium impetum ferre non possent, interiecta munitione, sagittis hostem arcerent. per hunc maximè modum circumsessa arx, omni telorum, ac tormentorum genere, sine intermissione quotidie oppugnabatur. Quam tamen oppugnationem fortiter ferebant. Postquam uero res frumentaria arctior fieri cœpit, nec quicquam opis sibi in Patriarcha relictum esse perspexerunt, obsidionem diutius non tulere. Impetratisque triginta dierum indutijs, quibus liceret ad Patriarchã mittere; qui doceret ad extremam inopiam uentum esse, dedituros se arcem pacti sunt, nisi intra eam diem auxilium afferretur. Quod cum ad tempus nullum uenisset, deditione facta, arcẽ excesserunt.

Vix triduo post exacto, Ianus Fulgosius (namq; Isabella à genuensibus id postulauerat) cum triremibus octo profectus, ad sex milia passuum, à Tranio peruenit. Ibi cum de Arcis ipsius deditione accepisset, conuerso itinere Tirenum rediit. Recepta Tranij arce, & Patriarchæ copijs ad Iacobum profectis Ioannes Antonius Vrsinus, & Franciscus Bertoldus, cum se omni & fide & cautione propter Patriarchæ fugam solutus esse uiderent, ad Alphonsum, qui eos auidè expectabat, sese contulere.

LIBER SEXTVS.





ER eos dies quibus hæc ad Tranium gesta sunt, Renatus, cuius summa erat apud hostes opinio atque expectatio, à Ioanna Burgundiæ Duce dimissus, triremibusque decem comparatis, è Massilia Neapolim profectus est. Eius uero aduentus Andagauinæ factionis animos longè substulit. Si quidem magni animi uir, Britannico bello cognitus fuerat. Vt primum uenit, contrahere copias, & quæ ad bellum gerendum pertinere uidebãtur parare cœpit. Imprimisq; Iacobum Caudolam sibi accersendum putauit, qui per id temporis in Apulia copias in hiberna habebat. Misit igitur ad eum qui rogaret, ne cum copijs eò uenire cunctaretur, de tota belli ratione, una cum eo consilium capturus. Quo nuntio accepto, Iacobus, ut primum potuit conuocatis copijs, sese itineri commisit, profectusque Neapolim, & cum eo de summa belli colloqutus, primum hortatus est, uti Scaphatum oppugnatum iret, quo expugnato, in Lucanos, ac Brutios transire posset: atque inde, necessaria aduehere. cuius consilio probato, confestim cum omnibus copijs, Scaphatum petijt accitisque nanalibus socys, arcem aggressus, oppidanos, qui in eam se receperant, adeo conterruit, ut deditione facta, uix primam oppugnationem tulerint. Interim Alphonsus Renati aduentu cognito, confestim quas potuerat copias contraxerat. Itaque ut

primum factus est certior, Renatũ ad oppugnandum Schaphatum isse, citato agmine, Capua in Nolanum contendit. Ibi cum accepisset arcem iam in hostis potestatem uenisse, cepto itinere abstinuit, reuersusque Capuam, in Pelignos ire constituit. eo consilio, ut Iacobi oppida uexaret, si forte is posset, solicitudine domi iniecta, à Renato distrahi. Constitueratque alio quodam breuiori itinere proficisci. Cæterum Sulmonensis Populus inter Pelignos, hoc etiam clarior, quod ex his Naso poeta ortus est, uti per agrum suum iter faceret peruincerunt. qui si altero itinere, quo ire instituerat Alphonsus profectus esset. ipsa celeritate, totam eam regionem, depopulari, ac uastari potuisset. At Iacobus, eius itinere comperto, de rebus suis solicitus, cum Renati uenia, quam maximis itineribus potuit, per Beneuentanum, & ipse in Pelignos est profectus. & ad Casa Cantinellam (id ei castello est nomen) constitit. Haud procul hinc duo colles siti sunt, inter quos, angusta ualle, exiguus amnis excurrit. Sed eorum collium alter altero eminentior est, ac multo munitior. hunc sibi cognitum Iacobus, primo aduentu occupauit, eoque multo peditatu firmato, sub radicem castra posuit. Cuius aduentu cognito, Alphonsus haud multo post, & ipse eodem perrexit. Cumque eum collem, quem edoctus ab hominibus eius regionis peritis, occupare statuerat, ab hoste captum comperisset, altero colle, quem demonstraui, occupato, & ipse è regione sub montem castra posuit. amnis modo utrosque diuidebat, aquandi ex eodem utrisque æquæ potestas erat. Ea uero castrorum propinquitas, utriusque partis, animos, mutuo clamore prouocantium, ac probra iactantium, longè ad certamen acuebat. Inter hæc, falsò in castra allatum est, Franciscum Sfortiam, impigrum iuuenem, quem Renatus accersierat, magno cum equitatu, ad Iacobum aduentare, atque haud procul inde abesse. Quo rumore permoti Regulorum ac ducum pars magna, suadere Alphonso cœperunt uti priusquam eæ copiæ se cum Iacobo coniungerent, quoniam is locus parum tutus esset, castra moueret, ne ue aut cum pluribus loco iniquo pugnare cogeretur, aut circumsessus commeatu intercluderetur. Quæ omnia cum Alphonsus circumspiceret, & si dimicare in animo erat, mutato repente consilio, castra mouit, atque in Celanum, & Albanum agrum profectus, totam regionem illam aduentus sui fama

tumultuantem, una propè excursione debellauit. Qua re cognita Iacobus insequi non ausus (neque enim Franciscus uenerat) diuerso itinere Sulmonem contendit, ac non longè ab oppido castra posuit, arbitratus Sulmonensium discrimine, Alphonsum, à rerum suarũ oppugnatione reuocari posse. misitque continuo ad Renatum, qui moneret si bellum cito finiri cuperet, uti quas posset subito, contractis uiribus, ipse ad exercitum proficisceretur. Regium nomen, in bello præsertim quod aduersus Regem gereretur, plurimum ualere. Aquilanis, qui Alphonso maximè aduersi erant, ad quinque milia peditum, finitimisque cõmeatus imperauit, à quibus omnia impigre, & obedienter præstita. Renatus approbato eius consilio, coacto extemplo, ex urbana iuuentute, quem potuit, equitatu, Sulmonem petijt, eamque urbem oppugnare aggressus, irrito incœpto destitit. Namque & oppidi situ, & rei frumentariæ copia, tum Alphonsi exercitu Sulmonenses freti, haud segniter oppidum tutati sunt. Quod cum Renatus animaduerteret, excursione per Sulmonensem facta, multis populationibus, & incendijs, agros uastauit. Iam Alphonsus Albano, ac Celano agro subacto, ad Castrum uetus peruenerat. Id autem situm est in ualle, quam Subletiam appellant. Quod ubi Renatus agnouit, copijs fretus, quibus se superiorem Alphonso existimabat, ad eum misit, qui illum ad prælium, oblata Chyrotecha, militari more, prouocaret. cui Alphonsus, Chyrotheca strenuæ accepta, pugnam se haud abnuere respondit. Cæterum sciri oportere, utrum Renati sententia sit, singulari certamine cum eo dimicare, & utriusque congressu bellum finire, an signis collatis cum toto exercitu, totis uiribus decertare. seque in utrunque paratum esse. Ad hæc nuntius placere ait Renato, exercitum, cum exercitu congredi, & uniuersi certaminis fortunam subire. quod cum audisset, Renato renuntiari iussit (misso ad eum & ipsius Alphõsi nuntio, ut certior esset Renati ore, ne Greca fide, ut olim cũ Patriarcha ageretur) non renuere se oblatã conditionẽ, Cæterũ, quoniã eius sit, ueteri more, qui prouocetur diẽ, ac locũ prælij dicere, se cum exercitu, inter Aceras & Nolam proficisci. qui campus, lata planitie, utrisque idoneus ad pugnam esset futurus. ibique eum ad diem octauam præstolaturum. His Renato renuntiatis, continuo de loci optione disceptatio exorta est. Aiebat enim, loci, &

temporis

temporis constitutionem, ad prouocantem, non ad eum qui prouocaretur pertinere. Itaque se locum illum dicere, ubi ipse Alphonsus impræsentiarum castra haberet. quem iccirco optare uidebatur, quoniã is locus, nec situ, nec opere munitus esset. Ita re infecta nuntius ad Alphonsum rediit. qui iam in Nolanum (ut dixerat) iter arripuerat, ibi hostium aduentum in denuntiatam diem mansurus. At Renatus, ne non effecisse quod dixerat uideretur, in eum locum, ubi Alphonsus castra habebat exercitum traduxit. Ibi cum Alphõsum non repperisset, conuerso itinere in Pelignos reuertitur, ductoq; primum ad Castrum Vetus exercitu, non id modo castellum, uerum etiam totam uallem, paruo certamine subegit. Post hæc Aquila Pelignorum caput, urbem præualidam, sibique amicam, & fidam profectus, Iacobum Candolam in Cælanum atque Albanum agrũ dimisit. Isque intra paucos dies, Incolis ultro deditionem facientibus, amissa omnia recepit. Alphonsus ut uidit Renatum ad dictam diem non uenisse, in Vallem Caudinam, quæ à Marino Bossa tenebatur, exercitum duxit. Idoneum tempus arbitratus, dum Renatus cum copijs procul abesset, eius uallis inuadendæ. Superatisque angustijs (ibi enim uallis in arctum coit) quas olim angustias Furculas Caudinas appellabant, Romanorum ignominia nobilitatas, ad Arparium oppidum castra posuit. naualibus socijs, quod eos in oppugnationibus perutiles sciebat esse à nauibus accitis. Quod cum oppidani animaduerterent, subito armati, in muris apparuerunt. Et primum quidem impetum fortiter tulere, Sed mox compluribus eorum uulneratis, cum remissius pugnarent, scalæ muris admote sunt. deiectisque propugnatoribus, irruptio in oppidum facta, Marinoque comprehenso, oppidani arma ponere coacti sunt. Qui præsidio arci erant, ut Marinum captum cognouere, continuo arcis deditionem fecerunt. Argentium, quoque oppidum (haud procul inde situm) Marino dedente, absque certamine receptum. Namq, Marinus uenia à rege impetrata, confestim in id oppidum Alphonsi præsidium admisit. quo facto, magnis postea honoribus ab eodem affectus est, restitutis ei, quæ tenebat, finito bello oppidis. Harum rerum successu territus Casertinus Regulus, cum accepisset Alphonsum statuisse in eius agrum copias ducere, præmisso nuntio, qui deditionis spem faceret, confestim ad eum profectus, se se in eius fidem

dedit. Renatus per id temporis in Pelignis ac Marsis tempus terre bat. Itaque Alphonsus non deserendam, quæ se tam leta offerebat, fortunam, Lucaniam inde profectus est, atque ad Anglum oppidum castra posuit. Tenebat id oppidum Ioannes Zurdus, ubi cum aliquot dies, nunc in agendo, nunc solicitando ipsius Ioannis, & oppidanorum animos frustra exegisset, ad postremum oppidanos, in summam rerum omnium desperationem adduxit. Præsertim cum scirent Renatum, Peligna expeditione occupatum, sibi opitulari non posse. Inter hæc Franciscus, Ioannis quem dixi, frater, qui urbi Nuceriæ præerat, quo rebus fraternis suisque consuleret, ad Alphonsum misit, qui deditionem polliceretur, si sibi, Nuceriæ urbis imperium relinqueret. Alphonsus, quod magni æstimabat, urbem tam claram, in Lucanis aduersarijs eripi, postulatis eius haud cunctanter annuit. sibique urbem concessit. ægre deinde Franciscus cœpit, de re fraterna sentire. cupiebat uero Alphonsus ne ibi diutius tempus terri oporteret, & Ioannem ad deditionem adigi. cui cum præter spem obstinatius resisteret, duabus ei conditionibus, propositis, uidelicet ut urbis Imperio, & Principatu retento, sese in Alphonsi fidem daret, aut urbis possessionem, intra certam diem cederet. studio partium, repente oppidum destituit, quod oppidanos desperatione correptos, à belli consilijs iam abhorrere intelligebat. quo digresso, porta ilico Alphonso patefacta est, præsidiumq; eius intromissum. Nuceria, atque Anglo in fidem receptis, complura castella circumiecta, sine ui deditionem fecere. His tantis rebus prosperis elatus Alphonsus ad Neapolim, belli caput, exercitum ducere instituit. Mouebant hæc regem primum, quod propè omnis iuuentus Neapolitana, Renatum in Pelignos, & Marsos sequta erat, deinde, quod Renatum ne rediret ad urbem intercludebat, tum quod eo tempore magnas copias nauales, ac terrestres habebat, quibus de rebus in spem ueniebat, sese aut ui, aut seditione, ea urbe potiri posse. Namque eo tempore in Alphonsi castris, ad quindecim milia hominum erant. & in Neapolitano sinu, triremes decem, quæ & commeatus castris subuehebant, & minoribus nauigijs, hostibus importari quicquam non sinebant. Iis igitur conuocatis, quorum consilio utebatur, sententiam eius aperuit. Cumque omnes consilium eius approbassent, motis inde castris, Neapolim petijt. & ad.

Magdalenæ templum, quod in litore est situm, ad quingentos ab urbe passus, Petrum fratrem, cum parte copiarum statuit. Ipse, paulo supra eum locum, cum reliquo exercitu castra posuit. Ita ut inter se, utraque castra paruo admodum interuallo distarent. Quod ea uidelicet ratione effecit, ut si qua uis altera castra prameret, qui in alteris erant castris, subito adesse, atque opem ferre laborantibus possent. Neapolitani aduersæ factionis, subito, & in opinato eius aduentu perculsi, postquam se collegerunt, tormenta & machinas, ubi expedire uisum est adhibuerunt. contabulatisque mœnibus, opor tunis quibusque locis, uigiles disposuere. Ingens autem desperatio eorum animis obuersabatur, quod Renatus ab urbe cum copijs procul aberat, & per occasionē aduersarios aliquid intus miscere posse cogitabant. Cæterum omnia circumspicientibus, res una maximè salutaris uisa est. Quatuor ingentes Genuensium naues, quæ commeatus paulo ante uexerant, fortè, nondum è portu excesserant, in quis sexcenti homines, aut eo plures erant. Harum ductoribus Neapolitani, magnis præmijs, persuasere, ut duabus ueteribus nauibus incensis, reliquas, quo ad carinæ paterentur sub mœnia subducerēt, socijsque naualibus in terram dimißis, urbem defenderent. Castris communitis, Alphonsus scalas, atque alia machinamenta bellica, confestim parare præcepit, quibus breui perfectis, cum urbem oppugnare statuisset, uti hostes ab eius partis, quæ ad castra uergebat defensione auerteret, & pluribus, ac diuersis locis occupatos uehementius perturbaret, ad mile homines è classe in terram, sub arcem regiam iubet descendere, atque inter arcem Montanam, & urbis mœnia considere. templaque duo, quæ mœnibus imminebant ne qua à fronte, aut à tergo uis fieret, occupare. Dum hi proficiscuntur, cæteraque ad prælium comparant, Fortuna, quæ in humanis rebus ludere consueuit & prosperis aduersa confundere, cuncta Alphonsi consilia, uno momento euertit. Nam dum forte Petrus eius frater, paulum à castris speculandi gratia progressus in litore uagaretur, è Mariæ Carmelitanæ templo, caput tormento ictus repēte occubuit. Cuius interitu consternato exercitu, oppugnationis consilium omissum est. Gratiosus hic apud omnes ordines, erat, homo sanè ad rem militarem natus, si animi, si corporis dotes aspicias. Is quidem erat ad omnia pericula subeunda impauidus, primus in

acie, postremus prælio excedebat. Animi magnitudini corporis robur respondebat. Acer & manu promptus, hostem semper in acie dimicans uicit. Eius mortem Alphonsus, & si grauiter indoluit, non ut homo in castris, sed potius ut in studijs sapientiæ ab adolescentia uersatus tulit. Ad primum namque tam atrocis casus nuntium, obortis lachrimis, quas uis humanitatis profudit. cum paulum dolori dedisset, tabernaculo egressus, Magdalenæ templum, quo corpus elatum fuerat, petit. eiusque pectus, disloricatis tunicis exosculatus. Frater, inquit, laborum, & gloriæ nostræ participes, externum ualle. Simul his dictis, eo amplissimis uerbis collaudato, equestris ordinis florem eo die extinctum dictitans, milites tanto casu exanimatos, eos præsertim, qui sub fratre militauerant, pluribus uerbis consolatus est. Iisque omnia, quæ frater possidebat distribuit. hortatus nequid unius uiri interitu animos remitterent, sed tantum, de finiendo bello cogitarent. Deinde fratris corpus loculo, pice illito, reconditum, in arcem maritimam, quam Oui uocant, transportari iussit. exequijs in aliud tempus dilatis, quo solutus olim belli curis, regali pompa funus faceret. Quas ego postea exequias uidi, uniuerso regno perdomito, magnificentissimo apparatu, ac sumptu in urbe Neapoli persolui. Aliquanto post, cum rursus oppugnare Neapolim pararet, ea uis imbrium aliquot diebus fuit, ut nec rem gerere, nec extra tentoria prodire miles posset. Quæ res cum in religionem, ac prodigium uulgo uersa esset, neque is locus idoneus hibernis putaretur, & iam multi hiemis impatientia domum abijssent, suadentibus regulis, & copiarum ducibus, trigesimo ferè postquam uenerat die, soluta obsidione, Capuam redijt. Vix triduum à destituta obsidione intercesserat, cum quædam non exigua muri pars, quæ tormentorum ictibus quassata substiterat, nulla ui adhibita, cum ingenti fragore corruit. quo tempore, si affuissent Alphonsi copiæ fortasse is dies belli finis extitisset. Renatus receptis oppidis, quæ in Pelignis & Marsis Alphonsus ceperat, cum Neapolim obsideri accepisset, flexo in Apuliam itinere, in Beneuentanum, ut ea Neapolim peteret uenit. quod postquam Alphonsum nuntiatum est, Ioannem Vintimilium, cum ijs copijs, quæ sibi reliquæ erant (nam Reguli hibernandi gratia, cum copijs domum redierant,) ei obuiam, ad Furculas Caudinas ire iussit. qui, aut eum transitu

prohiberet, aut si qua occasio rei benegerendæ se offerret, fortunæ non deesset. Qua re cognita Renatus, alio itinere in Nolanum descẽdit, atque ad hostes celeriter profectus, cum incautos offendisset, aliquot captis, eos intra mœnia Nolana compulit. moxque composito agmine Neapolim petijt. Post hæc, Alphonsus id tempus, quo res geri Cœli immanitate non poterat, ad præparanda in estatẽ necessaria, commodum ratus, Caietam sese contulit. constitutisq; omnibus, quæ bello opus esse uidebantur, Capuam redijt, aliquanto celerius, quod ei spes allata fuerat, Couianũ oppidum, militis cuiusdã, opera, qui in præsidio erat, occupari posse. præmissoque cum copijs Ioanne Vintimilio, ipse statim subsequtus est. ubi oppido appropinquatũ, delectos aliquot milites, noctu clam ad eam partem misit, quam miles demonstrauerat. qui scalis muro admotis inscenderẽt. Ipse haud procul ab oppido cum copijs substitit. Profecti continuo, sentiente nemine, præter militem quem dixi, mœnia transcendunt, uigilesque somno stratos obtruncant. Quod ubi rex agnouit, subito cum copijs aduolans, ipso impetu effracta porta, in oppidum irrupit. Oppidani tanto, ac tã repentino casu exanimati, correptis armis, cum se tueri conarentur, multitudine hostium oppreßi fuere alij abiectis armis supplices ad uictoris fidem, alij in arcem confugerunt. Post hæc arx oppugnari cœpta est. sed cũ ea ferro expugnari non posse uideretur, quod uallo, ac fossa munita erat, & ualido præsidio firmata, ad obsidionem spectare res cœpit. Qua propter Alphonsus confestim, quas potuit è Campano, & Suessano copias contraxit. Si quidem hiemem, frigoris magnitudo exasperauerat. nec facile erat eas copias, quæ in longinquis hibernis, erant, per id anni tempus cogere, deinde circumuallata arce, ne nocte quidem opere intermisso, adhibitisq; tormentis, quatere muros cœpit. oppugnabatur quotidie summa ui, magnaque muri pars paucis diebus disiecta est. Procedente uero obsidione, res frumentaria deesse obseßis cœpit. Nam pleriq; oppidani, ut dixi, in arcem confugerant. Quibus incommodis uicti, cum nullã sibi amplius in Renato spem sitam cernerent, cum ad eam diem nullam opem tulisset, salutem pacti, deditionem fecerunt. Alphonsus oppido, atque arce præsidio firmatis, cum exercitu profectus, nulla aeris acerbitate reformidata, Pomilianum petit. idque oppidum, ac septẽ castella circumuicta Renato, per id tẽpus quiescente, quod Iaco

bus Caudola aberat, debellauit. Reuersusq; Capuã, cõtractis properè maioribus copijs, mitescente iam cælo, nequid hostile in agro Campano à tergo relinqueret, ad pontem Coruum proficisci constituit. Cumque iter ingressus iam ad diui Germani oppidum peruenisset, Renatus Cauianensium quorundam nuntijs persuasus, missis eò confestim equitibus quingentis, ex Neapolitana iuuentute, oppidum, præter arcem cepit. Quod simul ac ad Alphonsum perlatum est, mutato consilio reuerti statuit. præmissaque suorum manu, ipse maximis itineribus subsequutus est. Cumque iam primum agmen, ad amnem Clanium non plus tria milia passuum, à Cauiano peruenisset, territi hostes, deserto oppido, quod se tueri posse diffidebant, abiere. quo recepto, & munito, Alphonsus simulato ad pontem Coruum reditu, iter ad mare flexit, ut sub rupem montis draconis, (ita incolæ uocant) relicto exercitu, ipse cum paucis Caietam breui rediturus peteret. Interim sacerdos quidam Puteolanus, magnis præmijs à Renato persuasus, simulato exilio, ad hostes uenit. Isque postquam dierum aliquot consuetudine sibi satis fidei haberi intellexit, ad arcem maritimam profectus, cum Iacobo, qaem Cecatum appellabant, eodem Puteolano, arcis præfecti genero, agere de proditione arcis cœpit. precio maximo proposito, si rem ipsam exequeretur. Ille continuo simulare sese eius sermonem libens accipere, atque in id ipsum operam pollicitus, de modo tradendæ arcis consideraturum se inquit. Cum hac spe regressus sacerdos, Renato quid egerit remotis arbitris refert. At Iacobus eò digresso, statim (ut fidelem hominem decuit) Petro arcis præfecto eius socero rem pandit, & quidnam à se super ea re agi uelit percontatur. Ille re prius communicata cum Arnaldo arcis regiæ præfecto, hortatur uti quã maximè possit Sacerdotem in spe detineat. simul & rem sibi cordi esse, simul quidnam à se agi uelit edocet. Ille, cognita soceri uoluntate, reuerso ad se postero die sacerdoti, operam, ac studium eius impensius pollicetur. Atque ut ei fidem haberet, petit, uti duos nobiles Gallos, rei ordiendæ gratia ad Petrum eius socerum, sub redimendorum captiuorum specie, Renatus mittat. quibus cum captata occasione, post hac colloqui de ea re possit. sic rem tutius multo, & tectius agi posse. Quæ cum sacerdos Renato retulisset, duobus Gallis id negotij datum est. Iique ad arcem (accepta fide) profecti,

cum Petro, uti ijs mandatum fuerat, de redimendis captiuis, agere cœperunt. Seorsum uero oportunitate data, cum Iacobo de arcis proditione colloquuti sunt. Ingentibus eum promißis, si rem ad exitum perduceret onerantes. Reuersique ad Renatum, quid cum eo egerint referunt. Quod ubi accepit letus, eosdem postridie ad arcẽ reuerti imperat, ut qua nocte, quoue tempore ad arcem suos proficisci uelit, constituant. uenturum & ipsum quo facilius res agatur. Profecti rursum Galli, postquam cum Petro de captiuorum precio denuo loquti sunt, data ijs de industria colloquendi occasione, de tempore, atque ordine occupandæ arcis constituerunt. Quibus compositis, ad Renatum regreßi, quæ egissent docuere. His cognitis, Petrus Arnaldi consilio, atque hortatu, per fidelem nuntium Alphonso rem significat. ut cum exercitu; si ita ei uideretur propius accederet. Cæterum Alphonsus quod desperabat propter uiæ longinquitatem se in tempore adesse posse, uti quemadmodum ijs uideretur agerent, permisit, dummodo cauerent, ne quid per dolum detrimenti caperetur. Quod postquam ijs renuntiatum est, rem exequi liberius parant. quoque minori discrimine res effici posset, Arnaldus pridie ante constitutum diem, ad quadraginta lectos ex omni præsidio arcis regiæ uiros, per biremem ad Petrum misit, qui per diem inspectantibus hostibus, in longius abeuntium speciem in mare prouecti, noctu ad arcem reuersi, biremi sub fornice abdita, arcem intrauere. Postero die Renatus ad constitutam noctis horam, cum suorum plerisque, sub arcem uenit, eosque Gallos, per quos de proditione arcis egerat, tribus additis, qui primi omnium ingrederentur, cum duobus tibicinibus præmittit. Conuenerat autem cum Iacobo uti Tibicines duo, cum Gallis quinque, primo introducerentur. ijque postquam uidissent arcem in Gallorum potestate esse, tuba canerent. Iacobus in statione sua paratus adstabat, Petro socero, cum omni præsidio interius abdito. ad quem profecti Galli per portulam admißi sunt. Cæterum singuli, ut primum in arcem euadebant, à præsidio comprehensi, in uincula conijciebantur. Sequuti tubicines, ijque correpti, tuba signum dare coacti sunt. Quod ubi auditum est, confestim reliqua multitudo rata, arcem à suis occupatam, cum temere ad muros concurrisset, lapidibus, & omni mißilium genere, compluribus grauiter uulneratis, repulsa est. Saluti

plerisque fuit, quod ad primum lapidum deiectum arcis muros quã proxime subierunt, qui primo iactu declinato, sese mox ad suos illesi recepere. Quæ ubi Renatus animaduertit, cognito dolo, cum suis in urbem rediyt. Paucis diebus interiectis, ut sæpe contingit, ex leui causa ingens detrimentum acceptum est. Nam dum Nicolaus Fulgosius, quem Genuenses cum onerarijs quatuor Renato petenti mise rant, ut frumentũ Neapolim ueheret, cũ forte adhuc in portu esset, mox Brutios petiturus, quidam ex arce regia, magni ponderis saxum, in eius nauim tormento æneo contorsit. quo ictu, magno cum fragore, malo & magna puppis parte perfracta, eum saxum incubiculum, ubi forte pecuniam numerabat, cum ingenti terrore, ac trepidatione circumstantium incidesset, ira succensus, non abiturum se inde prius iuratus est, quam quinquagies saxa in eam arcem balista coniecisset. Simul his dictis, impetrata à Renato uenia, balistam, quæ ad ædem diui Nicolai pro arce stabat componit. saxisq; immanibus muros arcis quatere cæpit. Elidebantur pluribus locis arcis tecta, nec minus introrsus omnia infesta erant. Plures enim & per graues lapides uno iactu emißi, quonam inciderent incertum faciebant. Nec locus ullus, præter imos fornices in tota arce tutus uidebatur. Quod cum Arnaldus arcis præfectus animaduerteret, Petrum arcis maritimæ præfectum oratum mittit, uti quinque illos gallos, quos noctu arcem ingressos interceperat, ad se mittat si forte, ijs Balistæ obiectis, hostium furor compesci posset. Quos haud cunctanter ad se perductos, cum Balistæ ictibus opposuisset, Zampanias Renati Dux, natione Gallus, indignatus suæ gentis homines, tam fœde interfici, quid agimus Nicolae inquit, cur nostros perditum imus, aut cur non potius cogitamus, quonam modo hostes honestè ulcisci poßimus. Oppugnetur turris diui Vicentij, qua capta, arcem regiam frumento, atque omni commeatu interclusam, breui tempore in Renati potestatem redigemus. Cumque id se libenter facturum Nicolaus respondisset, si se sequi cum copijs uellet, non renuit conditionem Zampanias. eamque rem ad Renatum detulit. Renatus ea relletus, æstimatis eorum nauibus, qui eas temerre periculo exponere recusabant, ijsque idonea cautione præstita, quæ necessaria ad ipsius turris oppugnationem uidebantur parari quã primum iußit. Qua re cognita Arnaldus, cuius custodiæ ea quo-

que

que arx demandata ab Alphonso fuerat, milites uiginti, florem præsidij arcis regiæ, in turrim subito traducit. iisque omnibus (nāq; ad triginta erant) Martinum, ac Bernardum fratres præposuit. quibus longa oratione confirmatis, magnaque ui lapidum ac missilium importata, cæterisque omnibus prouisis, quæ à se tam exiguo temporis spatio prouideri potuerunt, in arcem regiam rediit, Arx diui Vincentij undique mari abluitur, ab ea parte quæ ad mare uergit, murum latissimum, ad elidendos fluctus habet, à terra nullo munimento clauditur. In extrema parte, qua proprior est arci regiæ, turris sita erat, ab interiori parte muro cincta, paulo supra hominis magnitudinem. cæterum ipsa adeo humilis, ut eius muri fastigium maiorum nauiū proræ æquaret. Ad hanc oppugnandam postridie Nicolaus, et Zampanias, cum nauibus, et Lembis compluribus uenere. Milites, zampania duce, lembis inuecti, sine certamine, in extremam molis partem descenderunt, atque hostes lacessere cœperunt. post ipse naues contra ictus tormentorum, & machinarum munitæ, uno agmine ad ipsam turrim contēdere. è quibus una inter turrim & arcem regiam se ut à multis simul partibus lacessiti hostes, facilius expugnarentur, primoque congressu, ad turrim, magnitudine cæteras præstantem, impulsa est, quæ lignis aridis, pice circumlitis, tigno, quod in prora præfertur, circompositis, primo impetu, turrim accendit. nec extingui incendiū potuit, tanta simul ex omnibus nauibus, tellorum, ac lapidum uis ingerebatur. Zampanias uero pedites, in plures acies diuiserat, iiq; per uices magno cum impetu, & alacritate, exteriorem turris circulum subibant, pilisque, & manubalistis propugnantes summouebant. At qui oppugnabantur, quanquam cremata turris pinna, magno essent munimento nudati, fortiter tamen resistebant, multosque audacius subeuntes, uulnerabant. cæterum una res eos aliquanto segniores faciebat, quod tormentis, ob inopiam pulueris, cuius ui, id genus machinæ saxa iacit, ad uim propulsandam uti nequibant. nec ex arce regia, ob eandē causam adiuuari nec quicquā poterant. Namque Arnaldus, quantum ab obsidione urbis superfuerat pulueris, duobus modo ictibus consumpserat. Siquidem, dum Alphonsus ad Neapolim castra habuit, totū penè quicquid erat ad usum tormentorum consumptum est, ex ipsa arce regia deprompse-

rat, huiusmodi casus per id temporis secutus. Itaque hoc grauior oppugnatio ijs erat. Sed quoniam tormentorum & pulueris, quo lapis emittitur, mentionem feci, non erit ab re, de ijs rebus pauca dicere, posterorum gratia. Nam qui de re militari scripsere, de huiusmodi machinamento, nihil literis mandauerunt, ex quo opinio apud omnes excrebuit antiquos, hoc tormenti genere haud usos esse. Tormentorum alia ex ære fuint, alia ex ferro, sed quæ ex ære, meliora ac præstantiora habentur. Conficitur autem ex duabus fistulis, quarum anterior latior, atque amplior multo est, æeque longitudine propè pares. Conflantur autem aliæ simul, a liæ separatim. sed quæ seorsum postea compactæ, latiori angustæ inseruntur, ita, nequid prorsus inde spiritus, ubi inseruntur ac committuntur, emaneat. deinde trunco quercus cauato, quem cippum appellant, ut altius, ac longius lapidem iaciat, tormentũ includitur. Hæc est nu per inuẽti, & ab incerto auctore tormẽti forma, atq; usus. Vis autẽ, qua tanto impetu saxum emittit, è puluere imposito proficiscitur. qui, è sulphure, nitro, & saligno carbone conficitur. eiusque instrumenti ratio ducta uidetur à fulmine, quod ex humore, atque igne, rebus natura contrarijs generari à phisicis putatur. Is uero puluis, in angustiori phistula infusus, uecte ferreo ad id facto condensatur. Quæue ampliori fistulæ committitur, saligno cuneo obturatur. Post hæc saxum rotundum, ad amplioris fistulæ latitudinem excisum, in ea imponitur. Demum, per foramen fabrefactum, in angustiore fistula, puluis incenditur, atque ita uiolento igni interius colluctante, atque exitum quærente, in morem fulminis, saxa contorquet. Nec est inuentum ullum tormenti genus, quod uehementiore impetu, aut longius lapides iaciat. hoc, solidißima mœnia, hoc amplas turres solo æquat. hoc, ad duomilia passuum, aut eo amplius saxa proijcit. Sed omnia iactu uincit, unum illud Alphõsi, quod generale appellabant. nam ab insula, quæ est contra Maßiliam sita, in ipsam urbem, ingentia saxà iaciebat. Est item aliud huius generis tormentum, quod uulgo Collubrinã uocant quod tenuæ sit, & ob longitudinẽ longè pernitiosius superiore, quod eius telum emissum, oculis hominum non pateat. Prius enim hominem extinguit, quam quem feriat scire poßit. Eius fistulæ continentes sunt. Inseritur asseri, pedum trium, eoque tanquam manubalista milites in prælijs utũtur.

nullum armaturæ genus huic potest resistere. si quidem armatum equitem, quamuis graui armatura traijcit. execrabile profecto tormenti genus, cius tella è plumbo conflantur, Nucis Auellanæ crassitudine. Sunt etiam huiusmodi tormenta, quæ uno iactu quinque, & quæ plures lapides iaciant. Sed de tormentis hæc satis. nunc ad propositum redeo. Oppugnabatur turris undique cominus, atq; eminus, simul è nauibus simul, è solo insulæ, nec præ sagittarum multitudine quisquam extra munimenta prodire, aut apparere poterat, quin continuo in ea corporis parte, quam nudasset, uulnus acciperet. nec tamen quisquam (tanta inerat animis uirtus) locum, in quo constiterat deserebat. murumque subeuntes, lapidibus, & pilis summouebant, compluresque uulnerabant. Procedente uero longius prælio, cum iam eorum nemo esset sine uulnere, & ob id aliquanto remissius pugnare uiderentur, hoc Zampanias maiori nixu inuadi iubet, asseribusque solidis muro applicitis, sub quibus consistentes milites, à superno lapidum iactu protecti dimicabant, magna ex parte uectibus subruit. Quo casu territus Martinus, & qui cum eo erant, destituta statione, se se in turrim receperũt. dumq; per scalas ad portulam contendunt, nudatis ad uulnera corporibus, plures ex ijs sauciati sunt, in quibus ipse Martinus duobus uulneribus, altero in dextro phemore, altero in ceruice acceptis. nec tamen eorum quisquam remisit arma, præter unum qui crure perfracto stare non poterat. Sed omnes continuo, obligatis uulneribus, ne hostes turrim conscenderent, summis uiribus certabant. Maximè uero contendebant, nequis ad portulam succederet. Quoue omnes spem omnem salutis in una uirtute positam scirent, claues in mare proiectæ fuut. Quæ quidem res pugnandi necessitate iniecta, eos non nihil fortiores ad resistendum effecit. Hostes exteriori turris circulo potiti, atque ipso successu acriores facti, tignis identidem muro turris admotis portulam incenderunt, turrimque ingressi arma ponere coegerunt. Pugnatum est ad horam circiter septimam, continuè, atque acriter. Post pugnam ob uirtutem uictis parsum. ijque in urbem perducti, & curari permissi. ex hostibus nonnulli desiderati, plures uulnerati sunt. post hæc uictores læti, ualido præsidio turre firmata, ac pro tempore refecta, abierunt. Haud multo post, captiuus quidam homo infimæ sortis ex arce regia per funẽ delapsus,

atque ad Renatum profectus, docuit per paucorum dierum frumentum in arce superesse. seque id certo scire, è quibusdam de præsidio socijs, inter quos de eà re sermonē conferri audiuisset. breuique præsidium, si arx obsideretur, fame ad deditionem compelli posse. Eius oratione motus Renatus, cum in expugnatione turris diui Vincentij cognouisset tormentis æneis, puluerem in arce defecisse, ipsam arcem obsidere quam primum statuit. priusquam Tarentinus Regulus, cæterique, qui ad Alphonsum proficisci ferebantur, aduentarent. Militibusque, & naualibus socijs conuocatis, magna, ex Auersa, & aliunde accita manu, extra lapidis iactum, ad arcem castra posuit. eaque, occupatis Petri Apostoli, ac Mariæ Coronatæ, ædibus, quæ arcem claudebant, ne aut impetus à tergo, si eò Alphonsus accederet, aut ab obsessis eruptio fieri posset, duplici fossa, ac uallo communiuit. A mari autem onerarias quinque, ac triremem unam maiorem, æquo interuallo distinctas, inter arcē diui Vincētij, ac molem in anchoris statuit, tormentis, atque omni genere tellorum instructas. Ac nequa omnino ullius generis nauis cum frumento, aut milite per portus fauces, quæ sunt inter turrim diui Vincentij, ac molem alteram, quam prouincialium uocant, penetrare ad arcem posset, repletos saxis Lembos, quibus omnis sepiretur ingressus, in imo fundo destituit. hoc maximè modo arx regia, omni tormentorum genere, terra marique obsideri cœpta, nullo spatio obsessis ad quietem dato. Arnaldus arcis præfectus Alphonso quamprimum ea de re certiore facto, dispositis per muros militibus, in omnia intentus erat. nequid hostes, aut ui, aut dolo in arcem molirentur. Alphonsus, ubi agnouit diui Vincentij turre amissa, arcem regiam obsideri cœptam, copias undique confestim accersit, nec quicquā magis aduentum eius detardauit quam Ioannis Antonij, & Francisci Bertoldi cunctatio, quos cum equitatu expectabat. quibus ad se profectis in castra uetera peruenit. eo consilio, ut circumsessæ iam arci quamprimum auxiliaretur. sed cum inde moturus esset, Fortuna aliam more causam iniecit. Namque in arce Persicus homo, obscuro genere ortus, simulato transfugio, ad eum profectus, se amici cuiusdam opera, in eius potestatem traditurum Mariæ Carmelitanæ templum, quod aditum in urbem aperiebat, est pollicitus. Idque multis propugnaculis in arcis modum emunitū, magna

tormentorum ui imposita, ingenti cura ab hostibus custodiebatur. cumq; id tempus expectari oportere diceret, quo Luna minimè per nox esset, neu templum subeuntes, procul proderet, in plures dies de industria rem traxit. nouisque ad extremum promißis Regem elusit. Interea Renatus quæ Incohata erant operibus absolutis, omnem à terra aditum obseßis clausit, arcemque circumuallauit. simul ut à mari quoque omnis auxilij spes ijs praecideretur, è solidis trabibus inter se colligatis, catenam effecit, qua diui Vincentij turrim, ac molem iunxit. ac post eam onerarias deposuit. At Alphõsus intellecta Persici fraude, propere inde mouit, ac monte, in quo arx montana sita est, circuito inter ipsam arcem, & hostium castra, cum exercitu consedit. Atque ita contingit, ut utrique & obsiderent, pariter & obsiderentur. cæterum longè dispar utrorumq; conditio erat. Namque Renati copijs tutus, ac liber in urbem accessus erat, & ex urbe absque periculo commeatus inferebantur, castraque uiolari, munimenta interiecta prohibebant. Pugnabatur quotidie, non tamen ut in uniuersam prælij fortunam deueniretur. sed nihil erat infensius Alphonsi castris, quam tormentorũ ictus. quæ eò partim è castris, partim ex montana arce, die, noctuque saxa iactabant. multosque uagantes perimebant. Perstabat tamen Alphonsus, si qua arte, perrũpere hostiũ munitiones posset circumspiciens. Cum hic esset rerum status, hostes rati, tormentum æneum quod sub imam arcem positum erat auelli posse, arcem repente subiere, dispositis in mole, qui illud comprehensum pertraherent. Quod cum Arnaldus animaduerteret, tantam contumeliam minimè ferendam ratus, ad centum, homines, manu promptos ex omni præsidio deligit, eosque per portulam occultam, quæ ad eam partem spectabat, magna ui lapidum superne prius deiecta, celeriter emittit. ijque tanto impetu in hostes inuecti sunt, ut non modo eos ab arce repulerint, uerum etiam in molem transgreßi, funem quo tormentum alligatum erat, gladijs desectum, in arcem reportauerint. Ad hæc tres hostium naues ex ijs quinque, quas dixi è stationibus digressæ, trans molem concesserant. Quod cum Petrus, arcis maritimæ præfectus animaduerteret, occasionem, ut sibi uidebatur, nactus, Lembum cum triginta hominibus celeriter ex arce emittit. qui, ut ab Alphonso uisus fuerat arcem regiam peteret.

iisque concito remorum pulsu, inter duas naues, quæ reliquæ erant, summa celeritate euectus, ad arcem nullo obsistente contendit. Cuius audaciam admirati hostes, qui circa arcem in stationibus erant, correptis armis repente obuiam eunt. atque in arcem scandere conantibus, obsistunt. Difficilis admodum erat ascensus, namq; & ad portulam contendere, & cum hoste pugnare uno tempore necesse erat. si tamen desuper à suis adiuti, uno dumtaxat excepto, se se incolumes in arcem receperunt. & is quoque grauiter licet saucius, ad multam diem magno certamine introlatus est. Quare cognita, Renatus ad constitutum locum naues confestim reuerti iussit, ac ne quis omnino Lembus ad arcem penetraret accuratius obseruare. Quæ cum in ordinem rediissent iussit Alphonsus tormentum, quod ad mare sub castris posuerat, in eam nauim quæ propinquior erat dirigi, eiusque ictu, malum effregit. Quo uiso, tanta consternatio, & stupor Renatum, & eos qui circunstabant cepit, ut si tum Alphonsus castra hostium ad ortus esset, in maximum discrimē eos adducere potuisset. Post hæc Arnaldus fretus se posse catenam, quā dixi, perfringere, præsertim cum hostes nihil minus quam tale aliquid metuerent, ad Alphonsum misit, nantem sub aquis hominem, cum literis cera circum litis, quibus ei consiliū suum de catenæ sectione significabat. Quod postquam ab eo approbari cognouit, lintrem, quam ad eum usum milites intra arcem excauauerant, extemplo emittit & in eam duobus præstrenuis uiris impositis, quid eos facere uelit edocet. Iique catenam ferreo harpagone, ante disiunxerūt, quam ab hostibus conspecti sint. Qui cum eam sub aquis trahi procul intuerentur, miraculo quidem res fuit. nec prius fraudem cognouerunt, quam funem pertendi ad arcem uidere. Quod ubi conspexerunt, certatim in scaphas desilientes, ad excidendum uinculum cum dolabris, & securibus contendere. partimque retinacula cedere, partim funibus iniectis catenam retrahere ad se conabantur. Quamquā utrique ex arce simul, & è scaphis summo certamine ad se traherent, catenæ ipsius soluta compage (neque enim harpagones rescindi potuerant) bona pars eius, iis duobus incolumibus, in arcem pertracta est. nec post eum diem hostibus, reficiendæ catenæ potestas, aut animus fuit. Verumtamen ea res obsessos nihil leuauit, quin etiam ob eam ipsam causam, omnes aditus, terra,

marique maiori cura custoditi sunt. grauis erat omni ex parte obsidio. Hinc arci circumfusus hostis præmebat, illinc naues mare claudebant. Tormentorum æneorum, ob inopiam pulueris, nullus usus erat. Ad hæc, tela, & missilia iam deerant, lapidum modo copia, ac Balistæ, quibus castra hostium infesta faciebant. Sed grauior, duriorque his omnibus erat famis impendentis mentio, sublata commeatuum spe, quod per paucorum dierum frumentum supererat. In tantis tamen malis, Arnaldus, ut forti animo obsidionem ferrent, hortabatur, aliquam haud dubiè uiam inuenturum Regē, qua eos tanto periculo liberaret, quo cum plus laboris, & discriminis paterentur, hoc se plus laudis, & gratiæ, apud Regem adepturos esse. Rursusque ad Alphonsum eundem hominem mittit, quem paulo ante dixi, sub aqua nantem, qui eum de frumenti penuria, et cæteris incommodis doceat. Quo nuntio permotus, (ut par erat) spe celeris auxilij, & annonæ facta, quo labantes suorum animos confirmaret, eundem mox remittit. sed neque aperta uia, neque dolo, poterat iam obsessis opem ferre. Nam neque frumenti quicquam ex arce maritima, quod frumentum ex Caieta conuehi triremibus curauerat, clam, uel propalam ad arcem summitti poterat. nec hostium munimenta castris obiecta penetrari. Itaque omnes eius cogitationes, & consilia de auxilio præbendo frustra erant. Postquam ad extremum uentum est, socijs desperato auxilio, saluti consulendum clamitantibus, Arnaldus, eundem hominem tertio ad Alphonsum mittit, qui significet, ob rei frumentariæ inopiam, ob sidionem diutius ferri non posse. Qua re cognita Alphonsus ad eum rescribit, ut quoad fieri possit, sine eius sociorumque pernitiæ arcem tueri pergat. id cum minus possit, saluti suæ, præsidijque prospiciat. sibi fraudi non fore, quam conditionem ab hoste acceperit. simul quod, nec hostes in uniuersum certamen illici posse expertus fuerat. frustra ibi diutius tempus terri, inanis opere esse intuens, remenso per quem uenerat monte, ad Castrum maris, eo uidelicet consilio, ut inde Salernum peteret abijt. Cumque eò peruenisset, mutato repente consilio, nequid omnino intentatum relinqueret, antequam arx in hostis potestatem deueniret, cum duabus triremibus, ad arcem maritimam noctu regressus, procul à Neapoli sublatis uelis nauigans, experiri statuit, an posset inter hostium naues, si

forte eius discessu aditus indiligentius custodiretur, cōmeatus quicquam in arcem inferre. cæterum & id frustra fuit, namque hostes cognito triremium aduentu, ad arcem maritimam longè accuratius ad custodiam intendere. itaque ibi relictis Gulielmo Moncata, ac Raimundo Buillo præstantibus uiris, ijsque tradita potestate de arcis deditione, cum Renato agendi, ad Castrum maris reuersus, compositoque agmine Salernum profectus, non longè ab oppido castra posuit. Forte per id temporis, Carolus Gallorum Rex, legatos Neapolim miserat, componendæ discordiæ gratia, quæ inter Alphonsum & Renatum erat. Is enim Renato non amicitia modo, uerum & consanguinitate uinctus, eum eò regno pelli ægre ferebat. Sed Alphonsi inimicitias suscipere, præsertim, cum bello Brittanico adhuc implicitus foret, non audebat. itaque arbitris de ea re bis legibus conuenit. Petebat autem Renatus in annum inducias, itaque deditionis conditiones sic dictæ. si Alphonsus indutias in annum petenti Renato, intra certam diem dederit, arx Alphonsi esto. Sin eas dare recusauerit, arcem liberam, in Renati potestatem Alphonsus concedito, interim arx ipsa, in Gallici regis potestate esto. eiusdem arcis possessionem, ipsius Regis legatis præsentibus. Renatus finito. præsidium omne Alphonsus inde emittito. ipsumq; præsidium, cum rebus priuatis sine fraude abire, quo uelint, Renatus permittito. His compositis, Arnaldus tradita arce Gulielmo, ac Raimundo, quos supra nominaui, ipse cum omni præsidio, atq; eorum rebus, in arcem maritimam, atque inde ad Alphonsum abijt. Gulielmus ac Raimundus traditis clauibus Gallicis legatis, ijsque potestate arcis facta, se inde ad Alphonsum contulere. à quibus, de conditione deditæ arcis edoctus, Rex negauit uelle se cum Renato indutias facere, præsertim annuas, satius esse arbitratus, arcem amittere, quam pati, ut ille, iam propè belli sumptibus exhaustus respiret. Posse eum interea, nouis amicitijs, & societatibus comparatis, eas uires contrahere, quibus ipse postea obsistere non posset. Itaque arcem liberam in Renati potestatem tradi permisit. Dum hæc agebantur, Alphonsus Salernum, ducto exercitu, ipsam urbem præter arcem cepit. castelloque è regione excitato, quoniam ui capi non posse uidebatur, Scapatum petijt, idque paucis diebus præda militi concessa, expugnauit. Post id Paucinum profectus,

Georgij

Georgij Alemani, cuius id oppidum erat, uxorem, filio obside accepto, ad deditionem breui compulit. Eo rerum successu conterriti Lucaniæ Reguli, omnes Alphōsi fidē secuti, absq; certamine se se dediderunt. Namque eo tempore Renatus sibi, equitatu par non erat. magna item Brutiorum pars metu perculsa, ultro deditionem fecit. His rebus gestis in Cāpanum copias reduxit, ueritus ne aliquæ nouæ copiæ, è Pelignis, Marsisque, ad Renatum accederent. Cumque accepisset in itinere Iacobum Candolam cum copijs proficisci ad oppidum. quod Sanctam Agatam appellant, atque inde Ducentam (id ei castello est nomen) qua transiturum Iacobum audierat, contendit. ne ille prius cis Vulturnum amnem copias traduceret. Vix eò peruenerat, cum Iacobus preslò adfuit, castraque è regione in aduersa ripa posuit. Iisque in speciem ibi diutius mansuri exercitus communitis, secundo flumine è castris magnam suorum partem, noctu ad quatuor milia passuum à castris misit, qui funibus ad utramque ripam deligatis, asseribusque iniectis, pontem extemplò fabricarent, ut traductis copijs, ea loca, ad hostium impetum deprimendum oportuna occuparent. Qua re Alphonsus per speculatores cognita, equitatus partem, celeriter ad eum locum citra flumen mittit, ijque tercentos pedites, qui iam transierant nacti, hos in fugam coniciunt, atque usque Morogium, quod castellum ijs proximum erat, insequuntur. reliquos transgredi conantes, disiecto ponte, transitu prohibuerunt. Quod ubi Iacobus agnouit, paulo post Beneuentum abijt. eo consilio, ut si posset, eò deceptis saltuum custodibus Neapolim traijceret. Cuius itinere comperto Alphonsus, motis properè ab Ducenta castris in Caudinam uallem celeriter aduolat, saltumque, qua in uallem est aditus occupat. Quo cognito Iacobus, siue ut inde Regem auerteret, siue ne nihil rei gerere uideretur, ad Collem, quod castellum Iacobi Lagonisse erat, copias ducit. castrisque positis, oppugnare cœpit. Idque non parua muri parte diruta, expugnaturus uidebatur, cum repentè faucium palatusque distillatione correptus, quod Græci Catarrhum uocant, in magno militum suorum luctu defecit. Fuit hic certè præstanti uir ingenio, à literarum studijs haud abhorrens, & imprimis rei militaris peritus. is enim sub Bracio stipendia fecerat, atque ijs artibus à natura donatus, quæ ad conciliandos militum animos ualent. si

S

quidem facundus, & prudens existimabatur, & si constantia usus esset, inter illustres sui temporis duces anumerandus. Eius decessu soluta obsidione, Antonius eius filius, qui tum in magna apud paternos milites gratia erat, ducibus copiarum conuocatis, ut in fide permanerent, seque ducem sequi uellent, exhortatus, cum annuissent, ellato funere, confestim in Pelignos abijt. ueritus nequid, ij populi, audita patris morte, innouarent. præsertim, cum sciret Alphonsi copias paratas esse. At Alphonsus Iacobi obitu graui auersario sublato, summam in spem uictoriæ adductus est. Postquam Antonium cum copijs abijsse in Pelignos agnouit, copias in hiberna, quod brumæ tempus instabat, Capuam reduxit. Non multo post, Acerranus quidam ad eum uenit, pollicitusque est, se quorundam popularium suorum opera, Acerras in eius potestatem traditurum, si quam primum exercitum mitteret. Sed cum neque sibi, neque cæteris idoneum tempus rei aggrediendæ uideretur, ob dimissas iam in hiberna copias, in aliud tempus commodius rē ipsam deferri iusserat. Cumque Caietam profectus esset, nuntius citatissimè ab Acerris uenit, nuntiauitq; Ioanni Vintimilio præsidij, atq; urbis præfecto, Acerranos, cum longiorem moram pati nō possent, à Renato defecisse, oppidumque in eorum potestate esse. oportere igitur absque cunctatione, ne à Renato opprimerentur, auxilium mitti. Quod ubi accepit, misso confestim ad Alphonsum ea de re nuntio, ad fidem suam pertinere ratus, Acerranos de rege optimè meritos in tanto discrimine non deserere, neque pati, ut tam oportunum ad obsidionem Neapolitanæ urbis oppidum, è manu laberetur, absque mora succurrendum censuit. Itaque inermis ut erat, è uestigio cum admodum paucis, qui tum circa se aderant, cæteris sequi iussis, Acerris contendit. ingressusque oppidum, obsidere arcē aggreditur. Imprimisque, nequid auxilij ab exteriore oppidi parte hostes obsessis afferre possent, fossam, ac uallum, ad teli iactum crebris turribus interiectis, perducit. ibique copiarum partem collocat. tormentis deinde adhibitis, arcem ipsam acrius oppugnare incipit. Renato per id temporis copiæ non erant, quæ subuenire obsessis possent. itaque nec subsidij, nec commeatus quicquam accipere poterat. Namque Antonio Caudola absente, in cuius equitatu Renati spes sita erat, in Pelignos profecto, Renatus, quas copias

mitteret non habebat. tracta uero in aliquot dies obsidione, tormentis quotidiè percussa turris, magna ex parte corruerat. ingentemq; metum obsessis inferebat. Cui tamen malo, suffectis interius munimentis, ut poterant, occurrebant. Alphonsus confectis Caietæ, quas uoluerat, rebus, confestim Capuam reuersus est. cognitoque rerum Acerranarum statu, eò cum copijs reliquis, sese contulit. Eius uerò profectio, maiorem aliquanto desperationem obsessis attulit. Vt uerò præter quotidianam oppugnationem, & muri stragem etiam fames urgere cœpit. cum nullum ad se, ad eam diem à Renato auxilium uenisset, salutem pacti tertio postquam obsidio cœpta est mense, deditione facta, arce excesserunt. receptis Acerris, usq; ualido præsidio firmatis, Alphonsus ad Auersam copias ducere statuit, quod eam urbem maximè oportunam ad Neapolim coarctandam, propter propinquitatem esse intelligebat. nulla enim fermè alia urbs in agro Campano, ad alendos exercitus aptior. si quidem ager frumenti, pabuli, atque omnis generis frugum maximè ferax est. Eius uero urbis potiundæ, duplex ei spes offerebatur, una quod in ea urbe exiguam frumenti copiam superesse, ex Auersanis quibusdam cognouerat. idque uerisimilis uidebatur, propter diuturnum, & frequens bellum. nam propter quotidianas hostium procursiones, oppidani sementem facere, suo tempore, non potuerant. & quod antea, magna annonæ uis Neapolim missa, eam urbem propè exhauserat. Altera spes erat, quod nonnulli ciues, à Renato ab alienati, eius urbis imperium ad se deferri cupiebant. Eò igitur profectus, castris bifariam diuisis, utraque sub urbem ad mille passus posuit. ad primum eius aduentum trepidari, ac tumultuari intus cœptum. nec multo post, quidam ex hiis, quibus præsens rerum status inuisus erat, de admittendo eius præsidio agere cum factionis suæ popularibus cœpit. cæterum ubi dies perficiendæ rei aduenit, uigilum metu, qui urbis mœnia per noctē lustrabant, quod instituerat exequi non est ausus. Et quanquam eius motus nonnihil suspitionis apud aduersarios concitasset, tamen magna iam parte ciuitatis ad Alphonsum inclinante, id eius factū impunitum reliquerunt. quod ei paratum auxilium ad portas uidebant, remque seditioni proximam. Quin & ipsi aliquanto post, cum ab Renato nullum ijs auxilium ferretur, impendente inopia

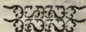
rei frumentariæ, obsidionem diutius non tulere. Emißisq; de deditione ad regem legatis, æquis conditionibus acceptis, duodecimo die deditionem fecerunt. Arx tamen in Renati fide perstitit. hæc uero ut cætera urbis pars plano, & campestri loco sita, Cæterum lata, & prealta fossa circumsepta, difficilem habebat oppugnationem. ad hæc murorum craßitudo, tormentorum ictibus haud obnoxia, prælatum interius solum, turresque crebræ, ipsam arcem longè munitiorem faciebāt. Præterea annonæ, & præsidij affatim in ea erat: ad centum enim & quinquaginta milites inerāt. quibus præerat Xantus Matelonensis, rei militaris peritus, Antonio Caudolæ, quod is sub patre meruerat per amicus. Quibus de rebus, cum obsidenda, potius quam oppugnanda uideretur, lenta obsidione agere instituit. Demonstratisque operibus, quibus arcem obsideri, & circumuallari uolebat, relictoque Ioanne Vintimilio, ac Raimundo Buillo, qui ijs rebus præessent, ipse Capuam reuersus est. sed Ioannes, modicè latitudinis fossa ad arcem perducta, mox Capuā repetens, reliquum opus Raimundo perficiendum reliquit. Qui ex templò, magna agrestium manu comparata, primum lato aggere, extra telli iactum extructo, uti Alphonsus preceperat, fossam circumducit, pedum in latitudinem decem, in altitudinem duodecim, ipsumque aggerem, crebris turribus communiuit. Is uero, ab utroq; cornu oppidi murum contingebat. Modicoque spatio interiecto, uallum iacit, fossamque alteram perducit, pedum in latitudinem circiter triginta, pari in altitudinem numero. ut ij qui aggerem tuebantur, ab impetu hostium, si forte ij obseßis auxilium ferre conarentur, tuti essent. Et in ipso quoque uallo, frequentes turres excitat. ualido præsidio in ijs imposito. ualli extrema cum aggeris cornibus, in Lunæ semiplenæ modum iungebantur. Media ualli pars, longius ab aggere, atque ab oppido recedebat. ipsumque aggerem, ab interiori parte militi peruium facit, ut absque militum periculo, munimentum circumiri posset. Atque hæc ipsa munimenta paulo humiliora de industria effecit, quo tormentorum ictibus minus paterent. Intra urbem uero, aduersus ipsam arcem, murum edificat, quo muro arx ab urbe separabatur, eumque stationibus militum complet. His rebus cognitis, Renatus uehementer anxius, rursus ad Antonium Caudolam, ad quē prius frequentes nuntios mi-

ferat, ſcribit, Auerſanam arcem, amiſſo oppido circumſeſſam eſſe. eamque breui, niſi is celeriter cum copijs aduolet, in hoſtis poteſtatem peruenturam. itaque Antonius, conſtitutis primum domi rebus, in Apuliam contendit. cumque tranſitum in Campanum, paucitate copiarum haud ſatis tutum exiſtimaret, ad Renatum ſcribit, ſatius ſibi uideri, dum maiores copias pararet, eum in Apuliam, clam hoſte, proficiſci. quo facto, alterum è duobus euenturum, ſcire, aut Alphonſum obſidionem deſerturum, ne quæ in Apulia adeptus erat amitteret, aut ſi in obſidione perſiſteret, amiſſa à ſe, facile recuperari poſſe. Cum his literis, ac mandatis Raimundum Anichinum, in eius equitatu primos ordines ducentem, mittit. Quo ue tutius iter faciat, iubet hunc primo ad Alphonſum proficiſci. ſeque ob eam cauſam mitti fingere, ut tentet, an poßit, eius opera, inter Alphonſum ac Renatum pax aliqua componi. iſq; quam primum Antonij mandata exequi cupiens, primo ad Raimundum Buillum, accepta fide, profectus, inde ad Alphonſum ſeſe contulit. Qui cum, poſtquam egit, quæ uoluit, confeſtim ad Renatũ profectus, quodnã ſit Antonij conſiliũ edocet, ſimulq; uti maturet exhortatur. cuius conſilio, ut pote neceſſario cõprobato, ſi quidẽ ei in adeundis periculis, non deerat animus, paucis comitibus, per occultos tramites, ad eũ in Apuliã contendit. Contractiſq; inde maioribus copijs, per Apuliam excurrendo, & quæ reſiſtebant oppida ad deditionem cogendo, multos populos, ac Regulos, partim uoluntate, partim metu, ad ſe retraxit. atque in his agendis complures dies conſumpti ſunt. Nec tamen ob hæc Auerſanæ arcis obſidio, ab Alphonſo omittebatur, quod intelligebat, Auerſa capta nihil in agro campano reſtare, unde Neapolitani commeatus quicquam acciperent. Namq; ex altera parte ab Auerſa, Capua, Sueſſa, Caieta, ex altera, ab Acerris, ac Nola, Neapolis clauditur. Poſtquam Renatus animaduertit Alphonſum ab obſidione Auerſanæ arcis, nullis ſuorum incommodis abſtrahi poſſe, ſtatuit priuſquam arx amitteretur, aſſentiente tamen haud ſatis Antonio, in Campanum cum exercitu deſcendere, ſi forte poſſet, oppugnando ea oppida, quæ ſeſe Alphõſo dediderant arcẽ obſidione liberare. Nã munimenta aggredi, aut attentare, propter eorũ magnitudinem, ac firmitatẽ nequaquã ſani conſilij eſſe uidebatur. Itaque Beneuentum uerſus mouere cœpit, uti per Caudinam Vallem

in Auersanum transiret. Qua re cognita Alphonsus, relicto quod satis esse uidebatur, ad ipsius arcis obsidionem, ac munimentorum custodiam præsidio, ipse cum reliquis copijs, in Caudinam Vallem celeriter profectus. eius uallis fauces, quæ in Beneuentanum ferunt quas Tifare pontem incolæ uocant, cum exercitu occupat. quem saltum, ubi Renatus ab hoste, præter opinionem, insessum repperit, in conspectu hostium castra ponit, nocteque modo quieti data. postquam illuxit dies, eductis in aciem copijs, transgredi contēdit. Quo uiso Alphonsus producto & ipse in aciem exercitu, propius ad fauces saltus accedit. totumque equitatus robur hosti opponit. Pugnatum est diu, atque acriter, his locum tueri, illis transire omni nixu contendentibus. denique multis, & illatis simul, & acceptis uulneribus, cum Renatus intueretur, à se saltum superari non posse, irrito incœpto receptui cecinit. motisque inde castris, per montes transuersos, in Nolanum descendit. quem, ut Alphonsus digressum agnouit, ueritus, ne breuiore itinere Auersam præcurreret, quanta maxima celeritate potuit, per ipsam uallem, qua uenerat, Auersam redijt. Renatus nihilo segnius ab incœpto itinere haud absistebat. cæterum diffidente Antonio, ijs uiribus auxilium obsessis ferri posse, mutato repente consilio, omni propè spe seruandæ arcis abiecta, Neapolim petijt. ut diuerso itinere, Capuæ agros infestaret, si forte eo consilio, hostes ab arcis obsidione remouere posset. Quod postquam Alphonso nuntiatum est, Auersam, quo iter intenderat, copias reduxit. Post hæc Renatus, Antonij fidem suspectam habere cœpit, ne cum Alphonso occulta agitaret consilia. itaque accersitum ad se, suadentibus amicis, comprahendi, & in custodiam tradi iussit. Quæ quidem res ad postremum status sui ruinæ causa extitit. periculum certe adijt, ne eo ipse die, & urbis possessione, & omni spe regni priuaretur. Castra namque suburbem posita erant, ordinumque principes, Ducis captiuitate permoti, re cognita, tumultuari, & minis reposcere ducem cepere. qui si se Alphonso iunxissent, erat is dies, haud dubiæ, finis belli futurus. Quæ cum Renatus animaduerteret, placandos, quam exasperandos iratorum militum animos arbitratus, Antonium incolumen ijs reddidit, pactum se, cum copijs, in Apuliam quam primum abiturum. Is uero ut primum dimissus est, acceptam contumeliam per iniquo animo

ferens, castris inde ad quatuor milia passuum motis, de contrahenda cum Alphonso amicitia, clam agere per fidum nuntium cœpit. locus in silua quadam, haud procul ab Acerris, colloquio utriusque delectus est. Quo cum esset profectus & ipse Alphonsus, in tempore simulata uenatione accessit. Qui Regem, quique Antonium sequti erant, pari fermè interuallo ab utroque distabant. Antonius Rege conspecto, cum propè stupefactus magnitudine gloriæ, rerumque ab eo gestarum Paulum siluisset, letari se uehementer inquit, fortunam ita dedisse, uti sibi liceret amicitiam eius, absque infamia petere, cuius uirtutes eximias, iam pridem admiratus esset. Renatum post multos labores, & pericula à se adita, eius status conseruandi, atque amplificandi gratia, quorum ipse sibi grauißimus testis esset, ipsum graui, atque intolerabili ignominia affecisse. at contra sperare se, eius amicitiam, sibi, & honestam, et fructuosam fore. Quem Alphonsus amplißimis uerbis collaudatum, uti in sententia permaneret, multa, ac magna pollicendo hortatus est. Iam uero Auersana arx ad extremam rei frumentariæ inopiam redacta erat. itaque Antonius, cum cuperet hoc initio contractæ amicitiæ, regem sibi beneficio deuincire, Xanthum arcis præfectũ, quo amico utebatur, ad ipsius arcis deditionem per literas exhortatus est. Ille uero, cum rem eò perductam uideret, ob frumenti inopiam, ut obsidionem diutius ferre nullo modo posset, ut Antonio gratificaretur, haud multo post, arcem Alphonso dedit isque fuit, obsidionis initio, mensis septimus.

LIBER SEPTIMVS.





ECEPTA Auersana arce Alphonsus, tantis rerũ succeßibus sublatus, dimißis in biberna copijs, ut de pecunia in stipendium militi prouideret, Caietam profectus est. post hæc Capuam reuersus, ineunte uere, copijs eò conuenire iußis, Puteolos petere decreuit. si forte posset, terrore illato, opidanos ad deditionem compellere.

Nullum enim hostile oppidum, in Campano præter Puteolos et Turrim, quam Octaui uocant, relictum erat. Itaque ut omne subsidiũ rei frumentariæ, et commeatuum hosti à terra eriperetur, Puteolos primum ducere instituit. Cuius quidem rei agendæ commodißimũ tempus esse existimabat, quod hosti non erant, per id temporis, copiæ quibus posset eius conatibus obuiã ire. Itaque eò profectus, castra oppido, paululum extra teli iactum, admouet. Et quoniam oppugnatio periculosa, atque irrita, propter naturalem situm uidebatur, deterrendo oppidanos, magis quam oppugnando tempus terebat. Est enim situm id oppidum, in rupe excelsa, atque undiq; præcipiti, cuius tres fermè partes mare ambit. Reliquam partem, tum ipsa montis altitudo, tum murus circumductus, inexpugnabilem efficit. Vnus muro aditus, & is quidem angustus, per pontem in oppidum erat, nec sine classe, propter facultatem importandorum mari commeatuum obsideri poterat. qui cum Genuensium onerarijs, eò importari contemptis hostiũ triremibus, poterant. cumq; aliquot dies moratus, oppidanos ab deditionis consilijs abhorrere animaduerteret. ut eos damni metu, à pertinacia reuocaret, uites, atque arbores, quæ circa oppidum erant succidit. motisque inde castris, Neapolim transgressus, ad uesuuium montem, haud procul ab oppido, Turri, castra ponit, mittitque ad eum, qui id oppidum præfectus obtinebat, Thomam Caraffam (est id oppidum in rupe excelsa, atque undique præcipiti, cuius tris fermè partes mare ambit, reliquam partem, tum ipsa maris altitudo, tum murus circunductus, inexpugnabilem efficit) operam eius pollicentem, propter neceßitudinem, quæ ei cum præfecto erat, quem cum ad deditionem inducere non posset, Alphonsus uastato identidem agro circumiecto, inde abijt. Neque enim tormenta, quibus muros quateret, aduexerat. Deinde, cum accepisset Antonium Caudolam, haud sincera fide secum agere, per Vallem quam Vitulanam uocãt, in Pelignos proficisci statuit. Cum autem proficiscens, in febrim incidisset, ad oppidum, quod Sanctam Agatam appellant, ualitudinis curandæ causa, substitit, ibique aliquot dies commoratus est. cæterum ubi conualuit, mutato consilio, Capuam reuersus est. Namque hiemis magnitudo cœlum exasperauerat, obrutis niue collibus, per quos sibi iter faciundum erat. Inter hæc, spe sibi allata,

Car-

Carpenouum oppidum occupari posse, Franciscum Pandonium, ac Palermum Centurionem præmittit, qui scalis aditum noctu in oppidum prætentent. ipse prima luce, cum copijs reliquis subsequtus, Vulturnum amnem longè supra Capuam, quo breuius iter faceret, uado traijcit. Cumque in aduersa ripa staret, donec omnes copiæ flumen traiecissent, quidam ex equitibus Rodulphi Perusini, copiarum ducis, ab impetu fluminis rapto equo, cum ob uestitum aquis grauatum, ex equo lapsus, in conspectu eius periclitaretur, indigna hominis morte permotus, suos primum hortatus est; uti morienti succurrerent. Cumque eiusdem periculi metu nemo accurreret, crudeles, & timidos appellans, continuo subditis equo calcaribus, flumen ingreditur. Quod cum ij qui aderant equites intuerentur, nonnulli ob uerecundiam sequti, semianimem ex amni sustulerunt; isque ad ignem subito delatus, ac refectus, pedibusque suspensus; ut quam ebiberat aquam reiectaret; ut primum se collegit, Aragoniam clamitans, primam uocem emisit; isque postea à Rege perliberaliter est habitus. Profectus ad Carpenoui muros Palermus, cum eius coborte noctu, non sentientibus oppidanis ingressus, oppido præter arcem est potitus; sed mox cum audisset Antonium adesse, perterritus; nec dum enim apparebant Regis copiæ, siue metu, siue auaritia, ne quæ diripuerat amitteret, oppidum repente deseruit. Quod ubi Alphonso iā appropinquanti nuntiatum est, diuisis in finitima opida hibernandi gratia militibus, ipse Venafrum se contulit; indignatusque Carpenouum è manu eius euasiße, ipsum Palermum ad oppidum, quod Sanctum Germanū nuncupant, arcis Iamilæ præfecto, in custodiam misit; quasi iubentibus fatis ut is in eam arcem custodiendus mitteretur, quam eßet aliquando sua uirtute seruaturus. Per id fermè temporis, Gratias Cabanellus hispanus eques, uir præter rei militaris scientiam, moderatione insignis; Quē ad montem Fusculum, cum aliquanto equitatu Alphōsus reliquerat, nequid commeatus ex Beneuentano ad hostes deferri posset, consilio, atque opera Petri Squacquari, Beneuentana arce, per hunc modum potitus est. Erat eius arcis præfectus, Petri, quem dixi, uitricus; isque, quod hunc sibi fidelem, existimabat, matris gratia, clam per internuntium agere, de arce ipsa regi tradenda cœpit. idque sibi magnus præmijs persuasit.

re igitur, dieque constituta, in tempore ad arcem affuere qui hac de causa mittebantur, ijque per summũ silentiũ à Petro per scalas ad missi sunt; oppressisque, mox Victrico, & custodibus cæteris arcem occupauere. Quod ubi Gratias, qui haud procul in insidijs aberat agnouit, repentè cum omnibus copijs eò profectus, sub arcem constitit; mox in urbem, nisi deditio fieret, per arcem ipsam irrupturus. Quo casu oppidani consternati, cum nullam iam in armis spem reponerent, absque certamine deditionem fecerunt; præsidium quæ intromisere. Alphonsus rei feliciter conficiendæ spe haud mediocriter aucta, cum copijs Beneuentum contendit; finitimisque castellis, oppidisque compluribus debellatis, nonnullis etiam sua uoluntate in deditionem uenientibus, reliquam hiemem in ijs locis egit. Ea namque urbs, & per oportuna uisa est belli sedes, si quidem triginta modo milibus à Neapoli distans, agro Campano, & Picentino imminet; in colle sita circumquaque despectum habet, Ad hæc flumina duo proxima, ut nulla propè ui hostium oppidani ab aquatione prohiberi possint. His rebus cognitis, Antonius Caudola res secundas Alphonsi pertimescens, quem sibi, ob suspectam fidem in fensum sciebat, misit ad eum, qui de reconciliatione ageret; filiumq; in id fidei pignus, atque obsidem offerret. Alphonsus simul ut ea se se cura liberaret, simul ut eius clementiam, humanitatemque testaretur, petenti erroris ueniam dedit; eoque rursus in gratiam recepto, filium ad se missum Ferdinando filio comitem, atque assectatorem datum, in æquo propè honore haberi uoluit, atq; ipsi adolescentulo maiorem natu filiam uxorem daturus, si Antonius in proposito, & fide permansisset. Post hæc Alphonsus Capuam regressus, ad Calatiam cum oppidanos aliquot dies obsessos ad deditionem cogere non posset, Antonium Panormitam accepta fide, ad eos misit, qui ijs persuaderet, uti deditionem facerent; eius que clementiam, potiusquam uim experirentur. Sed cum illi nichilominus in proposito permanerent, ui agendum ratus, tormento ingenti æneo, per aduersum montem summo labore subuecto, eos ad deditionem compulit; urbeque præsidio firmata, Beneuentum redijt; atque ad Padulam castellum, non longè à Beneuento situm, castris positis, paruo negocio incolas ad deditionem compulit. inde ad Apicium ducit, terroreque finitimis latè iniecto, complura castella

circumiecta ad deditionem adacta, in fidem recepit. His rebus gestis, Vrsariam iter intendit, qui locus est in Apulia, eo consilio, ut ijs copijs, quas ab Antonio Caudola expectabat præsidio esset; ueritus ne Franciscus Fortia, qui equitatu multum poterat, sese obijceret, quo minus ad se proficiscerentur. Namque Franciscus, Renato amicus, Arianum, Troiam, Manfredoniam, Nuceriam, atque alia nonnulla oppida in Apulia tenebat; quæ pater partim armis occupauerat, partim à Ioanna regina acceperat. Is tum in Piceno agens, quam pronunciam armis occupauerat, ad uictorem Rangonum mutinensem præstantem equitem, quem summæ rerum suarum in Apulia præposuerat, partem copiarum, in quis Cæsarem Martinengum uirum fortem, sed minimè felicem miserat, qui & oppida sua tuerentur, & Renatum, quo ad tuto possent adiuuarent. Castris ad Vrsariam positis, Paulus Anglus, unus è copiarum ducibus Antonij, uir in armis consultißimus, cum quingentis equitibus ab Antonio mißis, ad Alphonsum uenit. aberat autē oppidum Troia, ab Vrsaria haud plus quatuor milibus passuum, eò Francisci copiæ conuenerant, deinde Alphonsus, magnam equitum manum, sub Troiam mittit, qui hostes ad pugnam prouocent. quantæ quæ sint eorum copiæ cognoscant. Quod hostes procul conspicati, correptis armis, magno numero obuiam eunt. natura loci hæc erat. Cliuus est in altitudinem passuum circiter quingentorum, cæterum clementi ascensu, ante hunc uasta camporum planities iacet, paruis quibusdam tumulis interiectis, uberrimo, ac præpingui solo. cæterum nudo, atque arboribus infrequenti; in eius quem dixi cliui fastigio, sita est Troia, circaque eam rursum se pandit altera camporum uastitas; ipsa urbs fossa, & mœnibus munita, ad eius, quem dixi, cliui radicem profecti hostes, Alphonsi equitatū adorti sunt. pugnaque insignis pro numero equitum edita, neutris aliquamdiu pedem referentibus, ad postremum, cum diutius resistere non possent, in fugam coniecti sese in urbem recepere. Quo facto Alphonsus satis cognito ut sibi uidebatur hoste, receptui cani iussit; post hanc pugnam quatriduo cessatum, hostibus sese intra muros continentibus. deinde cum plerique de Alphonsi equitatu, Troiam uersus contenderent, ut urbis situm specularentur, Cæsar confestim edu ctis copijs primum sub urbe in cliuo constitit. Quod ubi Alphonsus

agnouit reuocatis propere qui frumentatum ierant, omnem exercitum in acies nomen diuisit. peditatuque in medium collocato, leuo cornu Ioannem Vintimilium præfecit, ipse dextrum regens, principio antecursores, ac leuis armaturæ homines, qui ad certamen hostes illiceret præmittit. Erat ductoris quem supra memoraui consilium, non decertare omnibus copijs, sed ut in cliuo stantes, non paterentur hostem ad urbem succedere. Cæterum Catus, unus, è ductoribus, & alij quidam dimicandi auidi, consilium immutare coegerunt; hi enim simul regios propius accedere conspexere, ad angustias quasdam cliuo propinquas illico progressi sunt, ut hos ascensu prohiberent; quibus repulsis, instante, atque adhortante rege, cliuum transcenderunt. Nonnulli hostium effuso cursu, in medias regiorum acies inuecti, redeundi facultate adempta intercepti sunt. Cumque Cæsar hostes circumueniri posse arbitraretur, quod eorum cornua angustiora erant, equitatum quem in leuo cornu statuerat, dextrum Alphonsi cornu, quod eam partē infirmiorē existimabat, circumire, & à latere ferire iubet; ipse sinistrū cornu inuadit, & iā ab ea parte uariante fortuna regios premere, atque urgere cœperat. Quod postquam Alphonsus animaduertit, confestim aduersus cliuum cum dextra ala & peditatus robore contendit, eò uidelicet consilio, ut hostes ab urbe excluderet; quo facto & prælium, quod iam ab ea parte profligari cœperat restitutum est, & hostes, uti Alphonsus cogitauerat, ueriti ne reditu intercluderentur, sensim cedendo terga uerterunt. Fugientes consectati regij plerisque captis, sub urbis mœnia præcipites egere. hic Frācifcus Seuerinus, uir acer, ueritus ne una cum ciuibus, qui armati auxilio suis in pugnam exierant, hostes in urbem irrumperent; cum eius coborte, tam diu hostium impetum substinuit, donec oppidani sese in oppidum receperunt. Quos ubi urbem ingressos uidit, calcaribus equo subditis, non modice latitudinis fossa strenuo saltu transmissa, in oppidum se recepit. Insequenti hostes Alphonso, quidam de equitatu hostium infesto tello sub urbem occurrit; querentique quisnam esset (nam paludamento insigni præter cæteros utebatur) cum regem se esse respondisset, perspecta regis fiducia adeo conterritus est, ut tello, quo cum petiturus uenerat abiecto, sese ad eius pedes proiecerit, atque ei ultro se dediderit. Multi hostium quod clausis portis non recipieban

tur, metu instantium regiorum, non prius finem fugiendi fecere quã Nuceriam peruenerunt. Sunt etiam qui pro certo referant, strenuũ quendam equitem (nomen obscurum est) cum hostem in oppidum fugientem insequeretur, per patentem urbis portam concito equo inuectum, per aduersam portam stupentibus cunctis incolumẽ eua sisse; ita ad duas horas acerrime decertatũ est. Post hæc Alphõsus signo receptui dato, Vrsariam in castra copias reduxit. exinde Vicarum mouit, octomilia passuum is locus abest à Troia, primoq; impetu uallo eruto fossam transgreßi milites, alij muros mißilibus oppugnare, alij scalas applicare aggreßi; oppidani quanquam repentino regis aduentu perculsi, nihilo tamen segnius armati subito in muris apparuere, ac transilire conantes lapidibus repellebant. Cum autem regij acrius instarent, nec à muro repelli possent, complura Apium aluearia, quæ fortè paulo ante ex agris, metu hostiũ intra castellum congesserant, in muros arrepta, in hostes deuoluerunt, quorum fragore irritatæ apes, cum circumuolarent, non solum os atque oculos oppugnantium inceßebant, uerum etiam sese armis, & interioribus tunicis inferentes, hos maiore quadam molestia, & malo afficiebant. perturbatis rei nouitate, qui ab ea parte rem gerebant, militibus, eorumque plerisque retrocedentibus, Ludouicus Podius, quem uulgo Putium appellabant, maiore quam pro corporis statura animo, ac uiribus, unus è regijs purpuratis, quamuis supernè omni mißilium genere peteretur, fortiter tamen substitit, nec quem ceperat locum deseruit. donec maiore hostium concursu in eam partem facto, in fossam reiectus est. Nec ob id tamen prælio abstinuit, sed rursum ac sæpius eundem locum unde deiectus fuerat occupauit. Erat uero is locus adeo procliuis, ut in eo uestigium haud satis firmari, sistique posset; itaque ab ijs qui circumstabant hastis se se subrigi, ac substentari iußit; Atque ita eorũ adminiculo suffultus, nunc hasta, nunc gladio propugnatores petebat. Cæterum dum pertinaciter pugnat, uulnus sub dextrum oculum mucrone ictus accepit; ac nec sic quoque saucius pugnare desiit; interim haud procul inde uectibus subrutus murus, cum ante expectatum cecidisset, nonnullos qui auidius subierant oppreßit. Tum per muri stragem irruptione facta, cum tamẽ & ruinis innixi oppidani fortiter resisterent, castellum captum, prædaque militi permissa,

Fœminarum decus, regio iussu, pro consuetudine eius seruatum, dato negotio quibusdam senioribus, uti eas in sacram ædem compulsas ab iniuria militum defenderent. Vicarensium calamitate cognita aliquot castella finitima, metu perculsa, absque ui legatos de deditione, ad Alphonsum misere, eaque ab eo perbenigne in fidem recepta. Per idem ferè tempus Raimundus Caudola, Antonij patruus, qui & ipse post reconciliatum Alphonso Antonium Renati partes deseruerat ad Alphonsum cum aliquanto equitatu ueniebat, & cum eo, Iosias, ac Riccius, quos cum Franciscus Fortia copias cogere audisset, Ioannem fratrem, cum magno equitatus numero, è Piceno, qui hos distineret, & si quã occasio rei benegerendæ se offerret, adoriretur, ijs obuiam misit; eosque sub urbem Thetim in cautos nactus, leui certamine fudit, ac fugauit. capto Raimundo, atque alijs compluribus equitibus. Iosias, ac Riccius inter tumultum elapsi, sibi salutem fuga quæsierunt. Antonius Raimundi captiuitate comperta, confestim animo immutari cœpit, siue quod Ioannem Fortiam, qui in propinquo cum copijs aderat timeret, siue quod alia ratio subesset, ac nequid eum noua cõsilia agitantem retineret, causatus quod mater ægra filij desiderio conficeretur, ab Alphonso petere contendit, uti illum per aliquot dies reuerti ad suos pateretur. Alphonsus, & si intelligebat quo animo filium posceret, tamen cogitans Antonij magis interesse quam sua eius amicitiam sequi, eius postulatis haud quaquam refragari statuit; moxque ado lescentulum ad se remitti permisit. Cumque in Pelignos proficisci decreuisset, ut labantes popularium animos Ioannis Fortiæ aduentu confirmaret, postquam eius profectionem grauem, ac suspectam Antonio fore cognouit, nequid ei occasionis ad rebellandum daret, conuerso itinere in Campanum redijt. Deinde certior factus Eugenij Pontificis copias aduersus Franciscum Aquinianum, ad Strangula Gallam (id oppido est nomen) profectas esse; Renato per id tempus quiescente, ob copiarum paucitatem, maximis eò itineribus confestim contendit; ut hominem sibi amicum, cuius fidem, & constantiam in omni bello expertus fuerat, periculo leuaret; primoque eius aduentu summotis hostibus obsidionem irritam fecit. Protinus ad Pontem Coruum retroflexit; quod cum propter loci naturam, & præsidium absque tormentis expugnare se posse diffideret, motis in-

de castris, castella quædam finitima expugnauit. Cumque ad castellum quod Rupem Guilielmam uocant duceret, uicos qui circa ipsum Castellum, erant ui cepit; ipsum uero castellum loci natura ui capi prohibebat. Est enim situm in altißimi montis cacumine, undique abrupto, & ab una tantum parte peruio, eodem que aditu difficillimo, cæterum uicorum expugnatio, & famis impendẽtis metus, incolas ad deditionem compulit. Rebus ubique prospere gestis, Alphonsus quod in ijs locis nihil aliud geri per id anni tempus posse intelligebat, Capuam reuersus est. Post hæc animo reputans omnem Campanum agrum, præter Puteolos, in eius potestatem, fortunæ benignitate, redactum esse, & Astra quocunque iret cæptis fauere, de Neapoli rursus obsidenda consilium cepit; præsertim cum Renato exiguus equitatus, ut ante dixi, foret; atque inter apparatum rerum, Capreas oppidum in insula einsdem nominis situm, opidanorum quibusdam tradentibus, cepit. quo capto, reliqua insula mißis eò triremibus, quas tum habebat, absque certamine potitus est. Ad hanc insulam cum forte rostrata, qua pecunia ex Gallia Renato afferebatur, Paulo post appulisset, facti nescia comprehensa, atque direpta est. omnia iam ad Alphonsi felicitatẽ permittente fortuna; protinusque Neapolim cum exercitu profectus, ad castra uetera consedit; is enim locus uisus est castris maxime idoneus, propter pabuli, & aquarum copiam, tum quod in collem clementer assurgens, facilè muniri poterat. Hunc à Septẽtrione, atque à meridie eminentem simplici uallo, ac fossa, ab oriente quod ea pars plana, & ob id minus tuta uidebatur, duplici fossa, ac uallo, crebrisque turribus in castelli modum communiuit; magno tormentorum numero, idoneis quibusque locis imposito. His munimentis perfectis, Ferdinando filio admodum puero, recens cum nauibus è Catelonia ad se profecto, magna iam tum atque præclara indole, quem Eximino Corellæ regendum dederat, cum parte copiarum in castris relicto, ipse Puteolos cum reliquo exercitu profectus est. Prius enim id oppidum sibi expugnandum uidebatur, ne quid omnino circa urbem Neapolim relinqueretur, quod obsessorũ spem aliquo modo aleret; castrisque propè oppidum positis, rostratas accersit, quæ mari commeatus importari non finerent. Tormentisque eodem conuectis, infestare oppidanos cæpit. hi uero naturali

situ freti, quam diu ijs copia fuit rei frumentariæ obsidionem tulere, nec ullis terroribus inuictis, ad deditionem compelli potuerunt. Post quam uero res frumentaria deesse cœpit subsidijque desperatio animos subijt; missis qui cum rege de deditione agerent, iisque quæ postulabant impetratis, confestim Alphonso portas aperuerunt. inde ad oppidum Turrim motis castris, oppidanos perculsos, quod omnia ad Alphonsum deferri uidebant, ad deditionem sine certamine coegit. Toto agro Neapoli circumiecto in potestatem redacto Alphonsus Neapolim haud cunctanter exercitum ducit, transmissaq; montana arce, in monte opposito arci regiæ, ubi inerat modica planicies ad mile passus castra ponit; ipsumque collem occupat, qui maritimæ arci imminebat. His duobus castellis, altero in quo Ferdinandus consederat, altero sub urbem excitatis, ualidoque præsidio firmatis, Neapolitanam urbem obsidere, arctius cœpit. Renatus præter urbanas copias, quæ exiguæ erant, ad quadringentos sagittarios habebat, quos Genuenses, duce Arunte Cibonio uiro forti, ad eum nauibus miserant, à quibus aduecta non exigua frumenti uis, famis metum in aliquot dies sustulerat. Nam Genuenses eum regno pelli, imperiumque ad Alphonsum deferri ægre ferebant; ob id, illum enixe, quoad poterant, adiuuabant. Edificarat Renatus aduersus arcem maritimam castellum, in eius collis fastigio, in quo Alphonsus castra fecerat; idque adhuc in eius potestate erat. quod cum Alphonsus imprimus tollendum censeret, eò confestim copias admouit. Custodes, tum leui loci munimento diffisi, tum annonæ inopia adacti, quarto die deditionem fecerunt. iam enim Neapoli parua admodum copia frumenti reliqua erat; postridiè uero eius diei, quo id castellum in deditionem uenit, fortè duæ ingentes Genuensium onerariæ, frumento & cætero commeatu onustæ Neapolim appulerunt. Quarum aduentu, in aliquot tempus recreati Neapolitani, aliquanto fortius obsidionem pertulerunt. Id uero castellum Alphonsus latiore muro, ac fossa, continuo circundatum ualido præsidio firmauit. Leuia deinde quotidie certamina, ut potè ex propinquo, ex utrisque castris, uario euentu conserebantur. procedente uero in dies obsidione, fames omnium malorum obsessis grauissimum (iam propè consumptum erat quicquid frumenti naues conuexerant) urgere Neapolitanos

cœpit

cœpit. ingentique precio tritici tumulus comparabatur. Neque enim ulla pars in omni regno relicta erat, unde quicquam ad se frumenti, aut ullum, genus commeatuum deportari posset; clauso omni terra, marique aditu. Hæc tantum ex Gallia petebantur, eaque difficulter, cum ingentibus Genuensium onerarijs, & immenso præterea precio comparabantur. Qua necessitate coacta urbana multitudo, frequens urbe excedebat, pluresque discessissent, ni hos pro hostibus haberi, & capi Alphonsus iussisset, quod uidelicet ab illo hac ratione est factum, quod quo plures abire contingebat, hoc diutius reliqui obsidionem tolerare poterant. Fuere autem qui in publico consilio (tantum licentiæ dabat fames) Renato suaderent, legatos ad Alphonsum mitti qui de tolerabili aliqua pace agerent. in hoc rerum statu decreuit Alphonsus Vicum oppidum petere, quod in Mineruæ promontorio situm, à Renato tenebatur, eò que cum rostratis profectus, oppidanos intra paucos dies subsidij spe abiecta, ad deditionem compulit; deinde in Assam progressus, id quoque oppidum dedentibus sese oppidanis cepit. Post hæc Surrentum adijt, quod cum ad deditionem nullis terroribus, aut minis compelli posset, latè populato agro, Puteolos redijt. Haud multo post nuntiatum est Alphonso oppidum, quod Sanctum Germanum uocant à Riccio occupatum. Erat hic Riccius obscuris ortus parentibus, homo leuissimus, modo harum, modo illarum partium. Hic ex milite gregario ductor factus, magna latronum manu comparata, aliquot Romani Pontificatus oppida armis oppresserat; is uero quo facilius Alphonsum falleret, se ei amicum ea tempestate simulabat. Subornatus, à Romanæ arcis præfecto, ad Tiberim sitæ, qui cum affinitatem contraxerat, per dolum id oppidum cepit. Erant in eo oppido complures, qui eius regionis principatum ad Eugenium Pontificem trahi cupiebant. oppido tunc præerat Arnaldus, qui arcis regiæ præfectus fuerat. hic ut primum Riccium per oppidum iter facere constituisse accepit, id illico ad regem scribit, simul quid se agere uelit percontatur. fecerat quidem ea affinitas quam dixi nonnihil suspectum Alphonso Riccium. itaque primum Arnaldo mandat, ut illi transeunti, si absque periculo posit, manus inijciat. Mox cum uulgatum esset eum ad se ire cum copijs (sic enim Riccius regi scripserat

simulans uelle se sub eo stipendia facere) mutato consilio, iubet ni Riccius noui quicquam moliatur, uti eum incolumen transire patiatur, quod scierit eum ad se proficisci statuisse. sed quoad fieri possit operam det, ne quid ab illo per negligentiam detrimenti capiatur. Quibus literis acceptis, Arnaldus plerosque factionis regiæ seorsum alloqutus, in tempore secum adesse iubet. Nam peditatū, in quo resistere Riccij conatibus posset non habebat. profectus ad oppidum Riccius, cum paucis primum, ne suspitionem multitudo pareret, per patentem portam ingressus est. Tractoque de industria cum portæ custodibus sermone, substitit; donec qui sequebantur affuere. Quem simul atque Arnaldus prospexit, obuiā cum paucis ad portā progressus, illū uenientem inforum deducit. Tum aduersæ factionis homines, eius consilij conscij, ad eum frequentes conuenere. quorū studio cognito, ad quendam ex ijs coniurationis principem conuersus, et num omnia parata forent percontatus, ut parata audiuit, illico Arnaldum comprehendi, atque in custodiam tradi iussit. simul excursione per oppidum facta, & aduersa factione perterrita, oppido sine certamine potitus est. Inde ad arcem Ianulam, sic enim appellant, oppugnandam profectus Arnaldum uinctum eodem perducit, si forte posset fraternæ mortis terrore iniecto Martinum arcis ipsius præfectum ad deditionē adigere. sed cum ille pertinaciter affirmaret, non passurum se ulla priuata calamitate arcem in cuiuspiam, preterquam in regis sui potestatem peruenire, oppugnare arcem aggreditur. quæ cum acriter oppugnaretur, aliquod iam de præsidio uulneratis, Palermus ille Centurio, quem amisso Carpenouo, in hanc arcem in custodiam traditum supra demonstrauimus, à præfecto arcis uti solueretur, & communi periculo succurrere permitteretur, requirit. Quo impetrato illico murum conscendit; hostesque iam scalas admouere conantes, tanta lapidum ui obruit, ut nemo amplius arcem subire auderet. erat enim ut ingenti corpore, ita & ingentibus uiribus: quo facto & eius in Alphonsum fidem testatus est, & pristinæ uirtutis fama recuperata, dignus est habitus, cui rex & ueniam errati dederit, & in ampliorem ordinem euexerit. Postquam Alphonso renuntiatum est Riccium eo oppido potitum, omnem eius recuperandi spem in una celeritate positam arbitratus, nihil sibi ad

festinationem reliqum fecit. citatoque equo paucis, qui tum forte cum eo erant, sequentibus (nam is tum forte uenatum ierat) ne noctu quidem intermisso itinere Theanum aduolat. Ceterisque, proposito edicto, se absque mora sequi iussis, alteroque mane plus sexaginta milibus confectis, ad oppidum peruenit. Ea uero celeritas Riccium imprimis consternauit, neq; enim regem tam cito affuturum crediderat. existimabat illum priusquam moueret, cogendis copijs tempus consumpturum, sibique interea expugnandæ arcis facultatem fore. castris ante oppidum positis Alphonsus antequã uim experiretur, donec copiæ eius conuenirent ad Riccium misit, qui hortaretur uti ab incœpto absisteret, oppidoque cederet; quod si faceret, errori se eius parsurum, qui cum in proposito perstaret, ut primum copijs se satis instructum putauit (Namque ad se continuè pedites atque equites è diuersis locis confluebant) statuit Alphonsus oppidum totis uiribus oppugnare, ne illud tam opportunè situm, & Neapolitani Regni firmissimum claustrum, in inimicorum potestatem deueniret. Cumque naturam regionis diligentius intueretur, animaduertit montem; quem Riccius insederat facile circumiri, ac desuper hostem oportunè peti posse. Itaque Mendotiam Hispanum impigrum uirum, cum peditibus ducentis transmontem clam hostibus continuò ire præcepit, & si qui occurrant è Riccij peditatu esse simulare, id oppidum ad montis Casinatis, quẽ dixi, radices situm est; id que exiguus amnis interluit. Arx ab oppido aliquantum distat, eminenti loco sita. supra arcem ad mile, ferme passus templum est, de quo diximus, opus uetustate religione, precipuè sacro, Benedicti corpore per celebre, castelli cuiusdam instar, duplici muro circundatum. per cuius templi exteriorem murum (nam & is quoque ab hostibus custodiebatur) Mendocias cũ socijs transitum faciens (nam & alios exspectabat) custodes fefellit. Riccius cognito regis de oppugnatione consilio, ex opido prodit; ubi se haud satis tutum existimabat; dispositis que per muros partim ex suis, partim ex opidanis qui resisterent; eos tumulos qui regijs castris imminebant insidet; quos tamen prius occupatos præsidijs firmauerat. Alphõsus interea copias instruxerat, nihilq; aliud oppugnationem differebat, quam eorum qui circummissi erant aduentus. iamque ab omni parte Riccius sibi satis prospexisse uideba-

tur; cum illis extemplo supra caput ueluti procella quædam Mendo cias apparuit; namque ij qui pro templo stabant, opinati, sunt hunc esse reliquum Riccij peditatum, ut diximus, eumque cum suis ad Riccium descendere. Riccius quoque Mendociam Ricciottum esse quem præstolabatur suspicatus, parumper substitit; sed mox fraude cognita, aduenienti Mendociæ sese obiecit. Quod ut Alphonsus animaduertit omnes suos, quos in armis ut diximus paratos, atque instructos tenuerat, partim in hostem niti, partim oppidum, adoriri imperat. At Riccius ancipiti malo circumuentus, sese confestim in fugam conijcit, uiaq; per medios hostes ferro facta, amissis quam pluribus; destitutoque oppido primo in templum, mox per deuios saltus in oppida eius, quæ propinqua erant euasit; quo fugato, Alphonsus confestim oppidum absque certamine recepit; ibique Arnaldi fratre cum ualido præsidio relicto, ipse Capuam reuersus est; in quo profectio nescias uirtus ne magis, an celeritas eius laudanda sit. Neapolis interea arctissimè obsidebatur; nec re frumentaria modo, uerum etiam aqua, reciso extra urbem aquæ ductu, oppidani laborabant, quo circa ingens tristitia opidanorum animos ceperat. Angebantur Neapolitani, res adeo mutatas esse, ut qui prius Eugenij Pontificis, & Iacobi Caudolæ auxilijs instructi, sibi pares Alphonsi uiribus uidebantur; nunc ijs orbati subsidijs, eum ante portas binis castris positus uictorem uiderent; quem nauali prælio superatum, et captum, nunquam amplius id regnum petiturum putarant. Esse illi Siciliam commeatus, ac cætera bello necessaria suppeditantem; esse illi Sardinam, Baleares insulas, Cateloniam, atque Aragoniam regna amplissima, unde pecuniam, ac milites in bellum consequi posset. Angebantur quoque uehementius frumenti, ac pecuniæ inopia, non erario modo, uerumetiam priuatorum ciuium facultatibus, diuturno bello, exhaustis. Duplex modo spes supererat; sed altera alteri inferior; una in Genuensibus, à quibus, & si se libenti animo adiuuari sciebant; tamen grauari illos tantis, ac tam crebris sumptibus existimabant. altera in Francisco Fortia, & Antonio Caudola; sed alterius cunctationem uidebant; alteri non satis credebant. Omnia tamen tentanda priusquam ad ultimam famem deuenirent uociferabantur; quorum uocibus permotus, ut par erat, Renatus ad Genuenses, ad Antonium Caudolam, qui cum eo post receptum

filium in gratiam redierat, & ad Franciscum Fortiam in Picenum frequentes nuntios dimittebat; qui docerent, quo angustiarum res eius redactæ forent: binis circa urbem castris hostium positis, & ut cum copijs celeriter aduolarent; si eius statum saluum cuperent, hortarentur; cæterum hæ spes omnes uanæ, atque irritæ euasere. Nã & inter Genuenses; cum iam decreta classis esset, pecuniaque in stipendium imperata; de præfectura inter Ioannem Fulgosium Thomæ fratrem, qui per id temporis Genuensis urbis principatum obtinebat, & Ioannem Antonium Fliscum nobilitatis principem, orta contentio, ne classis perficeretur impedimento fuit; & à Francisco, atque Antonio, aut nulla, aut sera auxilia uenere. cum hic esset rerum status; nec speraret Alphonsus Neapolim aliter quam fame, aut proditione capi posse, aperuit ei fortuna inopinatam quandam ad uictoriam uiam. Namque Anellus Faber quidam cementarius, quem fames Neapoli exire compulerat, ad eum profectus docuit, eam urbem paruo militum periculo, si rei præmium esset, capi posse; atque in id eius operã, atque studium est pollicitus. hunc Rex collaudatum, & maioribus quam eius fortuna caperet promissis oneratũ; de ratione rei agendæ percontatus, omnibus quibus opus erat celeriter preparatis, ad ducentos uiros fortes deligit, qui cũ Anello, ac Fratre, noctu aquæductum ingrediantur; & in ijs Mazeum Iannarium, ac Diomedem Carrafam, & alios quosdam Neapolitanos; qui patria exules multos annos eum sequti fuerant; quibus urbis loca erant cognita; omnesque paratos in armis esse iubet; causamq; supprimit. Submediam noctem cum uocati omnes, conuenissent, ducibus rem aperit; hortaturque, ut intrepido animo rem aggrediãtur; quæ sit ijs ingentem utilitatem, & decus allatura; quoue uno, atque eodem tempore, & ipsi mœnia occupare, & se cum copijs adesse possit, mandat; ut cum è puteo in demonstratam domũ emerserint, id sibi per eos, qui adhuc in aquæ ductu fuerint significari confestim curent; re à primis ad nouissimos perlata. Erat autem ingressus in aquæ ductum per puteum alterum extra urbem, ad lapidis iactum, in horto quodam positum, in quem per funem, septem, et uiginti cubitorum dimitti oportebat; datoque uni ex his negocio, ut cum sciret primum, eos è puteo intra tectum euasisse, ad se referret; scalisque, & uectibus traditis, eos dimisit. adiecit præterea uti quæ

ta noctis uigilia, postquam è puteo emersissent, facto impetu, mœnia aggrederentur; oppreßisque illico custodibus, turrim uicinam occuparent; socijs uero uti imperata facerent, ducesque ut sequerentur præcepit. cum his mandatis profecti leuiter armati, ducibus Anello, ac Fratre, in puteum, perquem descensus erat, sese tacitè per funem demittunt, accensaque intus funalia præferentes; cum per cæcam testudinem singuli progrederentur, ad foramen; per quod aqua in urbem illabebatur absque labore perueniunt; aggreßique murum perfodere, aliquanto plus temporis in eo excidendo, quam Anellus putauerat; propter eius craßitudinem posuere; eoque claustro perfosso; ulterius progreßi, per canalem, qui ab aquæ ductu in puteum ferebatur; non absque difficultate in ipsum puteum descendunt. Restabat secundus labor, ut scilicet è puteo in domum euaderent. Anellus igitur, & Fratre primi, subijcientibus humeros socijs, pedibus simul, ac manibus, per murum niti cœperunt; donec ad foramina quædam, per quæ erat in puteum descensus, paulo supra hominis magnitudinem peruenere; ad quæ statim appulsi, ad summum euaserunt. fortè autem pridie ante hanc diem Neapolitani, magnum lapidum aceruum, propter huiusmodi suspitionem, ut in puteum inijcerent ex operculo deiecerant; nec postea, siue obliuione, siue negligentia lapides imposuerant; quod si esset factum, irrito haud dubiè incœpto puteum ingressos reuerti oportebat. eo igitur operculo facilè, ac sine strepitu sublato Anellus, ac Frater primi in domum exiliunt; omnibusq; exploratis, nequid insidiarum sub esset. postquam neminem adesse cognouerunt, per funiculum è puteo delatas secum scalas attrahunt; quibus qui in puteo erant scandere cœperunt. Difficilis erat præsertim armato, ascensus per nauales scalas; quæ cum ab imo uagæ, atque instabiles essent, nemo erat qui subsistere auderet; ne aut hominis, aut armorum casus periculum afferret. Inter hæc muliercula, cuius ea domus erat, primum graui odore limi, qui è puteo exalabat, tum lumine inspecto exanimata, celeriter accurrit, ijsque uisis qui iam emerserant, continuo exclamat. Fueratque haud dubiè proditura insidias, nisi celeriter oppreßa uocem emittere inhibita esset; filia quoque iam adulta, matrem orare uehementius cœpit, ne fortunæ aduersaretur. Ad hæc terrori immixtæ preces, magnaque silentij premia, mulierem

inter spem, metumque dubiam placauerunt. Iam sol exortus erat, cum uix quadraginta ex omni numero puteum euaserant; & qui ingressum nuntiare regi debuerat, siue negligentia, siue quod is metu erumpente luce, à constituto loco discessisset, nihil regi significauerat; qui rei euentum operiens, paratus cum copijs erat. Cumq; accepisset neminem suorum in muro apparere, nihilque tumultus ex urbe audiri, putauit omnes aut cæsos esse, aut metu exilire, non ausos. itaque propius ad urbem profectus, ab ea parte quæ occupāda erat, ad muros succedit. Id uero consilium, ut primo discrimen ingressis attulit, ita uictoriæ causa ad postremum fuit. Namque eius aduentu cognito, Renatus, ea manu, quam ad subitos casus parauerat, citato equo ad muros contendit; hostesque procul admouit. ingens uero pauor, & consternatio cepit hos; qui iam è puteo emerserant; nec regredi in puteum, neu se armorum strepitus propinquis hostibus proderet, nec propter paucitatem erumpere, audebant; sed mortem taciti continuo expectabant. Alphonsus ut uidit intus à suis nihil misceri, desperatis rebus, signo receptui dato, castra uersus proficisci cœpit. Quod postquam Renatus animaduertit, periculum omne depulsum arbitratus; relictis custodibus, & ipse in regiam se recepit. Forte quidam ad puteum, unde erat in aquæductū ingressus profectus erat; rei ipsius nescius; isque re cognita, ad Alphonsum nuntiatum excurrit; multos è puteo prodisse, atque domi tacitos ob metum latere. eo nuntio accepto, celeriter præuerso equo urbem repetit, atque ad mœnia succedit; quo eorum animos acueret. inter hæc mulieris quam dixi filius, à statione sua domum uenit; pulsatisque foribus, cum nemo aperiret, insidias illico subesse suspicatus, cœpit infestius pulsare, & niti fores perfringere. Mater, & qui intus erant exanimati, quid agerent nesciebant. Alij subito patefacta ianua, petendum, atque interficiendum hominem, Alij, ob matris, ac sororis beneficium capiendum modo, nec ulterius in eum seuiendum censebant. Quam sententiam cū omnes probarent, reseratis paulum foribus, cum niterentur manus inijcere, repentè ut hostes uidit trepidus refugit; hostesque intra urbem esse uociferans, ad Renatum subito peruolat; quæque uiderit refert. At qui intus erant, ut insidias palam factas esse conspexere, nec reditu, aut latebris locum dari, uno agmine repentè è domo prosiliunt,

primoque impetu mœnia propinqua, uno tantum uigile ibi reperto, turrimque occupant; nam cæteri custodes, tanquam eo die nihil discriminis restaret, in diuersa abierant. Renatus eo nuntio primū, deinde tumultu excitatus, ut ad huc erat armatus, ad mœnia celeriter reuersus; impetum in hostes facit; quibus uisis, Alphonsus ad muros cum copijs aduolat, quoue suis animum adderet, scalas ad mouere imperat. cæterum oppidani eam muri partem facilè tuebantur, & ne quis per scalas in captam turrim euaderet grauium saxorum deiectu, obsistebant; eosque qui turrim occuparant, manubalistis incessebant. Dum pugnatur obequitans mœnia Alphonsus animaduertit, paulo supra eam partem, quæ oppugnabatur, locum quendam neglectum esse; namque eius custodes deserta statione, ad propinquum tumultum se contulerant. itaque scalas celeriter admoueri, eumque locum occupari imperat; sperans eo facto, aut urbem inde capi posse, aut certe hostes ab oppugnatione eorū, qui turrim occupauerant auerti. Is uerò locus hoc facilius occupari posse uidebatur, quod in arcum curuatus à Renato aut ab ijs, qui cum eo pugnabant conspici non poterat. iam uero ex ijs qui turrim occupauerant, cum tormentis, atque omni tellorum genere peterentur; partim grauiter sauciati fuerant, partim, ne in hostis potestatem uenirent, sese è muro præcipites dederant. Cumque unus ex ijs Michael Ioannes è Calatoniorum familia eques Valentinus desperata salute, in hostes delatus sese aliquandiu defendisset; à Renato confossus, mortem honestam, ac gloriosam obijt. erat Renatus eam turrim recepturus, nisi à tergo subito, atque improuiso, cum ingenti clamore, & alacritate, hostes inuecti terrorem intulissent. Potissima uero causa trepidationis fuit (quod plerumque ludente fortuna in bello accidere consueuit) res utique parui momenti. Nā equs quidam fortè captus, & insessus à Petro Martino, uel (ut alijs placet) à Sancio Barilio Alphonsi milite, per mœnia urbem ingresso; in hostes inuectus, opinionē præbuit captæ et refractæ portæ proximæ. is uero equs Samij Brancatij fuerat, præstantis equitis Renato percari; qui dum forte per ea loca excurrens in hostes incidisset, adempta ei ob uiæ angustias fugiendi facultate, captus fuerat. At Renatus primum cohortatus qui aderant in hostes fortiter inuectus; eorum impetum paulum repressit; mox uero, ut crescente

hostium

hoſtium numero ſuos exterritos animaduertit; nec poſſe impetum diutius ſuſtineri, ſenſim referre pedem cœpit. Alphonſus interea ad diui Ianuary portam, quæ erat aliquanto remotior, & quibuſdam oppidanorum, quos belli ſatietas cæperat ſuadentibus contendere, partem ſuorum, & appulſis ſcalis, eam portam effringere imperat, è quibus Lupus Simenus, Raimundus Buillus, atq; Eximenus Corella, cuius potiſsimum opera in ea re Rex uſus fuerat; ſuperatis mœnibus primi omnium urbem ingreſsi; pleriq; que alijs ut ingrederentur animos dedere. Quæ ut Renatus ſenſit, et cui potiſsimũ parti, aut loco ſuecurreret incertus, omni ſpe defendendæ urbis abiecta, in prælio omnia expertus, uictori conceſsit. Tum & à fori Boarij porta, quæ ad Caſtrum Maris fert; & ab alijs diuerſis muri partibus, irruptio in urbem facta; omnibus ſtationes præ metu deſerentibus; atque ad prædam diſcurſum; à cædibus tamen temperatum; mox uerò ingreſſo rege, & prædæ quoque finis factus. poſtridie eius diei, duæ ingentes Genuenſium onerariæ, quibus commeatus deferebantur, ignaræ urbis captæ, ſupra portum apparuere; propiuſque profectæ, ut uiderunt ſolitos lætitiæ clamores à ciuibus non edi, illico ſuſpicati res immutatas eſſe, ſub arcem conceſſerunt; frumentoque expoſito, uini et commeatuum cauſa Surrentum, quæ una ciuitas in Renati fide permanſerat petiere; atque octauo fermè die Neapolim reuerſæ; quam proximè potuere ſub arcem anchoras iecerunt; quæ, ſi pridie ante captam urbem aduentaſſent, naualeſq; ſocios in terram expoſuiſſent, dubiam facere uictoriã poterant. Per hunc modum Alphonſus Neapoli urbe nobiliſsima, ac uetuſtiſsima; anno demum ab initio belli uno & uigeſimo potitus eſt. in quo neſcias profectò magis, an eius fortitudinem, an conſtantiam, an clementiam, cæteraſque uirtutis laudes, an felicitatem admirere. Namque in aggrediendis rebus impiger, nec labore ullo defatigabatur, nec periculo cedebat ulli. tantamque animi fiduciam in his agendis præſeferebat; ut ſæpe eius milites, cum pluribus ipſi pauciores dimicare non dubitauerint. In bello gerendo adeo conſtans, ut eum nec calamitas ulla accepta, nec pecuniæ inopia, nec belli diuturnitas, nec commeatuum penuria, nec hyemis magnitudo ab incœpto reuocauerit. in uictoria adeo clemens, & moderatus, ut de ea laude poſsit cum quo uis antiquorum principum decertare; clemẽtiæ par facilitas, ac liberalitas erat; famis, ſitis, frigoris, caloriſq;

inaudita patientia, ad quam sese per aßiduos uenandi labores indurauerat adiuncta erat. Ad hæc literarum amor; ipse enim unicus rex literarum cultor suæ tempestatis fuit; & uini abstinentia accedebat; quod aqua infusum, uix eius saporem referebat. Has tantas regis uirtutes, consilij magnitudo rebus belli, pacisque pariter acta æquabat. ita porrò felix, fortunatusque; ut perraris cladibus acceptis; ipse unus omnium regum fortunam in potestate habuisse uideatur; sed hæc alterius fuerint loci nunc ad rem gestam redeo. Ingressus urbem Alphonsus; tubicinibus paulo post per urbem dimissis, ut populationibus modus statueretur edixit; ac plerisque ciuibus, qui ad se supplices confugere, bona iam à militibus occupata, cũ ædibus libere restitui iußit; nec post id temporis, hostile quicquã in tota urbe perpetrari permisit. Quippe existimauit, & præstantis regis esse, uictis ignoscere, sapientis integræ, quam euersæ ciuitati dominari malle, quo quidem facto uel inimicorum animos sibi maximè placauit. Restabat expugnandarum arcium labor, hæ autem tres erant; Capuana, Mõtana, et Regia; in quam se Renatus, amissa urbe receperat; hæque omnes tum situ, tum ualido præsidio munitæ erant; cæterum rei frumentariæ inopia laborabant; præsertim Montana, & Capuana; itaque eas obsidere statuit, & Capuanã imprimis (ut pote infirmiorẽ) et urbis ipsius edifitijs iunctam. Vix.n. quartus ab obsidione intercesserat dies; cnm Ioannes Coxa, unus ex ijs, qui in Regiam cum Renato confugerant; à Renato petijt, ut sibi liceret cũ Ioanne Carrafa de arcis ipsius deditione agere; is enim Capuanæ arcis præfectus; in ea uxorem, ac liberos habebat; nec ignorabat arcem ipsam annonæ in opia defendi non posse. cui Renatus, cum iam arci subueuire non posset; ut saluti suorum consuleret permisit; atque iußit ut paucorum quorundam dierum indutias peteret; quas cum primo Alphonsus abnueret; ne Renatus ea occasione, noui quippiam in urbe moliretur; mox mutato consilio, mißis Luppo Vrreo, ac Raimundo Buillo ad Mariæ Coronatæ, templum, quo & ipse Coxa conuenerat; indutias conceßit. Post hæc Ioannis uxore, ac liberis, cum omni præsidio, atque eorum rebus eductis; haud cunctanter arcem dedidit. Recepta arce Capuana, totaq; urbe in potestatem redacta; Alphonsus uti omnes arma ponerent edixit. Haud multo post Renatus, cum pecuniam non haberet, unde arcem tueretur, & amissam urbẽ recuperare se posse diffideret;

summaque iam rerum omnium desperatio animo obuersaretur; abeundi consilium cepit; potissimum cum haud sciret, an postea nauium potestatem, quibus se tuto mari committeret, esset habiturus. Cum igitur ita statuisset; Antonium Caluum, à quo grandi pecunia adiutus fuerat, arci præfecit montanæ; arcis regiæ custodia Mazario Gallo cõmissa. Deinde nauem ingressus est; urbem, quam amiserat, cum gemitu sæpe respiciens, ac fortunæ iniquitatem incusans. Octino Carazolo, Georgio Alemanno, ac Ioanne Coxa, tam mæsti discessus comitibus; isque secunda tempestate usus, ad portum Pisanum; inde terrestri itinere Florentiam ad Eugenium Pontificem, quo amico utebatur, profectus est. Post cuius discessũ, Alphonsus belli reliquias confestim persequi statuit. Itaque cum accepisset Antonium Caudolam, cum Ioanne Fortia, (id enim cognomen à Fortia Cotoniola patre acceperat, à fortitudine dictum; qua præcipuè inter omnes sui temporis pollebat; & si Sforcia etiam uulgo dicatur) Francisci fratre, copias contrahere, aduersus eum proficisci instituit; debellatum Regnum Neapolitanum prorsus existimans, si illos uno prælio uicisset; Tenebat enim adhuc Franciscus complura, in Apulia oppida. Vrbe igitur primum præsidio firmata; atque eius custodiæ relictis Neapolitanis compluribus; quorũ præcipuam erga se fidem in eo bello cognouerat; primum in prata, quæ circa Capuam sunt profectus est. mox conuocatis maioribus eo pijs; postquam se satis firmum, atque instructum existimauit; inde ad Populi fontem mouit; ac postridiè Iserniam, quæ ad huc in partibus Antonij erat petijt. Cuius aduentu cõterriti oppidani, admisso eius præsidio, oppugnationem non tulere. inde Carpenouum belli caput ducit; ibique castra ponit; quod ubi Antonius accepit, confestim cum omnibus copijs proficisci statuit; priusquam Ioannes Fortia, quem Franciscus frater in Picenum reuocabat, copias à se deduceret. Namque Franciscus, cognita rerum Neapolitanarum immutatione; de rebus suis solicitus; reuocandum fratrem, suaque potius defendenda, quam aliena oppugnanda censebat. Inter hæc Paulus Anglus, deserto Antonio, cum aliquanto equitatu, ad Alphonsum in castra transgressus; quantæ hostium copiæ essent docuit. Alphonsus eum collem ante omnia occupandum putauit; per quem Antonium iter facere oportere agnouit; ita confestim castra in eam partem transferre statuit. Tercentisque peditibus Saxanum (quod castel

lum in propinquo erat) missus, eum collem per quem ad Carpenouũ iter erat, ualido peditatu firmauit. Quem ut Antonius ab hostibus captum, & insessum comperit; ad Pesculanzanum; ita id castellũ incolæ uocant, cum copijs substitit; qui locus à Carpenouo haud multum aberat. Carpenouum oppidum in colle positum; despectum undique procliuem habet; ab eo colle exiguo interuallo alter sese attollit mons; pari fermè altitudine, per quem, ut ostendi, ad oppidum iter erat. haud procul inde à dextra situs est mons alius; in quo Alphonsus castra posuerat. Postridie Antonius, ut nihil timoris in se habere ostenderet, copias in aciem educit, quod ut Alphonsus animaduertit, & ipse pro castris acies instruxit; Multis uero haud dimicandum censentibus, quod maiores essent hostium copiæ; cum Ioannes Vintimilius rogatus sententiam diceret; si absente rege in se uno res essent, sese intrepidè hostes aggressurum. Cæterum non audere se tale aliquid Regi suadere; quod in sui capitis salute, tot populorum salus contineretur. Conuersus ad eum Alphonsus per me igitur inquit tam memorabile facinus steterit? auertant id superi à genere nostro dedecus; ut metu pugnam detrectasse uideamur; simul his dictis, galeam capiti induit, aciesque producit. exiguus amnis inter utraque castra excurrebat; isque cursus tarditate intra conuallem pluribus locis stagnabat. hic Antonius de industria expectabat, si forte prior rex initium transeundi faceret; quod is locus aliquantum accliuis trans flumen erat. At Alphonsus paulum à castris cũ paucis digressus; ut hostium ordinem, & loci situm diligentius specularetur; postquam cuncta cognouit, reuersus; ut uidit hostes citra flumen illici non posse; confestim tres acies trans flumen mittit; quibus Petrus, atque Alphonsus Cardonæ, ac Guilielmus, Raimundus Moncata, uiri fortes præerant. Hique celeriter amnem transgressi, magno impetu in hostes inuecti; insignẽ pugnam ediderunt. Sed cum plures hostium acies bis sese circumfudissent; nec uiderentur diutius eorum uim sustinere posse; quarta, Alphonsi iussu successit acies; quam Raimundus Buillus ducebat; & item quinta, cuius princeps erat Lupus Durreus uir, præter bellicas artes, eximijs, naturæ, ac fortunæ, dotibus preditus. Hos Alphonsus paulo infra eũ locum, ubi pugnabatur circumducere acies, atque hostium latera iubet inuadere; quorum interuentu eorum qui iam cessuri uidebantur confirmatis animis; prælium redintegratum est. inter hæc pedi-

tes, quos ad Saxanum constitisse dixi, impedimenta hostium aggressi, prædam agebant. Quod cum Antonius animaduerteret, confestim aciem unã iis subsidio mittit. Tum Alphonsus cum reliquis aciebus in hostes fertur; milites que, alios exhortando, alios castigando, in pugnam accendit. In eo quoque prælio impigros tum com militones animando; tum manu cum hostibus fortiter rem gerendo, uirtus spectata, & laudata est. Pugnatum est aliquandiu æquo marte; nec incruento, cum neutri cederent. Demum hostes terga dedere quos regij consectati, direptis impedimentis magnam eorum partẽ; inquibus Antoniũ inter primos dimicantem, ceperunt; Reliqui copiarum duces, abiectis armis, sibi salutem fuga quæsierunt. castris captis, impedimentisque direptis; cum hostes nullum fugiendi finem facerent; Alphonsus receptui cani iussit. Post hæc cum clementia sua in captiuos uti statuisset; perducto ad se Antonio, ueniamque erroris postulanti, non modo ignouit, uerumetiam oppida; quæ à patre accepta hereditario iure possidebat reliquit; cæteris captiuis per humaniter habitis; nec quicquam ex Antonij supellectile, quæ erat ingens, præter unum christallinum calicẽ, cepit. Hoc bello prosperè confecto; Alphonsus, per Pelignos, ac Marsos gentem bellicosam uictricia arma circumtulit; totamque eam regionem breui subegit; deinde in Apuliam se conuertit; ut belli reliquias conficeret: nondum eum Apuli, qui Francisco Fortiæ dominatu tenebantur, arma posuerant; castrisque primo ad Manfredoniam oppidum ad mare situm, positis; eam urbem, præter arcem oppidanorum quorundam opera uel prodicione statim recepit. in ea Victor Rangonius Mutinensis; cum se se aliquot menses tenuisset; desperato ad extremum auxilio, deditione facta, rebus suis consuluit; Troia interim, & cæteris oppidis Francisci receptis. Dum hæc aguntur Renatus, quem profectum ad Eugenium dixeram, cum sese arcem Regiã tueri posse diffideret, (Nam Montana ob frumenti inopiam iam ante recepta per deditionem fuerat) quod ipsius Regiæ tutela multo sumptu indigebat; nec absque Genuensium nauibus frumento, ac rebus necessariis prouideri poterat; eius dedendæ potestatem Ioanni Cossæ permisit; ipse mari in Galliam rediit. in deditionis uero conditionibus cum esset postulatum; ut Georgio Alemanno; Ottino Carazolo; ipsi Ioanni, & cæteris, qui Renatum secuti essent ignosceretur; in eos sese facilem, & per humanum Alphonsus exhibuit. Hoc

tum graui,& tam diuturno bello confecto,undiq; demum regno pacato; Alphonsus Beneuentum concessit;ibique conuentum agere instituit. Quod postquam uulgatum est,Neapolitani ciues,regnique optimates,honestius arbitrati conuentum apud Neapolim agi,quæ esset regni totius caput; ibique regem honorificentius quã usquã alibi excipi posse; Legatos ad eum misere oratum, uti apud se malet conuentum agi. Fuit ea legatio Alphonso periucunda, quod quam grata eius uictoria Neapolitanis foret,ex eo maximè iudicabat;itaque Neapoli conuentum edixit. Post hæc ex Beneuento digressus, Neapolim,ad diui Antonij templum sub urbem, ad quingentos fermè passus concessit; ibique moratus est donec,quæ ad triumphi magnificentiam pertinebant,parata essent; quibus compositis ad eam partem, quæ Salernum fert accessit. Neapolitani primum indignum existimantes,tam celebrem tot uictorijs regem,portam urbis subire,quandam muri partem,qua triumphans introiret; nouo Romanorum Imperatorum more disiecere. Huc ductus est currus inaureatus,quem uestes purpura atq; auro distinctæ longè illustrabant; & in eo sella curulis æque exornata. Currui alligati erant quinque eximij candoris equi,quorum unus,singulos duos præcedebat; ijque omnes frenati auro,pictisque sericis instrati. dextra,leuaque currus incedebant bini deni, è nobilitate Neapolitana lecti uiri, singula manibus hastilia gerentes, quibus illigatum uelamen erat,auro distinctum; quod supra currum deferebatur. Alphonsus (ut regem decuit) antequam in currum tolleretur, habendam rationem hominũ de se bene meritorum; quorum opera fideli, ac forti in bello usus fuerat arbitratus, hos,pro meritis uarijs honoribus, & præmijs affecit; deinde currum inscendit, Regali cultu, ornatuque decorus, ac longè conspicuus;Lauream coronam triumphantium ueterum more (quã uis amici suaderent) renuit; id honoris superis tantum tribuẽdum inquiens. Circunstabat infinita hominum multitudo;uel ex longinquis regionibus profecta eius uisendi studio; præsertim triumphi spetaculo,ex longa antiquitate repetiti, moueri deinde agmen cœpit, cuius ordo huiusmodi fuit. Primi omnium sacerdotes diuinum carmen canentes; altariaque, & sacra corpora gestantes ibant. sequebatur è diuersis ordinibus ingẽs, tum ciuium,tum externorum numerus. Proximi ibant complures, partim Florentini, partim Hispani,punico habitu decori; hijque uaria spectacula edentes, alij

moralium, alij sacratum uirtutum, cum titulis atque insignibus, ex quibus dignoscerentur, alij Cæsaris, & aliorum quorundam, qui floruere principum personam referebant; Regemque pro dignitate alloquentes, cum incredibili circunstantium uoluptate; hunc pro se quisque ad uirtutum opera; ad gloriæ amorem, ad diuinæ religionis cultum accendebant. Post hos aliquanto interuallo Rex procedebat, tum habitus magnificentia, ac nitore admirabilis; tum rerum à se gestarum magnitudine longè admirabilior, atque illustrior. Currum pedibus sequebantur totius regni Reguli, & optimates; uoluit enim quos uicerat, hos triumphi sui participes efficere; neque de his, ueteri Romanorum more, triumphum agere; nulli ante currum captiui ducti; nulla spolia prælata. Siebat enim Regna ut fortitudine comparari; sic mansuetudine, & humanitate conseruari. Nichil uero à Neapolitanis prætermissum est, ad uicorum ornatum, per quos iter facturus esset. omnia floribus constrata; uaria odorum, ac uaporum suauitate fragrabant. hoc modo lætis salutantium, & congratulantium uocibus, omnes urbanas sessiones curru triumphans preteruectus est. Namque omnis Neapolitana nobilitas, quæ longè clarior, & potentior olim fuit, in quinque illustres sessiones; siue consessus appellare quis malit; diuisa est. Erant enim hæ sessiones, tum pulcherrimis aulcis, pictisque stragulis ornatæ; tum cultissimarum uirginum, & nuptarum choris ornatiores; quæ pulsu pedum, tybiæ sonum modulantes, Rege conspecto, hunc ut communem patriæ patrem, ut decoris, ac pudicitiæ suæ tutorem uneratæ sunt. Demum in arcem Capuanam, die iam in uesperam inclinante, se recepit.

FINIS primæ partis historiarum Bartholomæi Faccij Rerum gestarum Alphonsi Regis Aragonum.

SERIES LITERARVM.

* ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVX.

** Omnes Duerniones præter * Ternio.*

FRANCISCVS PHILOPONVS

LECTORI.

IMPRESSORES adeo oculati non sunt, ut aliqua in libris errata non derelinquant. quos igitur in hoc errores deprehendimus, literæ sensum immutantes, eos ad lectoris commodum, & paginæ, & lineàrum numeris adnotauimus. consulto autem prætermisimus, mihi & michi, oppidum & opidum, fama & phama; aliaque huiuscemodi non nulla; & etiam ad orthographiam spectantia, ut rostrate rostratæ, quia leuia, & facilia cognitu; & in quibus usus, & ratio, compositioque, ac deriuatio inter se diuersa sunt. Lectorem uero ipsum rogatum esse uolumus, ut omnia æqui bonique faciat; & primam hanc operis partem hilari fronte a nobis accipiat; secundam Deo Opt. Max. annuente mox daturis.

Pagina 2. à tergo linea 26. moneri monere p. 6. à ter. l. 1. turpem. turpè p. 9. à ter. l. 1. redire, rediere. l. 4. arbitratus esse, arbitratus est. p. 1. l. 18. circumiectos, circumtectos. à ter. l. 23. repleuerunt, repleuerant. p. 11. à ter. l. 1. ingratissimam, ingratissima. l. 14. uindicare, uindicarem. p. 12. l. 36. is non & si Ioanna, Is namque & si Ioanna. à ter. l. 2. us Regina, Reginæ persuasit. l. eadem, quod Bracio, ut quod Bracio. p. 13. l. 14. propinqua propinqui. p. 15. à ter. l. 21. sono somno p. 16. à ter. l. 1. uisus, uisas p. 14. l. 15. montum motum à ter. l. 3. reuocabatr, reuocabatur l. 33. secutis secutus. p. 19. l. 29. cliuium. cliuim. p. 22. l. 8. neque. nequa. p. 23. l. 28. etiam permuniti, etiam arte permuniti. à ter. l. 25. & ae, & ac. p. 24. l. 4. detulit esse lembum, detulit lembum l. 12. capere re, capere. p. 26. l. 24. monere, moneret. p. 28. l. 25. cognoscerent, cognosceret. à ter. l. 8. apidum, oppidum. p. 30. l. 18. Venereis, Veneris. p. 34. l. 8. Gutterius, Gutterias. l. 29. ad insula ad insulam. p. 38. l. 30. perueniret, præueniret. l. 35. ab ris, ab oris à ter. l. 35. quod sit mare, quod si mare. p. 39. l. 20. nam posse, non posse. p. 40. à ter. l. 5. omnis, omnes. l. 28. ferre, ferè. p. 41. l. Spinula, Spinulam. p. 47. à ter. l. 1. ue a interim, uela interim. p. 48. l. 28. ires ille, tres ille. l. 32. desse, deesse. p. 54. l. 30. compullit, compulit. p. 56. à ter. l. 10. dimissurus, dimissurum. p. 57. l. 24. contenderet, contendere. à ter. l. 36. facile, facilem. p. 59. à ter. li. 7. solutus, solutos. l. 16. Ioannæ, Ioanne. p. 61. l. 16. terri, teri. p. 62. l. 9. à ter. particips, particeps. ead. l. extre num ualle. extremum uale. ead. p. l. 33. Alphonsum, Alphonso. p. 63. l. 18 ta, tam p. 64. à ter. l. 33. temerre, temere. p. 68. l. 29. terri, teri. à ter. l. 12. Brittanico, Britanico. p. 71. à ter. l. 24. haberet, habere. p. 75. à ter. l. 24. ad se, ad illum p. 79. l. 18. Paulo, paulo. p. 78. l. 26. facto factum. p. 79. l. 36. quata, quarta. à ter. l. 33. in celeriter ni. celeriter.

